

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra Vingaarden til
Østertorv

EN BYDELS HISTORIE

Af

Carl C. Christensen

København

1950

Fra Vingaarden til

Østertorv

E N B Y D E L S H I S T O R I E

Af

Carl C. Christensen

København

1950

MAGASIN DU NORD

Trykt i
Det Berlingske Bogtrykkeri
København

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	7
Omkring Kongens Nytorv — Torvets Forhistorie	9
Kongetorvet bliver til	12
Østergade	65
Integade, nu Bremerholm	95
Kongensgade — Lille Kongensgade	98
Ulkegade — Holmensgade — Bremerholm	122
Vingaardsstræde og Smedens Gang	139
Billedfortegnelse	171
Noter og Kildehenvisninger	173
Efterskrift	181
Register	182

FORORD

Bykvarteret ved Københavns østlige Befæstningslinie, hvor Byens ældste Østerport og Østertorv var, er blandt de ældste i Staden.

Her laa i sin Tid den gamle Kongsgaard, Østergaarden, den, der senere kom til at hedde Vingaarden, her laa den kongelige Hushave, her holdtes Turneringer, og her opførtes større og mindre Gaarde og Huse, der i Arenes Løb satte deres Præg paa denne Bydel.

Meget er her dog blevet ombygget og meget er forsvundet, og hvad den Karré af Gaarde og Huse angaar, som ligger indenfor Strækningen Kongens Nytorv-Østergade-Bremerholm-Vingaardstræde, hvis Ejer er Magasin du Nord, der erhvervede dem 1935—40, saa vil den efter al Sandsynlighed ogsaa undergaa store Forandringer og Ombygninger, saaledes som det er foregaaet mange andre Steder i København.

Men disse gamle Huse og Gaarde har imidlertid haft deres Historie og Minder om, hvem der har ejet, boet og haft deres daglige Liv og Færden i dem, ligesom der ogsaa har knyttet sig Begivenheder til de Gader og det Torv, hvortil Gaardene og Husene hører.

Da Direktionen for Magasin du Nord i Erkendelse heraf i sin Tid anmodede mig om at skrive denne Hus-Karrés Historie, var det med den største Glæde, jeg paatog mig dette interessante Arbejde, som jeg haaber er lykkedes for mig.

Til at løse denne Opgave har det været mig en uvurderlig Hjælp at kunne støtte mig til et saa indgaaende og udmærket Værk som General H. U. Ramsing's »Københavns Ejendomme 1377-1728. Øster Kvarter«. For Kilderne til Tiden efter 1728 er der efter nærværende Bogs Tekst gjort udførlig Rede.

CARL C. CHRISTENSEN

OMKRING KONGENS NYTORV

Torvets Forhistorie.

VOR GAMLE Hovedstad *København*, saaledes som den var inden *Christian den Fjerdes* Tid, var af meget beskednen Udstrækning. Den var dog ikke nogen Lilliputby, thi omkring Aar 1500 havde den en Folkemængde paa ca. 10.000 Indbyggere, men disse boede paa et forholdsvis lille Fladerum, da store Dele af Byen indenfor Fæstningslinien henlaa ubebygget.

Byen var efter Datidens Skik og Brug omgivet af Fæstningsværker, der bestod af større eller mindre Taarne og Runddele, forbundet ved Mure, bag hvilke der laa Jordvolde, medens der foran var delvis dybe Vandgrave, de saakaldte Stadsgrave, samt naturlige Vandløb.

Fæstningslinien omkring Byen gik dengang fra nuværende Løngangsstræde, langs Vestervold, hvor nu Raadhuspladsen er, videre til Jarmers Taarn ud for Skt. Pedersstræde, hvor endnu en Rest af dette Taarn findes i et lille Anlæg. Derfra langs Nørrevoldgade til Nørreport, som da var beliggende for Enden af Nørregade. Denne Port blev senere nedbrudt, da den blev flyttet til det Sted, hvor nu Nørreport Station findes, og da den nye Port var færdig, blev den gamle Port begravet under de Jordmasser, som kom til at danne Voldstrækningen fra Nørregade til den nye Nørreport for Enden af Frederiksborggade.

Da de gamle Fæstningsværker ved Kontrakt af 29. Oktober 1869 blev overtaget af Københavns Kommune, begyndte man i 1872 paa at nedrive de gamle Volde, og under dette Arbejde stødte man i 1873 paa den gamle Nørreport ud for Nørregade. Der havde været al mulig Grund til at bevare den, men desværre kom den til at dele Skæbne med de andre Byporte og blev nedbrudt.

Fra den gamle Nørreport gik Fæstningslinien inden *Christian den Fjerdes* Tid videre i skraa Retning hen imod Gaden Aabenraa, langs nuværende Gothersgade (som da ikke eksisterede) til det senere Kongens Nytorv, og her endte Fæstningsmurene med tilhørende Grave, hvor nu Hjørnet af Torvet og Vingaardsstræde er.

Ud for dette Hjørne gik Vandet (den senere Holmens Kanal) til Byens gamle Havn ved Slotsholmen, hvor Københavns Slot laa, omgivet af en Slotsgrav med tilhørende Vindebro foran Hovedindgangen til Slottet.

Det var saaledes ikke nogen stor Udstrækning det datidige København havde, og det nuværende Kongens Nytorv eksisterede slet ikke, men var en sumpet Jordstrækning foran Byens Østerport, der da laa mellem Østergade og Lille Kongensgade.

Fra Østerport gik der Landeveje gennem den her liggende Østre Forstad, og en Landevej førte i en Bue fra Byportens Udenværker over nuværende »Hotel

Cosmopolites Grund til Helsingør, og en Levning af denne gamle Helsingørs-Landevej var den lille Helsingørsgade mellem Borgergade og Adelgade. En anden Vej førte ud til det tidligere Skt. Annæ Kapel og Skt. Annæ Bro, hvor Smaaskibe lagde til, altsaa omkring den Del af Amaliegade, som ligger mellem Amalienborg Slotsplads og Toldbodvejen.

Den foran omtalte Fæstningslinie skyldes navnlig Frederik den Første, der, efter at have belejret København fra 10. Juni 1523 til 6. Januar 1524, da dens Overgivelse fandt Sted, paabegyndte en Omdannelse og Udvidelse af Fæstningsværkerne mod Landsiden, et Arbejde, som stod paa i flere Aar.

Mod Øst, mod det nuværende Kongens Nytorv, laa Østerport, der siden Frederik den Førstes Dage var blevet fornyet med en anden og betydeligere Port, som blev opført i 1607. Der findes nemlig anført i en Regning af 9. Maj 1607, at der er bleven betalt Murmesteren Hans Jensen 58 Rdlr. »for den Østre-Port her for Kjøbenhavn, han har nedbrudt, hvorudi fandtes 58.000 Sten, 1 Rdlr. hvert Tusind«. Den 17. s. M. blev der sluttet Kontrakt med *Cornelius de Voss* om »at opføre af Grunden den Østre-Port her for Kjøbenhavn, efter den Afrids, Hans Majestæt ham derpaa givet har« for 400 Rdlr., og den nyopførte Bro kom til at hvile paa murede Piller.

Denne Port blev dog kun staaende i 40 Aar, thi ved Aar 1647 flyttedes Østerport ud til den nye Østervold ved nuværende Rigensgade. Heller ikke her fik den noget blivende Sted, idet den nemlig i Aaret 1703 af *Frederik den Fjerde* blev flyttet til dens fjerde og sidste Sted, omtrent hvor nu Folke Bernadottes Allé udmunder i Østerbrogade; her forblev den, indtil den blev nedbrudt i 1857.

Hvad den gamle Befæstningslinie ved nuværende Kongens Nytorv angaar, da laa der, hvor nu Udkanten af »*Hotel d'Angleterres* Ydermur er, et større Stykke Fæstningsværk, *Østerports Bolværk* med tilhørende Bymur og Voldgrav udenfor, hvor nu en Del af Torvet er.

Der blev her i sin Tid udgravet et omtrent 5,60 m langt Stykke af en middelalderlig Fæstningsmur, og denne Udgravnings Nordende var lidt syd for Hotellets Midtakse, og her laa Murens Østfacade omtrent 16,9 m fra Hotellet, næsten parallel med dettes Facade. Forneden var Murens omtrent 1,70 m brede Fundament af store, glatte, men utilhugne Kampsten.

Umiddelbart op til Østerports Bolværk laa *Østerport*, i sin Tid kaldet *Rødeport*, og i Voldlinien derefter, paa den anden Side af Lille Kongensgade, laa et mindre, rundt Taarn med det mærkelige Navn *Smørhætten*. Det har efter al Sandsynlighed faaet sit Navn efter sin Bygningsform, idet det bestod af et svært Undertaarn, kronet af et spinklere spiragtigt Overtaarn, bygget paa Undertaarnets øverste Platform. Paa Grund heraf fik Taarnet en vis Lighed med en Smørhætte, hvilket var det datidige Navn for en Smørkærne. Taarnets mere nøjagtige Beliggenhed kan angives dels at være paa en Del af Kongens Nytorv Nr. 15, dels paa en Del af Nr. 13, altsaa omtrent paa Midten af »*Magasin du Nord*«s nuværende Hovedfacade mod Torvet.

I Maj Maaned 1496 var forøvrigt dette Taarn udlejet til en Mand ved Navn Jes Olsen, og som Følge af dette Lejemaal blev Taarnets Navn hæftet paa ham, saaledes at han baade officielt og uofficielt benævnedes *Jes Olsen Smørhæt*. Det hedder nemlig herom i Jordebogen over Byens Ejendomme den 2. Maj 1496 i

Afsnittet om »Østre Rodemaal« (d. v. s. Kvarter): »Jes Olsen Smørhæt j torn oc en jord liggendis vd med samme mwr (d. v. s. Mur) norden nest op til forskrefne hafve (d. v. s. Have)¹⁾ og sønden op til Niels Persens gaard, i lengde og brede, som haand er indhegnet, xij sk.«.

Ikke langt fra Taarnet *Smørhætten* laa, som sidste Led i Befæstningslinien ad denne Kant, det saakaldte *Byens Taarn*, der allerede nævnes i 1342, og som efter al Sandsynlighed er det samme, som det Taarn, der i den før omtalte Jordebog af 2. Maj 1496 benævnes *Kringelen*, der laa i *Mantelmuren*, d. v. s. Ydermuren, Ringmuren. Kringelen var et meget stort rundt Taarn (en Kringle betyder jo noget, der er rundt af Form), og dets Beliggenhed var, hvor nu »*Magasin du Nord*«s Hovedbygning danner Hjørnet af Vingaardsstræde.

Resterne af Fundamentet for *Byens Taarn* eller *Kringelen* blev i 1873 fundet af den topografiske Forfatter *L. Both*, af hvis Undersøgelser det iøvrigt fremgik, at det laa under *Magasin du Nords* sydøstlige Hjørne.

Det viste sig, at Muren, der var 0,8 m tyk og funderet paa et Sandlag, 2,83 m under Gaden, var formet som en uafbrudt Kreds af svære Kampestenshvelvinger af 2,5 m Spændvidde og udvendig bekranset med løst henslængte, meget store Søjsten. Det udgravede Stykke af Taarnfundamentet, som havde en fuldkommen Cirkelform, udgjorde en Bue af 120° Længde med en Radius af 26 Alen, eller en Diameter paa 32,64 m. Buen fortsattes ind i den søndre Bygnings (Vingaardsstrædefløjens) nordre Mur, hvor den er brugt som en Del af Ydermuren, skønt dens Retning afveg fra den øvrige Murs, men ved Nordfløjen var den afbrudt ved Funderingen af de hvælvede Kældere under denne Fløj. Cirkellinien i Taarnets Grundflade strakte sig et Par Alen uden for *Magasin du Nords* Port ud mod Torvet.

Muren var bygget af flammede, dog mest røde, overordentlig haardbrændte Mursten, der var noget tykkere og bredere, men kortere end Nutidens Murstensform; Bindemidlet var efter Sagkyndiges Mening af fuldkommen antik Beskaffenhed.

Ifølge *H. U. Ramsing's* Mening kan Taarnets forholdsvis ringe Murtykkelse tyde paa, at det er opført før Ildvaabnernes Indførelse; dets store Diameter synes at medføre, at Etageadskillelsen og Tag har hvilet paa et bærende Dragerværk inden i Taarnet.

Saafernt man kan stole paa det Billede, der fremstiller Byen under Belejringen i 1536, har Taarnet været en fleretages Bygning med kegleformet spidst Tag.

Da Handelsbankens Bygning paa Hjørnet af Vingaardsstræde og Laksegade (den tidligere Reverensgade) skulde opføres, fandt man ved Udgravningen af Grunden, at Yderskraaningen af en cirkulær Grav udenom Taarnet strakte sig lidt med over 2 m ind over Facaden, og at Graven har været fortsat gennem Vingaardsstræde.

Udenfor Fæstningsanlæggene laa, som foran omtalt, Vandgravene, i hvilke der var anlagt Dæmninger eller Kamme af stærke Mure for at stoppe Vandet, at det ikke skulde løbe bort fra de højere liggende Steder. De var ofte opført med en Bue eller Vinkel vendt mod den Side, hvorfra Vandtrykket kom, og forsynet med Sluser til at regulere Vandstanden.

¹⁾ En Have, der laa i Vingaardstrædet.

Ved Grundudgravning i Anledning af *Det kongelige Teaters* Ombygning i Sommeren 1855 stødte man paa en meget svær, af store røde Sten opført, Mur der efter hele Beliggenheden uden Tvivl var en Rest af Kammen ved Østerport, hvis øvrige Del enten er optaget, da *Harsdorff* byggede Teatrets Forparti, eller ogsaa har tjent dette til Grundvold. Teatret har altsaa ligget i den gamle Stadsgrav.

Det Teater, som her omtales, er selvfølgelig ikke det nuværende, som først blev opført 1872—74. men det er det gamle Teater, hvis Beliggenhed var imellem det nuværende og *Magasin du Nord*, omtrent hvor nu Sporvognene kører, og under disses Skinner har Byens forlængst tilkastede *Østre Voldgrav* haft sit Leje.

Paa den østlige Side af denne Voldgrav og langs det Vandløb, der førte ud i Havnen, laa den Holm, der benævnedes *Bremerholm*, hvor i sin Tid Hovedværftet for det kongelige, altsaa statslige, Skibsbyggeri var, ligesom her tillige var Flaadens Leje.

Senere, efter at *Nyholm* i 1680-erne var blevet anlagt overfor Toldboden, og Flaadens Leje var ført hertil, gled Betegnelsen *Bremerholm* ud til Fordel for Ordet Gammelholm, og dette blev endda i daglig Tale forkortet til *Holmen*, og denne Betegnelse blev Indbegrebet af alt, hvad der hørte til Søværnets Skibsbyggeri, saa at ikke alene dettes Personale, men enhver, der stod i Søværnets Tjeneste — med Undtagelse af Officerer og civile Embedsmænd — betegnedes »en Holmensmand«.

Navnet *Bremerholm* blev dog atter knyttet til en københavnsk Lokalitet, da Magistraten i 1932 vedtog, at Gaden *Holmensgade*, der tidligere havde heddet *Ulkegade*, herefter skulde hedde *Bremerholm*; samtidig blev Gaden forlænget til Østergade.

Kongetorvet bliver til.

I Tale og Skrift hørte man tidligere, at det var *Biskop Absalon*, der var Københavns Grundlægger, men nu er vel nok de allerfleste paa det rene med, at Byen er langt ældre end fra Absalons Dage, thi første Gang den fremtræder i Historien er i Saxos Beretning om *Olaf den Helliges* Togt i 1026. Senere — i 1043 — nævnes den under Navnet *Havn*, da *Svend Estridsen*, efter at være bleven overvundet af *Magnus den Gode* i et Søslag, flygtede hertil.

Absalon fik omkring 1167 af sin kongelige Ven, *Valdemar den Første*, som Gave en *Kongsgaard*, der laa ved nuværende Vestergade omtrent ved Larshjørnstræde, og paa dens Jorder ned mod Stranden byggedes omkring nuværende Frederiksberggade en Trækirke, *Skt. Clemens Kirke*. Den øvrige Del af Jorderne hørte til en lille Købstad, der hed *Købmændenes Havn* (eller paa Saxos Latin *Portus mercatorum*); endvidere omfattede Gaven Halvdelen af Herredet omkring Byen, det saakaldte *Støvnæs Herred*. Det var altsaa en eksisterende By, som skænkedes *Absalon*, og paa den sumpede Holm *Strandholm*, som nu er en Del af *Slotsholmen*, lod han opføre en stærkt befæstet Borg til Værn mod Vikingerne og andre Ufredsmænd. Af denne Borg (Forløberen for *Københavns Slot* og de tre *Christiansborg Slotte*) eksisterer endnu Fundamenterne samt Rester af Ringmuren, og de findes bevaret under det nuværende Slot i hele dettes Udstrækning.

I »Sommerrevyen 1895« skrev *Axel Henriques* og *Anton Melbye* en fornøjelig Hyldestvis til *Biskop Absalon* som »Byens Grundlægger«. Visens Melodi var

sammenkædet af to forskellige kendte Melodier: »Fatter Nagels Vise« og en engelsk Vise, og i dens 1ste Vers hedder det saaledes:

Hil dig Du gamle Borger,
Du gæve Søn af Asger Ry,
Aaja, aaja, aaja, aa Singsalia!
Du havde Næringsсорger,
Men tog paa Kridt den halve By,
Aaja, aaja, aaja, aa Singsalia!

Visens næste Vers er det mest berømte og mest citerede:

I lille Kongensgade
Der boede Biskop Absalon,
Aaja, aaja, aaja, aa Singsalia!
Logerendes han ha'de,
Bland andre Eskild Salomon,
Aaja, aaja, aaja, aa Singsalia!
En Dag, da de i Bræddehytten drak en The med Rom,
Sa'e Bispen noget som:
»Hør Hallandsaas staar tom,
La' os bygge Kjøbenhavn paa de Par fjorten Tønder Land,
Der maa gøres noget alvorligt for vor Middelstand.«

Er det nu et Udslag af de to Visedigteres Lune, naar de lader Biskop Absalon bo i Lille Kongensgade, eller er der i Virkeligheden noget historisk Grundlag derfor?

Swaret herpaa maa blive salomonisk, thi begge Dele er lige rigtige. Sagen er nemlig den, at *Biskop Absalon* i Kjøbenhavn havde en Hovedgaard, Østergaarden, den, der senere fik Navnet *Vingaarden*, og som laa foran i nuværende Vingaardsstræde; dens Jorder strakte sig over Lille Kongensgade og hen imod Østertorv, hvor nu Østergade er.

Selv om det altsaa ikke er historisk korrekt, at »*I lille Kongensgade, der boede Biskop Absalon*«, har han i alt Fald ejet Havejord her, og historisk Forbindelse er der saaledes mellem Biskoppen og Lille Kongensgade.

Men Biskop Absalon var, som omtalt, ikke Grundlægger af Kjøbenhavn, og man ved ikke, hvem der har været det, thi den oprindelige lille By har lidt efter lidt vokset sig større og større, saa at dens Grænser omkring Slutningen af det 16. Aarhundrede var den, der anføres Side 9 o. fl.

I det 17. Aarhundrede er det, at Byen faar en meget stor Udvidelse mod Nordøst, og ved den er det, at det udstrakte Skt. Annæ Øster og Skt. Annæ Vester Kvarter samt Kongens Nytorv bliver til. Den, der undfangede Ideen til denne mægtige Byudvidelse og som bragte den til Udførelse, var Danmarks foretagsomme Konge, *Christian den Fjerde*, som derved blev Grundlæggeren af Bydelen *Ny Kjøbenhavn*.

Udenfor Stadens Østerport laa, som tidligere omtalt, den østre Forstad med sine Gaarde, Huse, Haver og Marker, og da Kongen havde besluttet at udvide Byens Fæstningsværker ad denne Kant, er det, han ved to Køb erhverver hele Strækningen mellem den nuværende Havn og Sortedamssøen.

Ved det første Køb, den 14. Februar 1606, købte han ikke mindre end 25 Haver med tilhørende Gaarde og Huse for en samlet Sum af 8.537 Dlr.

Det andet Køb fandt Sted 7 Maaneder senere, den 24. September 1606, ved hvilket Kongen købte 14 Haver med Gaarde og Huse for en Sum af 4.720 Dlr. + 46 engelske Faar à 1 Dlr. pr. Stk. og 5 Læster Korn.

Den nye Bydel fik Navnet *Ny København*, og da den øvrige By var inddelt i Roder eller Kvarterer, kom den nye til at hedde Skt. Annæ Kvarter eller Skt. Annæ Kapel, der i den katolske Tid havde ligget i Nærheden af Skt. Annæ Skibsbro.

Efter Købet af Haverne og Gaardene lod *Christian den Fjerde* i Aarenes Løb den gamle østre Befæstningslinie mod nuværende Gothersgade nedbryde, idet samtidig Nørrevold forlængedes ud mod Stranden, saaledes at der her skabtes en ny Østervold. Den Del af den gamle Østervold, som gik langs nuværende Kongens Nytorv og hen til Vandløbet mellem Bremerholm og Staden blev ligeledes nedbrudt, ligesom Vandgraven foran Volden tilkastedes, og Østerport flyttedes ud til den nye Østervold ved nuværende Rigensgade.

Den gamle Østerport maa være bleven nedbrudt i 1647, thi den 20. Juli skrev *Christian den Fjerde* fra Frederiksborg til Rentemestrene: »Efftersom det os elskelige borgemester och raad vdi wor kiøbsted Kiøbenhaffn er anbefalet, at de skulle lade flytte portnerens hus fra den gammel Øster port till den ny Øster port, da bede wi eder och naadigst wille, ati haffuer indseende med, at det sker: . . .«.

Da »portnerens hus« var blevet nedbrudt, var dermed de sidste Skranker faldet mellem Stadens østre Del og Landet udenfor; Østervoldgaden, hvori Østergade og Kongensgade, den nuværende Lille Kongensgade udmundede, gik i et med det vordende Kongetorv, som endnu ikke var planeret, og med dette havde det lange Udsigter dengang, thi Grundene omkring det vordende Torv blev foreløbig ikke udlagt til Bebyggelse.

De tilkastede Voldgrave, de nedbrudte Fæstningstaarne, Mure og Volde, alt laa hen i Kaos, laa som et fuldstændigt Uføre med større og mindre Høje, adskilt ved Fordybninger i Jorden. Københavnervittigheden, som aldrig nogensinde har fornægtet sig, fandt snart ud af, at Terrænet lignede Højderyggen mellem Skaane og Halland, hvorfors man i daglig Tale kaldte Pladsen *Hallandsaas*.

Dette Navn bevarede det helt ind i det 19. Aarhundrede, og saa indgroet var det i Folks Bevidsthed, at det af alle frygtede Blad »Politivennen« i Nummeret for den 14. September 1811 indleder en Artikel med Betegnelsen »Kongens Nytorv, eller Hallandsaas«.

Husene paa Kongens Nytorv ligger forøvrigt i 3 Bykvarterer, idet Ejendommene mellem Store Strandstræde og Store Kongensgade hører til Skt. Annæ Øster Kvarter, mellem Gothersgade og Østergades lige Numre til Købmager Kvarter, medens Resten hører til Øster Kvarter, det Kvarter, hvortil de i nærværende Skildring omtalte Gaarde, Huse og Gader hører.

Kongens Nytorv fra Østergade til Vingaardsstræde er den gamle *Øster Voldgade*, og i Jordebogen over Byens Ejendomme den 2. Maj 1496 anføres under

Østre Rodemaal¹⁾ om Niels Persøns Gaard, at den ligger »sønden nest op till Østre Port oc norden fraa Jes Olsens gord vd met mwren, altsaa i Øster Voldgade. I et Skøde af 9. August 1532, ved hvilket *Frederik den Første* gav Ridder *Mogens Gøye* en øde Jord ved Østerport, hedder det om Jorden, at denne ligger mellem Benedikt von Ahlefeldts Gaard »och thet byes stræde, som løber vd met mwren«; den 2. Januar 1649 benævnes Gaden Øster Vold i et Skøde paa Pergament, der opbevares i Rigsarkivet.

Efter den Tid begynder Torvet at faa selvstændigt Navn, og i Panteprotokollen findes det under 1. Juli 1672 kaldet *Kongens Torffue* (d. v. s. Torv), hvilket Navn benyttes i Grundtaksterne fra 1689, 1717 og 1728, men dette veksler i de forskellige Skødeprotokoller den 22. Maj 1702 og 17. Marts 1713 med Kongens nye Torf; den 7. Juni 1706 kaldes det sammesteds *Det store nye Kongens Torv* og den 11. Juni 1718 *Store Kongens Nytorv*.

I 1663 syntes *Frederik den Tredie*, at nu burde det være forbi med de kaotiske Forhold omkring Torvet, og han gav derfor sin dygtige Ingeniør, den indkaldte hollandske Officer *Henrik Rüse* Ordre til at planere og brolægge Torvet, men det ser ikke ud til, at *Henrik Rüse* har foretaget andet ved Torvet end at lade opsætte en stor, rødmalet *Vippegalge* til at »opvippe« Forbrydere med. Den har rimeligvis været en Nødvendighed; men pyntet paa Torvet har den ikke, hvorfor den blev fjernet allerede i 1668.

Om denne *Vippegalge* har den datidige Præst og Forfatter *Anders Mathisen Hjørring*, der var Præst ved Vartov Hospital fra 1637 til sin Død i 1678, skrevet en lille Beretning, der hidrører fra 1668, og hvori det bl. a. hedder:

»I dette 1668 Aar den 14. April blev det Rettersted, som stod paa Hallandsaas, og det Rettersted, som stod paa Nytorv, flyttede solenniter. Dermed havde det sig saaledes: Generalmajor Henrik Rüse, som var Oberst over Ingeniørværk og Fortifikation, havde ladet opsætte (troligt efter kgl. Vilje) paa den Sted, som gamle Østerport og Vold vare tilforn udi fordum Tid, udenfor de Huse og Gaarde, som fornemme Adelsmænd fordum have tilhørt, og kaldes nu Stedet Hallandsaas, et stort Rettersted gjort efter hollandsk Manér; det var en Gren og Galge til Tyve og Misdædere at ophænge udi, og paa samme Galge var en Vippe til at ophænge dem, som sig havde forsét, og naar de vare højest oppe, da lode de dem i Hast falde ned igen, og var derhos en Hidse og Vinde, hvormed de hidsede og vandt dem op, som skulde staa deres Ret. Dette Rettersted var anselig med rød Farve anstrøget og farvet fra øverst til nederst, baade Stige og Trappe og Vinde, som derhos vare. Der det ikke behagede H. M., at det skulde paa den Sted staa, gav han Befaling til Byfogden, og det skulde flyttes.

Byfogden underdanigst parerer og gør sit Embede paa den samme Maade og Manér, som hans Formænd før ham, naar Retterstedet enten skulde flyttes eller bygges. Paa Rettens Vegne tilholder han Tømmermands Lavet paa den 14. Aprilis 1668 at samles, og som det af Arilds Tid altid har været Skik i Danmark, det ganske Lav med Mestre og Svende at flytte Retterstedet. Da komme de alle tilsammen med Pibe og Tromme, som i Proces,²⁾ hver med sin Økse, Sav, Navr og hvad dertil fornøden blev eragtet. Byfogden kommer for dem som en Oberst. Byens Kæmner

¹⁾ Rodemaal afløstes senere af Betegnelsen Kvarter. ²⁾ Proces, d. v. s. Procession.

og Underfogden gaa med i Troppen som deres Løjtnanter og Anførere, saa kommer Oldermænd og Bisiddere for Lavet, siden Mestre og Svende gribe saa til og tage fat paa Retterstedet, i en Hast og meget gesvindt faa det ned og lægge det paa Vogne, af Byen dertil forordnede, og føre det did, hvor de igen i en Hast oprejste det, som var udenfor Kastellet mod Østerport, som det endnu staar til-syne. Der dette var forrettet, blev Lavet af Byen tilskikket $\frac{1}{2}$ Læst Rostokker Øl, hvormed de siden holdt sig lystige.«

Naar der ved Nedtagelsen af den røde Vippegalge har været saa stort Opbud baade af Byens Embedsmænd og Oldermænden for Tømmerlavet, ligger dette i, at det i Fortiden ansaas for »uærligt Arbejde« at opsætte eller nedtage et Rettersted, med mindre enten Byens Magistrat eller højere Embedsmænd deltog i det og lagde den første Haand derpaa.

Det ser ikke ud til, at *Henrik Riise* har holdt sig det kongelige Paabud efterretteligt om at lade Kongetorvet broelægge, thi den 4. Juni 1670 tilskrev *Christian den Femte* Københavns Kommandant *Frederik von Ahlefeldt*, at »Efttersom wj allernaadigst wille woris nye Kongetorf her vñj staden den wjdere forhal straxen hafue broelagt, saa er woris etc., at du vfortøffuet giør dend anordning oc lader alle de broesteen, som fra arbeidet kand mistis, sammenføre paa de bequeme steder, saa oc sand af graiffuerne lader opføre, huor det iligemaade siden kand bortføres«.

Samme Dag tilskrev Kongen Præsidenten, Borgmestre og Raad i København, at de skulde sørge for, at der havdes Heste og Vogne parat til at køre Brosten og Sand samt at forpligte Stadens Broelæggere til »at broelægge samme torf uden forsømmelse, naar commandanten det paa wore weigne tillsiger, hvorfore hand dennem schal giffue af fortificationens middel en billighed for deris arbeide. Herforuden haffuer j alle dennem, som ved bemelte woris nye Kongetorf boer eller nogen platz haffuer, paa wore vegne at tilsige, at an huer schall were tiltenckt, strax for sin platz, saawijt af woris jngenieurer forewjsis, at lade broelægge, disligeste at lade bebygge uden wjdere ophold samme deris platzter med tilbørlig kjøbstedsbiugning, effter dend jndhold oc vnder saadan straf, som deris haffuende schjøder om formelder oc tillsiger; - - - medens oc saa wj endelig allernaadigst wille, at dette vden nogen nogen forhal strax vñj werck stilles.«

Det var jo af største Nødvendighed at faa det store Torv brolagt, thi nu begyndte flere store Bygninger at rejse sig rundt omkring Torvet, ligesom og Privatfolk opførte større eller mindre Gaarde og Huse.

Saaledes byggede *Frederik den Tredies* uægte Søn med *Margrethe Pape* (den senere Baronesse af Løvendal) *Grev Ulrik Frederik Gyldenløve* i Aarene 1672—80 det nuværende Charlottenborg af Sten fra det nedbrudte Kalø Slot.

Det var *Ulrik Frederik Gyldenløve*, der i sit 2. Ægteskab var gift med den meget omtalte *Marie Grubbe*, som bl. a. *H. C. Andersen* og *J. P. Jacobsen* har skildret. Hun har dog aldrig siddet som Husfrue paa Kongens Nytorv-Palæet, thi hendes og *Gyldenløves* Ægteskab blev opløst i 1670.

Efter Halvbroderens, *Christian den Femtes*, Død solgte *Gyldenløve* den 5. Januar 1700 sit Palæ til Enkedronning *Charlotte Amalie*, efter hvilken det derefter fik Navnet *Charlottenborg*.

Samtidig med, at *Gyldenløve* byggede sit Palæ, blev *Nyhavns Kanal* eller, som

Kongens Nytorv med en Hestespørvogn foran Charlottenborg, i Baggrunden ses Hotel d'Angleterre, Hovedvægten og Husene mellem Ny Adelgade og Gothersgade.

den ogsaa kaldtes, *Ny Kanal* udgravet, og det første Spadestik til denne blev foretaget den 6. September 1671, men Arbejdet gik kun langsomt fra Haanden paa Grund af forskellige Omstændigheder, og Gyldenløve maatte derfor tilskyde 2.000 Rdlr. for at faa Arbejdet fremmet. I den Anledning kaldtes den nye Havn stundom halvt officielt for »Gyldenløves Kanal«. Udtrykket findes bl. a. i et Skøde, der blev tinglæst den 12. Marts 1691, og som angik en Ejendom i Nyhavn, hvilken Ejendom betegnes som »et Hus liggende ved Hs. Excel. Gyldenløves Canal«.

Af Reklamehensyn blev hans Navn ogsaa heftet paa et Beværtningssted paa Kongens Nytorv tæt ved Hjørnet af Store Kongensgade, hvor ifølge et Skøde, tinglæst den 3. August 1691, »Værtshuset Gyldenløve« var beliggende.

Paa Hjørnet af Torvet og Bredgade byggede Generaladmiralløjtnant *Niels Juel* i Aarene 1683—86 sin endnu eksisterende Gaard, der senere ejedes af Christian den Femtes Elskerinde *Sophie Amalie Moth*, Grevinde af Samsø. Det var denne Ejendom, der senere gik over i Slægten Thotts Eje.

En tredie af Torvets mere fremtrædende Bygninger opførtes paa Hjørnet af Østergade af Storkansler Grev *Frederik Ahlefeldt* omkring Aaret 1686. Senere ejedes den af Slægten Gram, der efter Byens Brand i 1795 solgte den til Traktør *Gottfred Rau*, der flyttede sit afbrændte »*Hotel d'Angleterre*« herhen fra Hjørnet af Vingaardsstræde og Reverensgade (nuv. Laksegade).

Omtrent samtidig med Opførelsen af disse Ejendomme blev Kongens Nytorv et Salgstorv med Vogne og Stader paa den nye Stenbro.

Den, der skabte Salgstorvet her, var *Christian den Femte*, som i en Forordning af 20. November 1683 bestemte, at der paa Kongetorvet hveranden Onsdag skulde være Hestemarked, »hvor alle oc een hver, være sig inden eller uden provincien, maa fal holde hvis heste oc hopper, de kunde hafve at selge oc afhænde, oc igien kjøbe oc tilforhandle sig, hvis de deraf kunne behøfue«.

Aaret efter udtalte Kongen i en Forordning, dateret Gottorp den 28. Juli 1684, at han havde bragt i Erfaring, »hvorledis stor u-orden udj voris etc. Kjøbenhavn dagligen forefalder ved det, at jngen visse pladzer ere, hvor ædendis vare oc andet, som fra landet eller andre stæder kommer, kand fal holdis«. Der bestemtes derfor, hvorledes der skulde handles paa Byens forskellige Torve, og i § 5 hed det: »Paa Kongetorvet skal falholdis høe, skauffthaure oc strøelse, jtem brændved oc kul, saa oc høns, gies (o: Gæs) oc andre fugle.«

Det var ikke alene Salgstorv, der blev indrettet paa Kongens Nytorv; der blev her opført en Hovedvagt, thi København var jo en veritabel Fæstning med militær Vagt ved alle fire Porte og alle andre Steder, hvor det kunde tænkes at anbringe en Skildvagt.

Der havde tidligere et eller andet Sted paa Torvet været en *Corps de garde*, men i Juni 1680 blev denne flyttet til Pladsen mellem Ny Adelgade — ogsaa kaldet Lille Grønnegade — og det senere Hotel d'Angleterre; bag om Vagtbygningen gik en lille vinkelformet Gade, der hed »Bag Hovedvagten«.

Denne Vagtbygning stod indtil 1723, da den af *Frederik den Fjerde* blev afløst af en toetages Hovedvagt med højt, spidstopløbende Tag, i hvis Frontispice var anbragt Kongens Brystbillede, omgivet af »allehaande Krigsgevær«. Foran Hovedvagten var en stakitindhegnet Plads med Fourchetter til Anbringelse af Vagtmandskabets Geværer, ligesom der var opstillet tre frygtindgydende Kanoner.

Denne Hovedvagt ombyggedes i 1830 af *Frederik den Sjette*, ved hvilken Lejlighed der paabyggedes en Etage, ligesom den paa Facaden forsynedes med et transparent Ur, som oplystes om Natten. Foran denne Hovedvagt opstilledes tre af de da anvendte Kanoner, der af den københavnske Folkevittighed døbtes »Abraham, Isak og Jakob«.

Da Hovedvagtsgade i 1874 anlagdes over Hotel d'Angleterres Haveplads, forsvandt den gamle Hovedvagt, der i Mængder af Aar havde været Skuepladsen for den daglig optrækkende Vagtparade Kl. 12, og en ny Hovedvagt opførtes i Kastellet ved Sjællandsporten.

Inden Hovedvagten blev nedrevet, skrev den nu næsten forglemte Digter *Valdemar Korfitzen* i Ugebladet »Punsch« et Farvel, i hvilket det bl. a. hed:

Den gamle Hovedvagt vil snart forsvinde,
 Haardt trængtes den tilside Fod for Fod;
 Om føje Tid vil Ingenting os minde
 Om Stedet, hvor den stolte Fæstning stod.
 Og derfor sørger baade Mand og Kvinde
 Som mangen Gang har hentet Haab og Mod
 Fra Vagtparadens lystige Trompeter,
 Der glæded Folk, som manglede Moneter.

Midt paa Kongetorvet knejsede — om man tør bruge dette Udtryk — Christian den Femtes Rytterstatue, der skyldtes den franske Kunstner Abraham Cesar L'Amoureux, og som efter at være blevet støbt paa »Gæthuset« (en lang lav Bygning, der laa, hvor nu Indkørselen til Tordenskjoldsgade er) blev opstillet paa Torvet i November 1688.

Christian den Femtes Rytterstatue var af Bly og har snart været bronzeret, snart oversmurt med Oliefarve, til Tider endogsaa været forgyldt og i den sidste Tid af dens Tilværelse været rensat for Farve.

Der har været sagt om den, at den var en forfærdelig Statue, og det skal villig indrømmes, at, som den har set ud, var den alt andet end statelig med Hestens Krop hvilende ovenpaa »Misundelsen«, der tynges ned af den; men har den fra første Færd set saaledes ud? Den berømte svenske Arkitekt *Nicodemus Tessin den yngre*, der var født i 1654 og som besøgte København i Christian den Femtes Regeringstid, havde ganske vist en Del at indvende mod Statuen, men paa den anden Side betegnede han dog L'Amoureux som den bedste Billedhugger i Datidens København.

Den danske Kunsthistoriker *Julius Lange* skal have udtalt, at Statuen slet ikke var ilde, men at den burde forsynes med delvis Forgyldning for helt at komme til sin Ret som et Udtryk for sin Tid.

»Hesten« maa man se paa som et Kunstværk fra det 17. Aarhundrede og erindre, at den er et godt Udtryk for Datiden og for Datidens Smag; denne falder ganske vist ikke sammen med Nutidens, men det kan dog ikke omtvistes, at hin har eksisteret.

Mange Vittigheder er sagt om den Statue, som er en af de ældste i Europa, men til Trods for dens noget sammensunkne Skikkelse har den altid staaet Københavnernes Hjerter nær og været dem kære, saa kære endda, at gennem mange Aar har det været hævdunden Skik og Brug, at hvert Aars Russer efter endt Eksamen og med de flunkende nye hvide Studenterhuer paa Hovedet kører i Char-a-banc'er hurraraabende omkring Byens Vartegn, den gamle Rytterstatue: »Hesten«.

Som bekendt har kært Barn mange Navne, men det passer absolut ikke paa den Statue. Ingen Københavner, hverken med K, V, Ø, N eller NV, vilde nogensinde falde paa at bruge Ordet »Christian den Femtes Statue«, i Analogi med »Frederik den Syvendes Statue«. For Københavnerne var, er og bliver Statuen paa Kongens Nytorv kun »Hesten« og intetsomhelst andet.

Denne Benævnelse stammer fra den Tid da den var den eneste Statue paa et københavnsk Torv, og selv om København senere har faaet yderligere 4 Rytter-

statuer (Frederik V, Frederik VII, Biskop Absalon og Christian IX), hedder den allerførste stadig slet og ret »Hesten«.

Dette Navn og Betegnelsen »Hallandsaas« for Stedet, hvor den er anbragt, benyttes af Digteren *Christian Winther*, da han i Paris, i Maj 1876 (samme Aar, som han døde) foran i sin da udkomne Fortælling »Et Vendepunkt« skrev som Udtryk for sin Længsel efter København og Danmark, som han aldrig mere kom til at se:

Derhjemme staar vel Hesten
Med Reseda omkring sin Fod;
Dog her vi aande næsten
En Luftning lige sød og god.

Jeg elsker Østergaden
Og Hallandsaas og gammel Strand,
Jeg elsker hele Staden
Og *Alting* i det kjære Land.

Omkring »Hesten« var oprindeligt en træbeplantet Oval »*Krinsen*« (d. v. s. Kredsen); senere blev Beplantningen fjernet og erstattet med Brolægning, saa at man kunde komme helt ind til Rytteren, der paa sin Blyhest red over »Misundelsen« (Københavnerne mente fejlagtigt, at denne var »Svensken«), som krymper sig under Hestens Hove. I det 19. Aarhundrede blev Pladsen omkring den tilplantet med Træer, Buske og Blomster, og under Verdenskrigens Rasen kom der Tilflugtsrum og Bunkers, hvor Blomsterfloret tidligere sendte sin balsamiske Duft ud over Torvet.

Oprindeligt var »Hesten« en ret statelig Rytterstatue, men det bløde Materiale — Bly —, hvoraf den var forarbejdet, havde bevirket, at den i Aarenes Løb sank ikke saa lidt sammen, og den kongelige Rytter sad krumbøjet paa sin lidet vælige Ganger.

At der er skrevet og sagt mange mindre pæne Ord om »Hesten« kan vel ogsaa have bevirket, at denne af Ærgrelse har bøjet sig og er sunket sammen, thi den har døjet mangt og meget i sin 260-aarige Tilværelse. Noget af det morsomste, der er fremkommet om den, er dog det Digt, der fremkom i »Folkekalender for Danmark 1876«, og som er skrevet af Forfatteren Dr. phil. *Vilhelm Bergsøe*.

Digtets Titel lyder: »Hesten, et Bidrag til dansk Kunsthistorie«; der er i alt 4 Vers, og hvert er ledsaget af et Billede, forestillende 4 Faser af »Hestens« Tilværelse. Digtet lyder saaledes:

I Axelstads gamle
Velærværdige By
Man rejste Majestæten
Et Monument i — Bly,
Og stillede det op
Foran Musernes Tempel,
Kunsten i Danmark
Til »Ævigt Eksempel«.

»Hesten«. Christian V's Rytterstatue i dens nuværende Skikkelse.

Men Minderne skreede,
 Og medens Kongen red,
 Skred Hesten ikke fremad,
 Men stadig mere ned.
 Først skred den i Haserne,
 Saa sank den i Koderne;
 Dens Gang var et uafbrudt
 Fald mod Antipoderne.

Da sagde den højje,
 Velvise Magistrat:
 »Hvad om vi plante Hesten
 I et Fad med Spinat?
 Lad Kunsten blive skjult blot
 Af Løvværkets Grønnelse.
 Saa bliver der en billig
 Og dog virkelig Forskønnelse!«

I Aaret Nittenhundrede,
 Da man fik mere Gas,
 Gik alt det Grønne ud
 Paa den ældgamle Plads.
 Da saa man med Forbavselse,
 Hvad Magistraten nægter:
*Kong Christian den Femte
 som »døende Fægter«.*

Det fjerde og sidste Billede, der ledsager Teksten, er absolut det morsomste, thi her ser man Hesten liggende fuldstændig sammensunken paa Postamentet, medens Kongen staar paa dette, holdende i sin faldne Hests Tøjler.

Saa galt, som Vilhelm Bergsøe spaaede, gik det dog heldigvis ikke, thi selv om Hesten »skred i Koderne og sank i Haserne«, holdt den sig dog oprejst. Røster rejste sig for at faa den fjernet, medens andre Røster var for det modsatte og mente, den maatte kunne rettes op og eventuelt helt fornyes.

Blandt de sidste var Billedhuggeren Professor *Utzon-Frank*, der efter en nøje Undersøgelse af Statuen fik denne rettet op, hvorefter han tog en Gipsafstøbning af den, og paa Grundlag heraf samt ældre Tegninger genskabte han den, saaledes som *L'Amoureux* havde tænkt sig den.

En Kreds af Bidragsydere, Københavns Magistrat m. fl. støttede Sagen, og *Utzon-Frank's* Arbejde blev støbt i Bronze, men den tyske Besættelsestid var ikke gunstig for nogen Opstilling. Da kom Kapitulationen i 1945, Solen begyndte atter at skinne over Danmark, den gamle Statue fjernedes, og den nye, indhyllet i Lærred, der skærmede den for profane Blikke, opstilledes paa Postamentet.

Endelig oprandt Dagen, da den genskabte Rytterstatue skulde vise sig for Københavnerne den 22. Maj 1946 Kl. 11. Medens Dannebrogspanerne paa Kongens Nytorv blafrede for Vinden og Studenter sang til Danmarks Ære, faldt det skær-

Kongens Nytorv i det 18. Aarhundrede med Gæthuset, Komediehuset samt Husrækken fra Vingaardstræde til Grams Gaard, det senere Hotel d'Angleterre.

mende Dække efter en Tale af Amtmand *Kay Ulrich*, hvorefter Overborgmester *H. P. Spørensen* takkede paa Byen Københavns Vegne. Nu havde man faaet »Hesten« tilbage og kunde glæde sig over, hvor smuk den i Grunden var; inderst inde i sit stille Sind nærede man dog Haabet om, at den, hvad der var stillet i Udsigt, inden længe maatte blive lueforyldt.

I Tidernes Løb blev Torvet fuldstændig bebygget; den Del, der ligger mellem Østergade og Vingaardsstræde, vil dog blive skildret senere hen i nærværende Værk.

Mellem Charlottenborg og det før omtalte Gæthus laa Palæets gamle Slotsforvalterbolig samt nogle Materialschure, og denne Grund skænkede *Christian den Syvende* til Arkitekten, Professor *C. F. Harsdorff*, der her i Aarene 1779—80 opførte sin skønne, endnu eksisterende Privatbolig, den, der nu danner Hjørnet af Torvet og Tordenskjoldsgade.

Paa Gæthusets anden Side kom *Den danske Skueplads* til at faa sit fremtidige Hjem. Det danske Teater i Lille Grønnegade var jo ophørt 1728, og dets Aktører og Aktricer spredt for alle Vinde, men henvend 20 Aar senere samles en ny Skuespillertrup og den tidligere Skuespiller ved Grønnegadescenen *Frederik Pilloy* som Sceneleder.

Forestillingerne fandt Sted i Stadsmusikant *Andreas Bergs* Hus i Læderstræde (nuv. Nr. 13), hvor den 1. Forestilling fandt Sted den 14. April 1747.

Det blev ikke af lang Varighed med Skuespillene paa Læderstrædescenen, hvor der kun var ringe Plads, thi efter indgiven Ansøgning skænkede Kongen, *Frederik den Femte*, Aktørerne den 11. November 1747 den paa Gammelholm liggende saakaldte Tjæreplads med tilhørende Tjærehus, der vendte ud mod Kongens Nytorv, for at de der kunde lade opføre et Teater. Yderligere gav Kongen den 29. December s. A. dem under Ledelse af en dertil beskikket Direktion et Privilegium paa Opførelse af Skuespil i den paatænkte Teaterbygning, dog saaledes, »At Privilegiet stedse skal hefte ved Huset«.

I Løbet af forholdsvis kort Tid stod det nye Teater, der var opført efter Tegning af Hofbygmester *Niels Eigtved*, færdigt, og den 18. December 1748 fandt den egentlige Aabningsforestilling Sted under Overværelse af Kongehuset. Dermed var Kongens Nytorv færdigbygget i hele sin Onikreds, kranset af store, statelige Palæer, Gaarde og Huse, saa at det blev Københavns fornemste Torv, Byens Midtpunkt.

Dengang var Torvet mindre end nu og dannede et afsluttet Hele, idet Eigtveds Teater jo laa meget nær det *Holsteinske Palæ*, hvor nu *Magasin du Nord*s Hovedbygning er. Efter at Byen er blevet større, er Kongens Nytorv ikke mere Midtpunktet i Byen, men hævder sig dog som dennes smukkeste Torv med de stilfulde Bygninger, der fra gammel Tid endnu omgiver det.

København var en Fæstning og til en saadan hører jo Soldater, af hvilke Byen i den første Halvdel af det 18. Aarhundrede havde en betydelig Mængde. Disse, der for en stor Del var tyske og hvervede samt havde Koner og Børn med, skulde have Lønninger, men dermed var det altid kun knapt. Det var derfor tilladt Soldaterne som Bierhverv at drive Øltapperi, d. v. s. Værtshushold, og dette kunde betale sig saa godt, at adskillige kunde købe Hus og Gaard enten i eller udenfor Staden. Et godt Eksempel herpaa giver den indvandrede Fodgarder *Werner Dam*, der den 23. April 1733 paa den navnløse Forbindelsesvej mellem Gammel Kongevej og Vesterbro, købte et stort Grundstykke, hvorpaa han anlagde en Traktørhave. Dette Køb bevirkede, at den hidtil navnløse Vej opkaldtes efter ham som »Vejen til Werner Dams«, et Navn der i Aarens Løb forvanskedes til det meningsløse »Værnedamsvej«.

Foruden Øltapperi havde Soldaterne eller maaske rettere deres Koner Lov til at falholde alle Slags gamle Klæder af Ulden og Linned samt Lærred i hele Stykker, som de selv havde forfærdiget; endvidere havde de Lov til at sælge Fisk, Østers, Citroner m. m. Forordningen af 10. Marts 1725 bestemte dette Forhold nærmere, og i Henhold til samme anviste Magistraten de Militære Stadelpladser paa Kongens Nytorv. Sammen med Stadsmajoren og en Adjutant som Repræsentant for Københavns Kommandant, som da var Tyskeren *Georg Wilhelm v. Hedwiger Greve af Sponeck*, afmærkede Magistratsmedlemmer Pladsen langs Gæthuset til Salgsstader for Soldaterne. Men da Magistraten tilstrækkelig kendte baade Soldaternes og Soldaterkonernes Temperament, lod den paa Byens Bekostning nedranne nummererede Pæle til Adskillelse mellem de forskellige Stader, at der ikke skulde foraarsages nogen Trætte, Uenighed eller Slagsmaal mellem de Personer af forskellige Regimenter, hvilke disse Steder blev anvist.

De Militære vilde imidlertid ikke finde sig i at have aabne Stader, og den 20. Oktober 1725 om Formiddagen samlede en Del militære Personer sig paa Kongens

Nytorv, hvor de oprykkede og bortførte Magistratens Pæle. Magistraten protesterede overfor Kommandanten, men denne tog intet Hensyn dertil. Soldaterne opførte nu lukkede Boder langs Gæthuset, thi i disse kunde de langt bedre skjule de mange stjaalne Varer, som de forhandlede, end i de aabne Boder.

I samfulde seks Aar stod disse lange og brandfarlige Boder paa Kongens Nytorv, indtil de i Henhold til kongelig Resolution af 30. Juli 1731 blev nedtaget, og de enkelte Soldater maatte fremtidig kun benytte sig af et lille Felt som Salgsbod.

I 11 Aar derefter vedblev disse Salgsstader paa Kongens Nytorv, indtil de ved Forordningen af 27. Juli 1742 blev aldeles forbudt. Herom hedder det i Forordningens § 1: »Den de Militaire ved Forord. af 10. Marts 1725 . . . forundte Frihed at handle med alle Slags gamle Klæder og deslige, og med samme at staae paa visse dertil anviste Steder, ophæves, saa at det herefter er dem aldeles forbudet, enten offentlig udi Boutiquer eller hemmelig, at drive nogen Handel enten med Klæder eller andet.«

Nøget skønt Syn paa Kongens Nytorv har disse Marskandiserbutikker ikke frembudt, og det er ubegribeligt, at Torvets større Gaard- og Husejere ikke forlængst i Fællesskab havde gjort Indsigelse derimod. Den nærmeste Nabo til Salgsstaderne var *Charlottenborg*, og dette var i 1735 efter dets daværende Ejers, Prinsesse *Sophie Hedevigs*, Død blevet testamenteret til *Christian den Sjette*, der i 1743 anviste det til Residens for den nygifte Kronprins *Frederik* (den Femte); muligvis har denne tilstundende Begivenhed været en medvirkende Aarsag til Forordningen om Stadernes Bortfjernelse.

Torvet blev dog ikke helt fri for Stader og Boder paa andre Steder, thi omkring forrige Aarhundredeskifte klagedes der over, at enkelte Bønder holdt til her paa Torvedagene, og i 1811 rykkede Bladet »Politivennen« ud med en alvorlig Anke derover.

»Politivennen«, der udkom i 1798 og først ophørte i 1843, var et Blad, som var frygtet af alle, der af en eller anden, nok saa ringe Grund var bange for »at komme i Bladet«. Dette var udelukkende baseret paa Anker over manglende Rendestensbrætter, rustne Vejrhaner og urigtigt gaaende Kirkeure, ligesom det omtalte alt, hvad der var uvæsentligt og som i Virkeligheden ikke var Paatale værd. Dette Blad er det, *J. L. Heiberg* sigter til, naar han i »Recensenten og Dyret« lader Bogtrykker Klatterup udtale om Skribent Ledermann:

Han ser paa Brød og Smør,	I København saa net
Han modig nævne tør	Han passer Fortovsret,
Den Takst, som hver en Bager	Og tidt i Bladet klager
Og Kromand følge bør.	Paa Rendestensens Bræt.

Han agter paa hver Støj;
Hver Lygtepæl, hver Fløj,
Og skarpt for Øje tager
Befalte Ringetøj.

Bemeldte »Politivennen« bragte en længere Anke med Overskriften »Bøn for Kongens Nytorv«, hvor en Indsender klager over, at »de fæle Træboder, som opdynges paa den østre Side, vanskabe den mærkelige«.

Efter at Artiklen har henvist til, at Højbroplads ogsaa er »given til Pris for alskens Pjaltebutikker«, fortsættes: med Kongens Nytorv havde man dog saa meget mere maattet haabe at fritages for denne Vanzier, ikke blot fordi det er beliggende ved det Academie, hvorfra Smagen i de dannende Kunster, og i hvad der hører til offentlige Forskønnelse, burde udgaa; men ogsaa fordi disse Boder uden Vanskelighed andensteds kunde anbringes, til lige stor Bequemmelighed for de Købende«. Artiklen ender med et dybfølt »Befri dog Kongens Nytorv for disse Vanskabninger«.

Om »Politivennen«s Anke blev taget tilfølgende med det samme, kan ikke oplyses: dog væk kom de fra deres Plads for Enden af Nyhavn, hvor nu Anløbsstedet for Motorfærgerne og den underjordiske Nødtørftanstalt er. Men der kom desværre noget andet i Stedet, thi Pladsen blev benyttet til Holdeplads for forskellige Vognmænds Arbejdskøretøjer, og enhver, der havde Brug for et saadant, kunde blot henvende sig her.

Andetsteds paa Torvet var der adskillige Aar efter Artiklen i »Politivennen« opstaaet Holdepladser for Personkøretøjer: Droskerne.

Mandag den 5. Maj 1828 holdt Københavns allerførste 2 Hestedrosker deres Indtog paa Amagertorv, og allerede 4 Dage senere var der 4 Drosker paa Kongens Nytorv, hvor de fik anvist Holdeplads udenfor Hotel d'Angleterre.

Det var den nye Tid, der rykkede frem, thi hvis man tidligere ønskede en Personvogn, maatte man henvende sig til en Hyrekusk og leje en Karet med 2 Heste, og vidste man ikke, hvor der boede en Hyrekusk, kunde det undertiden være lidt vanskeligt at finde en saadan.

En Hyrekusk var forøvrigt ikke nogen Kusk, men en Vognmand, der udelukkende udhyrede, altsaa udlejede, Personvogne, medens en Vognmand var den, der udlejede Arbejdsvogne. Man kunde selvfølgelig godt samtidig være baade Hyrekusk og Vognmand, saa at man udlejede begge Slags Køretøjer.

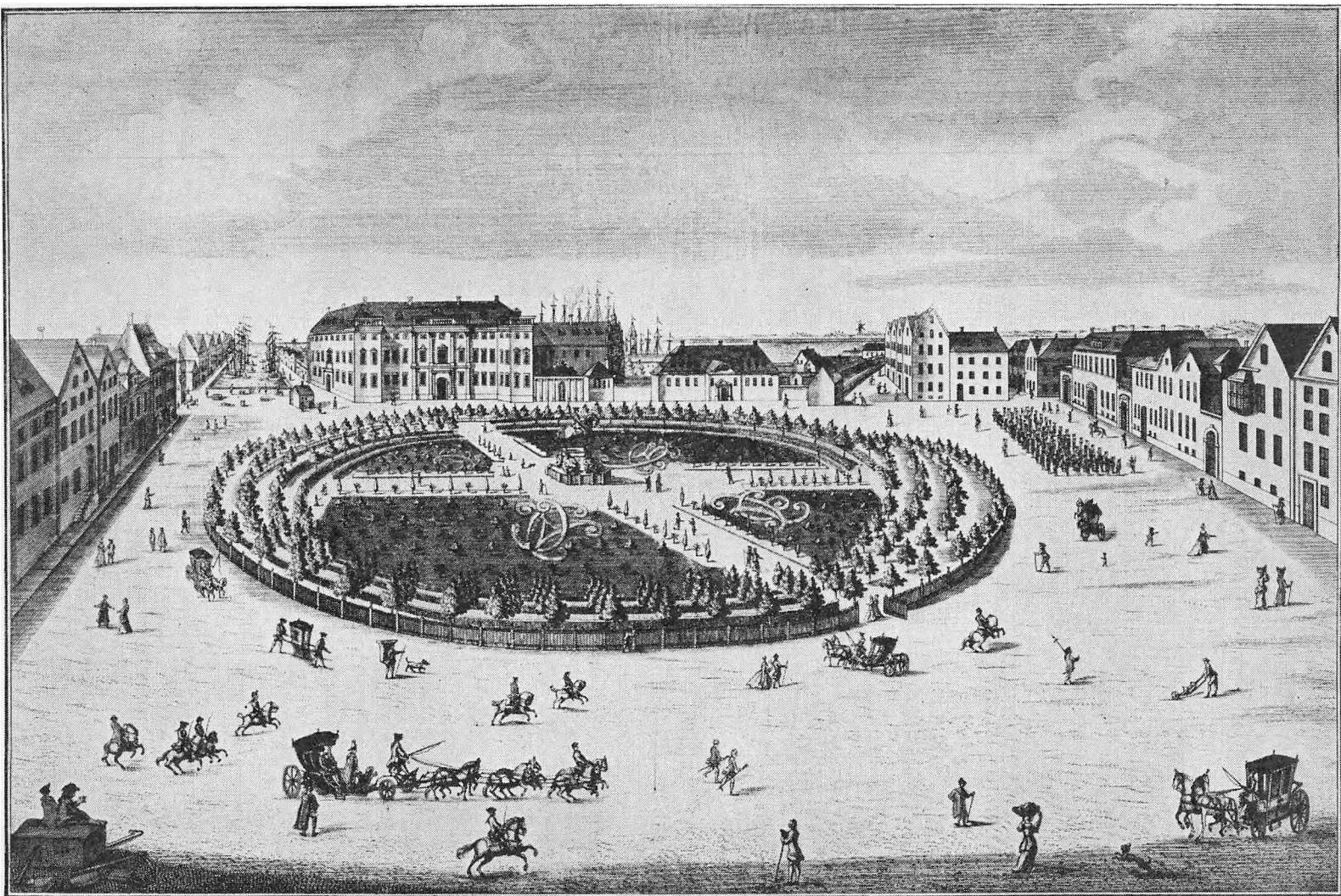
Det skyldtes forøvrigt Pressen, at København fik Drosker, thi Bladet »Nyeste Skilderi af København« bragte den 24. April 1827 en Artikel om de berlinske Drosker, og Artiklen sluttede med de Ord: »Dem, som vilde indføre en saadan Drosche-Indretning i Kjøbenhavn, kunde skabe sig derved en vist ikke uindbringende Levevej og gjøre dets Indbyggere en ikke uvæsentlig Tjeneste«. Artiklen gjorde sin Virkning, og den bragte altsaa Københavns to Torve, Amagertorv og Kongens Nytorv, Droskerne.

Noget helt heldigt Sted for Droskeholdeplads var Kongens Nytorv paa den Tid ikke, thi Torvets Brolægning var meget daarlig, hvortil kom, at Torvet ikke havde godt Vandafløb fra dets Midte, hvor Heststatuen var placeret paa det noget højere beliggende Terræn.

Det var særlig galt i Slutningen af *Frederik den Sjettes* Regering, thi da var der blevet foretaget omfattende Brolægningsarbejder, der ikke var blevet godt udført og som Følge deraf maatte gøres om igen.

Dette bevirkede, at Torvet maatte graves op paany, og store Bunker af Brosten laa stablet op rundt omkring, og ved indtræffende Regnvejr var Størstedelen af Torvet bundløst Pløre.

Saaledes henlaa Torvet i flere Aar, og Københavnernes Harme vendte sig særlig mod den Magistratsembedsmand, der stod i Spidsen for Brolægningsvæsenet, nemi-

Kongens Nytorv i Midten af det 18. Aarhundrede. I Midten ses »Krusen« med »Hestev«, i Baggrunden Nyhavn mod Charlottenborg og yderst til højre Husrækken mellem Østergade og Vinggaardstræde med det Holsteinske Palæ.

lig Borgmester, Etatsraad *F. C. Schæffer*, hvem man gav Skylden for Torvets frygtelige Tilstand.

Terrænet omkring »Hesten« henlaa under disse Forhold som en Art Bakke, og Københavnavittigheden, som altid har været paa Spil, kaldte denne derfor »*Schæffers Høj*«.

Den i 1839 udkommet komisk Vejviser over København omtaler Kongens Nytorv saaledes: »Dette smukke Torv vanzires meget af den saakaldte Schæffers Høj og andre Høje og Dale, som Brolægningsvæsenet der kunstigen har anlagt, og hvorved man forhindres i at kunne i Frastand overskue Bygningerne«.

Borgmester Schæffer var i alt, hvad han foretog sig, meget omstændelig, havde idelig Konflikter med de øvrige Magistratsmedlemmer og forhalede enhver Sag, hvormed han havde at gøre.

Som en Art Forsvar for Brolægningsaffæren udgav han i 1838 et lille Skrift paa 70 Sider, hvis Titel er en af de længste, der eksisterer.¹⁾

Indledningen til dette Skrift er paa 26 trykte Linier, og disse udgør kun et eneste Punktum, men giver et godt Bevis paa Schæffers Omstændelighed.

Brolægningsarbejdet paa Torvet varede mange Aar og blev først fuldført i Aarene 1840—41, men da havde Brolægningen ogsaa kostet den anselige Sum af over 42000 Rdlr.

Det var dog ikke alene i Dagspressen og blandt Publikum, at Kongens Nytorvs miserable Forfatning blev diskuteret; ogsaa fra selve Scenen fra »*Casino*« i Amaliegade, lød der en Røst i samme Anledning. Røsten kom fra ingen ringere end *H. C. Andersen*, der selv i flere Aar havde haft Bopæl paa Torvet og derfor af egen Erfaring kendte dets Tilstand. I sin Eventyrkomedie »*Meer end Perler og Guld*«, der opførtes første Gang paa »*Casino*« den 3. Oktober 1849, lader han nemlig tre af Hovedpersonerne, Elimar, dennes Tjener Henrik og Nissen med den røde Hue, sejle med Luftballon bort fra Byen, og medens de er oppe i Skylaget, synger de i 1. Vers:

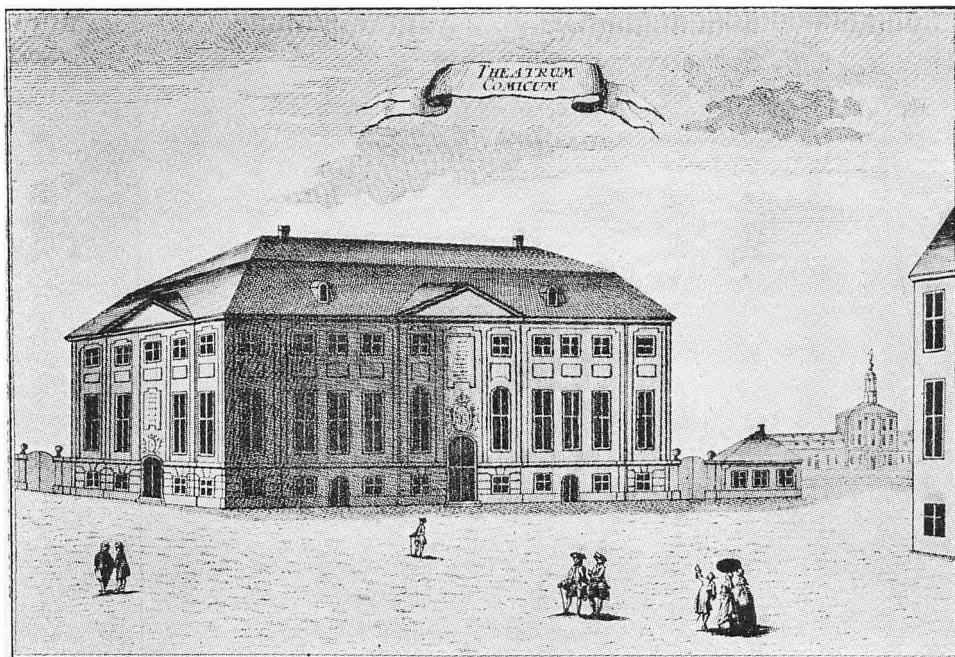
Vi flyve over Skyen,
Se ned paa Land og Stad,
Rødtaget ligger Byen
Som kogte Krebs paa Fad.

Og i 3. Vers lyder det som Afsked til København:

Nu ser man kun af Jorden
En lille, sølet Egn,
Det er vist Kongens Nytorv,
Hvor der er faldet Regn.

Hened et halvt Aarhundrede senere, i Sommeren 1890, henlaa Kongens Nytorv atter i en kaotisk Tilstand, som hos meget gamle Københavnerne kaldte Minderne om Borgmester Schæffer til Live.

¹⁾ Se: Noter og Kildehenvisninger S. 173.

Det ældste Komedichus paa Bremerholm (d. v. s. Gammelholms) Grund.

Det meste af Torvet omkring »Hesten« blev nemlig gravet op, fordi der skulde nedlægges nye Kloak- og Vandrør i Stedet for de gamle. Jorddynger, Stabler af Brosten, Rør af alle Dimensioner m. m. taarnede sig op i vid Omkreds af »Hesten«, der sank endnu mere i Koderne ved dette Syn. Dette Bjerglandskab en miniature inspirerede Kunstneren *Axel Thicss* til i »Blæksprutten« for 1890 at fremkomme med en meget morsom dobbeltsidet farvelagt Tegning, forestillende »I Højlandene. (Motivet fra Kongens Nytorv). Sommeren 1890«. Inde i »Blæksprutten« fandtes en forklarende Tekst med Titel: »Fra Forenings-Turen gennem Højlandene. Uddrag af et Brev fra en af Deltagerne«.

Den Strækning af Kongens Nytorv, som gaar fra Hjørnet af Vingaardsstræde til Østergade, er, som foran omtalt, den gamle Østervoldgade, der strakte sig langs Fæstningsmuren med de to Taarne »Smørhatten« og »Kringelen«. Voldgaden var kun smal, men den var jo heller ikke beregnet paa den store Færdsel, og dens Bredder kan nærmest sammenlignes med den for nogle Aar siden nedrevne saakaldte »smalle Ende af Holmensgade, den nuværende Bremerholm.

De Bygninger, der i Fortiden laa her, er selvfølgelig forlængst forsvundne, og intet minder om svundne Tider, fraregnet en hvælvet Kælder i Vingaardsstræde ved Hjørnet af Kongens Nytorv.

Hele Karreen Kongens Nytorv Nr. 13—21 incl. — Østergade Nr. 1—23 incl. — Magasins Torv — Bremerholm — Vingaardsstræde Nr. 4—16 incl. ejes nu af

A/S Th. Wessel & Vett, dog med Undtagelse af en Ejendom, og i det efterfølgende vil der blive gjort Rede for denne Karrés Historie og Topografi, samt hvad der er at bemærke om de Personer, der har levet bag Husenes Mure.

Den Del af Karréen, der begrænses af Torvet, Lille Kongensgades ulige Numre, Bremerholm indtil Vingaardsstræde samt af dettes lige Numre indtil Torvet, bestod oprindeligt af tre Grunde, af hvilke den største laa imod Vest og de to mindre mod Øst.

Paa en Del af den største Grund ligger nu »*Magasin du Nord*«s Hovedbygning ud imod Torvet, og denne er opstaaet af to Ejendomme: Kongens Nytorv Nr. 13, det tidligere »*Hotel du Nord*«, og Nr. 15, tidligere *Smidt & le Maires* Gaard. Hver af disse Ejendomme bliver nedenstaaende behandlet enkeltvis.

Hotel du Nord, Kongens Nytorv Nr. 13.

Den Fløj af »*Magasin du Nord*«s Hovedbygning, som danner Hjørnet af Kongens Nytorv og Vingaardsstræde, er opstaaet af Roskildebiskoppens Hovedgaard, den saakaldte *Østergaard*, og dette Navn har den rimeligvis faaet, fordi den laa østen for et ældre Anlæg, som efter al Sandsynlighed var Biskoppens anden Hovedgaard, den oprindelige *Kongsgaard Havn*, der laa paa Vestergade omkring Larsbjørnstræde.

De Jorder, der hørte til *Østergaard*, har strakt sig fra den ældste Østervold over nuværende Lille Kongensgade til det store *Østertorv*, der laa, hvor nu den forreste Del af Østergade er.

Østergaard blev den 8. September 1328 af Biskop *Johannes Hind* givet som Lehn til hans Broder *Ingvar Hiort*, og i henved 100 Aar derefter hørte Gaarden til Roskildebiskoppen, men i Aaret 1416 erhvervede *Erik af Pommeren* den til Kronen.

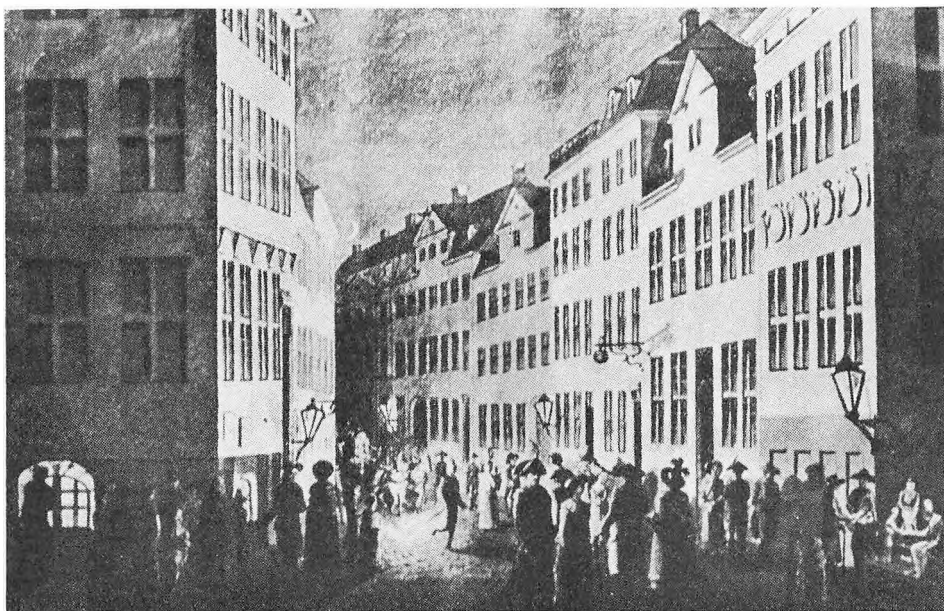
Henved 80 Aar senere blev *Østergaard* afhændet til den holstenske Adelsmand *Benedict von Ahlefeldt*, der opførte en ny Hovedbygning. Mellem Aarene 1503 og 1510 er den blevet solgt til Kong *Hans* og er da blevet omdøbt til *Vingaarden*. Hvornaar Kongen har købt Gaarden kan ikke oplyses, men den 14. Oktober 1510 skrev Kongen fra Kalundborg til Lensmanden paa København Slot *Eske Billé* et Brev, i hvilket det bl. a. hed: »Wie bethe teg oc vele, at tw sender oss hid met wor schrædere eller itt annet vist bud en korff fuld aff thee beste vyndruer vdi wor Wiingord ær.«¹⁾

Det er efter »*Vingaarden*«, den tidligere »*Østergaard*«, at Vingaardsstræde har taget Navn.

Da København i 1523 blev belejret af *Frederik den Første*, fordi Byen var forblevet *Christian den Anden* tro, blev *Vingaarden* en Tid anvendt som *Mønt* og blev derefter kaldet *Møntergaarden*, senere vendte man dog tilbage til det tidligere og mere poetiske Navn *Vingaarden*.

Dennes store Grund omfattede ved Københavns Matrikulering af *Ole Rømer* i 1689 Matrikulnumrene 127, 128 og 129, hvilke 3 Numre ved *J. H. Raverts*

¹⁾ Paa Nutids Dansk lyder disse Linier: »Vi bede Dig og ville, at Du sender os hid med vor Skrædder eller et andet vist Bud en Kurvfuld af de bedste Vindruer der er i Vor Vingaard«.

*Østergade set fra Hjørnet af Kongens Nytorv i Slutningen af ået 18. Aarhundrede.
I Baggrunden ses en kongelig Vogn.*

Matrikulering i 1806 fik Matr. Nr. 131.132, 1. og 2. Disse Matr. Nr. svarer til Gadenumrene 6 og 4 i Vingaardsstræde samt Kongens Nytorv Nr. 13 og 15:

Frederik den Første skødede hele denne Grund den 5. August 1529 til den berømte Feltherre *Johan Rantzau*, der dog snart efter solgte den til Righshovmester *Mogens Giøe*. Denne udvidede sin store Grund ved den 9. August 1532 at tilkøbe sig *Kronens øde Jord* inellem *Gaardens Jord* og *Byens Stræde* (d. v. s. Østervoldgade) langs Fæstningsmuren. Det her staaende Taarn *Kringelen* har *Mogens Giøe* ligeledes erhvervet, men man ved ikke, hvornaar dette er sket; heller ikke ved man, hvornaar han nedbrød bemeldte Taarn.

Efter *Mogens Giøs Død* i 1544 skødede en Gruppe af hans Arvinger den 6. Maj 1546 *Vingarden* til en anden Gruppe af Arvingerne, der samme Dag solgte den samt *Stalden Syd* for *Gaarden* til Hr. *Mouritz Olufsen Krognos* til *Ballerup*, og som var gift med *Elline Giøe*. Efter hans Død i 1550 overgik Ejendommen først til Enken og derefter til Sønnen *Oluf Mouritzen Krognos*.

Denne var gift med *Anne Hardenberg*, som efter Mandens Død i 1573 ved det to Aar senere foretagne Skifte maatte indgaa paa en Deling af *Gaarden*, saaledes at hun fik den østre Part af denne, »som er det Hus, som sal. Oluf Mouritzen selv holdt Hus paa«, medens den vestre Part tilfaldt *Christoffer Giøe* til *Gunderlevholm*, *Mourids Podebusk* til *Kørup* og *Mogens Giøe* til *Galmindrup*.

Da denne Deling, set med Nutidens Øjne, var temmelig aparte, skal her anføres, hvorledes den Part, som *Anne Hardenberg* fik, var affattet i Skiftet. Ifølge dette

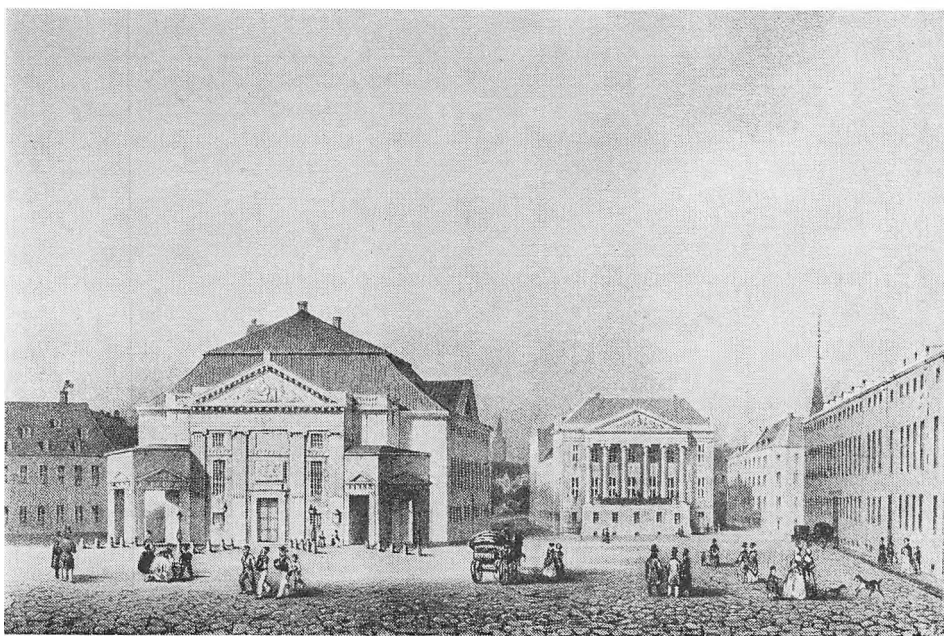

Vinterbillede af Kongens Nytorv fra 1860-erne.

tilfaldt der hende: »i den store Sal fra den Gavl ud til Gaden og indtil den syvende Bjælke og det første Muranker, som sidder næst bag den Dør, som gaar ud paa Fru Annes Part, og skal hun ogsaa have den Kælder, som er under den samme Sal, indtil den Mur, som staar mellem samme Kælder og næste hvælvede Kælder op til den. Desuden skal hun have af Vingaarden Haverum fra Vingaardsstræde og ind mod Kongensgade (d. v. s. Lille Kongensgade) indtil i Væggerum nedenfor den Port, som gaar fra Haven og indtil Volden og saa tværs over Haven til den »Aftegnelse«, som sidder norden op til den Port, som gaar fra Haven ind til Gaarden, og desligeste skal hun have en Del af Gaardsrummet næst op til hendes Have fra »Aftegnelsen« til den Pæl, som blev nedslaaet, og siden fra Pælen op til den lille »Quest«, som kaldes Hønschuset, og siden langs op med Husene saa vidt, som det nu er, i Længde og Bredde mellem hendes Have og Husene. Desuden skal hun beholde det Jordsmon, hvorpaa den gamle Stald staar tværs overfor Vingaarden mellem Peder Gyldenstiernes Gaard og det Hus, som Hendrich Kleinsmed nu iboer.«

Som det af det foregaaende fremgaar, var den Del af Vingaarden, som Anna Hardenberg fik ved Skiftet, og som hun og hendes Mand havde beboet, den Grund, hvor nu Magasin du Nord's Fløj paa Hjørnet af Vingaardsstræde ligger.

I 1933, da Magasin du Nord foretog en Udvidelse, blev der samtidig iværksat en nøjere Undersøgelse af den udgravede Grund, og man fandt da her paa Grundens sydøstlige Del af Vingaardsstræde Nr. 6 Benedikt von Ahlefeldts Gaard. Den ligger med Syd gavlen til Gaden, og Nord gavlen indbygget i Huse fra senere Tid. Norden for Nord gavlen, 40 Meter fra Vingaardsstræde, udgravedes en stor kvadratisk Brønd, 1,80 Meter bred, og hvis Bund bestod af et Lag haandstore Sten,

Kongens Nytorv ca. 1850. Fra venstre ses Gæsthuset, Kgl. Teater, Eriksens Palæ (nu Handelsbanken) og Hotel du Nord.

hvorover den var fyldt med Gødning, iblandet en Del Munketagtegl af gammel Type. Vest for Brønden blev fremdraget en Vinkel af Kampestensfundamentet for et *middelalderligt Stenhus* og en 60×60 cm Stræbepille foran dets Sydmur.

Der fandtes kun dette ene Nedbrydningslag paa Grunden, og det maa derfor svare til Nedbrydningen af den gamle *Østergaard*, forinden *Benedikt Ahlefeldt* byggede sin nye Gaard. *Østergaard* stod altsaa netop paa denne Gaards Plads.

Der var ingen Indgrøftning, endsiges Voldgrav, omkring selve *Østergaard*, som har ligget frit paa sin Plads, skærmet af Byens Vold.

23 m vest for den fornævnte Brønd laa en anden, større *Egetræsbrønd*, der har været i Brug i Renaissancetiden, thi i dens Fyld fandtes en Vingeteglsten.

Samtidig med denne Undersøgelse blev den endnu staaende *Middelalderbygning* undersøgt og opmaalt af Arkitekt *C. G. Schultz* paa Bynuseets Vegne, efter at det dækkende Pudslag var bleven afhugget paa de frie Facader mod Vest og mod Syd til Gaden.

Det viste sig da, at den ca. 32 m lange Bygning mod Nord har en skævvinklet moderne Tilbygning paa ca. 4,4 m Længde, og at Middelalderbygningen strakte sig 27,6 m fra Gaden mod Nord og var 10,7 m bred. Murtykkelsen er 1,3 m i Facademurene og 1,2 m i Gavlene. Huset var bygget af røde Middelaldermurssten i Munkeskifte i 2 Etager. De nu derover liggende Etager er moderne Tilbygning.

Den nederste Etage var ved Opførelsen en *Stueetage*, men Terrænets tiltagende

Opfyldning bevirkede, at den allerede i 1575 (ved Skiftet efter *Anne Hardenbergs* afdøde Mand) benævnes *Kælder*. Den var inddelt i 3 Rum, af hvilke det nordligste maalte $5,3 \times 8,0$ m, det midterste $9,4 \times 8,0$ m og det sydligste $9,4 \times 8,5$ m. Alle Rum har været overhvalvede med *Krydshvalvinger* med stærkt fremspringende *Grater*, men i det sydligste ud mod Gaden er de nu fjernet. Det nordlige Rum havde to jævnsides liggende Hvalvinger, de andre hver fire. I de store Rum støttedes Hvalvingerne af en muret Midterpille; den frie Højde i Rummene var 3,0 m fra Gulv til Hvalvingsisse.

Sydgavlen ud mod Vingaardsstræde har næppe haft middelalderlige Vinduer eller Døre i nederste Etage. I Salsetagen fandtes dobbelt Fals, 2,50 m høj og 1,70 m brede.

Nordgavlen havde ingen Lysaabninger i nederste Etage, og den øverste er nedreven.

Gavlene har utvivlsomt været *kantækkede Blendingsgavle*: Bygningens Gesims har vel været en simpel, savtakket Gesims, der dog er borthugget uden at have efterladt tydelige Spor.

Den foran omtalte *Anne Hardenberg*, der med sin Mand har beboet og ejet *Vingaarden*, har forøvrigt spillet en romantisk Rolle i dansk Historie, idet hun som en af Jomfruerne hos Dronning *Dorothea* havde et Kærlighedsforhold til dennes Søn, den senere Kong *Frederik den Anden*; hun har øjensynlig selv afvist dennes Tilbud om at hæve hende op paa Tronen. Forholdet til *Anne Hardenberg* spillede i lang Tid en betydelig Rolle for *Frederik den Anden*, og først efter at denne var blevet gift i 1572 ægtede hun Aaret efter *Oluf Mouritzen Krognos*, der forøvrigt døde samme Aar.

Hun ejede Gaarden til sin Død i 1589, men i et Tidsrum af 17 Aar derefter haves ingen Oplysninger om den; i 1606 ved man, at den ejedes af Statholderen *Breide Rantzau* til Rantzausholm, det nuværende Brahetrolleborg. Ved hans Død i 1618 overtog Sønnen, *Cai Rantzau*, Gaarden, og da denne døde i 1623, solgtes den af Arvingerne ved Skøde af 24. Januar 1628 tilligemed 4 Vaaninger ved Øster Vold til Broderen *Franz Rantzau* til Rantzausholm.

Kun i 4 Aar var han Ejer af Gaarden, thi den 5. November 1632 druknede han i Slotsgraven ved Rosenborg, da han efter et Gilde her gik over den smalle Bro mellem Slottet og Haven.

Den næste Ejer blev *Hans Lindenow* til Hundslund, der den 14. August 1633 fik Gaarden tilskødet, men han overlod den til sin Svigersøn *Sten Beck* til Førslev. Efter gentagne Ejerskifter ejedes Gaarden i 1650-erne af Oberst *Christian Friis* til Lyngbygaard, hvis Enke, *Øllegaard Gyldenstjerne*, efter Mandens Død i 1659 indgik et nyt Ægteskab med *Kaj Lykke* til Rantzausholm.

Det var denne *Kaj Lykke*, om hvem der altid har staaet et vist romantisk Skær, omsværmet som han var af skønne Kvinder, med hvem han skal have haft mange erotiske Eventyr, men disse blev til Ulykke for ham selv. Han havde nemlig i 1656 i et Brev til en af sine Kærester rettet meget kraftige Beskyldninger mod Dronning *Sophie Amalie* for ægteskabelig Utroskab. Ved en Hævsnakt fra den Mand, Kæresten senere blev gift med, kom bemeldte Brev i 1661 Høffet i Hænde, og nu ramte en meningsløs haard Straf *Kaj Lykke*, der foruden at maatte betale en meget stor Pengebøde blev dømt fra Ære, Liv og Gods. Da han imidlertid var

*Storkansler Grev Holsteins Palæ samt Kongens Nytorv Nr. 15, paa hvilke Grunde nu
Magasin du Nord's Hovedbygning er opført.*

flygtet til Skaane, undgik han Dødsstraffen, men denne blev dog den 5. September 1661 udført in effigie paa Københavns Slotsplads.

Da Ulykken havde ramt Kaj Lykke, og han var flygtet, blev »Vingaarden« den 16. Juni 1661 solgt til Viceadmiral *Hendrich Bielcke* til Ellinge, der døde i Gaarden den 16. Marts 1683.

I Skødet, der udstedtes til *Hendrich Bielcke*, anføres, at Ejendommen er »jordefri grund, liggendis ud imoed gammel Øster Wold her udj Kiøbenhaffn, stretchendis sig udj sin lengde och brede, efftersom dend nu ved rettens middel er bleffuen opmaalit«.

Efter *Hendrich Bielckes* Død gik Gaarden over til hans Frænde og Svigersøn, Admiral *Christian Bielcke*, der i Aarene efter 1687 ombyggede den. Han var tre Gange gift, sidste Gang med *Niels Juels* Datter, *Vibeke Juel*, der overlevede sin Mand, som døde i 1694, hvorefter hun i 1701 indgik et nyt Ægteskab med General-løjtnant *Gregers Juel*.

Denne skødede den 23. December 1720 Gaarden til Storkansler *Ulrich Adolph von Holstein*, Greve til Holsteinborg, der var en meget mægtig og fremtrædende Mand ved Frederik den Fjerdes Hof. Han var Svoger til Kongen, idet han var

gift med *Christine Sophie Reventlow*, der var en Halvsøster til Kongens anden Dronning, *Anna Sophie Reventlow*.

I Aarene 1720-erne foretog Holstein en fuldstændig Ombygning, og saavidt man kan skønne, stemmer Hovedtrækkene i Midterfløjens Udformning fra Christian Bielckes Tid, medens det øvrige skyldes Holstein. Denne lod Gaarden eller rettere Palæet fremtræde som en toetages Midterbygning med Kvist og en statelig Portindkørsel, ligesom der paa begge Sider af Midterfløjen anbragtes to korte toetages Sidepavilloner.

Der blev holdt stort Hus i »Grosskanslerens« Palæ paa Kongetorvet, og han og hans Gemalinde forstod at gøre Palæet til et Midspunkt i Selskabslivet, saa at her skabtes en Salon af ikke ringe kulturel og politisk Betydning.

Da Teatret i Lille Grønnegade (d. v. s. Ny Adelgade) var blevet aabnet, var det af stor Betydning for dette, at »Grosskanslerens« Gemalinde, Christine Sophie Reventlow, jævnlig værdigede Teatret sit Besøg, og det, at hun gæstede Lille Grønnegade, bevirkede, at andet fornemt Selskab ogsaa umagede sig derhen. Og Skuespildirektøren, *René Magnon de Montaigne*, viste ogsaa sin store Taknemmelighed for den Naade, hun viste den danske Komædie, idet han takkede hende i et fransk Vers. Da U. A. Holstein var død i 1737, blev hans Enke boende i Palæet og vedblev stadig at føre stort Hus indtil sin Død i 1757.

I hendes Ejertid raserede i 1748 en større Ildebrand en Del af Ejendommen, der den 25. Juni 1733 var blevet assureret for 20.000 Rdlr. i den da nystiftede »København Brandforsikring«, og den paa Ejendommen skete Skade opgjortes til og blev udbetalt med 9.800 Rdlr.

Ved Genopførelsen af Palæet, blev dette en Del forandret, og ved denne Ombygning var det vistnok, at der inde i Gaarden forsvandt en gammel rund Pavillonbygning, i Lighed med en, der ogsaa tidligere har været i det Thottske Palæ paa Kongens Nytorv, Hjørnet af Bredgade.

Efter Grevinde Holsteins Død overtoges Palæet af Grev Henrik Holstein, der den 9. December 1782 skødede det til Konferensraad, 1. Deputeret i det tyske Kancelli *Christian Ludvig Schütz*, der dog kun i meget kort Tid var Ejer, idet han allerede den 2. Januar 1783 (læst 10. Marts s. A.) solgte Gaarden til daværende Étatsraad, senere Konferensraad, *Carsten Anker* for en Købesum af 18.000 Rdlr. Dansk Kurant. Carsten Anker, der baade var født og døde i Norge, var bl. a. Deputeret i Bjergværksdirektoratet og i en længere Aarrække første Direktør for Asiatisk Kompagni.

Ved Folketællingen 1787 ser man, at den da 40-aarige Carsten Anker selv boede i Ejendommen, hvor der da tillige boede den spanske Minister.

Nogle Aar senere skifter Gaarden atter Ejer, idet Carsten Anker solgte den i Henhold til Skøde af 16. Juni 1796 (læst 27. s. M.) til Traktør *Ernst Josias Møller* for en Købesum af 51.000 Rdlr. Dansk Kurant; selve Ejendommen var da assureret i Brandforsikringen for den Sum 47.100 Rdlr.

Traktør *Ernst Møller* havde hidtil drevet sin Virksomhed i Gaarden *Vildmanden* paa Østergade Nr. 32, Hjørnet af Christen Bernikowstræde, som ejedes af Gros-serer *J. A. Bindseil*, men han havde ikke været tilfreds med de derværende Lokaler, hvorfor han købte det gamle Palæ paa Kongens Nytorv for at indrette dette til Hotel, hvortil der da var stærkt Trang i København.

Kongens Nytorv med »Hesten« inden der beplantedes omkring denne. Til venstre ses Hovedtagten ved Hjørnet af Ny Adelgade.

Det gamle Holsteinske Palæ blev nu fuldstændig ombygget, og ved denne Lejlighed forsvandt de to Sidepavilloner, som blev sammenbygget med Midterfløjen, saaledes at Ejendommen blev tre Etager høj, men Facaden mistede derved fuldstændig sin Karakter.

Sit nye Hotel kaldte Ernst Møller med det klingende Navn »Hotel du grand Nord«, hvilket han meddelte Publikum i et større Avertissement i »Adresseavisen« Nr. 267 den 13. Oktober 1797:

For mine dyrebare Velyndere i den danske Stat, som i en Række af Aar haver beviist mig den Yndest at forlange min Tieneste til at logere og beværte dem, naar de her til Staden ankommer, saavel som for de Høi Velhyrdige og Høistærede, der besøger min Spisestue, Middag og Aften, samt og for de Høie og naadige Herskaber, der lader hente deres Mad hos mig, skylder jeg at bekendtgjøre, at jeg den 15. hujus Middag forandrer min Bopæl fra Gaarden Vildmanden og herefter fortsætter mit Vertskab i min egen Gaard l'Hotel du grand Nord kaldet, beliggende paa Kongens Nytorv Nr. 139 lige for Comoediehuset, hvor der vil forefindes smukkere, rummeligere og lysere Værelser til Logerende, og større Spisestue til mine respective Gæster end de jeg som Lejer hidtil har kunnet forskaffe, samt en reenligere Gaard, og det Hele saaledes indrettet, at ikke allene for benævnte Velyndere, men endog Herskaber af første Rang tillige med deres Suite og andre enkelte gode Herrer kunne vorde standsmæssig opvartede og i Almindelighed enhvers Ønsker paa bedste og billigste Maade tilfredsstillet, da jeg forsikrer, at

mine Bestræbelser stedse skal gaae ud paa at vedligeholde et godt Rygte og de Reisendes saavel som enhver anden Giests Tilfredshed. E. Møller.

Traktør Ernst Møller har ikke været videre drevnen i Affattelsen af Avertissementer, thi den ovenstaaende, meget lange Annonce bestaar kun af et eneste Punktum.

Paa det Tidspunkt, da »Hotel du grand Nord« aabnedes, havde København kun to andre første Klasses Hoteller; »Hotel Royal«, der laa paa Hjørnet af Ved Stranden og Fortunstræde, og som ejedes af Traktør *Heinrich Wilhelm Løbel*, og »Hotel d'Angleterre«, hvis Ejer var *Gotfried Rau*; de andre Hoteller i Byen var nærmest kun Gæstgivergaarde.

Da Krigsbegivenhederne i 1807 ramte København, boede paa »Grand Hotel du Nord« Generalkonsul *Thalbitzer* med Frue født *Zinn* (alias »Grandmama«), og sidstnævnte har indgaaende skildret sine Oplevelser under Bombardementet i Septemberdagene. Hun skriver saaledes bl. a.: og »besluttede vi, for at være mere i Sikkerhed, at leje Værelser hos Møller i Hotel du grand Nord) paa Kongens Nytorv. Min Søster flyttede med os, da hendes Mand var i Holsten med Prinds Christians Regiment. Vi tilbragte endnu der 8 Dage. - - - Nogle Levnetsmidler bleve overordentlig dyre og sjældne. Brød havde vi i Overfløddighed; men 1 Pd. Oxekjød kostede 24 Skilling, Mælk var næsten slet ikke til at faae, og da de Engelske skare Vandrerne over udenfor Byen, frygtede vi at komme til at mangle denne allerførste af Livets Fornødenheder. Lykkeligvis var der en Del Post- og Brøndvand i København; men desuagtet maatte enhver Husejer lade samle Vand i Tønder og Kar«.

I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede havde en Svensker ved Navn *J. E. Angelin* besøgt København, og i Aaret 1806 udgav han paa Svensk en Bog om sine Indtryk af denne By. Det hedder i denne Bog om Hoteller etc. bl. a.: »Raus, Møllers, Louis (Comestabilis) og Engelbauers Restauranter ere de fornemste. Møllers Hotel du grand Nord modtager de fleste Rejsende fra Norden og ligger paa Kongens Nytorv. Man bor her, som det passer en, men altid godt i Forhold til Prisen, 2de Værelser (for Herre og Tjener) med Lys, Morgenkaffe, Opvartning etc. koster omtrent 1 Rdlr. om Dagen«. Endvidere fortæller han om Maden paa Restauranterne, at »man her faar saa store Portioner, at man maa være usædvanlig sulten eller være Gourmand for at kunne spise 3 Retter. Serveringen sker paa nogle Steder ved Mænd, men for det meste ved unge Piger«.

For over 100 Aar siden var man ikke ukendt med den Kunst at reklamere, navnlig for Hoteller, Restauranter o. l., og i 1832 udsendte saaledes »Handelscomptoirist« *G. Holst* en versificeret Reklame for de Steder, hvor man kunde stille sin Sult og læske sin tørstende Hals. »Handelscomptoiristens« Vers var nærmest at betragte som »Kransekagepoesi«, hvilket efterfølgende to Vers beviser:

HOTEL DU NORD

Du finder et smagfuldt og velklækket Bord
 Udi Hotel du Nord.
 Den fornemme Verden, den tager herind;
 Jeg troer vist, Hotellet er efter dens Sind.

HOTEL D'ANGLETERRE

Man fornemt og stadseligt lever,
 Den Første blandt Stadens Hoteller det er;
 Der findes Baroner — ja Grever,
 Og Fler' af Noblessen især.
 Aandelig Føde er her i Mængde:
 Blade, forskiællig — i Brede og Længde;
 Propert og prægtigt, hvorhen Du Dig ser:
 Fløden i Sølvstøj og ikke i Leer.
 Men for slig Herlighed at frequentere
 Glem ei Din Lommes Behold at formere.

Efter Traktør Ernst Møllers Død solgtes Gaarden den 8. Oktober 1810 til Kancelliassessor *Ole Christian Borch* for 100.000 Rdlr. men han beholdt den kun i 2 Aar, thi den 17. Februar 1812 skødedes samme til Hoftandlæge *Anthony Manini*, som gav 160.000 Rdlr. for den. Samme Dag solgtes Gaarden mod en Opgæld af 10.000 Rdlr. til Konferensraad *Constantin Brun*.

Denne var den i Datiden meget kendte Storkøbmand, gift med Digterinden *Fridericke Brun gebahren Münter*, og som ejede og beboede Enkedronning Juliana Maries tidligere Palæ paa Hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade (nuværende Haandværkerforeningens Gaard).

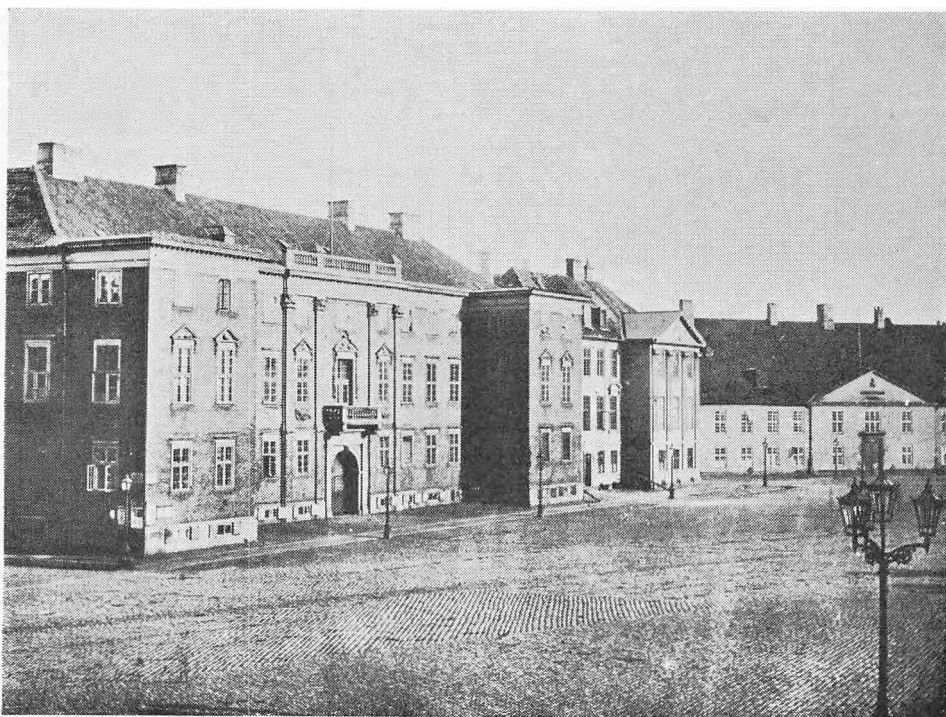
Constantin Brun købte ikke Gaarden paa Kongens Nytorv for at ville benytte den som sin private Bopæl, men som en Kapitalanbringelse, og det var hans Agt, at der vedblivende skulde drives Hotelvirksomhed, og at Navnet »Hotel du grand Nord« stadig skulde bevares. Han vilde ligeledes udvide Hotellet ved paa dets Grund at opføre en Badeanstalt, hvor Publikum kunde erholde varme og kolde Bade mod Betaling.

Naar det i Carl Bruuns »København« anføres, at *Constantin Brun* i Ejendommen i Aaret 1816 indrettede de første varme Bade i Hovedstaden, er dette urigtigt, thi der var i Forvejen en saadan Anstalt her, omend i mindre Format.

Den var beliggende i Lille Strandstræde Nr. 70 (nuværende Gade Nr. 10), men havde kun to rummelige aflange Kar, forsynet med 2 Rør, som bragte varmt og koldt Vand i Karrene. Man kunde ogsaa her faa baade Svovl-, Staal- og Kryd-derbade; der var Tæpper paa Gulvene samt en Sofa, paa hvilken man kunde hvile sig efter Badet. Ligeledes kunde man faa Forfriskninger i Form af Bouillon, Chokolade, Likører etc.

Constantin Brun indsendte en Ansøgning til Kongen om at maatte faa Tilladelse til i sin nye Gaard at indrette en Varmtbadeanstalt. Tilladelsen blev bevilget, og i hans Privilegium, der er dateret Frederiksberg den 28. Juni 1816, anføres bl. a., at i Gaarden kaldet Hotel du grand Nord maa han og efterfølgende Ejere »indrette og bortleie alle Slags varme Bade uden at nogen Anden i 20 Aar fra 31. December 1816 at regne maa gjøre lige Anlæg i bemeldte København«. Ligeledes blev han og følgende Ejere fritaget for at svare Vandafgift af den til Anlægget fornødne ekstraordinære Vandportion.

Man maa vel erindre, at da denne Badeanstalt blev indrettet, fandtes ikke Trykvand i de københavnske Ejendommers Etager, men enten Brøndvand eller

Charlottenborg, Harsdorffs Gaard samt Gæthuset, hvor nu Tordenskjoldsgade ligger.

Pumpevandet fra de Trærender, der, nedgravede i Jorden, førte Vandet fra Søerne. Et kommunalt Vandværk i København traadte først i Virksomhed den 8. August 1859, og derved fik de københavnske Ejendomme Trykvandsledninger.

Den af Constantin Brun opførte Badeanstalt laa inde i Gaarden i en Sidebygning, der stod i Forbindelse med Forhuset. Denne Sidebygning var paa 2 Etager med Kælder under, og i Stueetagen var der en gennemgaaende Korridor. Paa hver Side af denne fandtes 2 Træpumpeopstandere med Jernredskab, og fra Overenden af disse var der to tregrenede dels Zink-, dels Kobberledningsrør med Metalafspærringshaner, endvidere 2 Kobberkokekedler paa murede Fundamenter samt en Kobbervandbeholder til Styrtebad. Ligeledes var der paa hver Side af Korridoren 4 Badekamre, og i det ene fandtes et Skab til Styrtebad.

Det ser ikke ud til, at denne Badeanstalt har været optaget i Københavns Vejviser førend nogle Aar senere; derimod findes Konkurrenten i Vejviseren 1817—18 S. 39 som »Badeanstalten, l. Strandstræde 70«. I Vejviseren for 1822 anføres den anden som »Badeanstalt, Hotel du Nord, Kg. Nytorv 1«.

Byen havde nu to Badeanstalter, og det var vist tilstrækkeligt for det datidige Behov, thi den personlige Hygiejne var dengang ikke saa udviklet som nu, skønt den fremragende Skuespiller og Læge Dr. med. J. C. Ryge slog til Lyd for, at

Kongens Nytorv med Charlottenborg, Kgl. Teater, Hotel d'Angleterre og en Del af Hovedvægten.

man skulde bruge varme Bade og endog anbefalede Skuespillerne at besøge den i 1828 i Amaliegade aabnede Dampbadeanstalt.

Efter at Constantin Bruns Badeanstalt var blevet aabnet, kom Oppositionen imod dens for høje Priser, og den, fra hvem Anken kom, var naturligvis det frygtede Blad »Politivennen«, der beskæftigede sig med alt mellem Himmel og Jord, og som satte sin Pegefingert paa de Steder, hvor der kunde sættes en Finger. Bladet skrev saaledes den 15. Maj 1819: »Mange glædedes ved Oprettelsen af en saadan (Badeanstalt) paa Kongens Nytorv i forrige Trakteur Møllers Gaard, - - -, Priserne ere Alt for høje, - - - 2 Rdlr. for et simpelt Bad er virkelig alt for meget naar man i lille Strandstræde Nr. 70 kan for det halve faae et meget antageligt Bad«.

I en af Hotellets store Sale foreviste i Maj 1824 den leipzigske Teatermaler *Jerwirs* sine Panoramaer og »Diaphanoramaer«, der forestillede »Det store Feltslag ved Leipzig den 18. Oktober 1813«, »Det indre Prospekt af St. Peterskirken i Rom« og »London set fra Blackfriarsbridge«. Entréen var 4 Mk. for Voksne og det halve for Børn.

En af de mest interessante Forevisninger i »Hotel du Nord« fandt Sted i April Maaned 1828, da Landskabsmaler *Otto* udstillede sit store Rundmaleri af København. Billedet var malet saaledes, at man tænkte sig Beskueren staaende paa Altanen til den Fridericiske (senere »Fædrelandet«s og Bockelunds) Ejendom paa Hjørnet af Højbroplads og Fortunstræde.

Til venstre saa man da »Hotel Royal«, og foran sig saa man Ved Stranden til Holmens Bro, Børsen, Slotspladsen, Slottet med Kanalen, en Del af Gammelstrand, Højbroplads samt Kølsmagergade.

Over Højbro saa man en Afdeling af Hestgarden komme ridende, ligesom der ogsaa saas det afvekslende Liv paa Fisketorvet, som en Torsdag her frembyder.

Samme Aar forevistes ligeledes i »Hotel du Nord«, af Hollænderne *G. Veenstra, van Vliet og Johs. Zalm* et mekanisk Kunstkabinet, i hvilket der bl. a. var en spindende Kone, der »gør Complimenter for Publikum, som om hun var levende«. Der fandtes ogsaa her et selvspillende Fortepiano med Trompet- og Janitscharmusik.

Et halvt Aarhundrede senere dukkede et lignende selvspillende Instrument frem i København og blev under Navnet »Orkestrion« forevist i »Kaschner Vokskabinet«, der den Gang fandtes i Byggeselskabets nye Ejendom i Ny Adelgade Nr. 1.

Det var altsaa en gammel Opfindelse, der var gaaet i Glennebogen, og som nu ca. 50 Aar senere genopstod som ny.

Entréen til det hollandske Kunstkabinet var ikke helt billig: 1 Rdlr. pro persona.

Da Constatin Brun var afgaaet ved Døden i 1836, blev Gaarden med dens Inventarium af Møbler og Effekter af Skiftekommissarierne i hans Bo solgt den 3. Februar 1837 (læst den 6. s. m.) til Hyrekusk *Rasmus Jørgensen* for 54.000 Rdlr., hvoraf 14.000 Rdlr. blev betalt kontant, medens 40.000 Rdlr. blev staaende paa 1. Prioritet.

Bemeldte Rasmus Jørgensen var forøvrigt i Forvejen Ejer af »Erichsens Palæ« paa Hjørnerne af Reverensgade (nu Laksegade), Kongens Nytorv og Holmens Kanal, hvilken Ejendom han havde faaet tilskødet den 1. December 1834.

Hotellets nye Ejer, der var født ca. 1794 i Nykøbing Sjll., var ikke nogen helt ukendt Mand for Københavnerne, der kendte ham allerbedst under hans pengeklingende Tilnavn »Specie-Jørgensen«.¹⁾

Om Oprindelsen til dette Tilnavn er der flere Versioner, mere eller mindre sandfærdige, og en af disse beretter, at da Rasmus Jørgensen som ungt Menneske var kommet til Hovedstaden, havde han faaet Plads som Tjenestekarl eller Bud hos en meget rig jødisk Handelsmand, der boede et eller andet Sted paa Christianshavn.

En Dag beordrede hans Principal ham at tage en Trækvogn og følge sig til Nationalbanken for at hente flere Sække Specier. Da disse var læsset paa Vognen, som Rasmus Jørgensen trak, medens Principalen gik ved Siden af, kørte de over Slotsholmen til Knippelsbro. Netop som de kom hertil, blev der givet Spærresignal, men Jørgensen skyndte sig med Specievognen over Broklapperne, der da hejsedes op med Haandkraft, medens hans Principal ikke naaede at komme over, og heller aldrig mere saa hverken sine Specier eller Jørgensen.

En anden Version lyder mere plausibel, og den gaar ud paa, at Rasmus Jørgensen som ungt Menneske viste megen Paaholdenhed, hvad Pengesager angik, og naar hans Kammerater gik ud for at more sig, sad han ene hjemme. Penge havde han altid, og dem laante han beredvillig ud, rimeligvis med gode Renter: fik han Pengesedler, konverterede han disse i Specier, af hvilken Grund hans Kammerater kaldte ham »Speciemanden«, et Navn, der senere forandredes til »Specie-Jørgensen.«

¹⁾ En Specie var i Datidens Møntsystem en Dobbeltaler (4 Kr.).

Hotelejer Rasmus Jørgensen var, uanset sine rimeligvis, mange Penge, ilde anset i Byen, hvad der nu end har været Grunden dertil, og ikke mange Aar efter, at han havde købt Gaarden, paadrog han sig en Retssag fra Vintapperlavets Side. Der hvilede nemlig fra Ernst Møllers Dage Herbergprivilegium paa Ejendommen, og med et saadant Privilegium fulgte dels Tilladelse til at holde aaben Vinkælder og dels til at kunne forskrive Vin udenom Vintapperlavet.

Dette hævdede nu, at Rasmus Jørgensen ikke holdt sig Privilegiet efterretteligt, skønt han holdt aaben Vinkælder, men uden at anvende hele Ejendommen til Hotelbrug, idet han havde udlejet Lejligheder til Private samt Stuelejligheder til Forretninger.

En skønne Dag i 1842 stillede nu Vintapperlavets Formand *F. V. Luplau* ledsaget af nogle Politibetjente udenfor Porten til »Hotel du Nord«, hvor de lod alle Skiltene afbryde, borttog alle Priskuranterne og lod 3 Skabe med Vin forsegle og lægge under Politiets Forvaring, samt tiltalte ham ved Politiretten til Privilegiets Fortabelse.

Rasmus Jørgensen anlagde Kontrastævning og forlangte 4.000 Rdlr. for Tab, Tort og Kreditspilde. Lavets Fremgangsmaade mod ham skyldtes formodentlig den almindelige Uvilje i København mod den ilde ansete »Specie-Jørgensen«.

Denne vandt Kontrasagsanlægget og blev af Retten for Tort og Kreditspilde tilkendt 100 Rdlr. og i Erstatning for Vinkælderens Lukning fra 20 Maj til 22. Oktober indtil 10 Rdlr. om Dagen. Sagsanlægget blev altsaa ikke helt billig for Vintapperlavet.

I Rasmus Jørgensens Ejertid er det, at »Hotel du Nord« — som det nu kaldes, efter at Ordet grand er udeladt — bliver Sæde for en større Vognmandsforretning, idet Vognmand *Børre Nielsen* flytter ind i Ejendommen. Forretningen er dog af Københavnerne bedst kendt under Navnet *Brødrene Nielsen*, saaledes som den kom til at hedde, da hans to Sønner, *Johan Peter* og *Niels Frederik Nielsen* havde overtaget den.

Saavidt vides, var det Vognmand Nielsen, der var den første i København, som indførte de store gulbrune Flytteomnibusser, der senere i mange Aar havde deres faste Stade inde i Hotellets store Gaard. Han havde ogsaa Personomnibusser, som holdt paa Torvet foran »Hotel du Nord« og hver Søgnedag Kl. 10 og Kl. 19 befordrede Folk til Klampenborg for 24 sk. (50 Øre); vilde man til dette Sted paa Helligdage, kostede det 32 Sk. (65 Øre), men saa kunde man komme derud baade Kl. 10, Kl. 15 og Kl. 22.

I 1850-erne havde Droskerne faaet anvist Holdeplads dels udenfor »Hotel du Nord«, dels udenfor Nr. 21 paa Kongens Nytorv.

Blandt de paa Hotellet boende træffer vi i 1840 den 1. Februar paa 2den Sals Etage:

Hans Christian Andersen, 35 Aar, udgift (sic), Dicter (sic). Og paa den 5 Aar senere foretagne Folketælling anføres som Logerende paa 2den Sal atter:

H. C. Andersen, 38 Aar, ugift, f. i Odense, Digter, cand. philosophiæ. Som man ser, er Digteren i de forløbne 5 Aar kun blevet 3 Aar ældre, men det er rimeligvis en Fejlskrift, thi *H. C. Andersen* gjorde sig sandelig ikke yngre end han i Virkeligheden var.

Han var den 1. December 1838 flyttet ind i »Hotel du Nord«, hvor han havde to Værelser, et til Gaarden og et til Gaden ligeoverfor Det kgl. Teater.

I henved 9 Aar havde H. C. Andersen fast Bopæl paa »Hotel du Nord«, og her skrev han »Billedbog uden Billeder«¹⁾ og det romantiske Drama »Mulatten«²⁾ samt vistnok tillige Tragedien »Maurerpigen«.³⁾ Det er om disse to sidstnævnte samt om H. C. Andersen, at *Johan Ludvig Heiberg* i sin apokalyptiske Komædie »En Sjæl efter Døden« lader Mephistopheles sige:

I Constantinopel han snart vil trykke
Midt i Seraillet et Mesterstykke;
Da staaer han i Litteraturens Hegn
Som det orientalske Spørgsmaals Tegn,
Og mens Stor-Eunuchen hans Isse kroner,
Og dybt af Inferieurerne knæles,
Læser han Mulatten for Sultanens Koner,
Og Maurerpigen for dem, som skal kvæles.

Endnu medens han boede paa »Hotel du Nord«, tog han i 1846 for Alvor fat paa Udarbejdelsen af Romanen »De to Baronesser«, som han allerede to Aar tidligere havde begyndt paa, men den udkom først i November 1848. Hans Ophold paa Hotellet varede indtil den 13. Maj 1847, da han rejste fra Kjøbenhavn, og ved sin Hjemkomst indlogerede han sig andetsteds i Byen.

Priserne paa Værelserne i Hotellet var ikke høje, og Provinsskuespilleren *W. S. Pødenphant*, der fra sin tidligste Ungdom havde ført Dagbøger, fortæller i en af disse, at han under sine faa Besøg i Hovedstaden var taget ind paa »Hotel du Nord« i 1832, hvor han »havde et Værelse med Chatol, smukt Møblement og to Lys i Sølvstager for fire Mark daglig«.⁴⁾

Den store Sal vedblev stadig at være Skueplads for Fremvisninger, Udstillinger o. l., og i 1855 foreviste saaledes den tyske Maler *Ensløv* her nogle »pittoreske Panoramæer« af Kjøbenhavn, München, Dresden, Karlsbad, Wiens Prater m. fl., der vakte overordentlig stor Opmærksomhed, da Udførelsen af Billederne var meget smuk og illuderende. Originalerne til disse findes nu, saavidt vides, i Museet i Lübeck, medens Kopier af de interessante Billeder, der var beregnet til at opsættes som Rundmalier og at ses gennem Forstørrelsesglas, er indlemmet i Billedsamlingen paa Kjøbenhavns Raadhus.

I Hotellets Kælder ud imod Vingaardsstræde fandtes i adskillige Aar en ret tarvelig, men stærkt besøgt Dansebød, som i Folkemunde kaldtes »Torvet«.

Der var i Løbet af 1850-erne gaaet Rygter om, at alt ikke var, som det skulde være, paa »Hotel du Nord«, men mange afviste Rygterne som usande, skønt andre fastholdt, at der laa noget virkeligt til Grund for dem.

Det kom derfor ikke som nogen egentlig Overraskelse, da man den 24. Juni 1858 læste i »Flyveposten« følgende Notits:

1) Udkom December 1839. 2) Opført 1. Gang 3. Februar 1840. 3) Opført 1. Gang 18. December 1840. 4) = 1 Kr. 33 Øre.

Revnetsbeskrivelse af

Rasmus Jørgensen,

samt Vise om denne mærkværdige Mand,
der aldrig, kaldtes som Nøget gaar, har gjort
Specier ever stuppelebrø; endvidere om Op-
rindelsen til Benævnelsen „Speciemand“.

af J. Peterfen.

Pris 4 Stilling.

Kjøbenhavn 1859.

Trykt hos S. G. Brüll.

Haars i R. Brøckers Commissionhandl., St. Nege-
gade Nr. 159 (hæder Brostrøgade).

Samlede retlige betragning indat (halv Preis).

Ret. Dag gjenfandt Balle det liget et Puns.

Dg paa Kongens Akker der staar et Høst,
Det staar der endnu og det er et Guds Høst;
Ihi uskens Hr. Jørgensen til den Bøst.
.. At jule det al, men det ikke mon det. ..

Paa Vestet han brændbare Ting havde sat,
Dg saa gik han op i den tabuete Kat.
Dg der blandt de gamle Brøder omkring,
.. Han gik, dem bestemte med brændbare Ting. ..

Dg da han var færdig, han gik paa Akker
Med Nogle, som skulde i Katten saa fort,
Det Høst, ved Høst af en Suk eller To.
.. Afvands til Grundet, mens Høst var til No. ..

Men Himlen den havde nu Andet bestemt,
Til at Høst og Løst det gik ei saa rent,
For hele den gamle Plan gik man til,
.. Dg betød vi talte kan være. Polit. ..

Det sit jo et Høst og hvad der skulde ske,
Dg dette det Høst forbrødre,
Dg Jørgensen og hans Udgyringsmand
.. Tem brage man hurtigt paa Gammelten den. ..

Ja, urelig var Pløsen og var Gudselov
Nu priser Løstiens, som ikke lov:
Ihi var hele den Høstens hand,
.. Saa var der vist mange Høstet brant. ..

Vise om Høstesk Rasmus Jørgensen. Ejer af Hotel du Nord.

FORMODET BRANDSTIFTELSE

I Anledning af en Ildebrand i en paa Gl. Vartous Jorder paa Strandvejen beliggende Bygning ere tre Personer, blandt hvilke Værten, Hotelejer Rasmus Jørgensen, blevne belagte med Arrest, og efter Forlydende har en af de Arresterede i et af Assessor Kjøpke optaget Forhør vedgaaet at være lejert til at sætte Ild paa Bygningen.

Under Forhørene kom der endnu flere graverende Ting frem og navnlig om Rasmus Jørgensen. Lørdag den 2. Juli 1859 faldt Kriminal- og Politiretens Dom, ved hvilken Rasmus Jørgensen for Meddelagtighed i Brandstiftelse (bl. a. i Hotel du Nord), for at have forledt andre til falsk Forklaring for Retten og for at have udlejet Værelser i Hotel du Nord til Utugt blev idømt Tugthusarbejde i 14 Aar.

Dermed ophørte Gaarden at være Hotel, idet der af ufyldstgjort Panthaver var blevet gjort Eksekution og Udlæg i samme og ved Auktion den 15. Oktober 1858 var blevet tilslaaet Proprietær Morten Leth Hastrup for 118.000 Rdlr.

Stueetagerne blev nu omdannet til Butikker, og en af disse udlejedes til Konditor *Johan a'Porta*, hvis Konditori og Kafé hed »*Schucani & a Porta*«.

Førstesalen mod Kongens Nytorv, der bestod af 9 Værelser med Garderobe, Tjenerkammer, samt hele Førstesalen i Sidebygningen blev af Hastrup udlejet til den gamle, fine »*Kongens Klub*¹⁾, der efter Hastrups Død fik sit Lejebeløb forhøjet til 2.000 Rdlr. aarlig.

Gaarden skiftede nu atter Ejer, idet Eksekutorerne i afdøde Hastrups og efterlevende Enkes fælles Bo den 14. Oktober 1869 (læst 18. s. M.) solgte den til Malermester *Hans Severin Jensen* og Snedkermester *Jens Andreas Jensen*, der i Forening førte Firmaet *Severin & Andreas Jensen*, for en Købesum af 127.000 Rdlr. + Bankhæftelsen 6.336 Rdlr.

Firmaet *Severin & Andreas Jensen*, der hidtil havde haft Lokale paa Skt. Anna Plads Nr. 13, det senere saakaldte »*Prins Vilhelms Palæ*«, rykkede nu ind i Gaarden paa Kongens Nytorv og fik sine Udstillingslokaler i Stueetagen.

To Aar senere, i 1871, rykkede en ny Forretning ind i »*Hotel du Nord*«; det var et Firma, som var i Opkomst, et Firma, som indehavedes af to unge Mænd, der begge var besjælet af den samme Ildhu til idel Fremdrift af deres nystiftede Handelskompagni, som de havde etableret i Aarhus den 14. April 1868 under Firmanavnet *Emil Vett & Co.* De to Kompagnoners Navne var *Theodor Vilhelm Wessel* og *Lemming Valentinus Emil Vett*; de havde delt Forretningerne imellem sig saaledes, at *Th. Wessel* var den, der ledede og foretog Indkøbene, medens *Emil Vett* forestod Salget af de indkøbte Varer.

Deres Forretning begyndte de som en Specialforretning i Hvidevarer, og det var noget nyt for Datiden, thi Lærred og andre Hvidevarer vævedes jo hovedsagelig i Hjemmeindustri og var ikke Genstand for Fabriksdrift, hvad det senere blev.

To Aar senere, den 14. Juli 1870, havde det unge Firma *Th. Wessel & Co.* faaet Foden indenfor det voldkransede København, idet det da aabnede en Forretning, væsentligt anlagt paa En gros Forretning i Hvidevarer, i Efterslægtsselskabets kendte røde Bygning paa Østergade Nr. 52. Denne Bygning er forlængst nedrevet og er nu en Del af A. C. Illums Forretningsbygning.

Men allerede samme Aar som *Th. Wessel & Co.* var flyttet ind i Østergadegaarden, havde det faaet Kik paa et langt bedre beliggende Forretningslokale paa Kongens Nytorv i det tidligere *Holsteins Palæ*, det senere *Hotel du Nord*, og den 30. December 1870 udstedte Gaardens Ejere, *Severin & Andreas Jensen*, Lejekontrakt om, at det til »D'Herrer *Th. Wessel & Co.*« i »Ejendommen Nr. 13 paa Kongens Nytorv (*Hotel du Nord*)« fra April Flyttedag 1871 havde udlejet »en Butik i Stueetagen til Kongens Nytorv, bestaaende af 4 Værelser og et Kælderrum, som staar i Forbindelse med Stuelejligheden for en helaarlig Leje af 850 Rdlr. Faa Aar efter, den 6. Oktober 1875, forhøjedes dog denne Leje til Kr. 2.125.—.

Det var *Th. Wessel & Co.*s første Butik i den gamle Gaard paa Kongens Nytorv, og her var det, at Grunden til det senere »*Magasin du Nord*« blev lagt.

Den 2. Januar 1874 lejedes yderligere en Kælderlejlighed, hvor der tidligere havde været Beværtning, og som bestod af 5 Værelser til Gaden samt Køkken og

¹⁾ Denne vil blive nærmere omtalt under Østergade Nr. 15.

Kongens Nytorv med en Del af Hovedvægten og Hjørnet af Ny Adelgade. Reklamebillede.

Pakkælder til Gaarden. Samtidig lejedes ved en anden Kontrakt yderligere en Butik og Lager med Glastag med Indgang fra Gaden samt Kælder med Nedgang fra Lageret og Gaarden.

Og den 1. Oktober 1875 lejedes endvidere en Stuelejlighed, der bestod af Butiksløkke med 5 Fag Vinduer til Gaden og 5 Fag i Dybden til Gaarden samt Entré med Indgang fra Gangen. Det er rimeligvis denne Gaardlejlighed, der tidligere havde været Badeanstalten.

Samtidig lejedes ifølge en anden Lejekontrakt en Kælderlejlighed, bestaaende af 4 Værelser til Gaden samt et bagved liggende Pakrum.

Da *Th. Wessel & Co.* flyttede ind i det tidligere »Hotel du Nord«, eksisterede endnu det gamle kongelige Teater, opført af *Nikolaj Eigtved*, men i 1773—74 ombygget af *C. F. Harsdorff*. Desværre havde det i 1857 faaet en ualmindelig grim Tilbygning, der ragede op over det gamle Teaters Bagside og mest af alt lignede en Pakhusbygning, klistret op ad *Eigtved-Harsdorffs* skønne Teater.

Det var denne grimme Tilbygning, der foranledigede Frankrigs mangeaarige herværende Gesandt, *Dotézac*, som boede overfor Teatret i Nr. 15 paa Kongens Nytorv, til at udbryde til en Bekendt: »Quand je regarde le théâtre, je sais, toute de suite, que je suis dans le pays de Thorvaldsen!«.

Det var imidlertid blevet besluttet, at der skulde opføres et nyt Teater imellem det gamle og den nyanlagte Tordenskjoldsgade, og i den Tid, Byggeforetagendet fandt Sted, var et interimistisk Træskur blevet opført paa Torvet mellem den nuværende Sporvejsbane og »Hotel du Nord«, hvilket bevirkede, at Th. Wessel & Co.s Forretning da laa som i en Krog af Torvet.

Da Teatret i 1874 var blevet aabnet og det gamle Teater samt Træskuret nedrevet, kom »Hotel du Nord« til at ligge ud mod en betydelig større aaben Plads end tidligere, hvad der absolut var en Vinding for det i sin Vorden værende Stormagasin, der forøvrigt faa Aar senere i 1879, til Firmaregisteret lod indtegne sit nye Forretningsnavn »Magasin du Nord«, Nordens Magasin, med skyldig Hensyntagen til Ejendommens Navn fra den Gang, da Traktør Ernst Møller købte og navngav den.

I 1877 udvidede Firmaet Th. Wessel & Vett, som det da var kommet til at hedde, sine Lokaler betydelig, idet man af Severin & Andreas Jensen yderligere lejede en Førstesal til Gaarden til Kontor og Systue samt Baghuset med derværende Lejligheder i Etagerne, Stald, Vognskur og Lagerrum i Underrummene.

Lidt efter lidt i de 6 Aar, der var forløbet, siden man var rykket ind paa Kongens Nytorv, havde Th. Wessel & Vett erobret saa at sige Størstedelen af Ejendommen og snart var hver Kvadratmeter Gulvflade optaget af Reoler, Diske, Ekspedienter og Ekspeditricer foruden meget andet.

Da er det, Udstillingsaaret 1888 kommer, det Aar, da København var som en sydende Heksekedel af alle de mange Tilrejsende, der nær og fjernt fra strømmede til Hovedstaden, dels for at se denne og Omegnen, dels for at komme paa Udstillingen og navnlig for at besøge det verdensberømte Tivoli.

Og en meget stor Del af de Tilrejsende, der færdedes paa Strøget, drejede om forbi Lille Kongensgade og hen til Stormagasinet, hvor Pladsen Dag for Dag blev trangere og trangere.

Da modnedes en Plan, som længe havde ulmet hos *Theodor Wessel og Emil Vett*: at købe Ejendommen og den ved Siden af; slaar vi de to sammen, faar vi Plads nok foreløbig.

Som tænkt, saa handlet; i Begyndelsen af 1889 købte de »Hotel du Nord« af Severin & Andreas Jensen, samt Naboejendommen Nr. 15 paa Kongens Nytorv¹⁾ af Bankhuset Smidt & le Maire, ved hvilket Køb Th. Wessel & Vett blev Ejer af det største Grundareal paa Torvet; Skøderne paa disse to Ejendomme tinglæstes den 14. August 1893.

Ejendommene nedreves og opførtes i to Hold 1893—94 efter Tegninger af Arkitekterne Professor *Albert Jensen* og *Henri Glæsel*, og som Kuriosum kan bemærkes, at i den nyopførte Bygning blev den første elektriske Personelevator i København anlagt i Aaret 1894.

Da Bygningen var opført, stod den som Københavns første Stormagasin, der

¹⁾ Om denne Ejendoms Historie henvises til det efterfølgende Afsnit.

Magasin du Nord samt Kongens Nytorv Nr. 13, 15 og 17. Paa Billedet ses bl. a. nogle af Magasin du Nord's Værevogne samt en Hestesporvogn med Siddepladser paa Taget.

indenfor sine Mure rummede et saadans mangfoldige og mangeartede Afdelinger med tilhørende Kontorer, Ekspeditions- og Lagerlokaler samt særskilte Spiselokaler for det store Personale.

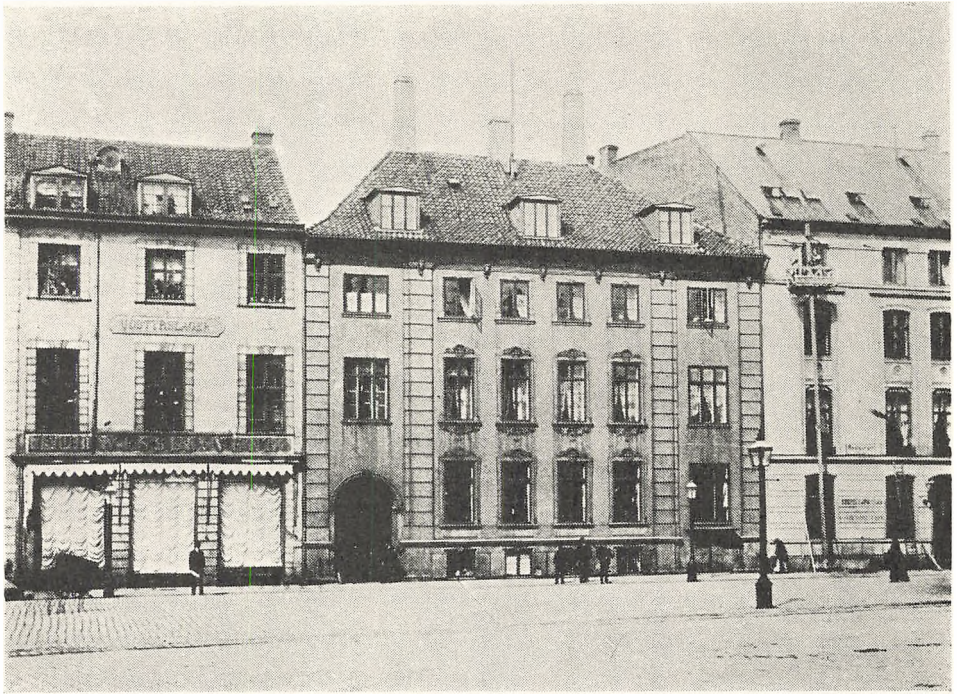
Ældre Københavnerne vil kunne mindes den store Opsigt, det vakte hver Søndags Morgen, naar »Magasin du Nord«s gulmalede Vogne, forspændt med Heste, troppede op foran Hovedbygningen og paa et givet Signal alle paa engang satte sig i Bevægelse for at køre de bestilte Varer rundt til Kunderne i Storbyens forskellige Distrikter.

Det var en Kortege, som vakte Opmærksomhed, og mange Københavnerne, hvis Morgentur faldt over Kongens Nytorv, blev hver Dag staaende for at se Stormagasinet's Kjøretøjer ved Afgangen.

Kongens Nytorv Nr. 15.

Som omtalt i forrige Afsnit er denne Ejendom opstaaet af det store Grundstykke Østergaarden, der senere fik Navnet Vingaarden, og fra dette blev det udskilt ved Skiftet efter *Oluf Mouritzen Krognos* den 19. Juni 1575, hvor hans Enke *Anne Hardenberg* beholdt det senere Nr. 13 paa Kongens Nytorv.

Ved dette Skifte fik de andre Arvinger, *Christoffer Giøe* til Gunderslevholm,

En Del af Kongens Nytorv Nr. 13 med Magasin du Nord's Lokaler i Stueetagen samt Kongens Nytorv Nr. 15 og en Del af Nr. 17.

Mourids Podebusk til *Kørup* og *Mogens Gipe* til *Galmindrup* den vestlige Del mod *Vingaardsstræde* samt den »*Vaaning*, som ligger op til *Gavlen*, som *Walther Skotte* nu udi boer, med den lille »*Quest*« som kaldes *Hønsehuset*, og det lille *Kammer*, som er over den *Kælderhals* næst op til *Porten*, som gaar ud til *Vingaardsstræde*. Desligeste skal de have og beholde det *Hus*, som *Bryggerset* er i og den nye *Stald* med *Jordsmon* og alt, som det nu er forefundet. — I lige Maade skal de have af *Vingaardens Haverum* fra det *Væggerum* mest bag den *Port* ud til *Volden*, hvor *Fru Annes Haverum* slipper og *Skillerummet* ganger, og saa imod *Kongensgade* (d. v. s. nuv. *Lille Kongensgade*) indtil *Husene* og *Skillerummet* vedtager.«

Den *Passus* i *Skiftet*, hvor der anføres *Arealet* »ud til *Volden*«, er det, hvorpaa det senere *Nr. 15* blev opført. Senere skete der et *Mageskifte* med *Anne Hardenberg*, saaledes at hun mod at afstaa noget af sin *Grund* til *Gengæld* fik overladt det senere *Nr. 15*.

En senere *Ejer* var *Laurids Ulfeldt* til *Egeskov*, der den 14. August 1633 fik *Skøde* paa *Ejendommen*, der derefter overtoges af hans *Broder Flemming Ulfeldt* til *Orebygaard*. Fra denne gik den i Oktober 1636 til *Statholder* i *Norge Christoffer Urne*, hvem *Kongen* den 20. Juni 1661 tillagde et *Stykke Jord*, 33 *Al.* bredt og 67 *Al.* langt, imellem *Gaarden* og *Voldgraven*, den, der senere blev *Holmens Kanal*.

Det blev dog paalagt *Christoffer Urne*, at denne skulde lade det brolægge og forsyne med Pæleværk mod Kanalen, men det maatte ikke bebygges.

Efter Christoffer Urnes Dødd solgtes Gaarden til Stiftamtmand *Cornelius Pedersen Lerche*, indtil den, efter en Del vekslende Ejere, som den 11. Juni 1718 solgtes til Præsident i København *Christian Braëm*.

Ved det efter Bybranden 1728 optagne Mandtal anføres han som boende med 2 Børn 4 Tjenere og 3 Piger; endvidere boede sammesteds Oberst *Walter* af Fodgarden med 3 Tjenere samt Kaptajn Grev *Ahlefeldt*, ligeledes af Fodgarden, dog kun med 1 Tjener.

Nogle Aar efter Bybranden har Ejendommen atter skiftet Ejer og var bleven tilskødt Tømmerhandler *Søren Jørgensen*, der lod den gamle Gaard nedbryde og i 1735 opførte den for et halvt Aarhundrede siden nedbrudte saakaldte *Smidt & le Maires Gaard*.

Bemeldte *Søren Jørgensen*, der baade var Overformynder, Ældste i Grosserer-societetet og Raadmand, var endog Medlem af Direktionen for den danske Skueplads. Det var forøvrigt ham, der i 1737 overtog Teaterbygningen i Lille Grønne-gade og Aaret efter solgte den til Nedbrydning.

Efter *Søren Jørgensens* Dødd ejedes Gaarden paa Kongens Nytorv i 1789 af Præsident Oberst *William Barton*, der den 16. Juni 1797 skødede den til General-krigskommissær *Morten Wærns Enke Martha Wærn*, født *Hasleff*.

I Skødet skildres Ejendommen som bestaaende af en grundmuret Hovedbygning paa 8 Fag, 3 Etager høj med Kælder under. Endvidere var der et grundmuret Sidehus paa 11 Fag, 2 Etager højt, ligeledes med Kælder. Fremdeles et 11 Fags Tværhus paa 2 Etager med Kvist, og i Baggaarden var der Stalde og Vognremiser; i Ejendommen fandtes 24 Kakkellovne og tre faste Spejle.

Martha Wærn døde den 27. Januar 1812, og da hendes Testamente blev aabnet, viste det sig, at hun ved Fundats af 12. December 1800 havde bestemt, at hendes efterladte Formue skulde anvendes til Oprettelse af en Anstalt for fattige Pigebørn. Denne blev oprettet den 5. Januar 1813 under Navnet »*Det Wærnske Opdragelses- og Undervisningsinstitut for fattige Pigebørn af Borgerstanden*«, og dette eksisterer endnu den Dag i Dag paa Kastanievej Nr. 2, Hjørnet af Bülow'svej.

Ifølge hendes Testamente var det endvidere bestemt, at hendes Gaard paa Kongens Nytorv skulde tilfalde Etatsraad og Postdirektør *P. A. Kolderup-Rosenvinge*, der den 27. April 1812 fik tinglæst Skøde paa Ejendommen.

Allerede fire Aar senere, den 23. December 1816, skødede han den for 34.000 Rdlr. rede Sølv til Grosserer og Bankier, senere Hofraad, *Joseph Hambro*. Denne var en af Datidens betydeligste Storkøbmænd og Bankierer, og under Krigen 1807—14 havde han forstaaet at slaa sig op, ligesom han i de vanskelige Aar havde vist Staten finansielle Tjenester.

Efter at være flyttet ind paa Kongens Nytorv havde han sine Forretningskontorer i Stueetagen, medens han benyttede Førstesalen som Privatbolig.

Det var i denne Gaard, at den første *Gasbelysning* tændtes i en københavnsk Privatejendom, og dermed hang det saaledes sammen:

I Aaret 1819 vendte *Auditør*, Hof- og Stadsretsprokurator *Steen Andersen Bille* hjem fra England, hvorfra han medbragte et lille Kulgasapparat, som blev opstillet i *Joseph Hambros* Ejendom i Februar Maaned s. A. I henvend fire Uger blev

Ejendommens Port, Trappegangen og to Værelser »belyst med Gas, der udstrømmer fra meget smagfulde Lamper«. Denne Begivenhed omtaltes i Dagspressen, og det bemærkedes i »Politivennen«, at »Adgang til at se denne Gadebelysning er (saa længe som Tøvejr vedvarer) for det meste hver Aften fra 7 til 9 forundt enhver anstændig klædt Person af begge Kiøn«.

Bemeldte *Steen Andersen Bille* fik forøvrigt den 21. Juli s. A. tilligemed Hofchefen hos *Prins Ferdinand*, Kammerherre *I. F. Bardenfleth* Bevilling til i København, i Nærheden af Østergade, at anlægge et Gasapparat til Forsynelse med Gas for Beboerne af Kongens Nytorv, Østergade, Højbroplads, Købmagergade, Amagerterov, Vimmelskaflet, Nygade, Gammeltorv, Frederiksberggade og Vestergade med dertil stødende Gader.

Denne Bevilling til at oplyse de nævnte Gader med Gas fik dog ingensomhelst praktisk Betydning, thi de to Privilegiehavere fik intet udrettet, saa Privilegiet kom ikke videre end til det Papir, hvorpaa det var skrevet.

Først 38 Aar senere, i 1857, fik København Gadebelysning, og den 4. December, da denne tændtes første Gang, brændte de gamle, søvnige Tranlamper for sidste Gang, og da hang de ved Siden af Gaslygterne, saa at man ret kunde konstatere Forskellen mellem den gamle og den nye Belysning.

Joseph Hambro havde optaget sin Søn, *Carl Joachim Hambro*, i sin Forretning, der herefter kom til at hedde *C. J. Hambro & Søn*, hvilket Navn det bibeholdt, da Sønnen rejste til London og der oprettede en stor Handels- og Bankierforretning. Senere rejste Faderen ogsaa til London, og Bankierforretningen paa Kongens Nytorv blev da under det gamle Firmanavn ledet af to af hans mest betroede Medarbejdere, *Wilhelm Smidt* og *Emil le Maire*.

Ved *Joseph Hambros* Død i 1848 overtog disse Forretningen for egen Regning under Firmanavnet *Smidt & le Maire*, og to Aar senere, den 18. Februar 1850, fik dette Firma *Hambros* Gaard tilskødet for 46.000 Rdlr.

Kom man ind i dette Kontor, hvor *Joseph Hambro* havde resideret, og hvor store finansielle Forhandlinger havde fundet Sted og vidtrækkende Aftaler var blevet sluttet, var det med en vis Æresfrygt, man betraadte det. Der var noget gammeldags fornemt over det, noget, man ikke mødte andre Steder, og som bevirkede, at man uvilkaarlig dæmpede Stemmen og talte sagte.

Man fornåm et Pust fra Fortiden, naar man kom herind og saa de gammeldags høje Kontorpulte med Moderatørlamperne med de grønne Skærme paa den ene Side af Messingopstanderen og Messing-Oliebeholderen paa den anden.

Og Cheferne: »gamle« *Smidt* (den senere saa bekendte Konferensraad, der var pilskaldet og dog bar Fornavnene *Claus Langhaar*) samt *le Maire*, hvor var de respektindgydende og dog paa samme Tid milde og venlige i deres Optræden overfor dem, der i et eller andet Øjemed søgte dem paa Kontoret.

Deres absolutte Modsætning var inidertid den altid tilknappe, bebrillede Bogholder *Edvard Frimudt* med den ranke militære Holdning og den korte, bestemte Maade at tale paa. Han syntes dog ikke om, at nogen titulerede ham »Hr. Bogholder«, men foretrak at blive tituleret »Hr. Major«, thi han var nemlig Major ved Livjægerkorpset, og han holdt strengt paa sin militære Titel.

Paa gammeldags Maner trakterede Cheferne hver Dag Personalet med Frokost-

Kongens Nytorv Nr. 15 (Smidt & Le Maires Gaard) og Nr. 17 med Hjørnet af Lille Kongensgade.

Smørrebrød fra Konditoren paa Hjørnet af Lille Kongensgade, men ikke med Øl, thi det var Luksus.

Da Firmaet *Th. Wessel & Vett* imidlertid, som foran meddelt, stod for en Udvidelse og Ombygning af Hovedbygningen og derfor havde Brug for Nr. 15 paa Kongens Nytorv, solgte Smidt & le Maire samme til Firmaet ved Købekontrakt af 9. Januar 1889, og fem Aar senere var den gamle Gaard nedbrudt og den nye store, vidtrækkende Hovedbygning rejst paa dens og Naboejendommens Grund.

Kongens Nytorv Nr. 17 og Lille Kongensgade Nr. 1.

Denne var oprindelig en Del af de saakaldte *Kongens Boder* langs den nuværende ulige Side af Lille Kongensgade, og Ejendommen er opstaaet af 5 af disse »Boder« eller Smaaejendomme, der begyndte ved den gamle *Østervoldgade* langs Volden og Muren ned Vandgraven.

Noget af det første, man hører om Ejendommen, er, da *Frederik den Første* den 4. Juli 1529 gav *Per Claussøn* og Hustru Livsbrev paa en af de Boder, som Rentemester *Anders Glob* paa Kongens Vegne havde ladet opføre. Den paagæl-

dende Bods Beliggenhed angaves at være »den østerste Bod næst Muren ved Østerport og den yderste af hine Boder«.

De bemeldte 5 Boder kom omkring Maj Maaned 1624 paa een Haand, idet de blev solgt af deres respektive Ejere til Berghauptmand i Norge *Adolf Frederik Grabow*, hvorved Ejendommen fik sin endelige Form.

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede ejedes den daværende store Gaard af Kammerjunker *Christian Arenstorff* til Svanholm, som den 17. Marts 1713 solgte den til Materialforvalter *Niels Juul*, der dog ikke selv boede i Ejendommen. Ved det Mandtal, som blev optaget over Byens Indbyggere efter Bybranden 1728, angaves Gaardens Beboer at være Enkegrevinde *Cathrine Christiane Danneskjold*, født *Holstein*, med 3 Børn, 3 Tjenere og 7 Piger. Hendes Mand, Grev *Christian Danneskjold-Samsøe*, der havde en meget stor Bog- og Haandskriftsamling, var død samme Aar som Bybranden og efterlod sig en Gæld paa ca. 175.000 Rdlr.

En senere Ejer var den franske, betydelige Boghandler *Claude Philibert*, der havde neclsat sig i København, og som den 17. December 1759 havde faaet Ejendommen tilskødet og i dennes Stueetage indrettet sin Boghandel, der efterhaanden blev Byens største, og blandt hvis store Klientel baade var Kongehusets Medlemmer og Adelen.

I 1768 opholdt den svenske Lærde *Johan Henrik Lidén* sig i København, og under sit Ophold her førte han en Dagbog, i hvilken det bl. a. hedder: »Hr. Philiberts Boklåla besøktes sedan. Den är störst af alla i Kiöpenhamn; men ock den dyraste«.

Da *Claude Philibert* døde i 1784, gik Gaarden over til hans Enke, *Charlotte Elisabeth Jean*, der i 1792 udlejede Stueetagen, hvor der indtil da havde været drevet Boghandel, til den schweiziske Konditor *Johan Soltani*.

Denne var den *allerførste Konditor*, der i København indrettede et *Konditori for siddende Gæster*, thi inden han begyndte, kunde man hos de københavnske Konditorer kun købe Kager og andet Bagværk til Fortæring i Hjemmene, men ikke til at nydes paa Stedet.

Johan Soltani fik den 13. Februar 1788 Borgerskab som »Kukkenbager«, og den 25. April s. A. aabnede han sit Konditori for siddende Gæster i Stueetagen til Østergade Nr. 36 (det senere Gade Nr. 50, nu en Del af A. C. Illums Bygning.) I Oktober 1792 flyttede han til »Nr. 141 paa Hjørnet af Lille Kongensgade og Hallandsaask¹⁾», og siden da har der her været drevet Kafé- og Konditorivirksomhed (nu af *Stephan à Porta & Co.*).

For en Del Aar siden blev det anført, at dette Konditori skulde være grundlagt 1774 af Konditor *Louis Comestabili*, men dette er urigtigt. Dels har *Comestabili* ikke haft nogen Relation til bemeldte Konditori, dels var han født ca. 1770 i Rom, og hvor fremmelig han end kan have været, kunde han ikke godt i en Alder af ca. 4 Aar have grundlagt noget Konditori. Han fik forøvrigt først Borgerskab i København den 17. Januar 1800 efter i længere Tid at have været Hofkonditor hos Arveprins *Frederik*, Halvbroder til *Christian den Syvende*.

En af *Soltani*s Efterfølgere i Ejendommen paa Kongens Nytorv var Konditor *Jacob Mini*, der var født i Poschiavo i Graubünden den 18. November 1787.

¹⁾ Det daværende Matr. Nr. 141 er det nuværende Gade Nr. 17 paa Kongens Nytorv, Hjørnet af Lille Kongensgade Nr. 1.

*Kongens Nytorv Nr. 17-23 inkl. samt en Del af Hotel d'Angleterre.
Reklamebillede fra 1860-erne.*

Han indsendte i Februar 1819 en Ansøgning til Kongen om Tilladelse til at maatte etablere »et Kaffehus for galante Folk, indrettet paa fransk og italiensk Maade, hvor enhver anstændig og velklædt Person paa enhver Tid af Dagen kan erholde Kaffe. The. Chocolate og særdeles fine Lequeurer, hvilke stedse i Frankrig og Italien nydes ovenpaa Kaffe og Chocolate i smaa Glas«.

Han fik Tilladelsen, og den 29. Marts s. A. fik han af Københavns Magistrat Borgerskab »paa at holde Kaffehus«, fra hvilken Dato man saaledes maa kunne regne, at den første egentlige Kafé efter udenlandsk Mønster holdt sit Indtog i København.

En Kafé i 1819 og en Kafé i Nutiden er to væsentlig forskellige Ting, som slet ikke taaler nogensomhelst Sammenligning. Hvis et Nutidsmenneske med et Slag af en Tryllestav pludselig saa sig hensat i en københavnsk Kafé fra den første Fjerdedel af det 19. Aarhundrede, vilde han føle sig ligesaa desorienteret som Justitsraad Knap i H. C. Andersens Eventyr »Lykkens Kalosker«, hvor denne med disse paa Fødderne var blevet sat tilbage til Kong Hans' Tidsalder.

Orla Lehmann, der var født i København 1810, og som blev Student i 1827, har givet en just ikke flatterende Skildring af, hvorledes en københavnsk Kafé saa ud i hans Studenteraar: »— Konditorierne, som tildels bare ret europæiske

Navne, saasom Mini, Pleisch, Pedrin, Gianelli o. s. v. Men hvorledes saa det dengang ud hos dem? Man kom ind i et meget utækkeligt, halvmørkt Lokale; paa en Række Smaaborde stod der Tællelys i Messingstager, hver med en lille Jernlysesaks; de tændtes først, naar en Gjæst satte sig ved Bordet og slukkedes, saasnat han gik, og Gjæsterne sade da med et Glas Punch — Stangjæsterne tillige med en hos Opvarteren beroende Pibe — med en Avis i Haanden eller i en, ofte passiarende, halv hviskende Samtale.

Medens *Jacob Mini* var Indehaver af Kaféen og Ejer af Ejendommen, blev Førstesalen indrettet til Restaurant, som forestodes af Restauratør, Løjtnant ved det borgerlige Infanteri *P. G. Conradi Pæhtau*. Om disse to københavnske Beværtere findes to Reklamevers i Kransekagestil, forfattet af den tidligere omtalte Reklamør »G. Holst, Handelscomptoirist«, hvilke lyder saaledes:

MINI (CONDITORIE)

Stedet Du finder paa Hallingsaas;
Og naar derfra Du ganger skraas
Kommer Du til Thalias Bolig,
Hvor man fornøier sig heel utroelig;
Særlig naar *Nielsen*¹⁾ er med i Partiet

Juble de Alle — ja selv Galleriet.
Ellers hos Minni Comoediegjæster
Gjerne om Aftenen Foden fæster;
Proper Beværtning og navnlig Lecture,
Men som unægtelig er blandt — *de dyre*.

PÆHTAU (RESTAURATION)

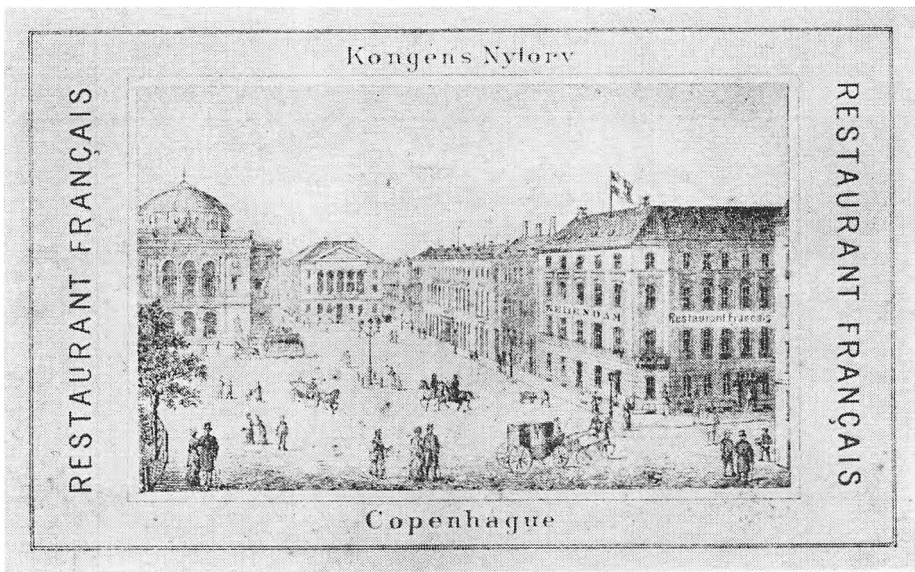
Rygtet gaaer udi Sjælland og Fyen,
Ja selv i Jydernes Land,
At man ej bedre Beværtning i Byen
Nogensteds træffe kan.

I 1857 blev Gaarden solgt til Konditor *Stephan à Porta*, der lod den nedbryde og opførte den nuværende Bygning, hvis Stueetage han, efter Tegning af Arkitekt *H. C. Stilling* (Tivolis, Casinos og Sommerlysts Arkitekt), indrettede til et efter Datiden meget elegant Kafé- og Konditorilokale med en stor, smukt dekoreret Sal, afdelt paa begge Sider ved Skillerum med aabne Indgange, og omgivet af flere mindre Værelser.

En af de sidste Restauratører paa Ejendommens Førstesal var *Carl Neiiendam*, den senere Hofhotelejer, og her var det, han lancerede Udtrykket, at Restauranten »forenede Hjemmets Hygge med Selskabslivets Elegance«.

Paa Ejendommens 3. Sal boede i Slutningen af 1860-erne den kvindelige Foto-

¹⁾ Med »Nielsen« mener Versenes Forfatter, Skuespiller, Professor N. P. Nielsen, Fremstilleren af den unge Oehlenschlägerske Helt.

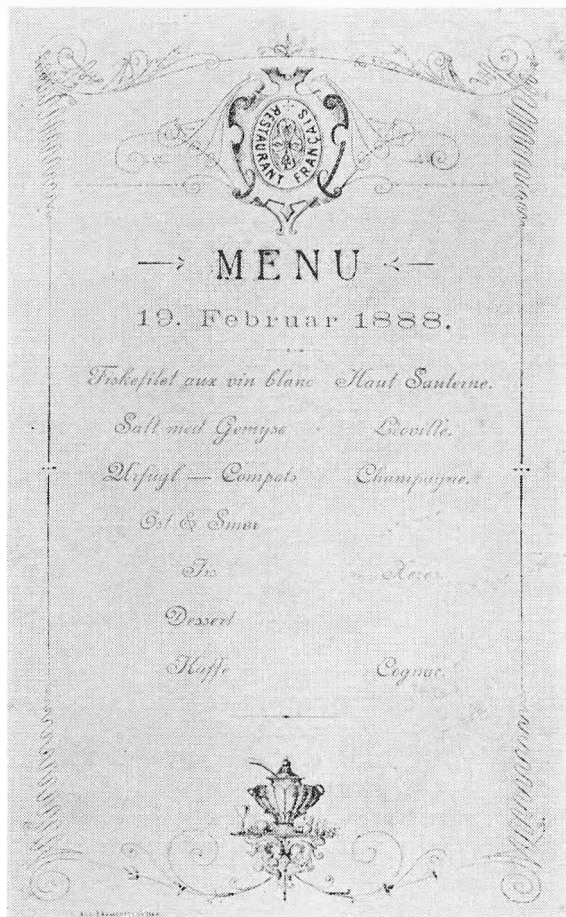

Øverst:

Kongens Nytorv i Midten af 1880-erne. Til højre ses Kongens Nytorv Nr. 17 med Carl Neiiendams Restaurant Francais.

Nederst:

Menu fra Carl Neiiendams Restaurant Francais.

graf Frk. *Thora Hallager*, som udlejede to af sine Værelser til *H. C. Andersen*, der havde fast Bopæl her fra den 28. Oktober 1866 til den 16. Juni 1869.

Ejendommen ejes nu af flere Slægtninge af dens tidligere Ejere, de schweiziske Konditorer.

Kongens Nytorv Nr. 19 og Nr. 21.

Den Del af *Magasin du Nords Huskarré*, som begrænses af Lille Kongensgade, Kongens Nytorv, Østergade og Magasins Torv (Bremerholm) var oprindeligt et stort Torv, det saakaldte *Øster Torv*, og det ældst kendte, man hører om dette Navn, er i et Skøde af den 22. Januar 1392, hvor Torvet anføres med den latinske Betegnelse *forum orientale* d. v. s. Østre Torv. Nogle Aar tidligere maa dog Torvet syd for Østergade være bleven nedlagt og omdannet til to ubebyggede Jorder, der tilhørte *Byen København*, idet der nemlig i Jordebogen af 1377 anføres: *Villa Haffniensis 2 terras*. Senere udstykkes dette Areal til forskellige Privatpersoner, og den før omtalte Grund, hvor nu Nr. 19 og 21 paa Kongens Nytorv og Nr. 2 og 4 i Lille Kongensgade ligger, anføres i Jordebogen af 2. Maj 1496 to Ejere, nemlig: »Hans Brolægger j homble haufue, liggendis østen op till Hans Bogbinders haufue wed mwren i lengde oc brede, som hans bref jnneholder«, hvilket paa Nutidssprog vil sige: Hans Brolægger en Humlehave, liggende øst op til Hans Bogbinders Have ved Muren i Længde og Bredde, som hans Skøde udviser.

Bemeldte *Hans Bogbinder*, der var Borgmester i København, ejede tillige en Gaard paa Hjørnet af Amagertorv og Højbrostræde¹⁾, og det var her, han havde Kong *Hans' lille Søn, Prin Kristjern* (den senere *Kristjern den Anden*) i Pleje.

I Aarens Løb skiftede Kongens Nytorv-Gaarden jævnlig Ejere, der hver vel har sat sit Præg paa denne, og paa et Kobberstik fra Midten af det 18. Aarhundrede ser man Gaarden som en spidsgavlet Hjørnebygning med Kælder, høj Stue og Førstesal med Karnap. Derefter laa et tilbagetrukket Hus med et stort Gaardsrum foran, adskilt fra Torvet ved en Mur, hvorpaa fulgte et smalt Sidehus med Gavl mod Torvet.

Den 10. Juni 1718 skødedes Gaarden, som da havde Matr. Nr. 1, til Hofslagter *Henrich Andersen Reisner*, der udlejede Ejendommens Kælder til Grenadér og Øltapper *Christen Heinrichsen*, der her drev ganske almindeligt Værtshushold. Ved det efter Bybranden i 1728 optagne Mandtal over Københavns Indbyggere findes Øltapperen ikke mere i den paagældende Ejendom. Blandt dennes øvrige Beboere anføres »Monsr. Montaigu med Hustru, 5 Børn og 2 Tjenestefolk«. Denne Beboer var *René Magnon de Montaigu*, den første Skuespildirektør og Privilegiehaver ved den danske Skuespillertrup i Lille Grønnegade (d. v. s. Ny Adelgade).

Nogle Aar efter Bybranden rykker i Aaret 1730 atter en Øltapper ind i Ejendommens Kælder, og hans Navn var *Jens Giemsøn*; han blev der til 1740, hvorefter han afløstes af Øltapper *Knud Muhle*.

Da bliver Ejendommen den 25. Juli 1746 tilskødet to jødiske Handelsmænd *Bernt Jacob* og dennes Svigersøn *Meyer Levy Jacob*; efter disses Død skødede

¹⁾ Ejendommen var beliggende paa nuværende Højbroplads, som indtil 1795 var en Huskarré, overfor Indgangen til Læderstræde.

sidstnævntes Enke *Edle Jacob* Ejendommen den 27. Juni 1763 til Grovsmed *Michael Nitze*, som lod den gamle Gaard nedbryde og paa dens Grund opføre de nuværende Nr. 4 i Lille Kongensgade, Nr. 19 paa Kongens Nytorv (der tillige har Nr. 2 i Lille Kongensgade) og Nr. 21 paa Kongens Nytorv.

Da *Michael Nitze* vidste, at *Frederik den Femte* gav alle, der opførte en ny og smuk Bygning i Stedet for en gammel, Kapitaler til Laans uden Renter, gav han ogsaa Ansøgning ind, men fik den bedrøvelige Efterretning, at hverken den ene eller den anden af Kongens Kasser var i Stand dertil, hvorfor Ansøgningen ikke blev bevilget.

Dette fik Kongen at vide, og af sit gode Hjerter lod han da en Lakaj opsøge Nitze og bede ham møde paa et Sted i Fredensborg Have, hvor han da vilde træffe een, som vilde ham vel, men han maatte ikke næle et Ord derom til nogensomhelst.

Da Nitze kom til det bestemte Sted, traf han til sin store Bestyrtelse Kongen, der af sin private Kasse gav ham ca. 400 Dukater, og ved gentagne Møder med Kongen fik han af denne over 6000 Rdlr. til Opførelsen af de nye Ejendomme.

Af de tre nyopførte Ejendomme beholdt Nitze selv Ejendommen i Lille Kongensgade, nuværende Gade Nr. 4. Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 19, Hjørnet af Lille Kongensgade Nr. 2 tilskødedes den 15. Juni 1778 Kgl. Mundkok *Jean Hequet* og Kongens Nytorv Nr. 21 tilskødedes den 5. Januar 1778 Traktør *Jesper Frederik Winther*.

Omkring 1767 flyttede Vintapper *Herman Dreyer* ind i Hjørneejendommens Kælder, og siden da har der uafbrudt været drevet Vinhandel med tilhørende Vinstue i denne Kælder, der under de vekslende Værter har været Samlingssted for Skuespillere, Kunstnere, Journalister og Forfattere. Vinstuen afløste den Vinkælder, som havde været i det ældste Kongelige Teaters Bagbygning, og som var udlejet til Aktøren ved Lille Grønnegade-Teatret *Frederik Daniel Pilloy*. Efter dennes Død i 1755 fortsattes Vinkælderens i Teatret, men tillige som Sæde for almindelig Købmands- og Urtekramhandel. Den blev nedlagt i 1762, og dette kom Vinkælderens lige overfor, i Nr. 19, til Gode.

For ca. 70 Aar siden, da Vinhandlerne *Hansen & Andrup* residerede her, kunde man ved Aftenstide se en gammel, rynket Moerlil, iført et graat, slidt Sjal, komme rokkende herved i Kælderens. Paa Armen bar hun en stor, mystisk udseende Blikspand med to Døre paa den ene Side.

Hun stavrede straks hen til den nærmeste Gæst, der med et Glas dampende Arrakspunch foran sig og med »Folkets Avis« i Haanden ivrigt studerede Redaktørens, Erik Bøgghs, interessante Feuilleton »Dit og Dat«. Saa aabnede hun for Blikspandens Mysterium, og se: sirligt ordnet paa Hylder aabenbares her de lækreste Konditorkager og Haarde Kager, indkøbt hos »Kukkenbageren« i Møntergade.

Rivende Afsætning fik hun som Regel, thi Kager og Punch harmonerede godt sammen. Fortidens Drikke paa Vinstuerne var Vin samt Rom- og Arrakspunch, enten varm eller kold.

Rompunchen blev senere afløst af Rom- og Kognakstoddy, den første var mest Mensdorfer, den sidste Caminadekognak, samt den vistnok fra Sverige stammende Drik Kognak og Sodavand.

I Midten af 1880-erne afløstes da denne af Whisky og Sodavand, men af Whisky fandtes herhjemme kun et eneste Mærke: Lornewhisky.

I mange Aar har Vinhandelen i Ejendommens Kælder været drevet af Vinhandler *Ernst Hviid*, hvis Forretning Natten til Lørdag den 1. April 1944 blev hærget af en Bombeeksplosion, ved hvilken Lejlighed Ejendommens Vicevært *Ernst Bonnez* blev dræbt.

Ovenover Hviids Vinstue har der lige fra det 18. Aarhundrede været drevet Restaurantvirksomhed, og ved Aar 1802 boede her en forhenværende Købmand, Gæstgiver *Richter*, hos hvem man ifølge Oehlenschlägers Erindringer »spiste god Beefsteak og drak god Rødvin«. Det var her, den 23-aarige *Adam Oehlenschläger* af Lægen *Ole Hieronymus Mynster* blev forestillet for Dr. *Henrik Steffens*, et Møde, der Aaret efter affødte Udsendelsen af Digtet »*Guldhornene*«, det Digt, der fortalte om de to Oldtidshorns Tilsynekomst og Forsvinden:

— Tvende Glimt fra Oldtidsdage
Funkler i de nye Tider.
Sælsomt vendte de tilbage,
Gaadefyldt paa røde Sider.
Mystisk Helligdom omsvæver
Deres gamle Tegn og Mærker.

Hornene forsvandt den 4. Maj 1802, da Guldsmed *Niels Heidenreich* stjal dem fra Kunstammeret og omsmeltede dem:

Himlen sortner, Storme brage.
Visse Time, du er kommen.
Hvad de gav, de tog tilbage,
Evig bortsvandt Helligdommen.

I den mindere høje Stueetage efterfulgtes Traktør *Richter* helt ned til vor Tid af en Række Restauratører, og blandt disse var *N. Madsen*, i hvis Tid den særlig søgtes af Skuespillerkredse, dels paa Grund af Værtens udmærkede Mad, dels fordi der her fandtes et stort og godt Billard.

En af Stangæsterne i Madsens Tid var den i 1888 afdøde Skuespiller *Carl Wulff*, den udmærkede Fremsteller af Datidens blaserede Københavnertype og den uforglemmelige *Celestin-Floridor* i »*Frøken Nitouche*«. Ved Madsens Billard fødtes det Utal af Vittigheder og »*Brandere*«, som senere gik igen i hans og »*Peter Vilhs*« Sommerrevyer.

Medens Madsen var Restaurantens Vært, var den alt andet en komfortabelt indrettet, og da han flyttede derfra, foretog den nye Lejer, Restauratør *Fugmann*, en gennemgribende Ombygning, hvorefter den kom til at hedde »*Grand Café*«.

Ejendommen blev af dens Ejer, Enkefru *Hviid*, ved tinglæst Skøde af 6. Marts 1942 solgt til »*Aktieselskabet Østergade 15, m. fl.*«.

Ejendommen *Kongens Nytorv Nr. 21* blev, som foran omtalt, solgt til Traktør *Jesper Frederik Winther*, der lod sit Skøde tinglæse den 5. Januar 1778, efter at han, som det ses af Indkvarterings Mandtallet for 1768, allerede var flyttet herind, hvor han havde indrettet meget elegante Selskabslokaler.

Kongens Nytorv Nr. 21 og 23, Hjørnet af Østergade samt en Del af Hotel d'Angleterre, ca. 1890.

Disse er gaaet over i Historien ved den Skildring, den daværende Urtekræmmer, senere Oldermænd for Urtekræmmer- og Sukkerbagerlavet, Borgerkaptajn og Direktør for Fattigvæsenet, *Jens Christopher Friborg* har givet i sine højst interessante Memoirer, hvor han bl. a. fortæller om sit Bryllup den 3. September 1777 med Jomfru *Sophie Horn*.

Friborg fortæller saaledes, at Brudeselskabet samledes »hos en Restaurateur Winther paa Hjørnet af Lille Kongensgade og Kongens Nytorv«, Damerne i et Værelse og Herrerne i et andet; selve Vielsen forrettedes Kl. 7 Aften i et tredje Værelse af Pastor Hvid, hvorefter »Thevand blev baaret rundt«, inden Præsten tog Afsked »Kl. henimod 10 gik vi til Bords i en meget stor Sal, der var glimrende oplyst. Bordet, der var dækket til 36 eller 38 Personer, var meget smagfuldt pyntet. Jeg tror, der var 8 til 10 forskellige Retter Mad, om ikke flere«. Og han fortæller videre om, hvorledes det nær var gaaet galt for ham, da han begyndte at spise Desserten: »Ved dette Bryllupbord spiste jeg for første Gang Is, men var nær kommet galt af Sted med den første Skefuld, for jeg troede, den skulde spises som almindelig Mad. Havde jeg ikke haft min Brud ved Siden, var jeg næppe kommet godt fra det. Kl. 3 om Natten kom vi hjem, og alle Huse fra Kælder til Kvist saavel i begge Fiolstræderne som i Skidenstræde var illumineret.¹⁾

¹⁾ Friborgs Bopæl var paa Hjørnet af Store Fiolstræde og Skidenstræde. Fiolstræde var tidligere delt i Lille Fiolstræde (fra Skindergade til Krystalgade) og Store Fiolstræde (fra Krystalgade til Nørrevoldgade). Ved Raadstueplakat af 9. November 1818 fik Skidenstræde Navneforandring til Krystalgade.

Naar Friborg beretter om, at han i 1777 første Gang smagte Is, maa man vel erindre, at tilberedt Is dengang var en forholdsvis ny Dessert, som ikke var kendt i vide Kredse, og Historikeren *P. F. Suhm* var saa begejstret for denne, at han i sine »Blandede Tanker« udtalte sin store Beklagelse over, »at Kong Christian den Sjette døde bort uden at smage Is«.

Efter *J. F. Winther* fulgte som Ejer af Ejendommen Nr. 21 Traktør *Peter Emilus Bruun*, som den 25. Juni 1787 fik tinglæst Skøde paa samme, og siden da har der til langt ind i det 19. Aarhundrede her været drevet Restaurant med tilhørende Selskabslokaler, bl. a. af den franskfødte Traktør *J. E. Vincent*, Fader til 1870-ernes kendte Restauratør og Grundlægger af de store Selskabslokaler paa Gammelholm (mellem Hotel Kongen af Danmark og Nationalbanken) *Alexandre Vincent*, den første Hotelforpagter af det ombyggede »Hotel d'Angleterre«.

Medens *J. E. Vincent* boede i Nr. 21 fejrede »Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog« i Vincents Lokale 1845 Hundredeaarsdagen for Selskabets Moderforenings Stiftelse.

En af Ejendommens senere Ejere var Hofsadelmagermester *Johan Fredrik Hoff*, der ved Købekontrakt af 1. Februar 1892 solgte Gaarden til Firmaet *Severin & Andreas Jensen*, der, som foran omtalt, havde ejet og drevet Forretning i »Hotel du Nord«.

Samtidig købte *Severin & Andreas Jensen* ifølge Købekontrakt af 22. Februar 1892 af Tapetserer *F. F. Johansen* den denne tilhørende Ejendom Matr. Nr. 72 i Lille Kongensgade Nr. 6, af hvis Areal en Del strakte sig bag Nr. 21 paa Kongens Nytorv.

Begge disse Ejendomme blev ved tinglæst Skøde af 6. Marts 1942 solgt til »Aktieselskabet Østergade 15 m. fl.«.

Kongens Nytorv Nr. 23 og Østergade Nr. 1.

Denne Ejendom var i sin Tid, ligesom den Husrække, der danner Østergades ulige Numre indtil Integade (nuværende Bremerholm), en Del af det saakaldte *Øster Torv*, og nuværende Nr. 1 paa Østergade var tilligemed Nr. 3—7 inkl. en Del af Byens Jord, som ifølge Jordebogen af 2. Maj 1496 var lejet ud til en Mand ved Navn *Thord* (d. v. s. Thor).

Senere Ejere er uden Interesse i nærværende Skrift, men i Midten af det 17. Aarhundrede ejedes den daværende Gaard af Rentemester *Henrik Müller*, der ogsaa ejede den senere *Efterslægstens Gaard* paa Østergade Nr. 54 samt paa Slots- holmen opførte Ejendommene »*De seks Søstre*« kaldet¹⁾, som blev nedbrudt i Oktober 1900 for at give Plads for Privatbankens Bygning.

Gaarden paa Kongens Nytorv blev den 17. Juni 1754 tilskødet Vinhandler *Johan Georg Kopp*, som døde uden at efterlade sig Børn i sit Ægteskab med *Johanne Sophie Kopp*, der ifølge Testamente var hans eneste Arving og saaledes blev Ejer af Hjørnegaarden, der da havde Matr. Nr. 4.

¹⁾ »De seks Søstre« var oprindelig syv eens udseende Huse, af hvilke det, der laa paa Hjørnet af Børsgade og Christiansgade, blev nedbrudt i Midten af det 19. Aarhundrede. Først derefter opstod i Folkemunde Traditionen om, at de var opført af 6 Søstre.

Østergade ved Hjørnet af Kongens Nytorv ca. 1860-erne, da Fødgængerne uden Fare kunde færdes paa Kørebænken.

Kopps Enke blev den 24. Marts 1786 viet i Nikolaj Kirke til Vinhandler og Kaptajn i Borgervæbningen *Gabriel Wegner*, der derved blev Ejer af Ejendommen. Ved tinglæst Skøde af 23. Juni 1806 købte Gabriel Wegner Naboejendommen Matr. Nr. 5 paa Østergade og sammenlagde disse to Ejendomme, som saaledes kom til at danne Nr. 23 paa Kongens Nytorv og Nr. 1 paa Østergade.

Udenfor Wegners Vinhandel var det ifølge Fru *Johanne Luise Heibergs* Erindringer, at hendes Fader, den senere Traktør *Christian Heinrich Pætges* første Gang traf den daværende tyske Tjenestepige *Henriette Hartvig Amsterdam*, der senere blev hans Hustru. Om Pætges har været ansat som Kyper hos Wegner, skal lades usagt.

Oven over Vinhandelen var en høj Stueetage, hvori der var en Beboelseslejlighed, men denne blev omdannet til Konditorilokale, og den 20. April 1804 meddelte den schweiziske Konditor *Lorenzo Gianelli* gennem »Adresseavisen«, at han den 22. s. M. flyttede sit paa Østergade Nr. 9 hidtil drevne Konditori hertil.

I mange Aar var Navnet *Gianelli* knyttet til denne Ejendom, fra hvis Vinduer i den høje Stueetage der var rig Lejlighed til at iagttage den frem- og tilbagegaaende Række af de Promenerende paa det modsatte Fortov i Strøgtiden mellem Kl. 14 og 15.

Ved Aar 1883 forandrede Konditoriet Karakter og blev Restaurant, hvilken først ophørte i 1899, da hele Ejendommen blev ombygget, hvorved Stueetagen samt Kælderen forsvandt, hvorefter der i Mezaninen indrettedes »*Café Continental*«.

I over 100 Aar har der i Ejendommen været et Cigar- og Tobaksudsalg, som i 1844 blev grundlagt af Tobaksfabrikant *B. N. Schrøder* og 1884 overtaget af *C. B. Møller & Co.*

Ejendommen tilskødedes den 21. Januar 1867 Vinhandler *Carl Harald Mønster*, hvis Svigersøn Hofvinhandler, Vicekonsul *Engelbreth Emil Arntzen* den 9. Oktober 1888 fik den udlagt i Arv.

Den 15. Juni 1937 skødedes den til »*Ejendomsaktieselskabet Matr. Nr. 6 og 7 i Øster Kvarter*«, der ved Skøde af 6. Marts 1942 solgte den til »*Akts. Østergade 15 m. fl.*«.

Østergade Nr. 9. Reklamkort for en Baandfabrik. De i paa Kortet anførte Gade Nr. er Ejendommens Matr. Nr.

ØSTERGADE

SOM tidligere omtalt var i sin Tid den ældste Adgang til København fra den østlige Side gennem Østerport, der da var beliggende paa det nuværende Kongens Nytorv mellem Østergade og Lille Kongensgade.

Var man udefra kommet over Voldgravens Vindebro, var gaaet gennem Porthusets massive Hvelvinger og havde passeret Østervoldgade, der paa begge Sider af Porten strakte sig langs Fæstningsvolden og Muren, kom man ind paa det foran anførte *Østertorv*, fra hvilket *Østergade* førte til *Amagertorv*.

Senere, da Torvet var blevet bebygget, opstod den nuværende Østergade, hvor Adelen havde opført sine store Gaarde, og hvor de udenlandske Gesandtskaber ligeledes havde deres Bopæl.

Længere henne i Tiden er det Borgerskabet, Handelsmændene og de finere Haandværk, der slaar sig ned paa Østergade og gør denne til deres Gade.

Da begynder den at blive Forretningsgaden, og efter at *Kongetorvet* og Byens nye store Kvarter, *Skt. Annæ Kvarter*, er anlagt, bliver Østergade Hovedfærdselsaaren fra disse til Amagertorv, Købmagergade, Vimmelskaftet og videre frem.

Lidt efter lidt er Østergade tillige blevet *Strøggaden*, den, hvor Damerne søger hen, naar de skal til Guldsmeden og Juveleren eller til Kræmmeren for at vælge Stoffer til deres Garderobe. Men spadserende kom de i sin Tid ikke, de kom kørende i deres store Karosser, dels paa Grund af, at Brolægningen var yderst slet

med ujævne Brosten, der var aldeles uegnet til at betræde af høje og spidshælede Damesko, og dels var Københavns Gader Størstedelen af Aaret i høj Grad urenlige og sølede. Det er dette, *Lulvig Holberg* sigter til, naar han i »*Ulysses von Ithacia*« lader *Chilian* spørge Trojaneren om Forholdene i Troja: »Er Gaderne ellers noget rene hos jer?« Hvorpaa Svaret prompte falder fra *Trojaneren*: »Ja i Juli Maaned er de upaaklagelige; men Resten af Aaret kand man neppe gaae ud uden Fare for at drukne i Skarn. Dog det er kun 11 Maaneder i Aaret, de gaaer snart. Kunde man gjøre saadanne Anstalter, at det aldrig skulde regne, da vilde jeg trodse nogen Bye at være saa reen som vores.«

Fortidens Butikker var ganske anderledes indrettet end Nutidens flot udstyrede Lokaler med store Spejlglasruder og smagfulde Vinduesudstillinger af Forretnin-gernes forskellige Varer.

I det 17. og 18. Aarhundrede var Butikkerne »Kramboder« med Udbygninger paa Husene, og disse Udbygninger dannede selve »Boden«, hvor Købmanden og hans »Krambodsvend« købslog med Kunderne. Disse »Boder« var ikke murede, men af Træ og sprang stærkt frem i de smalle Gader, hvor de var til stor Gene for Færdselen, ligesom de ogsaa var meget brandfarlige.

De blev derfor forbudt af *Christian den Femte* ved Forordningen af 27. Februar 1683, i hvilken det bl. a. hedder: »eftersom oc de grunde, hvor paa de til huussene opbygte skuur og stacketter ere satte, befindis imod ret oc billighed aff gaderne indtagne, oc samme skuur oc stacketter for jldbrand ocsaa ere heel farlige, da ville vj, at de allesteds skall afskaffis.«

Efterhaanden forsvandt Udbygningerne, og Handelen kom til at foregaa inde fra selve Husene, men nogen Vinduesudstilling var der ikke Tale om; kom det højt, laa der nogle Tøjruller eller andre Varer i Vinduerne, som da var smaarudede.

Det er først Bybranden i 1795, der bevirker, at der indrettes moderne Butikker paa Østergade, hvor navnlig Manufakturhandlere eller Silke- og Klædekræmmerne, som de dengang kaldtes, fortrinsvis boede.

Omkring 1824 bliver det første »Modetempel« (som det kaldes i »*Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*« Nr. 27 for 1824) indrettet paa Østergade, hvor en Manufakturhandel vakte betydelig Opsigt med sine Vinduer gaaende fra Gulv til Loft, og som, efter hvad Bladet skrev, »saa ganske er beregnede paa en højst mulig Publicitet, at man endog udenfra kan se de derinde staaende Damer og Cavalerer i fuldt Corpus«.

Flere og flere Butikker paa Østergade fulgte med i Moderniseringen, og med denne fulgte ogsaa, at den tidligere »Krambodsvend« forsvandt og blev erstattet af den belevne, moderne klædte Kræmmervend, som forstod at konversere Butikkernes kvindelige Kunder og uden at blive træt forevise for disse den ene Rulle Tøj efter den anden.

Man mindes fra »Genboerne« Jomfru Amalie Krapylius, som sværmer for »Hr. Mandrup, ham der staar hos Davidsen«, og som »har saadan nogle bitte, bitte smaa Fødder«. Og hun føjer endda til: »Igaar var jeg oppe i Butikken; da skulde du have set, hvor galant han var. Han foer op og ned af Hylderne og krammede meget mere op, end jeg havde Brug for; og tænk, han gaar i Butikken med ombøjede Mansketter paa. Ja, jeg veed saamange Damer, som handler hos Davidsen bare for hans Skyld«.

Naar Jonfru Krapylus anvender Udtrykket »staar hos Davidsen«, maa man vel erindre, at i Datiden hed det »at staa« hos en Handlende; ikke, som nu »at være ansat« hos denne.

Ligeledes mindes man *Erik Bøgh's* morsomme Vise fra 1857 om »*Thomasines Ideal*«, hvor den københavnske Tjenestepige (nu Husassistent) skildrer sin grænseløse Kærlighed til den charmerende Kræmmersvend med de Ord:

Ves Du kender Kærlighedens Flamme,
O, saa hør mit Jærtes Fryd aa Held!
Aa ves ente, saa æ de de Samme,
Du ska høre de ilievel.
Der æ En, som æ min Drøm om Natten
Aa om Da'en svæver faa mit Blek:
De æ Ham, der staar i Hundrede aa Atten
Paa Østergade i den ny Botek.

Alle Damerne di kure te ham —
Aah, der æ ed Rend den hele Da'!
Aa saa snart man bare prutter mæ ham,
Slar han lie straks de Halle a'.
Sikken Kærreste! — Nu ha jæ hat en
Hal Snes pæne Friere, men naj —
Maa je be om ham i Hundrede aa Atten!
Hele Resten maa di gærne ha faa maj.

Maaske er det ikke overflødigt at bemærke, at der aldrig har eksisteret noget Nr. 118 paa Østergade, det er et fingeret Nummer, Erik Bøgh har anført.

Med Udviklingen af Butikslokalernes Indretning er det, at Østergade bliver Færdselsstrøggaden par excellence, Gaden, hvor Folk promenerer op og ned, baade for at se paa Butikkernes Udstillingsvinduer og for selv at ses. Det bliver Mode at spadserere paa Østergade mellem Kl. 14 og 15, og de to Poler for de Spadserende er Hotel d'Angleterre, subsidiært Minis Kafé paa Kongens Nytorv, og Ranchs Ur ved Hjørnet af Købmagergade. Det er denne Spadseren paa Østergade, der kommer til Orde i det Hjertesuk, hvormed Sangen »De gyldne Dage«, som hidrører fra 1850, indledes:

Ak, mindes Du endnu de glade Dage,
Da vi som Byens skønne Aander skred
Fra *Mini* og til *Pleisch*¹⁾ og saa tilbage:
Beständig Østergade op og ned!
Da havde hver en Dag sin egen Plage —
Den Dag i Morgen kom jo Ingen ved.

Spadsereturen foregik kun paa den højre Side af Østergade, der var *Strøgsiden*; den modsatte Side, den hvor de ulige Numre er, forbeholdtes de travle Mennesker, som ikke havde Tid eller Lyst til at følge Strøgsidens langsomme Kadence.

¹⁾ Nikolaj Pleisch havde sit Schweizerkonditori paa Amagertorv Nr. 4.

I et Skrift, der udkom i 1839, findes bl. a. en Vise om Østergade, om hvilken det hedder :

København er Hovedstaden
Her i Danmark, Hvermand veed ;
Samt at der ad Østergaden
Støves daglig op og ned.
;: Østergade er berømt,
Deels for Alvor, deels paa Skrønt. ;:

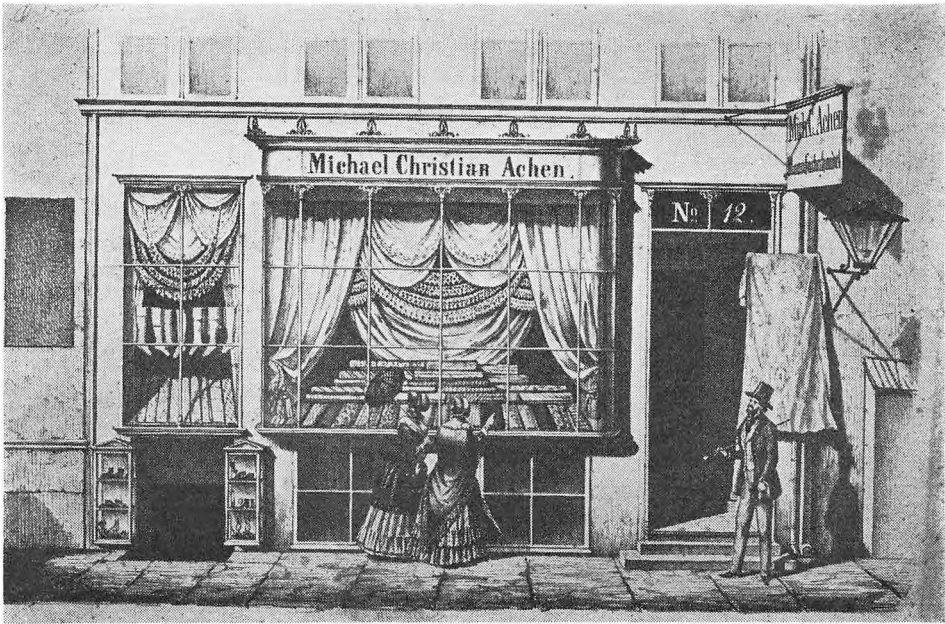
Herrer stille staae og snakke,
Lege med den tynde Stok ;
Thi den sorte Fløiels Frakke
Kan jo ei beundres nok.
;: Nu i Skræk derfra de gaae,
Øje de paa Skræd'ren faa. ;:

Unge Møer, som Buxer bære,¹⁾
Samt en lillebitte Hat,
Under den dog kokettere,
Som om de var reent besat.
;: De faae ondt, naar Øiet seer
Knebelsbarded' Officer. ;:

For Østergade skete der en stor Forandring til det bedre, da hele Kjørebanel blev asfalteret og aabnet for den almindelige Færdsel den 18. August 1890, efter hvilken Dag Hestekøretøjer næsten lydløst rullede over Asfalten, thi den eneste Lyd man hørte, var Hestekoens »Klap-Klap« paa Asfalten. De eneste Køretøjer, der ikke fik Lov til at benytte Østergade, var de store røde Omnibusser, der kørte fra Kongens Nytorv gennem Strøget samt Gammel Kongevej til Frederiksberg. I den Anledning skrev *Axel Henriques* i »Sommerrevyen 1892« en Vise, hvori det bl. a. hed :

De gode, gamle Rumlekasser
Fra »Hesten« og Frederiksber'
Til Østergade ikke passer,
Nu da den asfalteret er ;
For man kan nemlig ikke høre
Ifald man bliver overkørt.
De bad, om ej de maatte køre,
Men de blev ganske overhørt :
Der maa jo nødig komme Huller
I Østergades fine Guller :
;: Kør om ad lille Kongensgade, dér er jo li'saa rart. ;:

¹⁾ Udtrykket »Unge Møer, som Buxer bære« har intetsomhelst at gøre med de hos ældre og yngre Damer nu saa moderne »Slacks«. I Datiden og senere hen anvendte unge Damer og Smaapiger en Beklædningsgenstand, der kaldtes »Mamelukker« (d. v. s. meget vide Tyrkerbønlæder), som bæres under Skørterne og var blevet moderne omkring 1820-erne. »Mamelukker« var af hvidt Lærred, med eller uden Broderier og Tunger, var meget vide, løsthaengende fra Hofterne og naaede til midt paa Anklerne; de var bundet om Livet med et Baand.

Østergade Nr. 11. Reklamebillede fra 1860-erne for en Manufakturhandler.

De røde Omnibusser vendte dog atter tilbage til den vante Rute, thi Lille Kongensgade, som de skulde dreje om ad, var ikke velegnet til Omnibuskørsel, og deres Afløser, de motordrevne Omnibusser, kom ligeledes til at færdes paa Østergadeasfalten.

Hvor i længst forsvundne Dage det gamle Østertorv bredte sig hen imod Lille Kongensgade, er nu høje Forretnings- og Beboelseshuse, foran hvilke flisebeklædte Fortove og asfaldækket Kørebane breder sig, og kun meget faa tænker nu paa, at der engang har været et større Torv paa den Plads, som nu indtages af »Magasin du Nord«s Husrække paa Østergade lige til det nye Torv Magasins Torv foran i Gaden Bremerholm.

Det var ved det gamle Østertorv, at Justitsraad Knap, ham fra H. C. Andersens Eventyr »Lykkens Kalosker«, befandt sig, da han med de fortryllede Galoscher paa sine Fødder traadte ud af en Ejendom paa Østergade. Han havde altid fremhævet Kong Hans' Tidsalder som bedre end sin egen, men takket være Galoscherne kom han paa andre Tanker. Det var jo ogsaa, som bekendt, de samme Galoscher, der førte Student Klint fra Regensen til Kobbersmedemester Schmidts Familie, »Studentmagersvendenes« Genboere. Muligvis kan Galoscherne benyttes endnu og bevirke, at vi kan stifte Bekendtskab med det, der i Tidernes Løb har været paa den lille Gadestrækning fra Nr. 3 til Nr. 23 paa Østergade.

Ejendommen Nr. 3 (Matr. Nr. 8): Oprindelig var dennes Grund betydelig større end nu, idet den tillige har omfattet en Del af den nuværende Hjørneejendom.

I Aaret 1645 ejedes den samlede Grund af kgl. Postbud *Jesper Duncker* og i 1649—53 af *Helle Tømmermand*, men i 1659—61 ejes den atter af kgl. Postbud *Jesper Duncker*. Muligvis har Tømmermanden ikke kunnet klare sine Forpligtelser, hvorfor *Jesper Duncker* har maattet overtage Ejendommen, men det kan ogsaa tænkes, at *Duncker* er død og Enken har giftet sig med Tømmermanden; ved dennes Død skulde da den første Søn, der ogsaa kan have heddet *Jesper Duncker*, have overtaget Ejendommen.

Den 1. September 1689, da denne ejedes af Filtmager *Jacob Schallhorn*, blev den delt i 2 Dele, hvoraf den ene laa mod Øst og den anden mod Vest; heraf beholdt *Schallhorn* selv den østlige Del, som den 20. December 1712 tilskødedes *Remsnider Christoffer Wienecke*¹⁾.

Den vestlige Del, det senere Gade Nr. 3, skødedes i 1689 til Bager *Wilhelm Prøtten*, og i 1753 ejedes den af *Remsnider Johan Jochum Spiir*. Blandt Ejerne i det 19. Aarhundrede kan nævnes den i Datiden meget kendte *Hoffrisør Bartholomæus Causse*, efter hvem det i 1873 solgtes til Boghandler *Wilhelm Tryde*.

Denne havde tidligere været etableret i Slesvig, men flyttede i 1864 til København, hvor han den 16. November s. A. paa Østergade Nr. 3 i Stueetagen aabnede sin senere saa vidkendte Boglade. I alle de Aar den var her, vakte den altid stor Opmærksomhed ved dens Vinduesudstillinger med de mange udmærkede og sjældne Stik og Litografier.

I samme Ejendom boede forøvrigt fra 1833 til 1834 daværende 1. Solodanser og Dansedirektør *August Bournonville*.

Østergade Nr. 5 (*Matr. Nr. 9*) ejedes i 1645 af Klejnsmed *Peter Heil* og i 1685 af Guldsmed *Marcus Resenhof*, der ved Auktionsskøde af Oktober 1710 solgte Ejendommen til Sværdfejer *Henrich Schritzmeyer*²⁾. I 1743 skete der et Ejer-skifte, da den blev udlagt til Kirurg *Martinus Lassen*, der, som der anførtes i Panteregisteret »foregiver ved Arv med *Schritzmeyers* Datter at være bleven Ejer af dette Hus«.

Ejendommen har hyppigt skiftet Ejere, og blandt disse har der været baade Guldsmed, Marchandiser, Thehandler, Strømpehandler og endog en Skorstensfejer. *Ejendommen Nr. 7 (Matr. Nr. 10)*. Om denne ved man, at den i 1645 ejedes af en Mand ved Navn *Peder Nielsen*, og at den i April 1663 skødedes til Parykmager *Peder Hansen de Roie (Spanior)*. I det 18. Aarhundrede ejedes den i 1757 af Porcellænshandler *Robert Ogilvie* og i 1782 af Buntmager *Daniel Szybrovsky*. En af Ejerne i det 19. Aarhundrede var Broderihandler *Benny Levin*, og medens den var i dennes Slægts Besiddelse, flyttede omkring 1880 en Dame, Fru *J. Knudsen*, ind paa Ejendommens 1. Sal. Her indrettede hun noget hidtil ukendt i København: en Specialforretning i Dukker sammen med en Dukkeklifik, hvor Smaapiger kunde søge hen med deres havarede Dukker og faa disse forsynet med nye Arme, Ben og Hoveder. Fru *Knudsen* blev hurtig meget populær blandt de københavnske Smaapiger, der i Omtale kaldte hende »*Dukkemoer*«; officielt hed hendes Forretning »*Fru Knudsens Dukkeklifik*«.

1) En *Remsnider* var en *Sadelmager*. 2) *Sværdfejer* eller *Sværdfejer*, som det ogsaa udtaltes, betød den *Haandværker*, som sammensatte de Dele, hvoraf et Sværd, en Kaarde eller Dolk bestod, ligesom han ogsaa udførte *Haandfæstet* og *Skeden* samt polerede selve *Klingen*.

Var hun populær, blev hendes Søn det i Aarenes Løb endnu mere, selv om han i sin Opvækst og Ynglingealder kun gik under Navnene »*Dukkedrengen*« og »*Dukkemoers Søn*«. Han blev nemlig den joviale, af hele København kendte og afholdte *Svane Knudsen*, i sin Tid den muntre, slagfærdige Auktionarius hos Auktionsholder *Rasmus Nielsen*, hvor han lavede det berømte sindssvage Ord »*Y-sa-pi, en japansk Mumlegøg*«. Det var en Genstand, som intet Menneske nogensinde kom til at se, thi paa Auktionen var den selvfølgelig »i sidste Øjeblik trukket tilbage af Arvingerne«. Svane Knudsen døde som Kontorchef hos *Sylvester Hvid*.

Paa Ejendommens 2. Sal boede i 1830-erne Hofgravør *M. V. Ferslew* (der tegnede det første danske Frimærke), og her fødtes den 3. Marts 1836 Sønnen *Jean Christian Ferslew*, den senere saa kendte Litograf, Bogtrykker og Udgiver af *De Ferslewske Blade*.

I Stuetagen var i mange Aar Manufakturhandler *Jahnsen & Co.s Sjørgemagasin*, der udelukkende forhandlede sorte og hvide Kjolestoffer.

I 1918 blev Ejendommen solgt til Herreekviperingsfirmaet *Brødrene Andersen*, der sammenlagde den med Naboejendommen Nr. 9, som de havde købt 2 Aar tidligere.

Firmaet *Brødrene Andersen* er grundlagt den 22. April 1850 af *Ferdinand Andersen* og *Carl Andersen* som almindelig Hosekræmmerforretning i Hosekræmmergaden, Grønnegade Nr. 27, hvorfra den med Hjørnerne af Kongens Nytorv og Ny Adelgade som Mellemstation var rykket ind paa Byens fineste Strøg, Østergade.

Østergade Nr. 9 (Matr. Nr. 11). For ca. 450 Aar siden var de nuværende Nr. 9, 11, 13 og 15 et samlet Areal, som ejedes af *Staden København*, og i Jordebogen af 2. Maj 1496 anføres, at dette Grundstykke er udlejet til *Elne Lawes*. Det hedder herom i Jordebogen: »*Elne Lawes en gord liggendis westen op till den jord, som Thord hafuer, oc sønden vd till Østregade oc østen op till hattemagerens gord*«. Tillige omfattede det paagældende Jordstykke Nr. 10 og 12 i Lille Kongensgade. Bemeldte *Elne Lawes* havde her en Gaard med nogle Boder. Siden tilhørte Grunden Raadmand *Arild Hake*, som her lod opføre en Del Lejeboder. Omkring 1545 og nærmest paafølgende Aar bortsolgtes de enkelte Boder til disses Beboere, hvorefter de nuværende Husarealer opstod.

Det nuværende Gade Nr. 9 ejedes i 1632 af *Albrecht Jørgensen Schotte*, efter hvis Død hans Enke *Mariche* blev gift med Kaptajn *Søffren Ørbeck*.

Blandt de efterfølgende Ejere i det 17. Aarhundrede skal blot nævnes Dansemester *Johan Frederik*, Hofkøkkenskriver *Johan Ernest Mavors* og Øltapper *Morten Pedersen Berndrup*.

I det 18. Aarhundrede ejedes Ejendommen i 1755 af Urmager *Isach Berger*, fra hvem den overgik i 1779 til Urmager *David Caillatte*.

I 1801 den 7. December blev Ejendommen tilskødt Silke- og Klædekræmmerne *Anders Kierkegaard & Niels Aaby*, og kort Tid efter at disse havde erhvervet Ejendommen læstes i »*Adresseavisen*« Nr. 58 for Mandag den 15. Februar 1802 følgende Annonce.

Tirsdagen den 16. Febr. aabner jeg min Boutique paa Østergade Nr. 9, og beværter med alle Sorter udenrigske og fremmede Likører, Shokolade og Punch, samt alleslags Bagværk, paatager tillige at opvarte dermed uden Huset, naar

samme betids bestilles. Ønsker mig paa bedste Maade rekommenderet hos det ærede Publikum, og lover den redeligste og bedste Behandling.

Lorenzo Gianelli.

Den averterende var en af de nye Schweizerkonditorer, som var kommet hertil fra Graubünden for at bosætte sig i København og drive deres Forretning med Servering i selve Forretningslokalet i Lighed med den første Schweizerkonditor herhjemme, *Johan Soltani*.

Kun i godt to Aar forblev *Lorenzo Gianelli* i denne Ejendom, thi allerede i April 1804 flyttede han derfra og slog sig ned paa Hjørnet af Østergade Nr. 1 og Kongens Nytorv Nr. 23.

Naar der i foranstaaende Avertissement anføres, at Gianelli bor paa Østergade Nr. 9, menes dermed det daværende Matrikulnummer, som ved den nye Matrikul af 1806 blev forandret til Nr. 11; da Gadenumre indførtes i 1859, fik Ejendommen Nr. 9 paa Østergade.

I 1916 den 26. September blev Ejendommen tilskødet Firmaet *Brødrene Andersen*, der tillige erhvervede Ejendommene Nr. 8 og 10 i Lille Kongensgade, hvilke tre Ejendomme tilligemed den tidligere købte Nr. 7 paa Østergade blev sammenlagt, hvorpaa der paa det store Areal opførtes den endnu værende Ejendom, som i sin fulde Udstrækning udelukkende benyttes af Firmaet.

Ejendommen tilskødedes den 6. Marts 1942 *Aktieselskabet Østergade 15 m. fl. Østergade Nr. 11 (Matr. Nr. 12)*. Den første private Ejer af denne Ejendom var *Oluf Thune*, der ejede den fra 16. Juli 1547 til 1584, og i Midten af det 17. Aarhundrede var dens Ejer kgl. Trompeter *Hans Abelsteen*. Senere, i 1687, ejedes Ejendommen af Guldsmed *Hein Weinberg* og i 1703 af Øltapper *Oluf Nielsen Lind*. Ved Auktionsskøde af 16. Oktober 1709 solgtes den til Sukkerbager og Urtekræmmer *Andreas Kellinghusen*, der var en af Datidens betydeligste Borgere, Storkøbmand, Indehaver af et Saltkompagni og Medlem af de 32 Mænds Forsamling (Forløberen for Borgerrepræsentationen). Han har dog aldrig boet i Østergade-Ejendommen, thi hans Bopæl og Forretning var i Store Færgestræde Nr. 79¹). I en Alder af 84 Aar døde Kellinghusen den 14. Januar 1719, hvorefter hans Enke, *Abigaël*, fødte *Riber* blev Ejer af Ejendommen.

Blandt dennes Ejere i det 18. Aarhundrede kan nævnes Porcellænshandler *Severin Ferslew*, der fik den tilskødet 19. December 1763. Han hørte til samme Slægt som Udgiveren og Grundlæggeren af »De Ferslewske Blade«, *Etatsraad Christian Ferslew*.

Bemeldte *Severin Ferslew* blev Student i 1735 fra Roskilde lærde Skole, men fortsatte ikke Studierne, idet han i Aarens Løb slog ind paa forskellige Næringsveje. Han var saaledes Bestyrer af en Tobaksfabrik, senere Ejer af en Kridtpibefabrik samtidig med, at han blev Tobaksfabrikør samt The- og Porcellænshandler. Ikke nok hermed blev han tillige Bestyrer af en Lotterikollektion, og den 30. April

¹) Store Færgestræde gik fra Hj. af St. Kirkestræde og Amagertorv til Hj. af Fortunstræde og Ved Stranden; det forsvandt som Følge af Bybranden 1795, da den afbrændte Huskarré mellem St. Færgestræde og Højbrostræde udlagdes til et Torv, nuv. Højbroplads. Kellinghusens Ejend. laa i den afbrændte Karré.

1767 blev han endog udnævnt til Regimentkvartermester ved Prins Friderichs Regiment.

Han døde i Østergade-Ejendommen den 18. November 1778, og ved Skiftet efter ham ses, at han har haft en meget velforsynet Garderobe, blandt hvilken fandtes ikke mindre end 63 Skjorter samt 60 Nathuer.

En senere Ejer af Ejendommen var Major ved det borgerlige Infanteri samt Silke- og Lærredskræmmer *Johan Georg Ponsaing*, der fik den tilskødet 23. Marts 1789. Efter hans Død den 19. December 1834 tilskødedes Ejendommen den 20. Juli 1835 Juveler og Guldsmed *Peter Wilhelm Moldenhauer*, der var født den 24. Marts 1800, og som foran til venstre i Store Kongensgade havde en lille Guldsmedebutik, men iøvrigt mest gjorde Forretninger som Forhandler af Perler og Diamanter paa sine talrige Rejser. Moldenhauer var meget musikalsk og var med i den lille Skare musikbejstrede unge Mænd, der om Aftenen den 5. Marts 1836 i »Det kongelige Teater« stiftede »Musikforeningen«. Han, der var ugift, havde i Tidens Løb ved Sparommelighed og gode Handeler samlet sig en Formue, og i sit Testamente bestemte han, at hele denne Formue, med Fradrag af enkelte særlig bestemte mindre Summer, skulde anvendes som Grundfond for et eventuelt *Musikkonservatorium*. Da han den 27. September 1864 var død og hans Bo i Februar 1866 var sluttet, viste det sig, at det kommende Konservatorium havde at raade over en Formue paa 71,657 Rdlr. 22 Sk., det Konservatorium, der blev stiftet af *P. W. Moldenhauer*, og som traadte i Virksomhed i 1864, er det nuværende »*Det kgl. danske Musikkonservatorium*« paa Vestre Boulevard.

Adskillige Aar før sin Død havde Moldenhauer solgt Østergade-Ejendommen, som den 28. Oktober 1850 var blevet tilskødet Buntmagermester *Philip le Dous*, der havde grundlagt sin Forretning den 7. August 1830.

Ejendommen tilskødedes den 6. Marts 1942 *Aktieselskabet Østergade 15 m. fl.*

Østergade Nr. 13 (Matr. Nr. 13).

Ejendommen, hvis Matr. Nr. i 1689 var Nr. 8, var før 1547 delt i to Dele, af hvilke den ene, den østlige, tillige omfattede en Del af nuv. Nr. 12 i Lille Kongensgade, medens den anden Del, den vestlige, tillige omfattede nuv. 14 i Lille Kongensgade.

Den østlige Del ejedes fra 10. Juli 1547 til 15. Oktober 1571 af Skipper *Clements Nielsen*, men hans Ejendom blev forbrudt til Kronen, og den 15. Oktober 1571 skødede *Frederik den Anden* til *Arild Olsen*¹⁾ al »then lod oc anpart, som til oss oc kronen er faldett oc forbrott effther schiper Clements første oc anden Høstru vdi en gard liggendis paa Østregaden«.

Den vestlige Del ejedes fra 2. Februar 1545 til 1584 af *Niels Michelsen* og Hustru *Marie*, og fornævnte fik den 21. December 1548 af Vor Frue Kirkeværger et nyt Lejebrev paa sin Gaard, »ligendis paa Østergade, østen nest *Jacob Perlestecker* oc vesten nest *Clemüt Nielszens* huss, som løffuer fraa Østergade oc vdi Kongsgade«. Grundene i Lille Kongensgade blev senere fraskilt.

¹⁾ Arild Olsen var rimeligvis Admiralen, som i 1576 blev optaget som Lavsbroder i »Det danske Compagni« (det nuv. Kgl. Skydeselskab).

Den samlede Gaard, den østlige og vestlige, blev 11. August 1600 af *Hans Reinoldsen* skødet som to Boder paa Østergade til *Hans Damitz den ældre*, der boede i *Vartou* paa *Strandvejen*. Senere gik Gaarden over til Sønnen *Hans Damitz den yngre*, og i et Pantebrev, og i et udstedte den 12. April 1624, kaldtes Gaarden med det uhyggevirkende Særnavn »*Den sorte Haand*«.

Omkring 1653 ejedes Gaarden af Rentemester *Henrik Müller* og Hustru *Sophie Hansdatter*, og disse skødede den 25. Maj 1669 den til Materialskriver *Knud Walter*. Ved Auktionsskøde af 5. September 1698 skødedes den til Købmand *Alexander Ross*, i hvis Slægts Eje den var i en Aarrække.

Blandt Gaardens Ejere i det 18. Aarhundrede kan nævnes Hofvognmaler *Hans Michael Harder*, der fik den tilskødet 17. December 1759, og efter hans Død gik den over til hans Enke *Johanne Schaltz*, en Datter af Overkornmaaler *Lars Schaltz* i Vingaardsstræde overfor den Spendrupske Ejendom.

I 2det Ægteskab ægtede hun Hofvognmaler *Lars Michael Kaarsfeldt*, der derved blev Ejer af Ejendommen, som efter hans Død atter tilfaldt *Johanne Schaltz*.

Da hun døde, skødedes Ejendommen 8. Juli 1793 til Kgl. Hofarkitekt og Tømrermester *Andreas Kirkerup* (Tipoldefader til Skuespillerbrødrene Adam og Johannes Poulsen), der nedbrød den gamle Gaard og opførte den nuværende, som selvfølgelig er undergaaet væsentlige Forandringer udvendig og indvendig i de forløbne Aar.

Den nyopførte Gaard blev 25. Juni 1804 tilskødet Konditor *Louis (Lodovico) Comestabili*, der var født i Rom ca. 1770, og som efter i flere Aar at have været Hofkonditor hos Arveprins *Frederik (Christian den Syvendes Halvbroder)* den 10. Maj 1799 fik kongelig Bevilling til at drive Konditornæring, hvorefter han 17. Januar 1800 erhvervede Borgerskab som Konditor i København. Han etablerede sig paa Østergade Nr. 54 (nuv. Nr. 16), og hans Forretning vandt hurtigt Ry som et af de fineste og bedste Schweizerkonditorier. De nye Konditorier, der, med Johan Soltanis som Mønster, var opstaaet i København, kaldtes alle »*Schweizerkonditorier*«, uanset om deres Indehavere var født i Schweiz, Italien eller Tyskland.

Det blev imidlertid ikke af lang Varighed, at *Louis Comestabili* kom til at sidde som Ejer af Gaarden paa Østergade, thi paa Grund af paatrængende Kreditorer saa han sig desværre nødsaget til den 2. December 1805 at opgive sit Bo som Konkurs.

Hans Gaard blev derefter solgt og den 12. Juli 1809 tilskødet Justitsraad og administrerende Direktør for den grønlandske Handel *Hartvig Frisch*, den tidligere Ejer af »Ørholm« og »Vodroffsgaard« (det senere »Vodroffslund«) ved Gammel Kongevej.

I hans Ejertid boede i Østergade-Gaarden i Aarene 1824—27 Professor i Statsøkonomi, Assessor *Christian Olufsen*. Det er ham, der er Forfatter til den morsomme Komedie »*Gulddausen*«, som opførtes 1ste Gang paa Det kongelige Teater den 2. Maj 1793 og endnu i vore Dage har gjort stor Lykke baade paa Scenen og i Statsradiofonien.

Ved Midten af det 19. Aarhundrede faar Gaarden en ny Ejer, da Vekselmægler, senere Kommerceraad *Isak Wulff Heymann* den 10. Juli 1854 fik Ejendommen tilskødet. Den nye Ejer var ikke nogen ukendt Mand i Hovedstaden, hvor han i adskillige Aar havde beskæftiget sig med Ejendomshandeler, Byggeforetagender og

forskellige industrielle Foretagender. Saaledes havde han i 1853 oprettet Bryggeriet »*Svanholm*« paa Gammel Kongevej, og her indrettede han en Ølhal, hvor der tillige var Optræden af Sangere og Sangerinder. Det var ogsaa Heymann, der i 1861 paa Vesterbrogade Nr. 32 indrettede Ølpavillonen »*Thors Hal*«, der senere blev til Dansesalonen »*Figaro*« og nu er Varietéen »*Valencia*«.

Med Købet af Nr. 13 paa Østergade fik Heymann realiseret sin Plan om at indrette en Ølhal indenfor Voldene, en Ølhal, der var centralt beliggende og paa Færdsselstrøget, hvor man kunde finde det største Publikum.

I den Anledning ombyggede han Ejendommen, ligesom han lod Kælderen under For- og Sidehuset udgrave, saaledes at der her skabtes en stor Tunnel til Ølhal og Restaurant.

Denne Udgravning vakte Opmærksomhed i Dagspressen, og man nærede Frygt for, at Sidehuset vilde styrte sammen som Følge af manglende Understøttelse i den under Opførelse værende Tunnel. Ved Undersøgelse af Byggeforetaget erklærede imidlertid de Sagkyndige, at der var tilstrækkelig Sikkerhed og ingen Frygt for Sammenstyrtning.

Den 29. December 1855 kunde man derfor i Dagspressen læse følgende Avertissement:

Den bayerske Øl-Halle

Østergade Nr. 13

aabnes førstkommande Tirsdag den

1. Januar, Eftermiddag Kl. 4.

Denne moderne indrettede Ølhal med tilhørende Restaurant, der blev aabnet den 1. Januar 1856, var den første Ølhal indenfor Københavns Volde. Navnet »*Den bayerske Øl-Halle*« slog dog aldrig rigtig igennem blandt Publikum, og da Ølhallen i Marts 1859 blev overtaget af Cigarhandler *Carl Rydberg*, kaldtes den Mand og Mand imellem »*Rydbergs Kælder*«, et Navn, den siden da har beholdt.

I Midten af 1880-erne, da de saakaldte »*Natbeværtninger*« florerede, var »*Rydbergs Kælder*« en af de relativt faa Restauranter, der af Politidirektøren fik Tilladelse til at indlade Gæster efter Kl. 12 Nat. »*Rydbergs Kælder*« spillede da en vis Rolle i Hovedstadens offentlige og natlige Liv, og det var særlig Journalister, Kunstnere og Skuespillere, som samledes her, naar Midnattens Time var inde.

Da var Lokalerne paa begge Sider af Porten stuvende fulde af glade, højttalende Gæster, hver med sit Krus skummende Øl foran sig, og det var næsten udelukkende Herrer, der kom sammen til fælles Morskab; Damer saas yderst sjældent her.

Omkring Bordene i *Rydbergs Kælder* er faldet mange muntre Indfald, sagt mange mer eller mindre gode Brandere og fortalt mange Historier, som har bragt Lattersalverne til at runge under Kælderhvalvingerne, navnlig efter en veltturneret Vittighed.

Saaledes sad en Aftenstund Balletdanser *Arnold Walbom* der nede og spiste kogt Gedde, da den lille muntre Kunstner og Direktør for »*Panoptikon*« *Vilhelm Pacht* kom forbi hans Bord.

Walbom, der havde en køn Sangstemme, havde nylig debuteret som Operasanger, og med Hentydning hertil sagde Pacht i en bekymret Tone: »Vær forsigtig,

Walbom!« — »Hvad mener Du?« — »Jeg mener pas paa, at du ikke faar Benene i Halsen, for saa kan Du jo hverken synge eller danse!«.

Da Heymann havde haft Ejendommen en Snes Aar, solgte han den til Manufakturhandlerne *Emil Lorenzen og Julius Børre*, der fik den tilskødet den 16. Juni 1873.

Dette Manufakturhandlerfirma, hvis Navn nu er *Børre, Lorenzen & Co.*, hed oprindelig *Lorenzen & Børre* og blev grundlagt i 1849 af *Julius S. A. Børre og Emil Lorenzen* med Forretningslokale paa Østergade Nr. 24, hvorfra de flyttede ind i deres nykøbte Ejendom Nr. 13.

I Aaret 1874 rykkede Byens største Herrefrisørforretning ind paa Ejendommens 1. Sal, som hidtil havde været beboet af Kommerceraad *I. W. Heymann*. Frisørforretningen hed *Edw. A. Gieses Eftf. Louis Peelmann*. Den var grundlagt den 21. November 1848 af *Eduard A. Giese* paa Østergade Nr. 20, men paa Grund af Sløjfningen af Gyden Peder Madsens Gang og Anlæggelsen af Ny Østergade blev Ejendommen nedrevet, og Giese flyttede derfor tværs over Gaden.

Det er denne Frisør Giese, der nævnes i en af Studentervisedigteren Sproglærer *Arthur Abrahams* muntre Viser, den om »*Samson og Dalila*«. Der var nemlig for mange Aar siden indenfor »*Studerforeningen*« — i Lighed med Kunstakademiets Konkurrencer — blevet udskrevet en Konkurrence om »en Vise over et bibelsk Emne«, og *Arthur Abrahams* sejrede med sin berømte Vise om den bonstærke, haarfagre Samson og den træske Dalila, der afklippede hans Lokker, hvori som bekendt, hans Kraft laa.

Visens første Vers lyder saaledes:

Jeg synger ej om Amalekitter,
Jeg synger ej om Filistere,
Jeg synger ikke om Moabitter,
Men kun om Samson, der elskede
Dalila la la la o. s. v.

Og Visen ender med:

O Yngling! lær ud af denne Vise,
At Kvinden ofte driver skændigt Spil;
Naar Du vil klippes, saa gaa til Giese,
Men fremfor Alting bare ikke til
Dalila la la la o. s. v.

Ejendommen tilskødedes den 6. Marts 1942 *Aktieselskabet Østergade 15 m. fl.*

Østergade Nr. 15 Matr. Nr. 14.

Denne Ejendom er i Tidernes Løb sammenstykket af mange Dele, en østlig og en vestlig. Det første, man ved om den østlige Del, er i Jordebogen 1496, hvor den er en Del af *Elne Lavcs* Gaard og i 1514 en Del af *Arild Hakes* Boder, medens den vestlige Del sammen med Nr. 11 og 13 paa Østergade samt Nr. 18 i Lille Kongensgade (ligeledes ifølge Jordebogen 1496) udgjorde *Karene Hattemagers* Gaard paa Byens Jord.

E. W. LINDER & Co

HATTE-FABRIK & UDSALG

en gros et en detail

DEPÔT

de Chapeaux français et anglais, de soie et de feutre en toutes couleurs et qualités, savoir Chapeaux civils, militaires et de domestiques, Chapeaux mécaniques, Chapeaux bas, Chapeaux de chasse et de voyage, Chapeaux d'amazons et d'enfants, enrouleurs à filtrer, Souliers de feutre et bonnets de voyage etc.

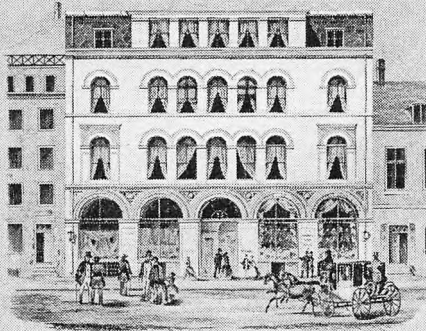
Prix très modérés.

MAGAZINE

of silk and felt-hats of various colours and qualities, as well French as English, say, civil, military and livery hats, Amazon-hats, folding hats, chapeaux bas and children's hats, hunting and travelling hats, likewise filtering bags, felt-shoes, travelling caps etc.

At moderate prices.

Østergade N° 13

hjørlet Svane - Apoteket

KØBENHAVN

Oplag

af Danske, Franske og Engelske Silke og Felt Hatte i alle Couleurer og Qualiteter saarsom Civile, Militaire og Livree Hatte, Dame Hude og Barne Hatte, Chapeaux bas og mekaniske samt Jagd og Reise Hatte, ligeledes Filtrere, Traette og Filtstue i smukke Monstre, Reiseskuffetter m m.

All til billige Præiser.

Alle Bestillinger fra Provinsbyerne, haves ogsaa sendte til, og alle Bestillinger sendes i samme Tid.

Lager

af den danske, franske og engelske Seiden og Felt Hatte i alle Farver og Qualiteter, navnlig Civil, Militair og Livree Hatte, Amazons Hatte, Chapeaux bas og Kinderhute, Jagd og Reiseskuffetter samt Filtrere og Filtstue m m. i alle smukke Monstre, saare Reiseskuffetter m m.

All til billige Præiser.

Alle Bestillinger fra Provinsbyerne, haves ogsaa sendte til, og alle Bestillinger sendes i samme Tid.

Østergade Nr. 13. Reklamebillede for en Hattefabriks Udsalg.

Med Hensyn til den østlige Del fik *Jacob Perlestikker* og Hustru *Buolde Jacobsdatter* den 16. Marts 1543 af *Vor Frue Kirkevæger* Lejebrev paa en enkelt Bod til Østergade mellem *Boe Sjællandsfar* mod Vest og *Bartell Huass* mod Øst.

Blandt Ejerne i det 16. og 17. Aarhundrede kan nævnes: *Hans Sukkerbager* (1564—71), Kontrafejer¹⁾ *Anthoniuss Samfleet* (1573—81), og fra 1582 kgl. Sejermager²⁾ *Jørgen Eichel*, der omkring 1613 efterfulgtes af sin Svigersøn Møntmester *Nicolai Svabe*.

Den vestlige Del af Grunden tilligemed de nuværende Nr. 11 og 13 paa Østergade samt nuv. Nr. 18 i Lille Kongensgade blev den 19. November 1568 af *Hans Rosborg* af Valby solgt til hans Sønnesøn *Hans Mortensen Rosborg*. Der stod dengang paa Grunden 3 Boder til Østergade og 2 til Lille Kongensgade. Af disse Boder havde Hans Mortensen Rosborgs Moder, der var bleven gift med *Jens Lauritzen*, overtaget Boderne i Lille Kongensgade, og da hendes Søn døde ca. 1607, arvede hun og hendes Mand ogsaa de 3 Boder paa Østergade.

Disse Boder, der laa vest for *Jørgen Sejermager* og øst for *Thiele Snedker*, skødede *Jens Lauritzen* den 22. Januar 1610 til Kontrafejer *Johan van Wick*.

Sidstnævnte var blevet indkaldt af *Christian den Fjerde*, og han arbejdede i dennes Tjeneste fra 1597 til sin Død i 1613. Det er *Johan van Wick*, man skylder det udmærkede og ofte gengivne Prospekt af København omkring 1610, og som bærer Titlen »*Hafnia Metropolis et portus celeberrimus Daniae*« d. v. s. »*København, Danmarks Hovedstad og højt berømte Havn*«.

Samme Dag, som *Johan van Wick* havde foretaget dette Køb, solgte han Grundens østlige Del til fornævnte Møntmester *Nicolai Svabe*, der sammenlagde den med sin tidligere erhvervede Ejendom.

Den samlede Grund blev efter *Nicolai Svabes* Død delt mellem hans Arvinger, og en af disse, *Jacob Svabe*, ejede den endnu i 1668.

Nicolai Svabes Enke, *Magdalene Mogensdatter Skougaard*, solgte sin Part før 1652 til Kontrafejer *Karel van Mander*. Derimod fik denne ikke fornævnte *Jacob Svabes* Part, og i Grundskattelisterne findes anført: »*Svabes grundmurede Gaard med en gammel Vaaning udi Kongensgade*«.

Mellem begge disse Gaardes Grunde laa en af Ejerne omtvistet Plads, og om Benyttelsen af denne var der tidligere faldet Dom, ifølge hvilken der skulde finde en Deling Sted. Denne var dog ikke blevet foretaget, og Pladsen var blevet overladt *Jacob Svabe* til Benyttelse.

Trætten mellem Ejerne varede indtil 1663, da en Højesterets-Dom tilkendte *Karel van Mander* det omtvistede Jordstykke.

Den kongelige Hofmaler *Karel van Mander* er noksom bekendt ved sin ganske ypperlige Portrætkunst (hvoriblandt hans Selvportræt og Billederne af *Christian den Fjerde*), der er blandt de bedste i Datiden, men desværre er meget af hans Produktion gaaet tabt ved *Frederiksborg Slots Brand* den 17. December 1859, da *Frederik den Syvende* og hans Hustru Grevinde *Louise Danner* benyttede Slottet med dets uerstattelige Kunstværker som Privatbolig.

1) Kontrafejer er det samme som Kunstmaler, Portrætmaler. 2) Sejermager er Betegnelse for Urmager. — For adskillige Aar siden brugtes ude paa Landet Ordet Sejerværk om et Ur. Skuespillerinden Fru *Johanne Luise Heiberg* benytter forøvrigt Ordet Sejerværk i en af Viserne i sin Vaudeville »En Søndag paa Amager«.

Ved sin Kunst blev *Karel van Mander* meget velhavende, og sine Penge anbragte han dels i Kunstsamlinger, dels i Ejendomme. Saaledes ejede han ifølge »Mandtal over Hovedskatten 1645« en Gaard i Læderstræde, hvor han boede med sin Hustru, inden han flyttede ind i sin nykøbte Gaard paa Østergade Nr. 15.

I Grundskatten 1661 nævnes denne som en grundmuret Gaard med tre gamle Lejevaaninger i Kongensgade, og den var ansat i Grundskat til 1500 Rdlr., en af de højeste Takseringer paa Østergade.

Foruden disse Gaarde ejede han ogsaa en Gaard i Skt. Annæ Kvarter mellem Ny Kongensgade og Prinsens Kanal, og paa denne da ubebyggede Grund gav Kongen ham Skøde i 1666; to Aar senere stod her en grundmuret Bygning færdig.

I Grundskatten af 1668 anføres denne som »Karll v. Manders gaard och 6 smaae waaninger«.

Naar denne Gaards Beliggenhed angives at være Ny Kongensgade, menes ikke hermed den nuværende Gade af samme Navn i Vester Kvarter mellem Frederiksholms Kanal og Vester Voldgade, men derimod den nuværende Store Kongensgade, hvis daværende Navn var Ny Kongensgade.

Prinsens Kanal var en projekteret Kanal, som skulde have gaaet, hvor nu Fredericiagade er mellem Bredgade og Store Kongensgade, men Kanalen blev aldrig til Virkelighed.

I Østergadegaarden boede *Karel van Mander* med sin Hustru, *Maria Fern*; om hans Moder, *Cornelia van Rooswijk*, ogsaa har boet der, er tvivlsomt, thi hun døde 1650.

Paa Frederiksborg Slots Musæum hænger et stort Maleri forestillende disse tre Personer, malet af *Karel van Mander*. Til venstre i Billedet ses selve Mesteren, staaende op og betragende Beskueren med sit kølige, noget skeptiske Blik.

Til højre for ham sidder Moderen med sit alvorlige Ansigt, Brillerne, som hun lige har taget af, holder hun i sin kraftige højre Haand, medens hun med den venstre kærligt beskyttende omfatter sin Svigerdatters højre Haand.

Svigerdatteren, *Maria Fern*, har øjensynlig lige siddet og læst, thi paa Skødet holder hun en tyk Foliant med sin venstre, fintformede Haand.

Den minderige Gaard Nr. 15 paa Østergade rummede ikke alene hans Atelier, hvor bl. a. den store Portrætgruppe af »Vinhandler Gamborg og hans Familie«, »Det tartariske Gesandtskab i København 1655« samt »Den dræbte Prins Svends Lig findes« er blevet til, men efter Datidens Skik og Brug havde han ogsaa her et Kunstskammer med Antikviteter, Kuriositeter, Kobberstik, »Sejerværker«, Billeder m. m.

Det var i den samme Gaard, at *Karel van Mander* tillige drev Herbergerivirk-somhed, dog ikke for alle og enhver, men udelukkende for fremmede, fornemme Gæster, der indlogeredes hos ham for Hoffets Regning. Gaarden var jo anselig og laa paa en Hovedgade, hvortil kom, at Ejeren ikke blot var en anset Kunstner og meget velstaaende Mand, men han var tillige en kundskabsrig og dannet Verdensmand, der med Lethed kunde føre Konversation med de indlogerede Gæster.

Blandt disse kan nævnes den svenske Resident *Duval*, den franske Ambassadør *Terton* og den hollandske Ambassadør *van Amcrongen*. Ligeledes boede her den hollandske Admiral *Opdam*, som nød den store Ære, at *Frederik den Tredie* den 11. November 1658 personligt aflagde ham et Besøg i Østergadegaarden.

I en Alder af omkring 60 Aar døde *Karel van Mander* i sin Gaard og blev bisat den 6. April 1670 i Skt. Petri Kirke. Inden han døde, havde han optaget et Laan i sin Ejendom, thi Mandagen den 30. Maj 1670 blev der ved Københavns Byting læst følgende:

Carl van Mander Sl; Hans obligation
loed Sr. Thomas Fiuren lese och
paaschriffue hvorudinden hand
forsichres i hans gaard paa Øster
Gade for Capitall 2000 Rdlr. in spe.

Den 21. Januar 1671 skødede hans Enke, *Marie Fern*, Gaarden til Gehejmeraad *Conrad Biermann von Ehrenschild*, der omtrent samtidig maa have erhvervet den foran omtalte Jacob Svabes Part. Efter von Ehrenschilds Død den 24. April 1698 gik Gaarden over til hans Svigersøn Gehejmeraad *Thomas Balthazar von Jessen*, som den 9. September 1712 skødede den til Kancelliraad *Laurens (Lorentz) Kreyer*.

Bemeldte Laurens Kreyer var Assessor i Højesteret, men han havde det kedelige Uheld, at han i 1726 ved Gehejmeinkvisitionskommissionens Kendelse blev beskyldt for som Assessor i Højesteret at have solgt sit Votum. Han erkendte sig skyldig heri og blev derfor idømt en Bøde paa 4000 Rdlr; samtidig blev han udstødt af Højesteret.

Den store Bybrand i 1728 berørte ikke Østergade, og ved det efter Branden optagne Mandtal over Indbyggerne i København anføres som boende paa Østergade Nr. 9 (det daværende Matr. Nr):

Hr. Justitsraad Laurentz Kreyer med Hustru,
4 Børn og 5 Tjenestefolk
hos ham Logr. hans Sviger Søn Hr. Assessor
Conrad Bøffke med Hustru, 2 Børn og 3 Tje-
nestefolk.

Hr. Etatz Raad Christian Scavenius med Hustru,
4 Børn og 6 Tjenestefolk.

Der boede saaledes 30 Personer ialt i Ejendommen, men den, der i 1728 førte Mandtallet over Østergade, har regnet forkert sammen, thi han har kun opgivet 29 Personer.

Ved Kreyers Død i 1743 gik Ejendommen i Arv til hans Datters to Børn. Frøkenene *Sara* og *Charlotte Elisabeth Boefcke*, hvilken sidste blev gift med Kancelliraad *Frederik Ludvig Brøer*, der forøvrigt var hendes Onkel, thi han havde i 1. Ægteskab været gift med hendes Moders Søster.

I 1753 solgtes Gaarden til Negociant¹⁾ *Johan Simon Nogant*, der den 23. August 1756 skødede den til Greve og Overkrigssekretær *Conrad Wilhelm Ahlefeldt*. Denne beboede hele Gaarden og førte her et meget stort Hus, navnlig efter at han var blevet udnævnt til Guvernør over København.

¹⁾ Negociant — Forretningsmand, Købmand.

Østergade Nr. 15. Kongens Klub, ca. 1880.

Han var ikke velanskrevet hos den da almægtige Statsminister *J. F. Struensee*, der i Januar 1771 afskedigede ham fra Guvernørposten og udnævnte ham til Overlanddrost i Oldenburg, men Aaret derefter arresteredes Struensee, og Ahlefeldt kaldtes da tilbage for at blive udnævnt til Kommandant i Fredericia.

Hverken til Karel van Manders Gaard eller de andre Gaarde og Huse paa samme Side af Østergade har der hørt Haver. Dette har derimod været Tilfældet med adskillige af Gaardene paa den modsatte Side af Østergade, hvor den sidste Have — i Nr. 26 — forsvandt et Par Aar før sidste Aarhundredskifte.

Ahlefeldt skødede den 19. December 1775 sin Gaard til Traktør *Gottlieb Schreck*, der omdannede den til Restaurantbrug, og der blev her indrettet Klublokaler samt Sale til Afholdelse af Koncerter, Baller, Festligheder o. l.

Klubberne var jo kommet paa Mode i København, og Klubberne havde afløst »Kaffehusene«, der i Struensee-Perioden efter parisisk Skik var blevet Samlingsstederne for Byens vittige Hoveder, og det i 1769 af *Willum Matthias Neergaard* i Badstuestræde var et af de mest bekendte.

I Kaffehusene blev der ikke musiceret, og den Klub, der først indførte Koncerter o. l., var »*Drejers Klub*« som i 1778 begyndte med musikalske Præstationer som Led i Klubfornøjelserne.

Oprikelig kom der ingen Damer i Klubberne, ikke engang til Koncerterne, som der staar i *Snedorffs Vise til Drejers Klub*:

Der høre de blæse paa Horn og Lur
og frydes ved Karle-Stemme,
men Kvinderne lade de i deres Bur
og handle kun med dem hjemme.

»*Det forenede Selskab*«, almindelig kaldet »*Drejers Klub*«, blev stiftet i November 1775 og voksede hurtig til en talrigt besøgt Klub, men indre Uroligheder bevirkede, at nogle af dennes Medlemmer udvandrede i November 1776 for andetsteds at oprette et Selskab, der passede dem bedre end »*Drejers Klub*«. Et saadant Sted fandt de i Traktør *Gottlieb Schrecks* Gaard i Østergade. Det nystiftede Selskab havde i Begyndelsen intet selvstændigt Navn, men kaldtes blot »*Selskabet i Madam Schrecks Gaard*« (*Gottlieb Schreck* var død i Januar 1780); Selskabet fik imidlertid »allernaadigst Tilladelse til at kaldes Kongens Klub«.

Her i Østergade-Gaarden opførtes de første Koncerter allerede i 1780, og disse var gode, ligesom Orkesteret var vel besat med den nogle og tyve-aarige *Claus Schall*, et af sin Tids første Anførertalenter ved Dirigentpulten.

De Sangere, der sædvanlig medvirkede ved Koncerterne var Skuespillerægteparret *Joachim Daniel Preisler* og *Marie Cathrine Preisler* fød Devegge. I Fasten opførtes i »Kongens Klub« paa Østergade Passionskoncerter, bl. a. i 1784 og 1786 *Pergolesis* »*Stabat mater*«, og i 1788 vovede man sig endda til Opførelsen af *C. H. Glucks* Opera »*Orpheus*«.

»*Madam Schrecks Gaard*«, hvor »*Kongens Klub*« residerede, saa dengang anderledes ud end nu, thi da havde den kun Kælder, Stueetage, Førstesal samt Loftsetage, paa hvilken var anbragt en Frontispice, medens Indgangen til Ejendommen fra Østergade var gennem en stor Port paa Midten af Facaden. For en Del Aar siden borttoges Loftsetagen, saaledes at der paabyggedes en Etage paa Facaden, og ovenover Midten anbragtes Frontispicen; samtidig borttoges Porten mod Østergade og erstattedes af et Vindu.

Bag Hovedbygningen fandtes, ligesom nu, et stort Gaardsrum med to Sidebygninger samt en Tværbygning med en Port ind til et mindre Gaardsrum, som afsluttes af en Bygning, ligeledes med Port, som fører ud til Lille Kongensgade, hvilken Bygning har Nr. 16 i bemeldte Gade. Indgangen til Hovedbygningen var i den østlige Sidebygning, hvor der endnu er Indgang saavel til denne som til Hovedbygningen. Paa 1. Sal findes endnu de gamle Stuklofter, som efter al Sandsynlighed stammer fra Slutningen af det 17. Aarhundrede.

Aaret efter, at *Gottlieb Schreck* havde faaet tilskødet Gaarden var det, at *Christian den Syvende* den 15. Januar 1776 underskrev Anordningen om Indfødsretten, den Anordning, som bestemte, at »ene Landets egne indfødte Undersaatter skulde have Adgang til Embeder i Hans Majestæts Riger og Lande«. Ved sin Fremkomst hilstes Indfødsretten med stor og almindelig Begejstring, og overalt i Rigerne samledes Folk af alle Stænder til loyale Fester for Kongehuset.

Men naar det i *Carl Bruuns* »*København*« anføres om disse Fester, at Office-rerne af Københavns Garnison holdt et Festmaal med efterfølgende Bal i *Jean Marechalls* Traktørsted paa Hjørnet af Vingaardsstræde og Reverensgade (nuværende Laksegade), er denne Beretning urigtig, thi Festen afholdtes i *Schrecks Gaard* paa Østergade.

Loftsdekoration fra Østergade Nr. 15.

Der meddeles nemlig følgende i »Adresseavisen« Nr. 25 for Fredag den 9. Februar 1776:

NYHEDER

Kjøbenhavn: Kongens Naade i den wiise Indføds-Ret blev Tirsdagen den 6. Februar med taknemmeligste Glæde erindret af Landmilitair-Etaten, som i den forhen H. E. Hr. General Greve af Ahlefeldt, og nu Sr. Schreck tilhørende Gaard paa Østergaden, gav et smukt Bal og et muntert Maaltid af 130 Couverts. Denne talrige Forsamling bestod ikke alleene af Etatens egne Generaler, Stabs- og andre Officerer, men og af adskillige fra Ministerio, Hoffet og andre Fornemme, indbudne fra Byen, hvilke alle glade og fornøiede indtil langt over Midnat bevidnede, hvad Hjerterne følede ved Kongens herlige Omhu for sit Folk. —

Paa lige Maade har ogsaa Søe-Etatens Officerer og andre Fornemme tilkiendegivet deres Andeel i denne almindelige Glæde ved et Tractement og Bal hos Marechall i Reverentzgangen.

Jean Marcehalls Traktørgaard var den, der under hans Efterfølger, *Gotfried Rau*, fik Særnavnet »Hotel d'Angleterre«, og som efter Bybranden 1795 flyttedes til dens nuværende Sted paa Kongens Nytorv.

Da Madam *Johanne Maria Schreck* født *Lyn* var død i 1784, var hendes eneste Arvinger de to Døtre: *Christiane Charlotte*, gift med Student Kollektør ved Tal-lotteriet *Andreas (Anders) Friisenberg*, og *Margrethe Frederikke*, gift med Kancelliraad *Christian Albrecht Fabricius*.

Den ene af Madam Schrecks Svigersønner, *Andreas Friisenberg*, købte forøvrigt sin Svogers Part af Ejendommen og fik hele Gaarden tilskødt den 21. Juni 1784. Friisenberg efterfulgte dog ikke sin Svigermoder som Klubvært, thi som saadan fungerede ifølge Folketællingen af 1. Juli 1787 Billardholder Ernst Møller. Denne flyttede et Par Aar senere over paa den anden Side af Østergade i Nr. 32, paa Hjørnet af Christen Bernikovstræde, i Gaarden »*Vildmanden*«. Derfra var det, at han — som foran meddelt — flyttede til Kongens Nytorv paa Hjørnet af Vin-gaardsstræde, hvor han købte »*Den Anckerske Gaard*«, som han indrettede til »*Hotel du grand Nord*«.

Kun i faa Aar var *Andreas Friisenberg* i Besiddelse af Østergadeejendommen, som den 24. Juni 1793 skødedes til Isenkræmmer *Peter Gabriel Klein*, der den 6. Marts 1797 sluttede Kontrakt med Direktionen for »*Selskabet Kongens Klub*« om fortsat Lejemaal i sin Gaard paa Østergade. I Lejekontrakten, der blev tinglæst den 10. April s. A., hedder det, at Klein udlejede: »Den store Sal i 2. Etage¹⁾ til Østergade paa 6 Fag, tillige med den i samme Sal nu hængende store Glas-Lysekroner og 2 mindre ditto samt 6 Fag fine Netteldugs Vindues Gardiner med Fryndser og en 3 Etages Jern Vindovn«. Endvidere udlejedes bl. a. flere Smaaværelser samt en Spisesal i 2. Etage i Sidehuset paa venstre Haand i Gaarden. Den aarlige Leje var 680 Rdlr.

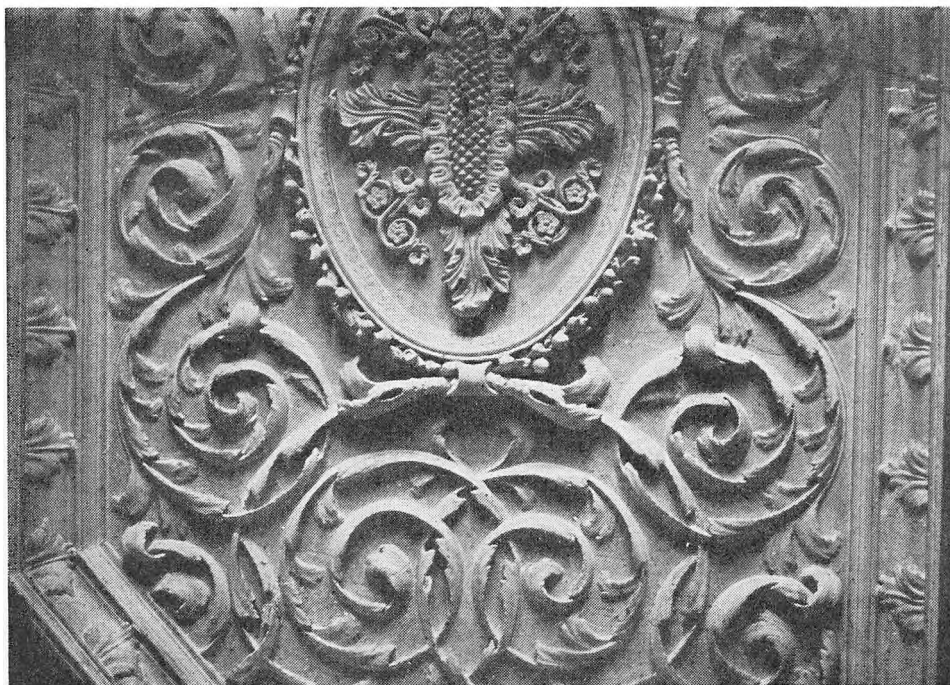
Ved senere Ejerskifter blev Lejemaalet fornyet, dog med Forhøjelse af Lejesummen.

Den 7. Januar 1811 tilskødedes den gamle Gaard Strømpehandler *Peter Hansen Feyerschow*, i hvis Slægts Besiddelse den var i et Tidsrum af over 100 Aar.

I Aarenes Løb blev Ejendommens Stueetage omdannet til en Række Butikker, indrettet efter Tidernes Smag, og blandt de Lejere, der har drevet Forretning her, kan nævnes Silke- og Klædekræmmer *Johan Christian Berring*, der boede her fra 1823 til 1866; fremdeles Handskemager *Andre Verdier*, der var bekendt for sine fineste franske Handsker, Paraplymagerne *Francois Delrieu* og *Jean Morange*, samt i øverste Etage Fotografirmaet *Hansen & Weller*, der bl. a. havde den Specialitet at fotografere Grupp billeder af Skoledrenge, navnlig fra den nærliggende Efterslægtens Skole.

En af Stuebutikkerne har ogsaa rummet Isenkræmmer *Georg Primon*, der flyttede hertil efter i adskillige Aar at have haft Forretningslokale i Genboejendommen Nr. 24. Medens han boede her, havde han i Forretningen en Medhjælper og Bogholder *Antho William Theobald Andresen*, der herfra den 12. Maj 1865 blev viet til Jomfru *Karen Sophie Valentin*. Sidstnævnte var den i Datiden meget kendte

¹⁾ Ved 2. Etage i en Ejendom forstås 1. Sal, idet Stueetagen altid regnes for 1. Etage; 3. Etage er saaledes 2. Sal.

Loftsdekoration fra Østergade Nr. 15.

Pavillonsangerinde *Sophie Valentin*, Lederen af »*Det Valentinske Selskab*«, der optraadte dels i »*Valhalla*«, dels i »*Tivolis Pavillon*« (alias »*Kisten*«). Bogholder Andresen var identisk med Visedigteren *William Rantzau*, der havde antaget samme Efternavn som sine to Halvsøstre, af hvilke den ene var gift med Kammer-sanger *Christian Hansen* og den anden med Teaterdirektør *M. V. Brun*.

En anden af Stuebutikkerne afgav Lokale for Kunst- og Papirhandler *A. Giæsc*, der var en af de første herhjemme, som gjorde Salget af de da forholdsvis lidet kendte Prospektkort (Ansichtskort, som Københavnerne kaldte dem) til sin Specialitet. Navnlig ved Juletid var der stopfuldt af Kunder i hans Butik for at købe Julekort, og han maatte tilsidst leje en Ekstrakælder i Ejendommen for at bestride Kortsalget ene og alene derfra.

Inde i Ejendommens Gaard fandtes i Sidenlængen til højre *Hans Christian Feyerschous* Vinhandel med tilhørende Vinstue, og blandt dens Stangæster var Digteren *Ludvig Bødtcher*, der hver Eftermiddag, iført sin store, romerske Slæng-kappe, fra sin ensomme Ungkarlebolig i Sværtegade Nr. 5 vandrede herhen for at læse Dagens Aviser og nyde et Glas eller to af Feyerschous dybsorte Portvin.

Selskabet »*Kongens Klub*« var allerede omkring 1850-Tallet flyttet bort fra Ejendommen og havde lejet Lokale i »*Hotel du Nord*« paa Kongens Nytorv, men

Klubbens tidligere Lokaler paa Østergade blev udlejet til Restaurantbrug samt Lokaler for større og mindre Sammenkomster.

De vekslende Lejere her betegnede dog stadig Restauranten som »forhen Kongens Klub«, og dette Navn vedblev at hæfte paa selve Ejendommen endnu efter Aarhundredskiftet.

Kælderen i Ejendommens østlige Sidebygning, hvortil der var Nedgang fra Gaardspladsen, var i 1880-erne udlejet til en Restauratør, og denne vilde gerne, i Lighed med »Rydbergs Kælder«, »Ginderups (Blanchs) Kælder«, i Vimmelskaftet Nr. 38 og »Kronens Kælder«¹⁾ i Store Kongensgade Nr. 85, have Bevilling til at indlade Gæster efter Kl. 24, men dette nægtedes ham af Politiet. Værten i Nr. 15 paa Østergade fik da den Idé, at man jo kunde omgaa Nægtelsen ved efter normal Lukketid at lade Lokalerne benytte af en saakaldet »Læseforening«, hvortil kun dennes Medlemmer havde Adgang. Det var imidlertid en meget let Sag at blive Medlem, da Kontingentet kun var 25 Øre en Gang for alle; saa var man Medlem for Livstid.

»Læse« gjorde man dog ikke i den Forening, thi der var ikke noget at læse i, og det egentlige Formaal var, at her havde man et Sted, hvor man kunde komme ind efter Kl. 24, naar de andre Restauranter ifølge Politivedtægten skulde lukke. Selvfølgelig havde man haft bedre af at gaa hjem og i Seng, men Københavnerne har aldrig holdt af at lade sig kommandere i Seng af Autoriteterne, og derfor blev en Mængde Mennesker livsvarige Medlemmer af »Læseklubben«. Her var man nemlig vis paa at træffe Venner og Bekendte, med hvem man i gemytligt Samvær kunde drikke et Par Krus Øl eller en Romtoddy af Mensdorferrommen.

»Læseklubben« var en udpræget Mandfolkeforening, og Damer saas yderst sjældent; alle Gæster var som en Familie, der snakkede og talte i Munden paa hinanden og ret slog Gækken løs.

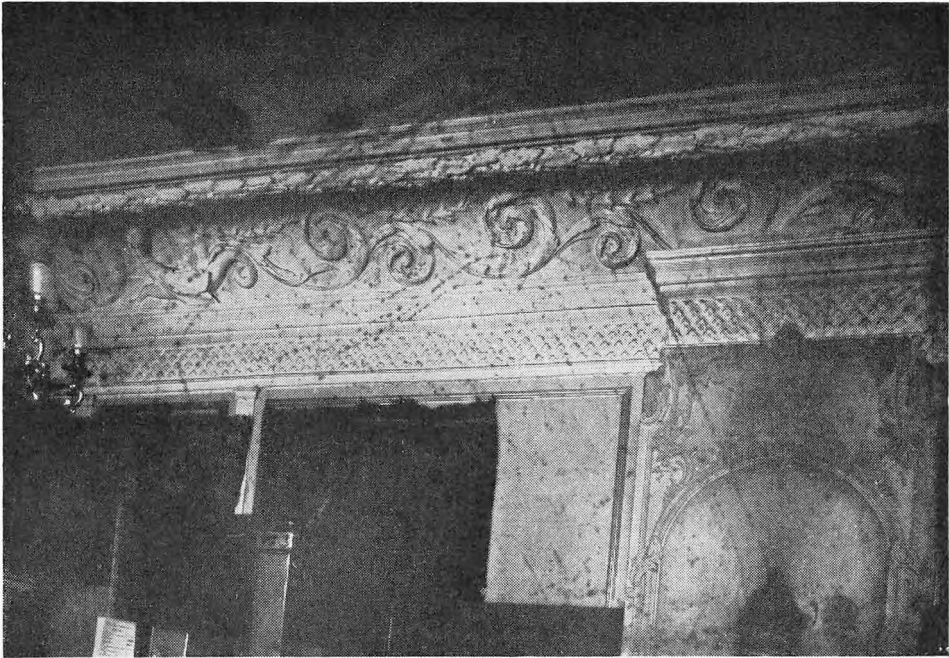
En skønne Dag fandt nogle unge Foreningsmedlemmer paa at gøre noget mere ud af Sammenkomsterne og lavede Optog gennem Lokalerne og Processioner af de Gæster, som forstod at kunne være aktive Deltagere i en Spøg, der ledsagedes af sære Fagter, Knæfald med oprakte Arme m. m.

Derved opstod det, der kaldtes »Brahminerklubben«, og der gik sære Frasagn om denne, hvis Anfører kaldtes »Overbrahmin«, og alle skulde naturligvis ned i Kælderen for at se, hvad der foregik, thi der yntedes om, at der her fandtes en Guillotine og at der fandt »Ofringer« Sted.

Selv til Provinsen gik der Rygter om disse Foreteelser, og mangen brav Provinsmand, der gæstede København, maatte absolut blive Medlem af »Brahminerklubben«, men spurgtes Provinsmændene bagefter om, hvad de havde oplevet her, smilede de hemmelighedsfuldt og saa paa hinanden med et betydende Nik ligesom de ganle Augurer. Der havde nemlig kun været løssluppet Morskab med Tilbehør af diverse Krus Øl.

Der er senere blevet fortalt, at Klubbens Navn hidrørte fra Brahmineroptogene og Pagodescenerne i Udstyrskomedien »Jorden rundt i 80 Dage«, som i den Tid efter Sigende opførtes paa »Casino« i Amaliegade.

¹⁾ Ejendommen, hvori denne var, tilhørte den daværende Politidirektør Etatsraad Crone, hvorfor Kælderen kaldtes »Crones Kælder«, et Navn, der senere forvandskedes til »Kronens Kælder«, da Crones Navn var gaet i Glemmebogen.

Loftsdekoration fra Østergade Nr. 15.

Denne Antagelse kan dog neppe være rigtig, thi den første Opførelse af *Erik Bøghs* Dramatisering af *Jules Vernes* berømte Roman fandt Sted paa »Casino« den 12. Marts 1876, og »Brahminerklubben« saa først »Nattens Lys« henved en halv Snes Aar senere. Muligvis skyldes Navnet den enestaaende Reklame, som dengang udfoldedes af Bitterfabrikantfirmaet *H. V. Mansfeld Büllner & Lassen*, der tilvirkede den i Datiden meget omtalte Bitter »*Brahma Livs Elixir*«.

Saa stor Opmærksomhed vakte Klubben, at den blev omtalt i Københavns 2 Sommerrevyer i 1885.

Den ene hed »*Københavns Panoptikon eller Sommerrevuen 1885*«, og dennes 1ste Opførelse fandt Sted den 17. Juli i »Tivolis tidligere Cirkusbygning.

I Revyen, hvis Tekst var skrevet af Teaterdirektør *Vilhelm Petersen*, Skuespiller *Carl Wulff* og Journalist *Poul Marcussen*, forekom en Duet imellem »*Hr. Kvik*« og »*Frk. Falk*«, omhandlende »*Hr. Kviks Familieforhold*«. Det hed saaledes i Duetten, til Melodi af »*En Jæger gik at jage*«:

Frk. Falk: Men saa Din ældste Broder?

Hr. Kvik: Ti stille med min Broder!
Han ligger fuld og roder
I en Brahminerklub.

Frk. Falk: Nej, gør han det?

Hr. Kvik: Gu' gør han det,
 For han er ligefrem en Knop!
Frk. Falk: Nej, gør han det?
Hr. Kvik: Gu' gør han det,
 For han er ligefrem en Knop!
 Han drikker efter Noder
 I en Brahminerklub.

Den anden Revy hed »*Et Eventyr i Rosenborg Have eller Sommerrevuen 1885*«, og dens 1. Opførelse var paa »Frederiksberg Morskabsteater« (det senere »Betty Nansen Teater«, nu »Allé-Scenen«) den 21. Juli. Revyen var skrevet af *Anton Melbye, Johannes Buntzen* og *Charles Kjerulf* med en enkelt Vise af *Axel Henriques*. Blandt de Optrædende figurerede: En Overbrahmin og Tankelæser; Hugs Blok-Øksen Skarpretter og Hovedkasserer; Brahmine Sørensen forhen Smørrebrødsjomfru i »Helvede«¹⁾, endvidere var der Brahminere og Brahminerinder. Brahminerne kom i stort Optog ind paa Scenen, medens de paa Melodi af Boccherinis berømte Menuet sang:

Se, her kommer vi, vi vise Mænd, Brahminerne,
 Vi, der i det glade København gi'r »Hvinerne«.
 Hver en Fyr, der sjokker
 Ned til os, vi blokker,
 Rædsomt a' paa Guillotinerne.

Da det natlige Liv i Kælderen efterhaanden blev mere og mere udskejende, satte Politiet til sidst en Stopper for det, hvorved »Brahminerklubben« kom til at høre til det forsvundne København.

En af de sidste Restauratører i Østergadekælderen hed *Niedermann*; denne var blevet Tilhænger af den da i København opdukkende Spiritisme med tilhørende Aandemeddelelser, og han gav Seancer i Lokalet for sine Gæster, for hvilke disse var en rig Anledning til Løjer og Kommers. Kælderen oplevede da en Renaissance, og der var stopfuldt hver Aften af Gæster, som vilde se og tale med Aanderne. Da Interessen for Aandemaningerne havde tabt sig, lukkede Restauranten en skønne Dag for ikke mere at blive aabnet.

Ikke bedre gik det Hovedrestauranten, navnlig i Mellembygningen og Bagbygningen mod Lille Kongensgade. I sidstnævnte Sted havde der i lang Tid været afholdt Danseøvelser og Skoleballer, men i 1880-erne var der begyndt at udarte sig et lidet tiltalende Leben med »Cantusseballer« og Orgier til den lyse Morgen, ledsaget af Spektakler, sønderslaaet Glas og Porcellæn og jævnlige Udsmidninger. En gammel Københavner, den før omtalte Kontorchef *Svane Knudsen*, har saaledes meddelt, at Interiøret i »Kongens Klub« absolut ikke virkede tiltrækkende. »Jeg ser endnu for mig,« meddeler han, »disse smaa Køjer eller Kabinetter, hvori Restauranten var inddelt. Gamle, defekte Sofaer af Halvfjerdsernes rædselsfulde

¹⁾ »Helvede« var en Restaurant paa Hjørnet af Købmagergade og Skindergade vis à vis Restauranten »Himmerige«.

Facon med falmet, plettet Plydsbetræk, et Nøddetræs Pillespejl, hvis Glas var saa overridset, at det overhovedet ikke kunde gøre Tjeneste som Spejl; et gammelt Litografi paa Væggen, et Fag forrevne, mølædte Gardiner og en snavset Gaslampe med to Blus; det var hele Udstyret. I et Par enkelte Værelser fandtes et Klaver, som led af kronisk Hæshed, hvilket ikke var saa mærkeligt, da dets Indre stadig blev fugtet med de Spiritussjatter, der hældtes ned i det«.

Som foran omtalt havde Strømpemanden Feyerschou faaet Ejendommen tilskødt i 1811, og ved hans Død i 1861 overtog hans Søn og hans seks Døtre Ejendommen. Sønnen, Vinhandler *H. C. Feyerschou*, der var ugift, døde allerede i 1872, hvorefter Søstrene overtog Ejendommen i Sameje, disse var: *Marie*, gift med Blikkenslagermester *E. F. Løser*, *Juliane*, gift med Organist *de Meza*, samt de 4 ugifte Frøkener *Kirstine*, *Catharine*, *Vilhelmine* og *Ida Feyerschou*. Efter den længstlevende Søster Idas Død tilskødedes Ejendommen den 9. Oktober 1916 Aktieselskabet *Østergade 15*, hvis Aktier den 18. December 1917 overtoges af Kunstsnedker *Ole Haslund* og *Svend Heymann*, der allerede i 1910 havde indrettet deres store Møbel- og Antikvitetsforretning i Karel van Manders gamle Gaard, som efter deres Køb af denne fik Navnet *Ole Haslunds Hus*.

Det var dog ikke udelukkende Forretning, som de to Indehavere drev her; der blev ogsaa af disse afholdt flere store Udstillinger af betydelig kunstnerisk og kulturhistorisk Interesse. Saaledes aabnedes i Lokalerne i Efteraaret 1910 under Protektoratet af Kong *Frederik den Ottende* en Udstilling af henved 800 Miniatureportrætter, der gav et Overblik over denne Kunststart fra dens første Fremtræden til dens nyeste Frembringelser herhjemme.

I Marts—April 1913 aabnedes af en Komité under Forsæde af Lensgreve *Raben-Levetzau* og arrangeret af fhv. Operasanger *Edvard Agerholm* en Udstilling af Skuespillerportrætter, og Indtægten heraf tilfaldt det nyoprettede Teatermuseum, der da var installeret i den lille Vagtbygning bag Rigsarkivet paa Slots- holmen.

Under Protektoratet af Kong *Christian den Tiende* afholdtes i Maj 1914 en Udstilling af Prospekter fra det gamle København til Fordel for Foreningen for Hovedstadens Forskønnelse.

Den gamle minderige, historiske Gaard ejes nu af »*Magasin du Nord*«.

Østergade Nr. 17, 19 (Matr. Nr. 15, 16 og 66).

Disse to Ejendomme, som dog nu udgør een Eejendom, var tidligere sammenlagt med en Del af Gade Nr. 15, saaledes som er anført S. 78. *Nr. 17, hvis ældste Matr. Nr. i 1689 var Nr. 10*, blev den 27. Juni 1670 af den daværende Ejer, Skræder *Michel Trøye*, (som ejede baade nuv. Nr. 17 og Nr. 19), tilskødt Postmester *Rasmus Andersen*, der 9 Aar senere, den 25. Juni 1679, solgte Ejendommen til Magister *Johan Bruunsmann*. Sidstnævnte er særlig blevet bekendt ved det Skrift, han i 1674 udgav om »Køge Huskors«, der omhandlede den »Djævlebesættelse«, som fandt Sted i Køge i Aarene 1607—08. Skriftet indeholder Beretninger fra Øjenvidner, der »tydeligt havde set Fanden vise sig i forskellige Skikkelser«. Det fremkom forøvrigt som et Forsvar for den paa Bruunsmanns Tid vaklende »Djævletro«.

I det 18. Aarhundrede kan af Ejere nævnes: Blikkenslager *Friderich Robbersen*, som fik Ejendommen tilskødet den 20. Juni 1752, samt »Peruquemager« *Jørgen Severin Bang*, til hvem den skødedes den 22. December 1783, og i hvis Slægts Besiddelse den var i 116 Aar. Ejendommen blev nemlig den 12. December 1825 udlagt og tilskødet Sønnen, Hofbuntmagemester *Jørgen Daniel Bang*, efter hvem den blev tilskødet Hofbuntmagemester *Anton Christian Jørgen Severin Bang* den 18. Juli 1864. Efter dennes Død i 1897 solgtes Ejendommen og skødedes den 18. December 1899 til Fjerfabrikant *Jul. Ostermann* og Murermester *Niels Rasmussen*.

Den 6. Marts 1942 tilskødedes Ejendommen *Aktieselskabet Østergade 15 m. fl. Nr. 19. (Matr. Nr. i 1689 Nr. 11)*. Den under Nr. 17 omtalte Skrædder Michel Trøye skødede Ejendommen den 27. Juni 1670 til Parykmager *Jens Jørgensen*, som den 16. November 1681 tilskødede Skrædder *Lauritz Jensen Rørbech (Bech)* Ejendommen, og i dennes Arvingers Besiddelse var den, indtil Sværdfejer *Jørgen Neuhausen* fik samme tilskødet den 15. Januar 1717. Efter ham var ikke mindre end 4 Sværdfejere Ejere af Ejendommen, nemlig *Poul Nielsen Truc*, der fik den tilskødet den 29. Juli 1743, *Niels Christian Plockross (Plockross)*, den 21. December 1761, *Friderich Plockross* den 18. December 1780 og *Frederik Meyer*, som fik den udlagt og tilskødet den 3. December 1810.

Sværdfejerprofessionen eksisterer neppe mere, og naar der i det 18. Aarhundrede har boet adskillige Sværdfejere paa Østergade, maa man vel erindre, at i Datiden gik saa at sige de fleste Mandfolk med en Kaarde ved deres venstre Side. Saaledes fortæller den senere Oldermænd for Urtekræmmer- og Sukkerbagerlavet *Jens Christopher Friborg*, der var født 1747, at da han den 1. Januar 1769 blev Urtekræmmer, fik han af sin Principal foruden en splinterny Svendeklædning tillige en lille Sølv-Kammerkaarde, og da han iført sin Svendedragt gik ned ad Gaden, beretter han i sine efterladte interessante Memoirer: »glemte jeg ikke at se til min Kaarde, som fortalte mig, at jeg i Dag var en anderledes Karl end i Gaar, da jeg endnu maatte feje min Husbonds Rendesten«.

Med *Frederik Meyer* blev Rækken af Sværdfejere som Ejere af Ejendommen afbrudt, thi denne blev den 21. December 1812 tilskødet Strømpehandlerne *Nathan Levin Nathan* og *Wulf Levin Nathan*. Ved Strømpehandlere skal nu ikke forstaaes, at de to Brødre udelukkende handlede med denne Nødvendighedsartikel; de drev tillige Manufakturhandel med Strømper som Specialitet.

Efter den ene Broders Død arvede hans Enke, *Rikke Nathan*, den 19. Februar 1849 hans Halvpart, og den 11. November 1872 tillige den anden Halvpart, saaledes at hun blev Eneejer af Ejendommen, der den 18. Maj 1874 tilskødedes Bagemester *William Rudolph Leopold Rubow*; denne skødede den Aaret efter, den 19. April 1875, til Galanterihandler *Waldemar Westergaard*.

Den 6. Marts 1942 fik *Aktieselskabet Østergade 15 m. fl.* Skøde paa Ejendommen.

Østergade Nr. 21. (Matr. Nr. 17).

Bemeldte Ejendom var tilligemed Nr. 23, der er Hjørnet af Integade, (nuv. Bremerholm) Nr. 1 samt denne Gades Nr. 3 og 5 (Hjørnet af Lille Kongensgade) i sin Tid een stor Gaard med tilhørende Vaaninger.

Denne blev af Staden før Aaret 1441 solgt til Hr. *Eske Jensen Brock* til Essendrup, Lensmand paa Københavns Slot. Han døde den 8. Maj 1441, og hans 3die Hustru *Ellen Henriksdatter Gyldenstjerne*, som arvede ham, bragte Gaarden med i sit nye Ægteskab i 1447 med Hr. *Corfitz Rønnow* til Faarevejle. Senere er Gaarden blevet skænket til *Skt. Nikolaj Kirke*, hvortil den svarede Jordskyld, og samtidig er den sikkert blevet udparcelleret.

Ifølge »Jordebog af 1581 over Stadens, Kirkernes, Skolernes m. fl. Ejendomme« tilhørte Ejendommen dengang Magister *Peder Aagesen*, som til *Skt. Nikolaj Kirke* svarede aarlig Jordskyld 3 Mark 8 Hvid.¹⁾

Fra den 22. Januar 1610 til den 27. Januar 1613 tilhørte Ejendommen *Snedker Thiele* og dennes Enke.

I 1640 træffer man som Ejer Vinhandler *Peter Motzfeld* og derefter dennes Svigersøn Vinhandler *Joachim Schumacher*, gift med *Maria Motzfeld*. Blandt dette Ægtepars Børn skal nævnes Statsmanden *Peter Schumacher Griffenfeld* og *Albert Schumacher Gyldensparre*, hvilken sidstnævnte ejede »Vingarden«, det nuværende Nr. 6 i Vingaardsstræde.

Da *Joachim Schumacher* i 1650 var død, beholdt hans Enke Gaarden i 14 Aar, da hun den 2. Maj 1664 skødede den til Renteskriver *Samuel Biner*, hvis Arvinger efter hans Død skødede den til Remsnider *Mathias Jensen*.

I det 18. Aarhundrede ejedes Ejendommen i 1754 af Remsnider *Johan Michael Møller*, efter hvem den i 1776 den 24. December blev tilskødet Citronhandler *Anders Thomsen Damsgaard*, der den 13. Juni 1780 skødede den til Sværdfejer *Peder Weidenhaupt*.

Denne har efter al Sandsynlighed været Broder til Billedhuggeren *Andreas Weidenhaupt* (Skaberen af »Jorddyrkningsfliden« ved Frihedsstøtten og Gravmælet over Maleren *Jens Juel* paa Assistenskirkegaard), hvis Fader var Sværdfejer *Johan Christian Weidenhaupt*.

Senere blev Ejendommen, den 12. Marts 1810, tilskødet Handelsmand *Poul Domenico Regali*, og i et halvt Hundrede Aar tilhørte den Slægten *Brinckmann*, idet den 3. Januar 1853 blev skødet til Buntmagermester *Heinrich Friderich Brinckmann*. Ved dennes Død blev den den 22. Marts 1897 udlagt i Arv til Grosserer *Conrad Brinckmann*, Ritmester *Valdemar Brinckmann* og Broderihandler *A. Brinckmann*; ved Skøde af 24. September 1906 solgtes Ejendommen til fornævnte Grosserer *Conrad Brinckmann*, der i en halv Snes Aar var Eneejer, indtil den i 1916 den 23. Oktober tilskødedes Hofmodehandler *Harald Jacobsen*.

Den 19. Februar 1936 blev den tilskødet *Akts. Th. Wessel & Vett* og den 6. Marts 1942 *Akts. Østergade 15*.

Østergade Nr. 23, Hj. af Integade, nu Bremerholm, Nr. 1. (Matr. Nr. 18).

Ejendommen tilhørte ifølge »Jordebog af 1581 over Stadens, Kirkernes, Skolens Hospitalets m. fl. Ejendomme« *Hans Bagge*; der i Henhold til samme betalte i aarlig Jordskyld til *Skt. Nikolaj Kirke* 3 Mark 8 Hvid.

I 1587 tilhørte Ejendommen *Marcus Hess den yngre*, og denne købte af *Birgitte, Anders Perlestikkers Enke* Naboejendommen Nr. 3 i Integade (Bremerholm);

¹⁾ En Hvid var i Middelalderen en Sølvmønt til en Værdi af $\frac{1}{3}$ af en dansk Skilling.

bemeldte Birgitte ejede tillige Nr. 5 i Integade, Hjørnet af Lille Kongensgade Nr. 22.

Efter *Marcus Hess'* Død arvede hans Enke *Lisabeth Huset*, som hun den 10. Januar 1652 skødede til kongelig Dansemester *Daniel Pillou (Pillowitz)*. Denne frasolgte dog Nr. 3 i Integade, og allerede den 11. Juli 1659 tilskødede han Skomager og Rodemester *Rasmus Fischer* Nr. 23 paa Østergade.

Det var denne *Rasmus Fischer*, som i Egenskab af Rodemester for Øster Kvarter den 10. Januar 1659 under den svenske Belejring foretog Optegnelse over, hvor mange Mand hver Husejer i Kvarteret kunde stille med paa Volden til Byens Forsvar. I den datidige Optegnelse ser man saaledes, at »*Karel van Mander* kan stille selv tillige med 4 Mand med fuld Gevær«, medens Ejeren af Nr. 17 paa Østergade, Skræder *Michel Trøye*, stillede selv med 2 Mand.

Rasmus Fischer foretog den 20. Januar 1660 en Opgørelse over, hvor mange Soldater hver af Kvarterets Husejere kunde tage i Indkvartering, og det viste sig da, at *Karel van Mander* kunde tage imod 12 Soldater og Skræder *Michel Trøye* kun mod 2 Soldater.

Den 11. Marts 1697 solgte Rasmus Fischers Arvinger Ejendommen til Skræder *Anders Jacobsen*.

Samme Aar som den store Bybrand i 1728 blev Ejendommen solgt den 15. Juni til Juvelerer og Guldsmed *Rasmus Krog*. Ved det Mandtal, som efter Branden blev optaget, findes blandt de skaanede Ejendomme Østergade Matr. Nr. 15 (efter Matrikullen af 1689), hvor der anføres som boende »*Jubilerer*« *Rasmus Krog* med Hustru, 2 Børn samt 3 mandlige og 2 kvindelige Tjenestefolk. Endvidere anføres, at en af hans Lejere, Parykmager *Simon Lange*, »har til sig taged for Guds Skyld Een liden Dreng og en Pige, for hvis Forældre er bremdt«.

I det 18. Aarhundrede træffes blandt Ejerne Guldsmed *Sivert Torstensen*, der fik Ejendommen tilskødet den 23. Januar 1748, og den 21. Juli 1795 solgtes den til Vinhandler *Peter Joseph Daemen*. Det var hos ham og hans Broder og Kompagnon, Vinhandler *Carl Emmerich Daemen*, at Vinkyper *Christian Heinrich Pætges* (Fader til Fru *Johanne Luise Heiberg*) var i Tjeneste fra Begyndelsen af Aaret 1801 til 1803, altsaa paa det Tidspunkt, da han lærte sin senere Hustru *Henriette Hartwig Amsterdam* at kende.¹⁾

Af Fru Heibergs Erindringer faar man det Indtryk, at Pætges dengang skulde have været ansat hos den Vinhandler, der da boede paa Hjørnet af Kongens Nytor Nr. 23 og Østergade Nr. 1, men dette kan neppe være rigtigt.

Da Pætges ifølge Vielsesprotokollen for Frederiksberg Sogn blev viet den 26. Juni 1804, anføres som hans Forlover: »C. E. Damen, boende paa Østergade Nr. 16²⁾», Wiinhandler«.

Blandt Ejendommens Beboere i det 18. Aarhundrede var Lægen, Digteren og Forfatteren Professor *Johann Clemens Tode*, der boede her fra 1772 til 1776. Det var dog ikke i den nuværende Ejendom, thi den er først opført i det 19. Aarhundrede. Den datidige Hjørneejendom havde Kælder, Stueetage, 1. og 2. Sal samt Mansardtag og Frontispice over Façadens Midte mod Østergade.

J. C. Tode var en alsidig Mand, ikke alene udgav han populære medicinske

1) Se S. 64. 2) Ejendommens daværende Matr. Nr. efter Matrikullen af 1756.

*Østergade Nr. 23 og 25, der var Hjørnerne af Integade
(nuv. Bremerholm).*

Tidsskrifter og Afhandlinger, men han skrev ogsaa en Række Skuespil bl. a. »Søofficererne«, der gik 29 Gange paa »Det kgl. Teater«s Scene; ligeledes skrev han Sange og Viser, hvorimellem var »Vi Sømænd gør ej mange Ord«.

Da P. J. Daemen var død, tilskødedes Ejendommen Broderen Vinhandler *Carl Emmerich Daemen*, efter hvilken den i 1825 den 6. Juni solgtes til Silke- og Klædekræmmer *Jens Thomsen*, efter hvis Død den i 1879 udlagdes i Arv til Manufakturhandler *Vilhelm Thomsen*. Denne omdannede Forretningen til specielt at være Konfektion og Detailsalg af Børneklædninger og Børneovertøj. I den Anledning blev Thomsens Forretning i Omtale som Regel benævnet »*Børne-Thomsen*«.

Paa Ejendommens 1ste Sal samt i Stueetagen mod Integade stiftedes i Efteraaret 1884 Dagbladet »*Politiken*« med Redaktionskontor i Hjørnelejligheden og Ekspedition i Stueetagen. Inden Bladet officielt udkom, udsendte det tre »Prøvenumre« udaterede, men nummererede Nr. 1, 2 og 3, hvorefter det første Nummer udkom Onsdag den 1. Oktober, to Dage før Christiansborg Slot brændte.

Paa Datidens højst bevægede og stormomsuste Valgafstener, naar der skulde foretages Valg til Rigsdagen, var Østergade foran Integadehjørnet et eneste bølgende Hav af Mennesker, som spændt ventede paa Valgresultaterne, der blev opslaaet paa Redaktionens Vinduer, efterhaanden som Meldingerne fra Land og By indløb telegrafisk. Mellem Folk af modsatte politiske Anskuelser kunde her dog af og til etableres et lille privat Mundhuggeri, som undertiden førte til et mindre Haandgemæng.

»*Politiken*« var dog ikke det første københavnske Blad, der begyndte med Valgopslag, thi det allerførste foretoges den 14. November 1873 i Store Kongensgade Nr. 24, hvor det af *C. Ferslew & Co.* udgivne og af *C. V. Rimestad* redigerede »*Dags-Telegraf*en« havde Redaktionskontor, og her var der den paagældende Valgafteen en stor Menneskestimmel af dem, der vilde gøre sig bekendt med de i Stueetagens Vinduer opslaaede Valgresultater samt de trykte Sedler, der fra Redaktionskontoret paa 1ste Sal kastedes ned paa Gaden til Publikum. Trængselen i Store Kongensgade var meget stor, og til Tider var al Trafik standset.

De sidste Ejere af Østergade Nr. 23 var Manufakturhandler *Christian Thorsen*, der fik den tilskødet 6. Januar 1896; efter ham fulgte den 4. Marts 1918 Broderihandler *Julius Therp* og sluttelig *Akts. Th. Wessel & Vett, Magasin du Nord*, ved Skøde af 3. Maj 1933.

INTEGADE, NU BREMERHOLM

HVORFRA denne lille, korte Gade, med kun 3 Huse paa den ene Side og 2 paa den anden, i sin Tid har faaet sit mærkelige Navn, kan ikke oplyses. I Panteprotokollen den 20. December 1669 kaldes Gaden »den liden gade mellem Østergade og Kongensgade«, og i et Skøde af 22. Juni 1696 nævnes den som »Tverstredet, som kaldes liden Kongensgade«.

I Matriklen af 1689 benævnes Ejendommen Nr. 3 i Integade (det midterste Hus i Gaden) som hørende til Østergade, og paa Geddes Kvarterkort fra 1757 har Gaden intet Navn. I Kortets Ejerliste er Integades Ejendomme dels anført som henhørende under Østergade, dels under Lille Kongensgade.

I Pontoppidans »Den danske Atlas«, der er fra 1764, kaldes den »Indegade«, og Udtalen af Ordet »Inde« har sandsynligvis været med haardt »d« i Modsætning til det bløde »d« i »Gade«.

Der er en svag Mulighed for, at det kan være Folkeironien, hvem Navnet skyldes, thi den lille Gade er jo nærmest at betragte som *Stræde* og »inte Gade«.

Jacob Behrends »Kjøbenhavns satirisk-komiske Vejviser«, der udkom i 1839, anfører følgende om den: »*Integade*«. En liden, kort Gade. Der er moxen ingen Ting, hvilket dens Navn synes at antyde. Skraaes for, i lille Kongensgade, var den bekendte Dandsebod Luftballonen«.

Integade — nu Bremerholm — Nr. 3. (Matr. Nr. 63).

Som foran omtalt var Ejendommen i sin Tid sammenlagt med Hjørnet af Østergade Nr. 23 og Integade Nr. 1 og den 23. Juni 1652 af Dansemester *Daniel Pillou* tilskødet *Skræder Anders Kromnov*. I 1676 ejedes Huset af *Hieronymus Skolemester*, efter hvis Død det i 1680 gik over til hans Eftermand i Ægteskabet, *Skomager Anders Olufsen*.

I det 18. Aarhundrede blev Huset i 1726 udlagt til den senere Biskop i Ribe Stift *Mathias Anckersen* og Kaptajn *Christian Mechen*, der solgte det til *Købmand Diedrich Brumundt*.

Blandt andre Ejere af Huset kan anføres, at *Skræder Anthon Meyfort* fik det tilskødet 5. Oktober 1733, *Hans Finck* den 16. December 1765 og *Skomager Christian Rahl* den 21. December 1779; efter dennes Død giftede Enken sig med *Rasmus Johansen Lefolii*¹⁾, der samme Dag skødede det til *Christiane*, Styrmand *Frederik Olsens Enke*.

¹⁾ Denne var Fader til Skolemanden, Forfatteren, Rektor i Ribe H. H. Lefolii, en af Medstifterne af »Selskabet for historiske Kildeskrifters Oversættelse.«

Om de senere Ejere kan bemærkes, at Hofmodehandler Harald Jacobsen købte det den 10. December 1917; *Akts. Nordisk Varelager* fik det tilskødet 22. December 1924, og den 6. Maj 1930 tinglystes en Ekspropriationsudskrift som Adkomst for Københavns Kommune, der den 1. Maj 1939 skødede Huset til *Akts. Th. Wessel & Vett.*

Integade — Bremerholm — Nr. 5, se under *Lille Kongensgade Nr. 22*, Side 106.

Da *Christen Bernikowsgade* blev forlænget over *Østergade* og fortsat i Gaden *Bremerholm* (den tidligere *Integade* og *Holmensgade*), nedbrødes Ejendommene Nr. 25 og 27 paa *Østergade*, Nr. 2 og 4 i *Integade* samt Nr. 24—30 i *Lille Kongensgade*. Nr. 27 blev genopbygget af Hofbuntmager *A. C. Bang*, saaledes at denne Ejendom tillige blev Nr. 2 i *Bremerholm* samt Nr. 32 i *Lille Kongensgade*. Ejendommene Nr. 1, 3 og 5 i *Integade* blev liggende med de samme Gadenumre i *Bremerholm*.

Udenfor disse tre Huse opstod ved Gadeudvidelsen et lille Fodgængertorv, der fik det uofficielle Navn »*Magasins Torv*«, og paa dette lod »*Magasin du Nord*« opstille en høj, dekorativ Søjle, ovenpaa hvilken staar en kvindelig Figur med et Spejl i Haanden. Den er modelleret af Billedhuggeren *V. Støhr Nielsen* og forestiller »*Forfængeligheden*«.

Her paa det lille Torv, hvor i længst forsvundne Tider *Østertorv* begyndte, staar nu Søjlen med Figuren som »*Magasin du Nord's Vartegn*« og tilkendegiver de Forbipasserende, at hertil gaar »*Magasin du Nord's*« store Grundareal ad denne Kant.

*Integade (nuv. Bremerholm) Nr. 1 og 3 samt en Del af Lille Kongensgade Nr. 22;
i Baggrunden ses Østergade.*

KONGENSGADE - LILLE KONGENSGADE

SOM anført Side 13 havde Biskop *Absalon* Havejord liggende ud mod nuværende Lille Kongensgade, og denne Havejord hørte til hans Fogedgaard *Østergaard*, den senere *Vingaarden*, i Vingaardsstræde.

Navnet Lille Kongensgade er dog ikke det ældst kendte for Gaden, thi i ældre Tider havde den intet Navn, og i Jordebogen af 2. Maj 1496 over Stadens Ejendomme anføres, at *Anders Mussen* har en Gaard »sønden for *Østergade*, oc ij boder sønden op til samme gordh oc norden for theth strede, som løber til *St. Nicolai kierckegordh*»; dette Stræde er nuværende Lille Kongensgade.

I Februar 1545 og Oktober 1581 bliver den kaldet *Kongensstræde*, men allerede i Oktober 1548 har den været nævnt *Kongisgade*, og man kan regne med, at fra 1568 er det almindeligst brugte Navn *Kongensgade*.

Senere, da *Ny Kongensgade*, den nuværende *Store Kongensgade*, er anlagt i det nye Kvarter, Skt. Annæ Kvarter, er det, at den allerede fra Juni 1700 antager sit nuværende Navn *Lille Kongensgade*.

Selve Navnet *Kongensgade* hidrører fra en Række *Boder* d. v. s. Smaahuse, som kaldtes *Kongens Boder* og paa hvis Grunde stod de senere Gadenumre 1—37 inkl.

De var opført af Frederik den Førstes Rentemester *Anders Glob* og blev taget i Brug i Sommeren 1529.

Af Boderne var de 5 opført paa den Grund, der nu indtages af Hjørneejendommen Kongens Nytorv Nr. 17 og Lille Kongensgade Nr. 1, og som nærmere er omtalt paa Side 53.

Alle Boderne tilhørte fra først af *Kongen* og blev ofte bortgivet paa Livstid, men fra 1579 og især fra 24. Maj 1606 blev de solgt ved kongelige Skøder. Adskillige af disse Livsbreve og Skøder forefindes, men da Stedsangivelserne er meget mangelfulde, kan Ejendommene kun sjældent lokaliseres: derimod kan Ejernavnene sædvanlig fastslaaes fra 1645.

Den lange Række af disse *Kongens Boder* fra Gade Nr. 3 til Nr. 37 inkl., Hjørnet af Holmensgade, af hvilke en Del var spidsgavlede mod Lille Kongensgade, var af en egen malerisk Stemning, som gav den smalle Gade en gammeldags Karakter.

De blev nedbrudt for en Del Aar siden, og paa deres Grunde, der var blevet erhvervet af *Magasin du Nord*, opførte dette en lang enetages Salgshal med store Udstillingsvinduer.

Den modsatte Side af Lille Kongensgade, fra Nr. 2 til Nr. 22, der ligeledes ejes af *Magasin du Nord*, staar derimod urørt, og de derværende Bygninger

er med en Del Undtagelser de samme, som stod paa Grundene i det 18. Aarhundrede.

Lille Kongensgade Nr. 2 (Matr. Nr. 4) er Hjørnet af Kongens Nytorv Nr. 19 og er omtalt Side 58.

Lille Kongensgade Nr. 4 (Matr. Nr. 73) hørte oprindelig til den store Hjørnegrund, hvor nu Kongens Nytorv Nr. 19 og 21 ligger, og Grunden blev, som foran omtalt, den 27. Juli 1763 tilskødet Stadskaptajn Grovsmed *Michael Nütze*, der samtidig købte det fraseparerede daværende Matr. Nr. 78 (det nuv. Gade Nr. 4 og Matr. Nr. 73). Den 21. Marts 1785 solgte han Nr. 4 til Skræder *Anton Ludvig Mathiesen*.

I Aarenes Løb har Ejendommen paa Grund af dens nære Beliggenhed ved *Det kongelige Teater* huset adskillige Personer, der har været knyttet til dette Teater, dels som sceniske Kunstnere, dels paa anden Vis.

Saaledes boede her fra 1806 til 1808 Komponisten, Syngemester ved Teatret *Hardenack Otto Conrad Zinck*, han var Farfader til Folketeatrets uforlignelige komiske Skuespiller *Otto Zinck*.

Endvidere boede i Ejendommen fra 1817 til 1825 Skuespiller *Christen Niemann Rosenkilde*, den allerførste Hans Mortensen i »Aprilsnarrene«, den allerførste Peter i »Et Eventyr i Rosenborg Have« og den allerførste Trop i »Recensenten og Dyret«.

I 1860-erne boede paa Førstesalen Skuespiller *F. W. Hultmann*, den endnu uovertrufne Student Klint i »Genboerne«. Oppe paa Ejendommens 3. Sal boede Det kongelige Teaters Bud *O. K. Walsøe*; men skønt Stillingen som Bud tilsyneladende var ringe, spillede han i Virkeligheden en meget betydelig Rolle bag Kulisserne. »Han var et lyst og kvikt Hoved, der gav Agt paa Begivenhederne og uddrog sin Lære af dem; hans Mutterwitz stillede ham i et Slags Fortrolighedsforhold til Personalet, og med sin store Menneskekundskab forstod han ganske lunt at tage enhver fra den Side, hvor han var mest tilgængelig for Paavirkning. Da han derhos i det Saglige var saa at sige Teatrets levende Tradition, blev han en ubetalelig Hjælp for de skiftende Bestyrelser, den Redningsplanke, de greb efter, naar alt Haab syntes ude«. Han var en dreven Politikus i det Smaa, men ved et Teater er det ofte de smaa Ting, som tilvejebringer de store Resultater.

Da Professor *N. V. Dorph*, der var Teaterdirektør, klagede sin Nød for ham i Anledning af Bladenes nærgaaende Artikler, svarede Walsøe ham med de Ord: »Ak, Hr. Professor, bryd Dem endelig ikke om disse Angreb, for det bliver meget værre endnu!«

I den høje Stueetage, hvor for nogle Aar siden fandtes »*Lulu Zieglers Kabaret*«, boede i sin Tid Det kongelige Teaters udmærkede Frisør og Maskeringskunstner *Johan Henrik Hoppensach*, der i 1833 havde overtaget Teaterfrisørvirksomheden efter sin Fader, den Forretning, som Sønnen førte lige til sin Død i 1887. *J. H. Hoppensach* var overordentlig værdifuld for Teatret ved sit store Talent for Maskeringskunsten, hvori den altfor tidlig afdøde kongelige Skuespiller *Carl Winsløw* havde været hans Lærer. Teatrets store Kunstnere, bl. a. *Phister* og *Michael Wiehe*, erkendte, at de var ham meget takskyldige, og Balletdigteren *August Bournonville* sendte ham Teksten til sit Balletdivertissement »Fra det forrige Aarhundrede« med følgende Dedikation:

Til Hoppensach	Hans Mage man
Min bedste Tak	I Tiden kan
For hvad hans Kunst har ydet.	Forgjæves søge efter.
Og for den Aand,	Vi paastaa tør
Der ved hans Haand	Han regnes hør
Med Smag har Værket prydet.	Blandt vore bedste Kræfter.

I Ejendommens ene Kælder findes Restauranten med det mærkelige Navn »*Skindbuksekælderen*«, hvilket hidrører fra, at den var Spisested for de skindklædte Droskechauffører.

Ejendommens anden Kælder var i mange Aar Hovedsædet for de saakaldte »*Billetgrossererne*«, der drev Forretning med Billetter til Det kongelige Teater. Denne Handel med Billetterne gik for sig paa den Maade, at »*Billetgrossererne*« dels ved den aarlige Logeauktion opkøbte en Mængde Loger, dels at de hver Spilledag sendte deres Bude hen ved Teatrets Billetkontor nogle Timer førend det forhøjede Salg begyndte. Et Par Minutter i 10 stillede »*Billetgrossererne*« selv og opkøbte, hvad de ønskede af Pladser rundt omkring i Teatret. Drejede det sig om Stykker, hvorom der var særlig Rift, tog »*Billetgrossererne*« en ofte meget betydelig Overpris, men paa den anden Side kunde Lysthavende undertiden komme til en billig Teaterbillet, hvis man vilde renoncere paa en Del af første Akt. Man stillede da udenfor Teatret et Kvarter efter Forestillingens Begyndelse og gik langsomt hen mod Holbergs Statue, hvor »*Billetgrossererne*« som Regel holdt til, naar de havde uafsatte Billetter. »Skal det være en Billet til i Aften?« lød det da fra en af »*Grossererne*«, og var Svaret bejaende, fik man Besked om, at den kunde købes henne om Hjørnet nede i Kælderen«, hvilket man saa gjorde, hvis Prisen passede een.

Oprindelig blev disse Billethandlere kaldet »*Billethøkere*«, hvilket Ord senere afløstes af »*Billetsjovere*«.

Ordet »*Sjover*« havde i sin oprindelige Betydning ikke Spor af nogetsomhelst nedsættende og betød blot en Arbejder, der levede af tilfældigt Arbejde, og som fik sin Betaling umiddelbart efter dettes Udførelse.

Efterhaanden fik Ordet en hel anden Betydning, idet det gav Udtryk for noget nedsættende, noget simpelt; Betegnelsen »*Billetsjover*« gled derfor ud af Sproget og afløstes af det fint lydende »*Billetgrosserer*«.

Endnu i 1890-erne brugte man Udtrykket »*Billetsjover*«, og i den berømte Vise om »Lille Kongensgade«, der fremkom i »Sommerrevyen 1892« paa »Nørrebro Teater«, skrev *Axel Henriques*:

Den gode gamle Kammerherre¹⁾
 Har meget bedre Dage kendt,
 For hans Parket staar tomt desværre,
 Til »Nørre« alle Folk er rendt.

¹⁾ Kammerherre M. Fallesen var dengang Teaterchef.

Hvad nytter det, han er affabel
 Og byder Folk Tragedier,
 Han troer, med Erik og med Abel¹⁾
 Kan I umuligt kede jer.
 Til Ravnsborggades brave Sjovre
 Han si'r: »Vi savner jer herovre,
 Flyt ned i Lille Kongensgade, der er jo li'saa rart.
 Flyt ned i Lille Kongensgade, der er jo li'saa rart.«

Nu er der ikke mere hverken »Billetsjovere« eller »Billetgrosserere«, thi ved Loven af 22. December 1919 blev disses Forretning forbudt, og kun ganske faa fik Autorisation som Forhandlere af Teaterbilletter.

Lille Kongensgade Nr. 6 (Matr. Nr. 72) samt Naboejendommen Nr. 8 var i 1496 een Gaard, som tilhørte en Mand ved Navn *Anders Nielsen*; senere er den — uvist hvornaar — blevet delt.

I Midten af det 17. Aarhundrede ejedes Nr. 6 af Smed *Hans Bastian*, der den 8. Marts 1652 gav Pant i sit Hus. Da Byen i 1659 belejredes af Svenskerne og der i den Anledning den 10. Januar optoges Mandtal over hvor mange der kunde gaa til Volds for at forsvare Byen, træffer vi i Mandtalslisten:

Kongens Gade
 Hans Bastian, Smidt, selff . . . !

Aaret efter er Ejeren Klejnsmed *Ulrich Grab*, efter hvis Død hans Enke *Malene* overtog Huset, og hun boede her endnu i 1728 ifølge det efter Bybranden optagne Mandtal.

Huset blev den 21. December 1767 tilskødet Snedker *Johan Gotfried Behling*: i 1776 ejedes det af Spækhøker *Rasmus Poulsen*, i 1812 af Teskænker *Niels Clausen*, af hvem det den 19. December 1814 tilskøddedes Højesteretsassessor *Hans Rosenkilde*.

Blandt dem, der har levet indenfor den gamle Ejendoms Mure, kan nævnes den elskelige, nu næsten forglemte Lyriker, Digteren *Ludvig Bødtcher*, der flyttede ind i Huset 1836 og boede der, indtil han i 1841 slog sig ned i Sværtgade Nr. 5, hvor han forblev til sin Død i 1874. Et Aarstid — fra 1843 til 1844 — boede i en af Etagerne en ung 25-aarig Mand ved Navn *Christian Sørensen*. Her syslede han med sin Livstanke: at opfinde en Maskine, der hos Bogtrykkerne kunde erstatte den besværlige Haandsats og gøre Sætningen betydelig hurtigere og derved billigere, det lykkedes, thi den unge Dansker blev Sættemaskinens Opfinder.

Lille Kongensgade Nr. 8 (Matr. Nr. 71) ejedes i 1649 af *Thomas Afeck*, der endnu i 1653 ejede den, men i 1660 var dens Ejer Renteskriver *Hans Dirichsen*.

Aaret efter — i 1661 — ejedes den af Stadshauptmand *Frederik Thuresen*, der var en af Københavns velhavende Handelsmænd. Under Københavns Belejring 1658—59 var det ham, der var Borgervæbningens Stadshauptmand, altsaa øverste Chef, og som saadan gjorde han paa den mest udmærkede Maade Fyldest. Desuden

¹⁾ Der hentydes her til A. Oehlenschlägers Tragedie »Erik og Abel«.

var han ogsaa Borgerskabets politiske Fører, ligesom han var Repræsentant paa Rigsdagen i 1660 og var en af dem, der førte an i de Bestræbelser, der resulterede i Indførelse af Arve- og Enevoldsmagten.

Der er ikke Spor Sandsynlighed for, at Thuresen har boet i Lille Kongensgade; han har kun ejet Ejendom her, thi saavel i 1659 som i 1660 boede han i sin Ejendom Ved Stranden.

En senere Ejer er *Christian Corncliussen*, hvis Enke *Anna Jensdatter Grove* den 10. Juni 1701 solgte Huset til Skrædernes Oldermænd *Johan Anders*, der den 16. Oktober 1704 tilskødede Enkedronningens Hof- og Livskræder *Johan Andreas Grove* Ejendommen.

I det 18. og 19. Aarhundrede har blandt Ejerne været: Løjtnant *Carl Ulrich Brünigh* (Brünick?), som fik Huset tilskødet den 17. Juni 1754, efter ham solgtes det den 20. December 1784 til Instrumentmager *François Broisaz* og den 22. Januar til Værtshusholder *Andreas Møller*.

Sammen med Ejendomsøkøbene af Husene Nr. 7 og 9 paa Østergade købte Firmaet *Brødrene Andersen* tillige Lille Kongensgade Nr. 8 og Naboejendommen Nr. 10, som blev sammenlagt til eet eneste Ejendomskompleks med Indgang fra begge Gader.

Lille Kongensgade Nr. 10 (Matr. Nr. 70) var sammen med Nr. 12 og 14 i 1496 en Del af *Elnæves Gaard* ved Østergade, men efter 1581 er de blevet udskilt som selvstændige Ejendomme.

Selve Nr. 10 har været delt i to Dele, en vestlig og en østlig, som paa Tider har været sammenlagt og atter skilt.

Af Ejendommens Ejere i det 17. Aarhundrede kan nævnes, at i 1653 ejedes den vestlige Del af Skibsskriver paa Holmen og Kirkeværgen til Holmens Kirke *Gabriel Jacobsen Kyng*, som til sin Ejendom tillagde den østlige Del. En senere Ejer var Borgmester *Jørgen Nielsen* og Hustru *Karen*, hvis Børn og Arvinger den 10. Juni 1699 skødede den samlede Grund til Skoleholder *Erik Nielsen Eener*, som paany delte Grunden.

Den østlige Del tilhørte i December 1633 Kaptajn og Kirkeværgen til Holmens Kirke *Willum Effuertsen*, efter hvis Død hans Enke solgte den til Ejeren af den vestlige Del, fornævnte *Gabriel Jacobsen Kyng*.

I det 18. Aarhundrede ejedes Huset i 1748 af forhenværende Foderknægt *Jens Tikiøb*, og den 15. December 1788 tilskødedes det Kunstdrejer *Andreas Thorsager Hiorth*.

Lille Kongensgade Nr. 12 (Matr. Nr. 68 og 69) er opstaaet af en Del af den fornævnte vestlige Del og af Naboejendommen, der ved Matrikullen af 1689 havde faaet Matr. Nr. 65, i 1855 blev disse to særskilte Ejendomme sammenlagt til een.

Det gamle Nr. 65 (som ved Matriklen af 1806 fik Matr. Nr. 68) ejedes i 1633 af Klejnsmed *Adam Brandenburg*, og efter ham fulgte i 1661 Smed *Peter Gorresen* samt fra 27. Januar 1668 kongelig Guldrækker *Johan Schrøder*. Senere, i 1690, skødedes Huset til »Hs. kgl. Højhed Prinsens Perlestikker« *Peder Weie*, hvis Enke *Margaretha Weicher* den 15. Juni 1705 solgte det til »Dronning Louises Hofskildrer« *Nicolai Wichmann*.

Hos ham logerede ifølge Mandtallet efter Bybranden 1728: »Een af de Danske Arktricer *Sophia Hiorth*«.

Bemeldte Skuespillerinde *Sophia Hiorth* havde været ansat ved Teatret i Lille Grønnegade indtil Forestillingerne her ophørte, og hendes Rollefag havde spændt ligefra Nille til Leonora.

Ved Opførelsen af »Den danske Comoedies Ligbegængelse« den 25. Februar 1727 »som allersidste Slutning, da Teatret af Mangel paa Søgning lukkes for bestandig«, havde Jomfru Hiorth en fremtrædende Rolle. Hun spørger da heri: »Men hvad skal jeg nu tage mig fore, efterdi Comoedien er til Ende?«. Hvorpaa Henrik Wegner raader hende til at tage ud at tjene.

Paa dette Svar replicerer hun i Rollen: »Hvor skal jeg vel faa Tjeneste? Vi har jo lagt os ud med alle Folk, Officerer, Doctorer, Advocater, Kandestøbere, Marquiser, Baroner, Barberer«.

I det 18. Aarhundrede ejedes Ejendommen bl. a. af Brændevinsbrænder *Jens Pedersen*, som fik den tilskødet den 18. Juni 1753, og Sporemager *Carl Weixell*, hvem den tilskødedes den 15. Juni 1767.

Den 12. Juli 1813 skødedes Huset til Etatsraad *Hartvig Frisch*, efter hvem det den 7. December udlagdes til Grosserer *Theodor Frisch* og Jomfru *Sophie Frisch*. Et Par Aar senere, i 1821, solgtes det til Værtshusholder *Frederik Nagel*, der den 25. Juni 1832 skødede det til sin Broder, Værtshusholder *Christian Otto Nagel*.

Det var denne sidste, der blev den berømte, eller rettere berygtede »Fatter Nagel i Lille Kongensgade«, ham, om hvem den bekendte Vise handler.

»Fatter Nagel« alias *Christian Otto Nagel* var født i København paa Vestergade i »Gardergaarden« og døbtes i Frue Kirke den 12. Juli 1771 som Søn af Trompeter ved Hestgarden *Christian Nagel* og Hustru *Franciska von Bergen*.

Efter sin Konfirmation kom han i Lære hos en Frisør- og Haarskærer og fik selv Borgerkab som saadan den 2. Juli 1794. I Vejviseren for 1795 ses endda, at han sammen med Teaterfrisør Petersen har været »Haarskærere« ved Det kongelige Teater.

Han forlod imidlertid denne Profession og blev Værtshusholder i Store Brøndstræde Nr. 98, det senere Gade Nr. 3, hvor nu »Gutenberghus« er. Her udviklede han sig til at blive en ren Røverkaptajn for en Bande Røvere, hvilke han gav Anvisning paa, hvor de skulde gøre Indbrud. Selv deltog han ikke i disse, thi han var Hovedet, de andre Armene; men han tog imod Tyvekosterne og betalte Røverne for disse. Tilsidst gik det dog galt; han og Banden arresteredes, og ved Dommen over ham den 4. August 1818 idømtes han Arbejde i Forbedringshuset i 1 Aar samt tilpligtet at betale 1137 Rdlr. i Erstatning.

Senere bliver han Søjmand og havner tilsidst som Værtshusholder i Lille Kongensgade, hvor han holdt Værtshus i Stueetagen og havde løsagtige Kvinder paa 1. Sal; tillige drev han vist en større Hælerforretning her, men Politiet kunde aldrig faa Ram paa ham i saa Henseende og kunde ikke overbevise ham om noget som helst.

I 1846 den 10. Februar døde *Christian Otto Nagel*, 75 Aar gl. paa Frederiks Hospital af Alderdom og blev begravet den 14. s. M. paa Nørre Assistens Kirkegaard.

Hvornaar og af hvem den kendte Vise om »Fatter Nagel« er blevet skrevet, kan ikke oplyses, men den er blevet populær over det meste af Landet, hvortil vel ogsaa den kvikke Melodi har bidraget. Saavidt vides, skal det saaledes omkring 1880-Tallet have været Skik og Brug ved den aarlige Fugleskydning i »Odense Skytte-

lav«, at Smedelærlingene under Afsyngelse af Visen om »Fatter Nagel« gik i Spidsen for Processionen gennem Byen, medens de bar de Kranse, der skulde op-hænges udenfor Fuglekongens Bopæl.

Visen, hvis Titel var »Fatter Nagels *Vise eller Erindringer fra den temmelig gemytlige Brumme i lille Kongensgade*, udkom i sin Tid paa Jul. Strandbergs For-lag, og af dens 9 Vers gengives nedenstaaende nogle enkelte.

I lille Kongensgade
Der boede Fatter Nagel,
Mjav, Mjav, Mjav og Singsalia.
Der kunde man faa Skade,
For der var tidt Spektakel.
Mjav, Mjav, Mjav og Singsalia.
Hurra, Hurra, Hurra, Hurra.
Hurra for Fatter Nagel!
Aa Hurra og Singsalia.

I Stuen der var Skænken,
Den passed' Nagel dejlig,
Mjav, Mjav, o. s. v. ;
Stol var der ej, men Bænken
Var ellers ret belejlig,
Mjav, Mjav, o. s. v.,
Hurra, Hurra, o. s. v.

Der drak man Snaps og Skaller,
Der fik man svære Hatte,
Mjav, Mjav, o. s. v.
Der gjorde man Rabalder,
Og drak, saa det ku' batte,
Mjav, Mjav, o. s. v.,
Hurra, Hurra, o. s. v.

Der laa man i sin Køje,
Men fik man Mønt og Takel,
Mjav, Mjav, Mjav og Singsalia,
Tog man det ej saa nøje,
Men gik igen til Nagel.
Mjav, Mjav, Mjav og Singsalia.
Hurra, Hurra, Hurra, Hurra,
Hurra for Fatter Nagel!
Aa Hurra og singsalia.

I Jacob Behrends »Kjøbenhavn's satirisk-koniske Vejviser« fra 1839 anføres følgende om Lille Kongensgade: »I denne Gade bor den geniale Hr. Værtshus-holder Nagel, i hvis reenlige og venlige Huus man kan blive beværtet med Alt, hvad Legemet ønsker«.

Efter C. O. Nagels Død skødedes Ejendommen til Fjerhandler *Hans Frederik Black* den 28. Juni 1847, og den 18. Juni 1855 solgtes den til Vekselmægler *Isak Wulff Heymann*, der sammenlagde den med sin Ejendom paa Østergade Nr. 13.

Lille Kongensgade Nr. 14 (Matr. Nr. 67) ejedes i 1640 af Hoftrumpeter *Hans Reineches* Enke *Margrethe*. I 1664 ejedes det af *Thomas Nicolaisen*. Den 10. No- vember 1673 blev Skibstømmermand *Peder Søffrensen* Ejer af Huset, som ved hans Død gik over til hans Enke, der giftede sig med Skibstømmermand *Bendt Jensen*, men i 1689 var hun atter blevet Enke og gift paany, denne Gang med en Drejer ved Navn *Andreas Weys*. Ved Auktionsskøde af 31. December 1721 solgtes den til Assessor i Højesteret *Laurenz Kreyer*, der i Forvejen var Ejer af Nabo- gaarden, det nuværende Nr. 15 paa Østergade.

Blandt Ejerne i det 18. og 19. Aarhundrede kan nævnes: Kopist *Peter Reenberg Mørch*, som fik det tilskødet den 22. Juni 1761. Den næste Ejer var Muremester og Brandkaptajn *Johan Martin Qvist*, hvem det tilskødedes den 16. Februar 1810, men samme Dag solgte han Huset til Regimentsfeltkær *Andreas Carl Wandel*, som i 1810 den 8. Januar solgte det til Justitsraad *Hartvig Frisch*.

Lille Kongensgade Nr. 16 (Matr. Nr. 14) er en Del af Østergade Nr. 15, til hvilken henvises.

Lille Kongensgade Nr. 18 (Matr. Nr. 66) har tidligere været sammenlagt med Østergade Nr. 15, 17 og 19, men i Tiden mellem 1581 og 1600 blev det nuværende Nr. 18 udskilt som en selvstændig Grund og var da ejet af *Jens Lauritzen*, som omkring 1613 har solgt den til Møntmester *Nicolai Svabe*. Omkring Aar 1632 solgte hans Enke *Magdalene Mogensdatter Skougaard* Grunden til *Hans Frické*, der senere solgte den til Kaptajn *Michel Mortensen*, efter hvem hans Datter Anne Michelsdatter, der var gift med Magister *Søffren Clemendtsen*, arvede Ejendommen.

I 1678 skødede hun denne til Renteskriver, senere Amtsskriver paa Bornholm, *Anders Wogensen*, efter hvis Død hans Svigersøn Amts- og Ridefoged paa Bornholm *Hans Henrich Schor* i Maj 1695 solgte den til Handelsmand *Strange Helmer*, som 10. December 1712 skødede den til Vinhandler *Johan Gerhard Arf*.

Blandt senere Ejere kan anføres: Kancelliraad *Michael Georg Scharffenberg*, hvem Ejendommen tilskødedes den 17. December 1787, Bager *Adan Conrad Biltenstein* den 23. Juni 1800, Traktør *Knud Jensen Dørup* og Urtekræmmer *Peter Kaufmann* den 25. September 1809.

Noget over Midten af det 19. Aarhundrede kom Ejendommen til at tjene som Politistation for det af Etatsraad Politidirektør *V. Crone* indrettede nye københavnske Politi, som afløste det gamle, højst upopulære stokkebevæbnede Politi og Gadevægterne med Morgenstjernerne. I den gamle Tid blev en Mand eller Kone, der blev fundet beruset paa Gaden, af 4 Vægtere bundet fast paa en Stige og baaret hen paa Politikammeret, som da var paa »Raad- og Domhuset« paa Nytorv, hvor de blev indsat i Kachotten for at sove Rusen ud, og næste Morgen blev de dimitteret med en Tordentale af Betjenten »Tykke Lassen«, saafremt der da ellers ikke var noget kriminelt ved dem.

Det er disse Forhold, der er skildret i den gamle Vise fra forrige Aarhundrede, og som omhandler en beruset Mands Fataliteter. Det hedder saaledes bl. a. i Visen:

∴: Strax saa kom da Vægterflokken,
 Peb og skreg og slog med Stokken ; ∴:
 Snart saa fik de Varpesjov,
 Bandt paa Stigen mig med Tov,
 Op paa Ryggen de mig fik,
 Hen til »Kammeret« det gik.
 Hitja, Hætja, Hopsasa.
 Brændevin og Øl, komfalderallala!

∴: Da vi kom til Raadhus-Porten,
 Stod der en Tolv, Tretten, Fjorten ; ∴:
 Strax saa kom den tykke Lassen,
 Sagde: »Smid ham ned i Kassen!
 Om han ogsaa bliver vre',
 Skal han ned i Nummer Tre!
 Hitja, Hætja, o. s. v.

Om hvorledes Sagen endte næste Morgen, da Rusen var udsovet, fortælles videre i Visen:

∴ Da nu Alt blev klart i Kassen,
 Førte man mig op til Lassen; ∴
 Han en Tale for mig holdt,
 Der har alslags Bedring voldt;
 Strax derpaa jeg kunde gaa —
 Talen lød omtrent som saa:
 Hitja, Hætja, o. s. v.

∴ Svinebæst! Nu kan Han gaa;
 Lad mig se, Han passer paa, ∴
 At Han ikke mere skal
 Komme blandt Fordruknes Tal,
 Eller skal lidt Vand og Brød
 Hjælpe Ham af denne Nød.«
 Hitja, Hætja, o. s. v.

Det nye Politi var blevet stiftet i Henhold til Lov af 11. Februar 1863 angaaende Omordning af Københavns Politi m. v., og Politiet var ifølge Regulativ for Kbhvns. Politis Indretning og Bestyrelse § 11—14 uniformeret med en lang blaa Frakke med 2 Rader Messingknapper samt et Livbælte, hvorpaa der var anbragt en Hage til at fastgøre en Lygte.

Paa Hovedet bæres en høj Cylinderhat af mat, sort Filt med blank Læderpuld; inde i Hatten var der anbragt et Kryds til at snære sammen for at gøre Hatten modstandsdygtig mod Slag og Knubs. Den høje Hat benyttedes dog kun i to Aar, og den 9. December 1865 indførtes en mat Filthjelm.

I Modsætning til det afgaaede Politis Indretning fik det nye Politi en Hovedstation paa »Raad- og Domhuset« samt 6 Politistationer, af hvilke Station 2 blev indrettet i Stueetagen i Ejendommen Lille Kongensgade Nr. 18, hvorfra den nogle Aar senere flyttedes til Mellembygningen i Pilestræde Nr. 32, hvorfra Stationen efter adskillige Aars Forløb rykkede ind paa dens nuværende Sted i Antonigade.

Lille Kongensgade Nr. 20 (Matr. Nr. 65) tilhørte i 1581 *Daniel Lauritzen*, og fra 1640 til 1672 fulgte en Række Skippere som Ejere. Derefter købtes Ejendommen den 1. Juli 1672 af Bager *Niels Svendsen*, efter hvis Død Huset den 25. Juni 1694 tilskødedes Bager *Niels Nielsen Ystad*, som fire Aar senere, den 10. August 1698, solgte det til Bager *Adrian Pog*. Bemeldte Bager Pog boede ikke selv i Ejendommen, men derimod i samme Gades daværende Nr. 90, nuværende Nr. 45.

Blandt Ejendommens senere Ejere kan nævnes Værtshusholder *Rasmus Andersen Bagger*, som fik den tilskødet 14. Juli 1766; efter ham solgtes den 19. Juni 1775 til Kammerherre *Carl Adolph von Linstov* og Kammerjunker *Ludvig von Linstov*, der dog kun beholdt den i faa Aar, idet Huset 18. Juni 1781 skødedes til Skrædder *Peter Lorentzen*.

Ejendommen er nu sammenlagt med Nr. 17 og 19 paa Østergade.

Lille Kongensgade Nr. 22 (Matr. Nr. 64), Hjørnet af Bremerholm, den tidligere Integade.

Som foran omtalt under Østergade Nr. 21 og 23 samt Bremerholm Nr. 3 var disse Ejendomme tilligemed Lille Kongensgade Nr. 22 en stor Grund, som før

Aar 1441 af Byen var blevet solgt til Lensmanden paa Københavns Slot *Eske Jensen Brock* til Essendrup. Senere var Grunden blevet udparcelleret, og nærværende Ejendom Nr. 22 ejedes i Henhold til »Jordebogen af 1581 over Stadens, Kirkernes, Skolens, Hospitalets etc. Ejendomme« af *Rasmus Sporemager*, der ifølge samme svarede i aarlig Jordskyld til Skt. Nikolaj Kirke 3 Mark 8 Hvid. Omkring 1637 ejedes Ejendommen af *Anders Perlestikkers Enke Birgitte*, der skødede Naboejendommen Integade (Bremerholm) Nr. 3 til Ejeren af Østergade Nr. 23, *Marcus Hess*.

Senere var blandt Ejerne af Nr. 22 Dr. *Jørgen Fuirens Enke Margrethe*, som omkring 1640 solgte det til Skipper *Svend Giedde*. Ved Auktionsskøde af 19. Oktober 1691 solgtes Huset til Skomagere *Jørgen Pedersen*.

Af Ejerne i det 19. Aarhundrede fik Tobaksspinder *Jørgen Hemmingsen Zeye* Huset tilskødet den 4. Juli 1740, og efter hans Død ægtede hans Enke *Anne Cathrine Cold* Porcellænshandler *Hans Finck*, som derved blev Ejer. Den næste Ejer blev Hofkræmmer *Mads Christian Albech*, hvem det tilskødedes 13. Juli 1801, og to Aar senere, den 27. Juni 1803, fik Marchandiser *Jens Hansen Skøde* paa Huset.

I det 19. Aarhundrede ombyggedes Ejendommen, og i den høje Stue var i mange Aar Barber *Reinhardts* meget kendte Barber- og Frisørsalon. Det var en udpræget Skuespillersalon, thi en meget stor Del af Det kongelige Teaters sceniske Kunstnere med selveste Kammersanger *Niels Juel Simonsen* i Spidsen var Stamgæster hos Barber Reinhardt.

Mange morsomme Smaa historier og lystige Indfald er blevet fortalt i den høje Stue, og i sin højst interessante og underholdende Bog »Fra Livet og Dansen« meddeler Kgl. Balletmester *Hans Beck* en lille Selvoplevelse fra Stuen: »Der hørte jeg en Dag følgende Historie fortalt af Oldemand Wiegant, som kom paa Besøg hos sin Kollega. Wiegant mindede ikke lidt om Gert Westphaler. Munden stod ikke paa ham. »Hør, nu skal Du høre, Reinhardt,« sagde han, »i Dag gik jeg ordentligt i Vandet. Du ved, at Skuespiller Carl Wulff hver Dag bliver krøllet hos mig. Da jeg har kendt ham i mange Aar, tillader jeg mig et vist Frisprog overfor ham, navnlig naar jeg mærker, at han er i godt Humør. Saa si'r jeg til ham i Dag: »Hør, Hr. Wulff, skal vi se, hvem af os to der kan sætte det dummeste Ansigt op?« Men ved Du, hvad han svarede? »Kære Wiegant, det vilde sandelig være en højst ulige Konkurrence, thi hos mig er det Kunst, men hos Dem er det Natur!«

Med Lille Kongensgade Nr. 22 ender de »*Magasin du Nord*« tilhørende Ejendomme paa de lige Numres Side.

Paa den modsatte Side af Gaden ejes Husrækken fra Nr. 3 til Nr. 37 af »*Magasin du Nord*«, men af denne Række er, som foran omtalt, Nr. 3 til Nr. 37 nedrevet og er nu en Del af »*Magasins*« Hovedbygning. *Lille Kongensgade Nr. 1, Hjørnet af Kongens Nytorv Nr. 17* er omtalt under sidstnævnte paa Side 53.

Lille Kongensgade Nr. 3 (Matr. Nr. 74).

Ejendommen ejedes i 1645 af Løjtnant *Peder Riber* og senere, indtil 1661, af hans Enke *Ingeborg*.

I 1678 den 12. August skødede den daværende Ejer, Klejnsmed *Christen Madsen*, Huset til Enkedronningens Livskræder *Johan Andersen Graffue*, hvis Enke i 1717 havde Huset.

Ved det Mandtal, som efter Bybranden i 1728 blev optaget over Byens Beboere, træffer man som boende i Ejendommen, der da havde Matr. Nr. 69: Ejeren, Islandsk Underkøbmand *Hans Carstensen* med Hustru, 2 Børn og 2 Tjenestepiger samt som Logerende Regimentskvartermester fra det Bergenhussiske Regiment *Moderovit*. Endvidere Parykmager *Hans Kleinow* med Hustru, 3 Børn og 2 Svende, i Kælderen boede Øltapper (d. v. s. Værtshusholder) Morten Povelsen samt 2 Soldater i Indkvartering.

Ejendommen skødedes den 16. December 1754 til Thehandler *Johan Georg Mullery* og den 24. December 1770 til Løjtnant *Friedrich Christian Igdenhoff*.

I Aaret 1866 boede i Ejendommen Skuespiller *Peter Sick*, hvis Navn nu kun kendes af faa, men han var en meget flink og brugbar Skuespiller baade ved Provinsens og Københavns Teatre.

Hans Skuespillervirksomhed fik desværre en brat Slutning, thi en Aften, medens han paa »Vesterbros Teater«¹⁾ optraadte i Operetten »Dronning Crinoline«, blev han pludselig lam i det højre Ben, og i 30 lange Aar var han lænket til Sygesengen. Humøret mistede han dog ikke, thi han skrev nu en Række Revyer, Sangspil og Smaafarcer til de mindre Teatre, bl. a. »*En københavnsk Familie*« og den af alle i sin Tid trallede Vise om »*Stakkels Hanne*«.

Den mest populære Vise var dog den, han skrev, da »*Københavns Borger-væbning*« i Henhold til Lov af 28. Maj 1870 blev ophævet. Visen fremkom i Vittighedsbladet »*Folkets Nisse*« den 30. Juli 1870 og var signeret »S«. Straks ved sin Fremkomst slog den an, saa meget endda, at den udkom i Særtryk, paa hvis Forside saas et Billede af en gammel Borgersoldat med den høje Chakot og den ligesaa høje Pompon. Visens første Vers lyder saaledes:

Rundt om i Landet er en Sorg saa stor,
 Danmark har mistet nu sit Borgerkor!
 Dette stolte Regiment,
 Som fra Arilds Tid omtrent
 Omkap med Køerne paa Nørrefælleden har rendt.
 Hvor ofte saa
 Vi dem ej gaa
 Saa raske
 Og traske
 Fra Grønningen
 Til Fælleden
 Med Taske
 Og Flaske?
 De gik saa smaat passiarende
 Og damped' paa Cigare'ne,
 Imens de Øje holdt med Drikkevarer'ne!

¹⁾ »Vesterbros Teater«, der laa, hvor nu »Hotel Terminus« er, aabnedes den 8. Juni 1834 og nedbrødtes i 1876.

Der var unægtelig det rigtige Københavnerhumør i de gamle Viser, som vel at mærke ikke er glemte, men endnu synges, og det til Trods for, at en Vise som *Adolph Reckes »Pjalttenborgs Brand«* med Juliahopsasa — Omkvædet er 100 Aar gammelt, og *Peter Sicks* om »*Borgervæbningens Ophævelse*« er 80 Aar.

En anden af Ejendommens Beboere var Kunsthaandværkeren, Stifteren af Industriforeningen« *Jørgen Balthasar Dalhoff*, som boede her fra 1828 til 1830.

Lille Kongensgade Nr. 5 (Matr. Nr. 75). I 1645 ejedes denne Ejendom af *Valentin Blytækker* og i 1661 af Renteskriver *Jørgen Hansen*, der den 4. November 1667 skødede den til Skipper *Rasmus Petersen Aarhus*. Senere var Ejeren Købmand *Peter Jensen*, hvilken 9. Juli 1681 tilskødede Klejnsmed *Ulrich Nielsen Koch* Ejendommen, der i 1717 overgik til Sønnen Klejnsmed *Morten Ulrich Koch*. Han boede her med Hustru, et Barn samt 5 Svende og Dreng og en Tjenestepige, da Indbyggermandtallet efter Bybranden i 1728 blev foretaget. Det synes, som om Ejendommens Ejere (siden disse to Klejnsmede) stadig har haft denne Profession, thi den 16. Juni 1760 skødedes Huset til Klejnsmed *Johan Friederich von Würden*, som dog 17 Aar senere solgte Ejendommen og købte Nabohuset.

Lille Kongensgade Nr. 7 (Matr. Nr. 76). Ejendommen ejedes i 1645 af Trompeter *Hans Kiøns* Enke; i 1649 var dens Ejer Postbud *Elias Jacobsen*, som den 4. Marts 1661 solgte den til Kaptajn *Robberts* Enke. En senere Ejer var Guldsmed *Jørgen Goldschmidt*, men denne har sandsynligvis ikke kunnet klare sine Forpligtelser, thi Vicelandsdommer paa Fyn *Mathias Rosenvinge*, der ved Auktion den 11. December 1693 havde faaet Huset udlagt, solgte dette den 12. November 1694 til Skomager *Terchel Povelsen*.

I det 18. Aarhundrede træffer man blandt Ejerne Melmand *Laurids Sørensen Biering*, af hvem det 12. Januar 1733 skødedes til Skomager *Johan Wilhelm Noach*. Den foran omtalte Klejnsmed *Johan Friederich von Würden* købte Huset den 17. Juni 1777, der den 15. April 1799 tilskødedes Bud ved Skipperlavet *Peter Haagen*. Skipperlavets Ejendom og Lavshus laa da i Lille Kongensgade Nr. 94, det senere Gade Nr. 33 og vil blive nærmere omtalt under dette.

Lille Kongensgade Nr. 9 (Matr. Nr. 77) ejedes i Midten af det 17. Aarhundrede af Handelsmand *Jacob von Ham*, der den 20. September 1651 skødede Huset til Skipper *Peder Nielsen Munk*, efter hvis Død omkring 1669 hans Enke *Kirsten* overtog det. Da hun døde, arvede hendes Datter *Anne Pedersdatter Munk*, der var gift med Skibskaptajn *William den Dutzen*, Huset. Sidstnævnte skødede det den 30. Maj 1681 til sin Svoger, Kaptajn, senere Scoutbynacht¹⁾ *Niels Laurson Barfoed*, der den 11. Juni 1706 solgte det til Skomager *Terchel Povelsen*. To Aar senere, den 11. December 1708, skødedes Ejendommen til Skræder *Anthoni Bonfils*, der i det efter Bybranden 1728 optagne Mandtal boede her med sin Hustru, 2 Børn, 8 Svende og Dreng, dog uden Tjenestepiger.

Efter *Anthoni Bonfils* og hans Enke *Gabriele Pigcons* Død arvede deres 2 Børn *Philibert Bonfils* og *Marie Elisabeth Bonfils* Huset, som de den 8. Januar 1770 skødede til *Ican Casper Callion*. I Midten af det 19. Aarhundrede ejedes Huset af Portrætmaler *Casses* Enke.

¹⁾ Scoutbynacht, der udtales Skoutbejnacht, var en Officersgrad indenfor Marinen, om trent svarende til nuværende Kontreadmiral; Ordet er hollandsk.

Lille Kongensgade Nr. 11 (Matr. Nr. 78). I 1645 ejedes Huset af Skipper *Ole Jensens* Enke, efter hvem det 20. September 1651 solgtes til Skræder *Niels Pedersen*. Denne skødede det den 18. August 1679 til Skræder *Christen Pedersen*, efter hvis Død det 12. Juli 1680 solgtes til Hofretsbud *Søren Jørgensen*. Bemeldte *Søren Jørgensen* skødede Huset den 27. April 1691 til Islandsk Købmand *Jacob Nielsen*, og i dette Skøde anføres, at Ejendommens Beliggenhed angives at være i *gammel Kongensgade* (en ny Betegnelse for *Lille Kongensgade*) »*inellem afgne Nicolaj Buurmesters oc Hr. Capt. Niels Barfoeds huuse oc Eyendomme*«.

Med denne nøje Angivelse af Ejendommens Beliggenhed in mente viser det sig, at Grundtaksten af 30. Oktober 1689 paa dette Punkt er urigtig, idet den har anført Matrikelnumrene for nedennævnte 3 Ejendomme forkert.

I den originale Grundtakst opgives under *Kongensgade*:

Matr. Nr. 72 *Sørren Jørrensen*, politiebetienter

Matr. Nr. 73 *Caipain Niels Barfoeds* leie vonning

Matr. Nr. 73 *Nicolaj Buurmester*, guldsmid.

Den samme Fejl gør sig gældende i Dr. O. Nielsens »*Københavns Diplomatarium*« i Gengivelsen af Grundtaksten af 1689. Der er altsaa sket en Ombytning af de to Matrikelnumre 72 og 73, saaledes at Kaptajn *Barfoeds* Hus skal have Nr. 72 og *Søren Jørgensens* Hus Nr. 73.¹⁾

Jacob Nielsen boede ikke selv i Ejendommen, der ved Mandtallet efter Bybranden i 1728 rummede ikke mindre end 43 Personer.

Blandt Beboerne fandtes Øltapper *Niels Rasmussen* med Hustru, 2 Børn, 1 Tjenestepige og »hans beste Moder«. Endvidere boede her *Jochum Kølner* »fod Garde, pudser gl. Hatte op«. Soldaterlønningerne var jo ikke store i Datiden, og naar man tilmed var gift, saaledes som denne Fodgarder var, der havde Hustru og tre Børn, maatte man have et Bierhverv, og Fodgarderen pudsede altsaa gamle Hatte op; det maa have været et nogenlunde lønnende Arbejde, thi han holdt Tjenestepige.

I det 19. Aarhundrede var det hovedsagelig Urtekræmmere, der drev Forretning i Huset.

Lille Kongensgade Nr. 13 (Matr. Nr. 79) ejedes i 1633 af Skipper *Søren Nielsen*; den 15. Januar 1655 fik kgl. Kobberstikker *Albret Halweg* Ejendommen tilskødet, og den 29. April 1672 solgte han den til Kaptajn *Zacharias Hansen*, hvilken 30. Juni 1680 solgte den til Billedhugger *Johannes Franck*.

To Aar senere, i 1682 den 16. Januar, tilskødedes den Gartner hos Statholder *Gyldenløve Peter Müller*. Bemeldte Statholder er identisk med *Ulrik Frederik Gyldenløve*, Statholder i Norge og i 2. Ægteskab gift med *Marie Grubbe*. Det var ham, der opførte *Charlottenborg Slot*, ved hvis store, prægtige Have *Peter Müller* maa have været Gartner.

Kun et Aarstid var denne Ejer af Ejendommen, der den 16. Januar 1683 solgtes til Guldarbejder *Nicolai Buurmester*. Efter hans og hans Enke *Anna Elisabeths* Død skødedes Huset den 23. Marts 1696 til Skipper *Peter Andersen Werrøe*.

¹⁾ I H. U. Ramsings »*Kbhvns Ejendomme 1377-1728, Øster Kvarter*« er de rigtige Numre selvfølgelig anført, og H. U. Ramsing har yderligere meddelt nærværende Forfatter, at det er Grundtaksten, der er forkert.

En Snes Aar senere, den 25. Juni 1717, gaves Auktionsskøde til Kaptajn ved det kgl. octroyerede Ostindiske Kompagni *Jørgen Mathiasen Foss*, der dog ikke selv beboede Ejendommen.

Den 23. December 1754 skødedes Huset til Urmager *Isak Larpent* og den 2. Januar 1775 til Værtshusholder *Friederich Curtius*.

Lille Kongensgade Nr. 15 (Matr. Nr. 80) ejedes i den første Halvdel af det 17. Aarhundrede af Skipperen *Niels Olufsen*, hvis Enke Jordemoder *Lisbeth Jakobsdatter van Dortt* den 21. Juni 1678 skødede Huset til Bolig for *Skt. Nikolaj Kirkes Præsteenker*. Der har næppe boet nogen Præsteenke her, thi 6 Aar senere, den 28. Juli 1684 solgte *Skt. Nicolaj Kirke* det til Perlestikker *Peter Wein (Weiche)* der den 6. Juli 1687 skødede det til Øltapper *Jørgen Thomsen Schmidt*. Dennes Enke *Bodil Nielsdatter* solgte Huset til Skipper *Hans Ibsen*, efter hvis Død det ved Auktionsskøde af 12. Juni 1713 solgtes til Skihstømmermand *Jens Jensen Wandel*.

Nogle Aar senere, i 1725, tilskødedes det *Jens Christensen Lunds* Enke *Karen Christiansdatter*, der ægtede Øltapper *Mogens Christensen Giørup*, hvorved denne blev Ejendommens Ejer.

Omkring 1770 blev det gamle Hus nedrevet og et nyt opført, hvilket den 17. Juni 1782 skødedes til Brændevinsbrænder *Peder Jensen Amdrup*.

Senere var det for det meste Brændevinsbrændere, der har været Ejere af Huset; i 1802 af *T. Nielsen*, i 1816 af *Jacob E. Wiium*, og den 28. Februar 1859 tilskødedes det Brændevinsbrænder *Edvard Andreas William Berg*, der den 4. Marts 1889 (læst 18. s. M.) skødede det til Firmaet *Th. Wessel & Vett* med tilhørende Brændevinsbrændings Redskaber.

Lille Kongensgade Nr. 17 (Matr. Nr. 81). Paa denne Ejendom fik Skipper *Christen Kjeldsen* Skøde den 1. Maj 1628, og endnu i 1653 ejede hans Enke samme.

I 1664 var Ejeren Købmand *Ewert Tygesen*, og efter dennes Død skødedes Huset den 16. Maj 1681 til Lambert Mandel. Aaret efter solgte denne det til Islandsk Købmand *Peder Jensens Enke Bendte Nielsdatter*, der senere blev gift med Urtekræmmer *Lyder Ortmand*, efter hvis Død det skødedes til Købmand *Hans Povelsen Gothard*.

Der er over Ejendommen bevaret en Beskrivelse til Prioriteringsefterretninger fra det 17. Aarhundrede, og i den anføres følgende om Husets Indretning:

Ejendommen var 3 Etager høj (d. v. s. Stue, 1. og 2. Sal), paa 4 Fag til Gaden. Grundmur forneden, Træværk foroven, samt Kælder. For Døren til Gaden var Træ-Stakitværk og Bislag med 4 Stentrin til Indgangen. I Forstuen var et langt nagelfast Slagbord; Storstuen med gammelt Egepanel og Hylder om Væggene. Jernbilæggerovn med Potter. Gulvet her og i Forstuen var lagt med Fliser. Ved Siden af Storstuen var et lille Kammer, og mellem de to Stuer var en aaben Skorsten som et lille Ildsted. Ovenover fandtes to Kamre, og i øverste Etage fandtes et Hejseværk. I Gaarden var der et Hus paa 4 Fag og 2 Loft (d. v. s. Etager) højt med Kælder under.

I dette Hus fandtes en Stue med Panel, Bilæggerovn og et Skab i Væggen, og et Køkken; i Etagen ovenover fandtes et Kammer med Panel.

I Gaarden var en Trappe og en Svale, som gik op til begge Huse.

Ved en »Svale« forstod man en aaben eller lukket Bjælkebygning, der var opført udenfor Husenes Gaardside, hvorfra der var anbragt Trappeløb til de forskellige Etager, og Indgangen til disse skete fra »Svalegangen«, der var anbragt i hele Husets Bredde. Undertiden var »Svalen« tillige anlagt fra Forhus til Side- eller Baghus, og Adgangen til disse foregik da kun ad det Trappeløb, som førte op til Forhuset.

Ved Aar 1694 boede den franske Kok *Plantin* i den her omtalte Ejendom. Han hørte dog ikke til de Kokke, som nævnes i forskellige af Holbergs Komedier.

I 1754 den 17. Juni købte Skomager *Johan Lorentzen* Ejendommen, som den 26. Januar 1807 tilskødedes Stadskirurgus *Carl Wilhelm Westphal*.

Lille Kongensgade Nr. 19 (Matr. Nr. 82). Ejendommen ejedes i 1645 af Kap-tajn *Lucas Hendrichsen*, i 1662 af *Ferdinand Perlestikker*, i 1668 af Toldskriver *Thomas Mathiesen*, der den 1. Juni 1674 skødede Huset til Snedker *Cowrad Möschlin*, efter hvis Død det ved Auktionskøbe af 25. Januar 1712 solgtes til Billedhugger *Emanuel Möschlin*.

I 1758 den 3. Juli fik Øltapper *Anders Keysen* Skøbe paa Ejendommen.

Det var i denne Ejendom, hvis Særnavn forøvrigt var »*Den grønne Støvle*«, at Skuespiller *Joachim Daniel Preisler* boede fra 1785 til 1788, efter at hans Hjem i 1782 var blevet opløst dels paa Grund af Ødselhed, dels paa Grund af den svimlende Gæld, han og hans Hustru, Skuespillerinden *Marie Cathrine Preisler* fødte *Dewegge*, var kommet i; deres Ægteskab blev dog først opløst i 1795.

Medens han boede i »*Den grønne Støvle*« i Lille Kongensgade, blev han den 17. September 1787 ved Hof- og Stadsretten dømt til at betale Brygger Ole Lind for Kørsel 16 Rdlr. med Tillæg af Renter og Sagens Omkostninger, ialt 26 Rdlr. Den stævnedes Preisler gav ikke Møde i Retten, og heller ikke havde Stævningsmændene »antruffen« ham paa hans Bopæl. — Det ses, at Teaterchefen Kammerherre *H. W. Warnstedt* paa Debtors Vegne betalte Summen.

Lille Kongensgade Nr. 21 (Matr. Nr. 83), ejedes i 1645 af *Svend*, Kongens Skibsbygger, i 1652 af *Margrethe Pedersdatter*, fra 1653 til 1660 af *Johan Madtzen*. I 1664 var Ejeren Renteskriver *Claus Jørgensen*, der den 12. December 1670 solgte Ejendommen til Mønsterskriver paa Tøjhuset *Niels Eschildsen*, og den 20. Juni skødede denne Huset til Skræder *Anders Christensen Kragh*, som ca. 1717 efterfulgtes af Skræder *Bernhardus Busch*.

Blandt senere Ejere kan nævnes Brændevinsbrænder *Oluf Andreas Bang*, som fik Huset tilskødet den 17. Juni 1754, og efter hvem den før omtalte Værtshusholder *Anders Keysen* købte det 23. Juni 1783.

Paa den Tid, da Brændevinsbrænder Bang ejede Ejendommen, var det, at den geniale Agent *Hans Holck*, Stifteren af »*Adresseavisen*« og Grundlæggeren af den endnu eksisterende »*Københavns Vejviser*« — der nu hedder »*Kraks Vejviser*« — i 1771 stiftede ikke mindre end 5 Friskoler for hjælpeløse Børn, baade Dreng og Piger. Anledningen dertil var »det Overhaand tagende Tiggeri af Børn paa Gaderne, som ved saadan Omløben blev forført til Udyd og Skarnsstykker, uden at lære noget«. Holcks Forslag om disse Friskoler fremkom i »*Adresseavisen*« den 25. Marts 1771 og gik bl. a. ud paa, at »Veldædere«, mod at forpligte sig til at betale 3 Mark 8 Skilling maanedlig, fik udleveret et Bevis, der gav dem Ret til at sætte et Barn i en af Skolerne. »De fattige Børn skulde foruden

Lille Kongensgade Nr. 25-33 inkl. i Midten af det 18. Aarhundrede.

Undervisning i Kristendom, Læsning, Regning og Skrivning om Eftermiddagen lære at spinde, Uldent og Linned, at kniple og sy, saa de kunde blive vant til Haandarbejde.

Inden Maj Maanedes Udgang var 5 Friskoler etableret i forskellige Bydele, og en af disse Skoler fik Lokaler i Lille Kongensgade Nr. 21, medens en anden installeredes i Springgade Nr. 7 (det senere Nr. 55 i Pilestræde).

Lille Kongensgade Nr. 23 (Matr. Nr. 84) ejedes i 1645 af *Poul Baneckes Enke*, i 1653 af Færgemand og Smed *Hans Hopmand*, fra 1661 til 1683 af Glarmester *Jacob Bulle*, efter hvem den i 1689 købtes af Glarmester *Lorentz Pofuelsen Berger*, der tillige ejede Naboejendommen Nr. 25, og som i 1726 solgte begge Ejendomme til Øltapper *Christopher Frederichsen Ewaldt*.

I 1757 ejedes det af en Mand ved Navn *Jens Kock*; den 3. September 1798 tilskødedes Huset *Henrich Wilhelm Kønig*, og den 4. Januar 1802 købtes det af Høker *Andreas Nielsen Møgelberg*.

Lille Kongensgade Nr. 25 (Matr. Nr. 85). I 1645 ejedes Ejendommen af Renteskriver *Anders Madsen*. Fire Aar senere, i 1649, var dens Ejer Skriver *Eskeld Nielsen*, som han den 16. Juni 1662 skødede til Kongens Skomager *Mathias Pall*, hvis Enke *Anna von der Tuide* den 2. December 1682 solgte Huset til Glarmester *Lorentz Pofuelsen Berger*, som tilgiftede sig Nabohuset Nr. 23. Begge Husene solgte han i 1726 til Øltapper *Christopher Frederichsen Ewaldt*.

Den 8. Januar 1748 skødedes Ejendommen til Vinhandler *Philipert Bonfils*, som tillige ejede Nr. 9 i samme Gade. Den næste Ejer var Juvelerer *Christopher Balck*, som fik Huset tilskødet den 27. Juni 1763. Han udvidede Ejendommens Areal, idet han den 19. Juni 1769 fra Ejendommen Matr. Nr. 137 i Vingaardsstræde (nuværende Nr. 6) fik tilskødet »1 Stk. Grund eller 1 Hauge«, som derefter blev tillagt hans Ejendom. To Aar senere, den 17. Juni 1771, tinglæstes, at der af denne Grund »er 1 Stk. Haugegrund herfra bortskødet og henlagt til Nr. 93 herefter«. Det daværende Matr. Nr. 93 var det senere Gade Nr. 31 i Lille Kongensgade.

Den 22. December 1783 skiftede Ejendommen, hvis Areal strakte sig op til Nr. 8 og 10 i Vingaardsstræde, Ejer, idet den solgtes til Billedhugger *Hans Berg*, og den 8. Januar 1810 skødedes den til Danser ved det kongelige Teater *Johan Valentin Carl Stahl*. I en længere Aarrække var der her Restaurant med offentlig Danselokale, der gik under det populære Navn »Luftballonen«, ligesom ogsaa forskellige Lav havde Lokaler her.

Blandt Restauratørerne eller rettere Værtshusholderne skal nævnes *Niels Bang*, som, at dømme efter den tidligere omtalte »Handelscomptoirist« *G. Holst's* Kransekagepoesi, maa have lavet god Mad, thi i Panegyriken hedder det om Bang:

Her rigtignok man smauser
Med altfor skarpe Sauser,
Men ellers kraftig Føde,
Som kan paa Sulten bøde,
Og er nu den ei altfor stor,
Da kan Du til Din Maves Glæde
Dig mæt for sexten Skilling æde,
Thi Brødet har Du frit paa Bord.

Naar der her fremhæves, at man kunde spise for 16 Sk., er dette ikke billigere end i andre datidige Restauranter, thi i December 1828 læstes i »Adresseavisen«, at man »Ved Gammelstrand skraaes for Holmensbro 159 i Stuen«¹⁾ kunde faa saavel i som ud af Huset: Risengrød 8 Sk., Røget Skinke og Grønlangkaal 20 Sk., Gaasesteg 16 Sk., fersk Laks 16 Sk., stegte Fisketunger 16 Sk., Kalkunsteg 20 Sk., Andesteg 16 Sk., Duesteg 16 Sk., Rulleaal 12 Sk., Aal i Gelé 12 Sk., Gaas i do. 16 Sk., og Laks i do. 16 Sk.

Med Hensyn til disse tilsyneladende billige Priser maa man ikke glemme, at Pengene i Datiden havde en langt større Købekraft end i vore Dage.

Blandt de Lav, der havde Lokale i Ejendommen, kan nævnes Malermesterlavet, som i adskillige Aar residerede her. I Stueetagen fandtes et større og flere mindre, lavtloftede og mørke Lokaler. De forskellige Lavs Opslagstavler var Værelsernes bedste Pryd; ellers fandtes paa Væggene nogle tarveligt kolorerede Billeder fra Krigen 1848—50 samt nogle Portræter af Frederik den Sjette, Christian den Ottende og Frederik den Syvende. Møblementet var yderst tarveligt, Gulvene var dækket af et tykt Sandlag, og over det hele hvilede en stærk Spiritusduft.

Paa 1. Sal fandtes en ret rummelig Festsal med Bænke langs Væggene og lavt til Loftet. Punchen, der serveredes, skildres som »stærk som bare Pokker, den rene Gift, men desuagtet prist i høje Toner«.

I mange Aar var Huset, hvortil der hørte en hyggelig Baghave (med Udgang til Vingaardsstræde²⁾), kendt under Navnet »*Nehms Dansesal*« fordi flhv. Balletdanser *N. S. Nehm* havde Danseundervisning i Lokalerne.

Senere fandtes her »*Karlebyes Danseøvelse*«, men med »Danseøvelse« var det nu kun saa som saa. Denne foregik, efter hvad der meddeles, i et ca. 100 Kv. Alen stort Lokale, hvortil man løste »Baltegn« hos Hr. Karlebye. Adgangen til Lokalet, der var paa 1. Sal, var gennem en lang, mørk Gang og ad en snæver Trappe. I Lokalet var der kun Øl at faa. Herrerne kom »Tømmelig meget sent« om Aftenen, og deres Paaklædning var for det meste Kjole og Hvidt, hvorimod de »danseøvende« Damers Paaklædning absolut ikke stod Maal med Herrerens Elegance.

»*Karlebyes Danseøvelse*« var i Virkeligheden kun en maskeret »Dancesalon med Smugkrok«, og fordi det var forbundet med let overvindelige Vanskeligheder at faa Adgang dertil, havde den i Datiden en vis Tiltrækningskraft.

Lille Kongensgade Nr. 27 (Matr. Nr. 86). Ejendommen blev den 13. Maj 1639 tilskødet den kongelige Drabant *Simon Schuester*, hvis Arvinger den 12. Juli 1686 solgte den til Kandestøber *Peter Schjønefeldt*. Denne solgte Huset det paafølgende Aar 28. August 1687 til kongelig Instrumentmager *Hans Wilchen*, efter hvis Død dennes Søn, kongelig Hofpossementmager *Johan Wilchen*, den 20. September 1700 solgte det til Skræder *Hans Als*. Den næste Ejer var Skræder *Johan Ernst Wichman*, der ved Auktion fik det tilskødet 15. August 1727, og efter hvem det den 30. Juni 1749 solgtes til Skomager *Ole Baltzersen*.

I Midten af det 19. Aarhundrede ejedes Huset af Skomagermester *I. Prytz*.

Lille Kongensgade Nr. 29 (Matr. Nr. 87) ejedes i 1645 af kongelig Materialskriver *Zacharias Geertsen*, og i 1653 solgtes det til Brygger *Peder Juell*. Den 28.

¹⁾ Nr. 159 var det senere Gade Nr. 4 Ved Stranden, i hvis Kælder det celobre Madsted »Høvlen« (»Den forgyldte Høvl«) fandtes for ca. 50 Aar siden. ²⁾ Se Vingaardstræde Nr. 8. Side 154.

August 1671 tilskødedes det *Morten Svendssen*, og i 1677 blev Vintapper *Thomas Jensen Fischer* Ejer. Efter ham fulgte i 1699 Vintapper *Henrik Spiring*, hvis Enke *Johanne* den 25. Marts 1709 skødede Huset, der nu nævnes ved Særnavnet »*Oraniebaum*«, til *Louis von Erden*. To Aar derefter, den 11. Juni 1711, solgtes Huset »*Oraniebaum*« ved Auktion til Vintapper *Henrich Smith*, og den 13. Marts 1726 solgtes »*Oraniebaum*« ved Auktionsskøde til *Skt. Petri Kirke*. Dennes Kuratel skødede den 14. August s. A. Huset til Vintapper *Elias Angibaud*.

I Ejendommen boede ifølge Mandtallet efter Bybranden 1728 foruden Vintapper *Angibaud* tillige: Monsr. *Wigant*, Officer, Urmager *Isach Beaupoil* med Hustru og Svigermoder, samt Vintapper *Valeau*, ligeledes med Hustru og Svigermoder.

Den 25. Juni 1764 tilskødedes Huset Urmager *Christian Ludvig Svendsen* og den 22. December 1788 Kongelig Violon¹⁾ *Daniel Christian Hansen*.

Lille Kongensgade Nr. 31 (Matr. Nr. 88 A) ejedes i 1633 af Kræmmer *Christen Søfrensen* og senere af hans Enke *Kirsten*. I 1659 ejedes det af Skræder *Christen Andersen*, der i Mandtallet af 10. Januar 1659 over dem, der kan gaa til Volds, anfører, at han kan stille med 2 Mand. I Mandtallet af December 1659 over hvor mange Soldater, der kunde indkvarteres hvert Sted, tegnede han sig for 1 Mand.

Den 22. Marts 1680 skødedes Huset til Øltapper *Laurids Pedersen*, og efter dennes og Enkes Død blev Huset ifølge Auktionsskøde af 10. December 1712 solgt til *Henrich Smith*, der i Skødet benævnes Teskænker, medens han, da han købte Naboejendommen Nr. 29, anførtes som Vintapper.

Blandt senere Ejere af Huset kan nævnes, at Traktør *Michael Køpping*, der fik det tilskødet den 17. Juni 1771, samme Dag af Ejeren af Nr. 25 i samme Gade, Juveler *Christopher Balch*, købte et Stykke af dennes Havegrund og tillagde dette sin egen Ejendoms Grund. Bemeldte Havegrund var, som foran bemærket, udskilt fra den store Have, der hørte til Ejendommen Nr. 6 i Vingaardsstræde, og som strakte sig bag Husene i Lille Kongensgade fra Gade Nr. 23 til 31 inkl.

I 1802 den 4. Januar skødedes Ejendommen til Brandkaptajn og Hofarkitekt *Andreas Kirkerup*, der samme Dag solgte den til Traktør *Carl Christian Grøn*.

Lille Kongensgade Nr. 33 (Matr. Nr. 88 B & 89) er opstaaet af en af de gamle forhen nævnte Boder i Lille Kongensgade og en Del af *Kongens Kaalhave* eller *Vingaardens Have*.

Frederik den Anden skænkede nemlig den 5. Juni 1560 til kongelig Drejer *Hans Meyer* en Bod mod Lille Kongensgade og den sidste Rest af *Kongens Kaalhave*. Den 9. Januar 1563 gik fornævnte Bod og Jordgrund over til Højbaadsmænd *Niels Andersen*. Denne hans Ejendom grænsede mod Øst til en Grund, som *Mauritz Madsen* havde, og mod Vest til en Grund, der ligeledes var et Stykke af *Kongens Kaalhave* og som *Jacob Olsen* havde.

Disse forskellige Grunde og Boder er, uvist hvornaar, blevet sammenlagt, og den 21. April 1574 er Ejendommen gaaet over til fornævnte *Hans Dreyers Børn*. I Slutningen af det 16. og Begyndelsen af det 17. Aarhundrede ejes Ejendommen af *Jørgen Skullenborg*, og i 1633 af *Jochum Langemach*, der den 25. Marts 1636 solgte den til *Arendt Dyssel*.

¹⁾ Violon eller Hofviolon var den datidige Benævnelse for Kapelmusikus eller rettere for Kapellets Strygere.

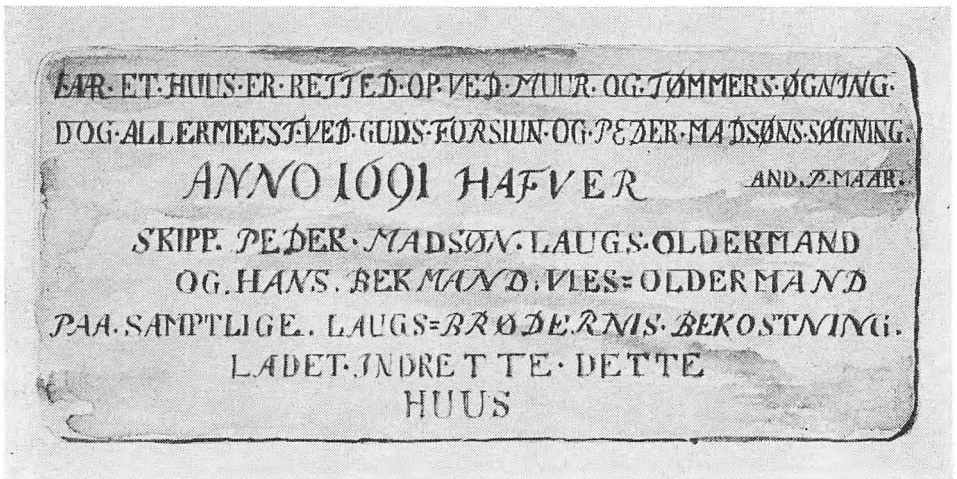

Skippernes Lavshus i Lille Kongensgade Nr. 33

Ejendommen er før 1635 blevet sammenknyttet med to Smaagrunde, der laa ved den senere saakaldte »Smedens Gang«, men disse er blevet bortsolgt inden 1668. I Januar 1657 solgte *Arendt Dyssel* en Del af den tidligere Kongens Kaalhave til Øverste Sekretær *Erik Krag* til Bramming, og mellem 1661 og 1664 kom den øvrige Ejendom i *Evert Funcks Eje*. Medens han levede, havde han ligget i Underhandlinger med »*Københavns Skipperlav*« om Salg af sin Ejendom til dette, og i Februar 1665 forhandlede han derom med Lavets Oldemand og 8 Brødre. De maatte være kommet til et Resultat og have overtaget Ejendommen i 1665, thi nævnte Aar anbragte Lavet nogle Lindetræer i Haven foran Huset, som ved denne Lejlighed benævnedes *Lavshus*.

Det blev imidlertid *Evert Funcks Enke Margrethe*, som solgte Ejendommen til *Skipperlavet*, der den 14. Juni 1669 lod Skødet læse ved Københavns Byting.

Ud mod Lille Kongensgade laa indtil for omtrent 69 Aar siden en lang, lav Toetages Ejendom med en bred Port paa Bygningens vestlige Side, og uagtet der intet Lavshus havde været her i flere Menneskealdrer, kaldtes Ejendommen alligevel i Omtale »*Skipperlavets Hus*«. Bjælkerne, hvorpaa Førstesalen hvilede, strakte sig ud over Stueetagen, i hvilken der, hvad der fremgik af Paaskriften paa Vin-

Stenpladen i Skippernes Lavshus, Lille Kongensgade Nr. 33.

duesskiltene, var »Beværtning«. Den havde ikke mindre end 8 Vinduesfag mod Gaden samt 2 Indgangsdøre.

Over Stueetagen fandtes Førstesalen med sine 13 Vinduesfag, hvorover var et mægtigt Ryttertæg, i hvis østlige Side var anbragt en Kvist med Udligger og Hejsetov. Til venstre for Bygningen laa de gamle spidsgavlede Huse, som sammen med det ca. 300-aarige »Skipperlavets Hus« forlenede Lille Kongensgade med et hyggeligt, gammeldags Udseende.

Bagved Huset laa en stor Gaard, hvor der i sin Tid foruden Lindetræer ogsaa havde vokset et vildt Kastanjetræ. I Gaarden skilte et Stakitværk denne fra Haven, som ved et Plankeværk vendte ud mod den lukkede Gyde »Smedens Gang«, der udmundene i Vingaardsstræde mellem Nr. 12 og 14.

I Bindingsværksbygningen mod Lille Kongensgade fandtes dels udskaarne Bjælkehoveder, dels dekorerede Vægpaneler; inde i Gaarden var der en lille Fløj, som vistnok var en Del yngre end Forbygningen, hvad der fremgik af Indskriften paa en Sten over Døren, thi ifølge den havde Skipperlavets Oldermænd *Peder Madsen* og Viceoldermænd *Hans Behman* ladet denne Del af Bygningen opføre i Aaret 1691 paa Lavbrødrenes Bekostning.

Lavshuset anføres i Grundskatten af 4. April 1668 saaledes:

Kongens gade
 Skipper laugshuus med 6 waaninger
 udj en gang 500 (Rdlr)

Foruden at være Lavshus for Skipperne var Gaarden ogsaa Sæde for den under 10. Maj 1639 stiftede *Søret*, og alle Sager angaaende Søfarten skulde procederes for Skipperlavet, naar de vistes derhen af Magistraten¹⁾.

¹⁾ Sørensen vedblev at holdes i Skippernes Lavshus til Oprettelsen af Sø- og Handelsretten ved Lov af 19. Februar 1861.

Lille Kongensgade Nr. 33, Skippernes Lavshus. Gaardspladsen set mod Forhuset.

Efter Bybranden i 1728 boede i Lavshuset Skipperlavets Oldermænd *Christian Kruse* med Hustru, 1 Barn og 1 Tjenestepige; endvidere Skipper *Olle Nielsen Ome*, ligeledes med Hustru og 1 Barn.

Blandt de andre Beboere, ialt 36, var Oldermændens Svoger Renteskriver *Andreas Norgen* samt »Een gl. Pige, nyder Penge paa Silkehuset¹⁾».

Efterhaanden som Aarene gik, blev Lavshuset for lille, og man besluttede sig derfor til at flytte hen andetsteds i Byen, naar man kunde finde noget, der passede for Lavet. Et saadant Sted fandt man paa Hjørnet af Holmens Kanal og Ulkegade (nuv. Bremerholm), og her opførte man det nye Lavshus, det som nu ejes af »Skipperforeningen«.

Det gamle Lavshus i Lille Kongensgade solgtes for 8.810 Rdlr. til Skibskaptajn og Lavsbud *Lars Nexøe*, hvem det tilskødedes den 7. Januar 1805. Denne ejede det dog kun et Aar; da solgte han det den 16. Juni 1806 til Værtshusholder *Magnus Ahlgreen*, der 3 Aar senere, den 25. Juni 1809, skødede det til Vogn-

¹⁾ At »nyde Penge paa Silkehuset« vilde sige, at Vedkommende var under Fattigforsorg, og Fattigvæsenstyreningen havde til Huse i »Conventhuset«, der laa paa Hjørnet af Silkegade og Pilestræde.

mand *Gunder Lorentzen*. Fra nu af blev det gamle Lavshus en Vognmandsgaard, og hvor tidligere Skippernes tunge Søstøvler havde givet Genlyd paa Gaardspladsen og i Haven mod »Smedens Gang«, hørtes nu Lyden af vrinskende Heste med klaprende Hestesko og Kørekarlenes buldrende Træsko og Arbejdsvognenes tunge Buldren over den toppede Stenbro.

Den næste Ejer af Gaarden blev Hyrekusk *Peter Gundersen* (efter Navnet at dømmes maa han have været en Søn af den forrige Ejer), som fik den tilskødet den 10. Oktober 1836, og han solgte Ejendommen den 15. Februar 1856 til Vognmand *Niels Peter Andersen*, der blev den sidste Vognmand i Gaarden.

Han skødede nemlig denne den 20. December 1875 til Kaffefirmaet *A. C. Gamél*, hvis Indehavere da var Major i Borgervæbningen, Urtekræmmer og Kaffebrænder *Antoine Cyrille Gamél* og dennes ældste Søn *Augustin Gamél*, den senere Etatsraad.

I 1881 nedbrødes det gamle maleriske »*Skippernes Lavshus*«, og en ny, ikke særlig skøn, Bygning opførtes mod Lille Kongensgade. I Gaarden opførtes et stort Pakhus, ligesom der ogsaa indrettedes et større Kaffebrænderi som Afløsning af Gamél's tidligere Brænderi paa en lejet Havegrund, som hørte til Gaarden »*Vildmanden*« paa Østergade Nr. 32.

I det gamle Lavshus fandtes en Del smukke og kunstnerisk udførte Egetræspaneler m. m., som Augustin Gamél lod opsætte i sin Privatbolig i Nørrevoldgade Nr. 50. Af disse er nu kun svage Spor tilbage, og Resten menes at være havnet under en Snedkers Limpotte.

Efter Sigende skal Firmaet Gamél inden Nedrivningen af Lavshuset have tilbudt Københavns Magistrat paa visse Betingelser at ville indrette en Gennemgang i den kommende nye Bygning og som en Fortsættelse af »*Smedens Gang*«, saaledes at der skabtes en ny Fodgængerpassage fra Østergade gennem Integade, Gamél's Gaard, »*Smedens Gang*« til Vingaardsstræde. Paa den Maade vilde Fodgængertrafikken blive ledet udenom den uhumske, saakaldte »*smalle Ende*« af Holmensgade, men Tilbudet blev mærkeligt nok afslaaet.

Den 11. Marts 1907 blev læst paa Ejendommen et Dokument som Adkomst for Firmaet *A. C. Gamél* med Grosserer cand. phil. *Cyril Gamél* som eneste Indehaver, og den 15. Juni 1932 læstes en Ekspropriationsudskrift for Københavns Kommune.

Lille Kongensgade Nr. 35 (Matr. Nr. 90) ejedes i 1645 af *Hans Hopmand* og i 1661 af Brygger *Peder Juell*, der den 1. Juli 1667 skødede det til Bødker *Søfren Michelsen*, hvis Enke Anna blev gift med Sadelmager *Hendrich Harloff*, der ved dette Ægteskab blev Ejer af Huset, som han den 18. Juni 1677 skødede til Skræder *Anders Jørgensen*. Dennes Eftermand i Ægteskabet, Skræder *Oluf Erichsen*, solgte Huset den 14. Juni 1697 til Skipper *Peder Christensen*, der atter solgte det til Skomager *Laurids Knudsen Trane*. Efter dennes Død solgtes det den 26. Marts 1713 ifølge Auktionsskøde til Skomager *Anders Hemmingsen*, efter hvis Død hans Enke indgik Ægteskab med Skomager *Anders Nielsen Heedemarch*, som saaledes blev Ejer af Huset.

Af senere Ejere kan anføres, at den 16. Juli 1783 tilskødedes det Handske-
mager *Johan Adam Stoltzenberger* og den 9. Januar 1804 Hofhandler *Mads Al-
bech*. I 1877 ejedes det af Høker *M. E. Søndersø*.

Lille Kongensgade Nr. 37, Hjørnet af Holmensgade (Matr. Nr. 91). Ejendommen ejedes 1645—1653 af Skræder *Laurids Rasmussen*, 1661—1664 af Skræder *Jacob Jacobsen* og i 1668 af Skibsskriver *Søfren Laurytzen*. Senere ejedes Huset af *Samuel Wieland*, der den 28. April 1673 skødede det til Buntmager *Claus Witte*. Ved Auktionsskøde af 30. April 1694 solgte denne det til Buntmager *Peder Mogensen*, der den 18. December 1706 solgte det til Skræder *Bonde Pedersen*.

I den sidste Del af det 18. Aarhundrede rykkede en Urtekræmmer ind i Ejendommen, der den 17. December 1770 tilskødedes Urtekræmmer *Johan Hansen*, efter hvem den i December 1793 skødedes til Urtekræmmer *Jens Christian Hansen* og *Albrecht Carl von Mehren*. Siden da har der næsten til Stadighed været drevet Urtekramforretning i Stuebutikken paa Hjørnet af Lille Kongensgade og Holmensgade.

ULKEGADE - HOLMENSGADE BREMERHOLM

GADEN er anlagt over en Del af Biskoppens Hovedgaard *Østergaard*, hvis Afløbsrende, den saakaldte *Østergaards Grav*, laa udenfor den senere *Ulkegade*, mellem denne og den daværende Nikolaj Kirkegaard.

Den Del af Gaden, der gaar fra Lille Kongensgade til Vingaardsstræde, var til senest i Slutningen af Middelalderen, thi i »Jordebog over Stadens, Kirkernes, Skolens, Præsternes og de fattiges Ejendomme« af 1581 anføres: »Jørgen Bendtsønn wid Stranden af nogle boeder i *Ulkegaden* (d. v. s. Ulkegaden) 10 marck«.

Gaden var til senest i Slutningen af Middelalderen, da *Vikarkapitlet* havde Gods her¹⁾, og det er ikke udelukket, at Gaden fandtes før den 16. Oktober 1442, da den sydvestlige Hjørnegrund (hvor nu Ejendommene Nr. 18, 20 og 22 i Vingaardsstræde er) blev tilskødt Sorø Kloster. Selve Gaden omtales dog ikke i de middelalderlige Dokumenter.

Det tidligste, man hører om Gaden, er i et Skøde paa Pergament af 21. Juni 1574, hvori den benævnes *Ulkestræde*; som ovenfor meddelt anføres den i Jordebogen af 1581 som *Ulkegade*, og dette Navn beholdt den, indtil den i 1823 fik Navneforandring til *Holmensgade*.

Ved Bybranden i 1728 blev Gaden skaanet, men ved Branden i 1795 lagdes den største Del af den i Aske, idet kun en Del af Husene paa begge Sider af det Gadestykke, der laa mellem Lille Kongensgade og Vingaardsstræde, blev skaanet af Ildens Rasen. Ved Bombardementet i 1807 led enkelte Huse Skade.

I mange Aar gav »den smalle Ende af Holmensgade« — som den kaldtes i Folkemunde — et godt Billede af, hvorledes en københavnsk Gade førend 1728 havde set ud i al sin Snæverhed med en Kørebane, hvor to Vogne med Nød og neppe kunde passere hinanden, og med et Fortov, der i Bredden kun var beregnet paa eet Menneske, som endda ikke maatte være af Sværvægtstypen.

I over 98 Aar henlaa den smalle Ende af Holmensgade i al sin Überørthed fra Tiden forinden 1728, men da rantes den Natten imellem den 21. og 22. Oktober 1893 af en Ildebrand, som fortærede to af dens mest karakteristiske Huse, Nr. 14 og 16, som begge tilhørte Bødkermester Møller, der havde Værksted i Baghuset. Gavlen til Nr. 16 sprang et godt Stykke frem foran den i Midten af det 19. Aahundrede opførte Hjørnebygning Holmensgade Nr. 18 og 20 og Vingaardsstræde Nr. 20.

¹⁾ Vikariegodset var den store Mængde Ejendomme, der var tillagt Altrene i Kirkerne, hvor hvert Alter sædvanlig havde sin Præst, hvis Underhold skulde bestrides af Lejen af de til Altret givne Ejendomme. Efter Reformationen gik disse enten over til Kronen eller i privat Eje.

Hvor disse Ejendomme nu er, laa i sin Tid som en Underafdeling af Nikolaj Kirkegaard den saakaldte »Højers Kirkegaard«.

Oprindeligt var det pæne og adstadige Borgerfolk, der ejede og boede i de gamle Huse i »den smalle Ende«, men i det 18. Aarhundrede, og vel særlig hen imod dettes Slutning, er det, at Gaden bliver Hovedsæde for Udydens Præstinder, for Venus pandemos, og for Danseboder med tilhørende Punchesal. Danseboderne, de finere saavel som de simplere, grasserede i Fortiden omkring i alle Byens Kvarterer, men mest dog i det, som laa ved Holmensgade. Det var, som bekendt, denne Del af Øster Kvarter, som Forfatteren *Gustav Esmann* saa træffende kaldte »Mayonnaise-Kvarteret«.

I Holmensgade Nr. 23, Hjørnet af Vingaardsstræde, holdtes saaledes ifølge Politirapport af 3. Juli 1790 offentlig Dansebod, hvor det ikke var gaaet helt sømmeligt til. Hos en Værtshusholder Mansfeldt andetsteds i Gaden, og som om Sommeren havde Telt i Dyrehaven, var der ligeledes Dansebod. Efter Politirapporten at dømme havde der været ret livligt her, thi Madam Hegelund, der boede i samme Hus, forklarede til Rapporten, at hun havde »4 unge Quindemennesker hos sig, som skal staa i en Slags Connezion med Mansfeldt i Henseende til hans Værtskab«.

En af Holmensgades Danseboder er skildret af *H. C. Andersen* i Romanen »*Kun en Spillemand*«, og Digteren, der ikke alene flere Gange har boet i Nabolavet, men i 1828 boede i Holmensgade Nr. 8 hos Madam *Maren Sophie Thorgesen*, har vel af Selvsyn kendt Danseboden. I Romanen fortæller han, at dens Hovedperson, den lille Christian, af nogle Matroser bliver ført hen til Steffen-Kareths Dansebod:

»Matroserne lo og førte ham ind i Sidegaden, hvor Fløjter og Violiner klang fra et lavt, mørkt Hus. De gik derind. Dejlige jublende Toner gennemstrømmede Drengens Sjæl, hans Øjne blændedes ved de mange Lys i Kroner og Lampetter, skønt der laa et graaligt Dampskær over det Hele. Med Hatten i Haanden hilsende han høfligt til alle Sider. Ingen lagde Mærke dertil. Mandfolkene var heller ikke pyntede, men Damerne saa des prægtigere ud, og deres Kinder var røde som Roser. En Karl dansede med en lang Tobakspibe i Munden og dampede store Skyer hen over sin Dames Skuldre. Ved Døren sad en ung Dame hos Cavalleren, de var vist forlovede. Nu kom der en stor Dame med hvid Kjole, Blomster i Haaret og en Ølflaske i Haanden. Det var Steffen-Kareth. Hun kendte godt Søfolkene, hun var vist i Familie med dem, thi hun slog sine Arme om deres Hals og kyssede dem til Velkomst. Det var en særdeles venlig Dame. Hun talte saa bekendt og mildt til Christian og gav ham Punch; han kyssede hendes Haand, og hun strøg venligt Haaret tilbage fra hans Pande. Hun var vist en inderlig god Dame.«

Saaledes, som *H. C. Andersen* har skildret denne Holmensgade-Dansebod med Skøgerne og Søfolkene, giver den et autentisk Billede af, hvorledes den viste sig for et ungt ubefæstet Menneske, der første Gang kommer til Hovedstaden, hvor han i den for ham ubekendte Smaagade bliver blændet af den oplyste Dansebod, dens larmende, hidsende Musik og de i hans Øjne smukke og elegant paaklædte Damer.

I Størstedelen af det 19. Aarhundrede var »den smalle Ende« en berygtet Gade, som Folk saavidt muligt skyede og gik langt udenom, dels paa Grund af de der boende »Damer«, dels fordi der idelig fandt Uroligheder og Slagsmaal Sted, hvorfor her efter Mørkets Frembrud altid var dobbelt Politipost af de største og kraftigste Politibetjente.

Man vil erindre fra Fr. Paludan-Müllers »*Adam Homo*«, at Adam, efter at have holdt sin Dimisprædiken i en af Hovedstadens Kirker og er paa Vej derfra, paa Gaden møder en »Nymfe«, som han har kendt for adskillige Aar siden:

Hvor Kappen flagrede! Hvor Kroppen svandsede,
 mens kiækt med Smil hun fremad monne gaae,
 til ned i Adam hendes Øine slaae,
 og han og hun paa eengang Begge standsede.
 Forbavset næsten Intet meer han sandsede,
 det var jo lille Lotte, som han saae
 forvandlet til en Nymphé, fix og listig!
 hun, før saa bly, ham nu tiltaler dristig:
 God Dag, Hr. Homo (her med Knix hun neied)
 Jeg troede Dem skam længst reist bort fra By.
 Bekjendtskab haaber jeg De vil fornye,
 den Plads er end Dem fri, som før De eied.
 Tidt Deres Godhed har jeg overveiet,
 ved Deres Penge fandt i Nød jeg Ly.
 De træffer mig ved Holmen Nummer 4.
 Hun gik, og Adams Hjerte aanded friere.

Paludan-Müllers Stedsangivelse »ved Holmen Nummer 4« betyder selvfølgelig »Holmensgade«, hvor der dog paa den Tid, da »*Adam Homo*« blev skrevet, ikke fandtes nogetsohmhelst Matr. Nr. 4. Mærkeligt nok ændrede Paludan-Müller dette Udtryk i 2. Udgave af »*Adam Homo*« til »i Slippen Nr. 4«; Slippen var indtil 1873 den Del af Landemærket, som ligger mellem Aabenraa og Gothersgade.

Det er ikke udelukket at Digteren *Edvard Søderberg* kan have tænkt sig »*Lille Merry*« som boende privat paa en af Salene i Holmensgade, hende, om hvem han synger i »*Gadens Digte*«:

Lille Merry med de gyldne
 Pandekrøller under Hatten
 Snuer glatvæk hele Dagen
 Og er ude hele Natten.

Thi desværre: Lille Merry
 Er saa lastefuld og simpel,
 Ret en snavs, uartig Pige,
 Som har Lyst at gaa paa Bimpel.

Mælk og Thevandspjask i Kopper
 Ringeagter lille Merry,
 Men hun elsker smaa Buteljer
 Calorik, Likør og Sherry.

Stakkels Merry, stakkels Merry
 Vandrer langsomt gennem Strøget —
 Ak, saa ung og saa bedærvet,
 Og saa straalende fornøjjet.

Holmensgade Nr. 1, 3, 5, 7 og 9 mod lille Kongensgade.

En skønne Dag var det forbi med det gamle, dagligdags Leben i Holmensgade, thi ved Loven af 30. Marts 1906 ophævedes den offentlige Prostitution, hvilken Lov traadte i Kraft 6 Maaneder efter, at den var blevet bekendtgjort i Lovtidende den 11. April 1906, altsaa i Oktober s. A.

Nu skulde man have troet, at Gadens gamle Kvindegarde i Oktober Maaned 1906 var flyttet bort fra de lidet indbydende Pavluner, men dette skete ikke. Muligvis har man kendt den Udtalelse, som General *Cambronne* siges at være fremkommet med i Slaget ved Waterloo: »*La garde meurt, et ne se rend pas*»; thi man blev boende i »den smalle Ende« af Holmensgade, men forandrede Næringsvej. Næsten alle de lave Stuejligheder blev nu Butikker, hvor der af den gamle Kvindegarde forhandles Tobaksvarer, Gadeviser, Postkort etc. I andre Stuer indrettedes Beværtninger med de mærkeligste Navne som: »Flagermusen«, »Det røde Hav«, »Holmens Kro«, »Pigernes Minde« o. s. v., der nu alle hører til det forsvundne København.

Som foran omtalt var Gadens oprindelige Navn *Ulkegade*, men dette havde faaet en ilde Klang i Byen, og der blev derfor i 1822 indgivet Ansøgning til Kongen om, at Gaden maatte faa Navneforandring. Bybranden i 1795 havde nemlig raseret Størstedelen af *Ulkegade*, og Beboerne i de Ejendomme, der var blevet genopført, var vidt forskellige fra de tidligere.

Ansøgningen blev bevilget ved Reskript til Københavns Magistrat den 19. Marts 1823, og ved Raadstueplakat af 7. April s. A. bekendtgjordes, at *Ulkegade* fremtidig skulde hedde *Holmensgade*.

I over et Aarhundrede var dette Navnet for den Gade, der udmundede i Størrestræde (nuv. Holmens Kanal) overfor »*Holmens Port*«, hvor Hovedindgangen var til »*Bremerholm*«, ogsaa kaldet »*Gammelholm*«.

Da er det, at Christen Bernikowsgade forlænges over Østergade, hvorved Integade og Østergade Nr. 25 forsvinder sammen med Ejendomme i Lille Kongensgade og Holmensgade, som er bleven eksproprieret af Københavns Magistrat, og hvorved en ny Færdselsaare er opstaaet fra den indre By til Christianshavn og Amager.

Navnet Holmensgade, som ikke havde lydt godt i Københavnerens Øren, forsvandt nu, og fra 1932 hed den nye Færdselsaare paa Strækningen fra Østergade til Holmens Kanal det bedre lydende og middelalderligt klingende »*Bremerholm*«, Gaden, som gaar til det Sted, hvor Kongernes gamle Orlogsværft laa.

Ved den nye Gades Anlæggelse forsvandt Ejendommen Nr. 1—23 i den smalle Ende af Holmensgade, og om dem kan berettes følgende.

Holmensgade Nr. 1 (Matr. Nr. 91) er Hjørnet af *Lille Kongensgade Nr. 37*, som er omtalt Side 121.

Holmensgade Nr. 3 (Matr. Nr. 111). Ejendommen skødedes den 30. Oktober 1637 til *Christian Orgemesters Enke Ursula*.¹⁾ I 1645 ejedes den af Skibstømmermand *Poul Bendtzen* og senere af hans Enke *Magdalene*.

Skraeder *Johan Schrøder* anføres i 1659 som Ejer af Huset, der efter hans Død i 1677 arvedes af hans Datter i Ægteskab med Skomager *Nicolai Noll*. Efter denne blev Huset ved Auktionsskøde af 25. November 1695 solgt til *Mathias Skomager*,

¹⁾ Orgemester eller Orgelmester = Organist.

hvis Enke *Karen* den 16. December 1696 skødede det til *Hans Jørgen Dicstler*, der den 7. Marts 1704 solgte det til Hyrekusk *Bendt Nielsen*.

Ifølge Mandtallet efter Bybranden i 1728 boede hans Enke *Karen* med sine 2 Børn og 1 Tjenestepige i Huset, hvori der ialt boede 22 Personer.

I det 18. Aarhundrede ejedes Ejendommen i 1754 af afgangne *Jens Willadsens* Enke *Lisbeth Pedersdatter*, der havde indgaaet Ægteskab med Værtshusholder *Lars Rasmussen*. I en Aarrække ejedes Ejendommen af Værtshusholdere, saaledes blev den 20. December 1780 tilskødt den berygtede Værtshusholder og Bordelvært *Anders Nielsen Winther*, bedst kendt under det mærkelige Navn »Prins *Kjørud*«, som vil blive nærmere omtalt under *Gadens Nr. 19*.

Han skødede Huset den 17. Juni 1782 til Værtshusholder *Ole Kiil*, som den 8. August 1803 solgte det til Værtshusholder *Peder Narschau*, og den 25. Juli 1808 ikkødedes det til Skomager *Johan Henningsen*.

Da Ejendommen blev nedrevet, viste det sig, at den pudsede Facade var af Bindingsværk med Udskæringer, og Husets Forside blev derfor nedtaget og opstillet paa Bymuseet som et Minde om en københavnsk Bygning fra Tiden før 1728.

Holmensgade Nr. 5 (Matr. Nr. 112) ejedes i 1645 af Skipper *Helle Andersen* og i 1661 af Rasmus Torbensens Enke *Gundel*. I 1668 var Ejeren Kaptajn ved Holmen *Floris Carstensen* og i 1679 af *Johan Friis*, efter hvis Enke *Catharinas Død* Huset ved Auktion i 1701 blev tilskødt Skoleholder *Erik Nielsen Eener*, der 17. December 1703 solgte Huset til Skomager *Reinholt Nielsen*.

Efter dennes Død solgtes Huset ved Auktionsskøde til Mestersmed paa Bremerholm *Lauritz Poulsen*, der døde inden 1728, thi ved Mandtallet efter Bybranden anføres som Ejer: *Petronelle, Sal. Mester Lars Povelsens*; ialt boede de 24 Personer i Ejendommen, deriblandt flere Brandlidte, som havde faaet midlertidigt Logis her.

Den 30. Oktober solgtes Huset til Værtshusholder *Johan Jørgen Bruun* og den 2. Januar 1807 til Barber og borgerlig Artillerist *Jesper Clausen*.

Ved Englændernes Bombardement i 1807 led Huset megen Skade, men blev dog ikke sønderskudt. Blandt Beboerne i 1819 findes Værtshusholder *C. O. Nagel*, den samme, der senere figurerer som »*Fatter Nagel i Lille Kongensgade*«.

Holmensgade Nr. 7 (Matr. Nr. 113). Denne Ejendom tillige med Nabohusene Nr. 9, 11 og 13 betalte i aarlig Jordskyld 10 slette Mark til Stadens *Sognepræster* og maa saaledes have været de Boder, der i Middelalderen tilhørte *Vikarernes Kapitel*, og som ifølge Jordebogen af 1581 tilhørte *Jørgen Bentzen Ved Stranden*.¹⁾ Han døde som Raadmand 1. Marts 1605.

Ejendommen tilhørte 1645 *Anders Jørgensen*, der var Vagt paa Holmen; i 1661—64 af Højbaadsmand *Svend*. I 1699 var Ejerne Tømrersvend *Hans Christoffersen*, efter hvem Tømrersvend *Christoffer Møller* fulgte. Ved Dom af 4. September 1713 blev Huset den 17. November 1716 udlagt til *Hans Drejers* Enke *Johanne Marie Poulsen*, der kort efter, den 18. Januar 1717, solgte det til Lysestøber *Niels Adersen*, som selv boede »paa Salen«, d. v. s. 2. Etage (nuv. 1. Sal).

I 1745 døde *Niels Adersens* Hustru *Cathrine Borringsdatter*, og ved Skiftesamlingen den 2. Marts 1746 vurderedes Huset til 300 Rdlr.; bemeldte Hus havde 4

¹⁾ Se Side 122.

Fag til Gaden, var 2 Loft (d. v. s. Etager) højt og var af Mur- og Bindingsværk med fælles Gavlf til begge Sider.

Ligesom denne Ejendom var Størstedelen af Datidens Ejendomme fra før 1728 opført, og det er derfor forstaaeligt, at en Ildebrand dengang var af en meget alvorlig Natur, da Ilden fra det ene Hus hurtigt banede sig Vej til de tilstødende Huse. Bygningerne var af Bindingsværk, d. v. s. Bjælker og Stolper med Mursten imellem, og Brandgavle var der heller ikke, thi Gavlene mellem Husene var fælles og ligeledes Bindingsværk med Sten eller som oftest Lerklining. Opstod der Ild i en saadan Ejendom, brændte den som Regel ned til Grunden, inden Brandvæsenet var blevet samlet og kunde begynde paa Slukningen.

I 1753 den 3. Juli skødedes Nr. 7 til Murersvend *Jacob Jensen*, som den 24. Juli 1775 solgte det til Haarskærer¹⁾ *Gullich Haagensen*, fra hvem det den 2. Januar 1809 overgik til Værtshusholder *Johan Henrich Schman*.

Holmensgade Nr. 9 (Matr. Nr. 114), ejedes i 1645 af *Peder Kochs* Enke i 1652 —53 af *Michael Vedfogeds* Enke.

Den 14. April 1662 skødedes det til Skipper *Børge Anderssen Stud*, og da denne døde, solgtes det ved Auktionsskøde af 29. September 1686 til Skipper *Peder Pedersen Stud*, hvis Enke *Ellen Nielsdatter* den 22. Juni 1717 solgte Huset til Hyrekusk *Mads Andersen*. Efter dennes Død ægtede hans Enke Hyrekusk *Peder Sørensen Ener*, der derved blev Ejer af Ejendommen.

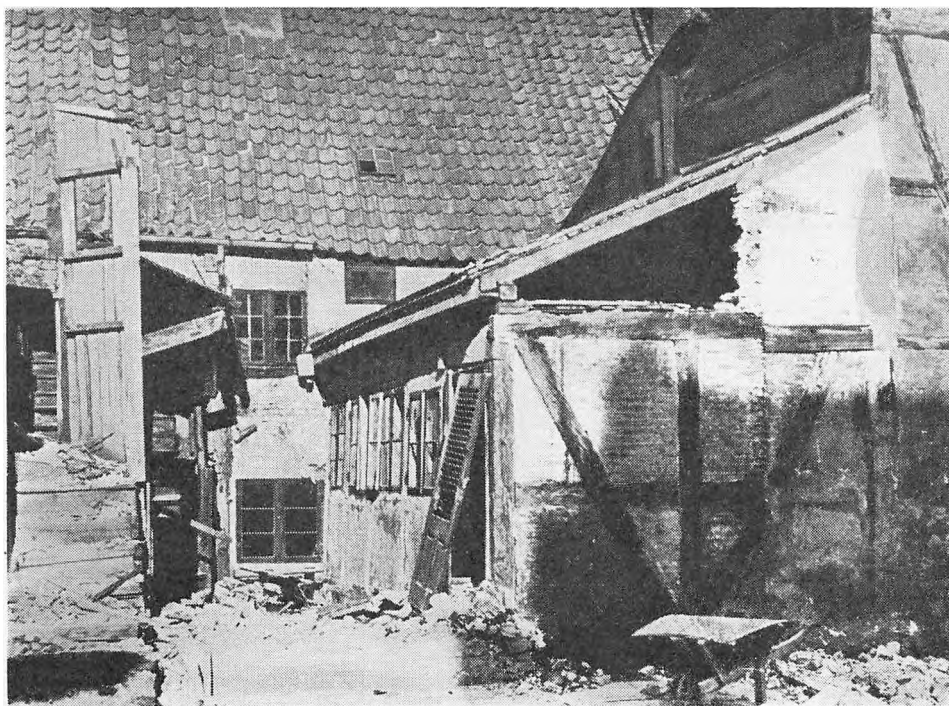
I 1749 den 21. Juli tilskødedes Huset *Kukkenbager*²⁾ *Johan Ernst Kok*.

Holmensgade Nr. 11 (Matr. Nr. 115). Den tidligst kendte Ejer er Skriver paa Holmen *Eskild Nielsen*, der ejede det i 1645, og som den 12. Februar 1649 skødede det til Knapmager *Søren Hashagen*, efter hvis Død det ved Auktionsskøde af den 7. Maj 1696 solgtes til Tobaksspinder *Christian Mauritzen*. Denne skødede det den 30. August 1697 til Kok paa Slottet *Povel Andersen*, der den 11. Juni 1703 solgte Huset til *Peter Stephensen*.

Tre Aar senere skiftede det atter Ejer, idet det den 11. December 1706 tilskødedes Sejlingsmand³⁾ *Jens Olsen Stud*. Denne boede dog ikke i Ejendommen, ved Mandtallet efter Bybranden i 1728, men blandt Husets 15 Beboere fandtes Øltapper *Jørgens Langholt*, der »haver en Dreng til opfostring for Guds skyld«, samt »Søe-Capt. Sal Morten Pedersens Datter, gjør Leverantz af Lys og Tran til Vægterne«.

Ved Skøde af 28. Juli 1732 skiftede Ejendommen Ejer, idet den blev solgt til Bødker *Anthoni Bentzen*, og da den led Skade ved Bybranden 1795, solgtes den 1. Januar 1796 til Hofarkitekt, Tømrermester *Andreas Kirkerup*, efter hvem Huset 3. Januar 1814 overgik til hans Svigersøn, daværende Regimentskvartermester *H. H. Schönberg*. Denne havde fra 1803 til 1807 været Skuespiller ved Det kongelige Teater, men havde forladt dette for at gaa Embedsvejen; han var blevet ansat ved Overhofmarskallatet og endte som Hofinspektør og Etatsraad. Paa et vist Tidspunkt gik der Rygter i Byen om en vel rigelig Transport af Mad fra Kongens Køkken til Overhofmarskallatet. Som en Følge af dette Rygte morede Skuespiller

1) Haarskærer = Frisør. 2) Kukkenbager var en Kagebager, der væsentlig gav sig af med at bage haarde Kager, Pebernødder, Kagemænd etc. i Modsætning til Konditoren, der bager Tærter o. l. 3) Sejlingsmand hørte under Kongens Flaade.

Bagsiden af Holmsgade Nr. 11.

L. Phister sig en Aften med, da han i Operaen »Den sorte Domino« kom ind paa Scenen som Klosterportneren og Økonomen Gil Perez, at bære en kolossal Madspand paa Armen. Phister kom ind paa Scenen ved 2. Akts Begyndelse, og da man saa den mægtige Madspand, brød hele Huset ud i Latter, og fra Parterret lød: »Hurra! der er Schönbergs Madspand.« Orkestret maatte spille Introduktionen til Gil Perez' Vise to Gange, inden han fik Ørenlyd og kunde begynde.

Schönberg var gift med *Dorothea Cathrine Kirkerup*, og deres Datterdatter blev gift med kongelig Skuespiller *Emil Poulsen*, Fader til Skuespillerbrødrene *Adam* og *Johannes Poulsen*.

Holmsgade Nr. 13 (Matr. Nr. 116) ejedes 1645—68 af Tønmmermand *Jochum Raphann* og i 1672 af Sergent *Effuert Lauridsen Kamp*, som den 16. Februar 1680 skødede det til Skibsløjtnant *Jørgen Olsen Bang*. Under dennes Fravær i Ostindien solgte hans Hustru *Birgitte Albretsdatter* den 21. Januar 1695 Huset til Skipper *Anders Andersen*. Da denne døde, solgtes det ved Auktionsskøde af 14. December 1703 til Bøddker *Niels Nielsen*, som i Forvejen ejede Naboejendommen Nr. 15. Efter hans Død havde Enken ægtet Bøddker *Jørgen Pedersen*, der derved arvede begge Ejendomme, som han den 24. November 1712 skødede til Bøddker *Michel Olsen Holm*. Nogle Aar senere, den 1. Juli 1716, solgte denne begge Husene

til Tobaksspinder *Mogens Ebbesen*, der var Ejer af Nr. 17, og denne skilte igen Ejendommene, idet han den 7. Juli 1724 solgte Nr. 13 til Ølhandler *Tobias Valentiner*, der i 1728 boede her med sin Hustru, 5 Børn og 1 Tjenestepige; ialt boede der da 13 Personer i Huset.

Den 22. December 1755 skødedes Nr. 13 til Tømrersvend *Michel Pedersen Baastad*, der den 21. December 1767 solgte Huset til Bogbinder *Johan Tribler*, fra hvem det den 1. Februar 1808 gik over til Sønnen Bogbinder *Johan Friderich Tribler*, der samme Dag solgte det til *Nathan Jacob*.

Flere Slægtled af Familien Tribler har fra Slutningen af det 18. og den første Halvdel af det 19. Aarhundrede drevet Haandværk og Forretning dels i Holmensgade, dels i Lille Kongensgade, men det var ikke udelukkende Bogbinderiet, der gjorde Navnet Tribler bekendt, men derimod Forlaget af *Gadeviser*, som i Fortiden var Genstand for et meget stort Salg.

Gadeviserne var i gamle Dage for Københavnerne det samme, som Aviserne er det for Nutidsmennesket med Hensyn til at bringe nyt om Begivenheder, Ildebrande, Forbrydelser etc. Skete der i hine Dage et eller andet, blev det omgaaende bragt til Publikum's Kundskab gennem en Gadevise, affattet paa en af alle kendt Melodi og som oftest ledsaget af en kort Beretning paa Prosa. Viserne var gennemgaaende daarligt skrevet med Undtagelse af dem, der blev udsendt som Parodier paa Gadeviser, og blandt disse Parodier, der udkom som Gadeviser, kan nævnes Adolph Reckes »Pjaltensborgs Brand«, Johannes Helms »En svensk Konstabel fra Sverige«, Peter Faber, Adolph Steen og Johan Frederik Hagens »Og dersom Du morer Dig do'li« o. fl.

I sin Tid blev Viserne faldt paa Gader og Stræder af de saakaldte »Viseskællinger«, der med hæst Røst og uden Stemme foredrog det første Vers af de nyeste Viser for derved at animere Folk til at købe dem.

Familien Tribler havde et saadant og betydeligt Viseforlag, og utallige er de Viser, som Tribler gennem mange Aar har udsendt, og som nu findes i Visesamlingen paa Det kongelige Bibliotek.

I Holmensgade har Triblers boet dels i Nr. 13 og Nr. 9, dels i Nr. 10 og 12 og i Lille Kongensgade Nr. 33.

Ejendommene Holmensgade Nr. 15, 17 og 19 blev den 6. April 1574 tilskødet den senere Raadmand *Jørgen Bendtsen*, den samme, der havde Naboejendommene Nr. 7, 9, 11 og 13. Disse Boder maa i Middelalderen have ligget til et nu ukendt Alter ved Vor Frue Kirke, og de er sikkert identiske med de *Vicarieboder*, som Skolemesteren havde i 1577 i Skt. Nikolaj Sogn, i 1559 og i 1567 i det daværende *Ulkestræde* (den senere Holmengade).

Holmensgade Nr. 15 (Matr. Nr. 117) tilhørte i 1645 *Helle Andersen*, Arkelmesterens Enke og i 1653 *Christen Nielsen Aalborg*, der var Tjener hos Slotsherren, i 1661 af *Casper Tobach* og i 1664 af Krogemager *Bent Poffuelsen*. Dennes Enke *Maren* blev gift med Krogemager *Christen Lauridsen*, og efter hans Død solgte hun den 21. Marts 1698 Huset til Bødker *Niels Nielsen*. Som omtalt under Nr. 13 havde Niels Nielsens Enke giftet sig med Bødker *Jørgen Pedersen*, som derved arvede begge disse Huse. Ved Skøde af 24. November 1712 solgte han dem til Bødker *Michel Olsen Holm*, der den 1. Juli 1716 solgte Husene til Tobaksspinder *Mogens Ebbesen*. Ved Auktionsskøde af 13. December 1723 solgtes Nr.

Holmsgade Nr. 17 og Smedens Gang Nr. 11.

15 til *Peter Petersen Tilberg*, efter hvem det ved Auktionsskøde af 23. Juni 1724 solgtes til Øltapper Christen Jensen. Endnu i 1756 ejedes Huset af dennes Enke, som den 27. November 1758 skødede det til Snedkersvend *Anders Hansen Løw*.

Holmensgade Nr. 17 (Matr. Nr. 118) ejedes i 1645 af *Willum Willumsen* og i 1651 af *Christen Andersen Sletting*. I 1660-erne ejedes det af *Peder Kaascs* Enke *Marin*, og den 28. Februar 1670 blev det skødet til Skipper *Niels Knudsen*. Denne solgte det den 27. Februar 1697 til Tobaksspinder *Christian Mouridtzsen*, hvis Enke ægtede Tobaksspinder *Mogens Ebbesen*, som derved blev Ejer af Huset. Ebbesen tilkøbte den 11. December 1713 et Baghus fra Ejendommen i »*Smedens Gang*«, der laa umiddelbart bagved hans Grund. Som foran omtalt købte han ogsaa Naboejendommene Nr. 13 og 15, men skilte atter disse ad. Efter hans Død solgtes Nr. 17 ved Auktionsskøde af 20. Juni 1724 til Tobaksspinder *Andreas Espensen*. Ved Mandtallet efter Bybranden 1728 boede Espensen i Ejendommen med Hustru, 1 Barn, 1 Svend og 1 Tjenestepige; endvidere fandtes Skomager *Lorentz Mathias Lüdicke*, »som er brænt for«. Ialt var her da 16 Personer.

Den næste Ejer var ligeledes Tobaksspinder; han hed *Knud Poulsen* og fik Huset tilskødet den 4. Juli 1746. Ved den store Bybrand i 1795 brændte Ejendommen, og Grunden købtes da den 22. Maj 1797 af Skibsbygmester *Lars Larsen*, der her opførte en ny Ejendom.

Bemeldte *Lars Larsen* var en af Byens fremragende Borgere og var indvalgt i den Kommission, der efter det engelske Bombardement i 1807 blev nedsat for at skaffe lettere Adgang for større Skibe ad Indløbet gennem Kalveboderne til Langebro for Københavns Proviantering i Krigstid. Han købte i 1802 de tidligere østersøiske og guineiske Handelsselskabers Plads (den nuværende Larsens Plads), hvor han indrettede et Skibsværft; endvidere ejede han ogsaa »*Blaa Pakhus*« og Pladsen ved nuværende Christiansgade bag Det kongelige Bibliotek.

Ejendommen i *Holmensgade* solgte han den 2. Januar 1809 til Værtshusholder *Ole Pedersen Gyldenspids*.

Holmensgade Nr. 19 og 21 var oprindelig een stor Grund med paastaende Bygninger, der ifølge Ejendoms Dom af 10. Juli 1639 tilhørte Dr. *Jørgen Fuirens* Enke, *Margrethe Fincke*, efter hvis Død i 1665 Husene gik i Arv til Sønnen *Thomas Fuiren*. Da denne døde i 1673, arvedes de af hans Brodersøn *Diderik Fuiren*, som skødede dem til Kandestøber *Frantz Nielsen*, men efter dennes Død overtoges Husene paany af Baron *Diderik Fuiren*. Han solgte dem derefter den 26. Marts 1683 til *Frantz Nielsens* Enkes 2. Mand, Kandestøber *Hendrich Hansen Behm*. Da denne døde, giftede Enken sig atter med en Kandestøber, *Jochum Smit*, og denne delte Grunden, som dengang havde Matr. Nr. 116, en nordlig Del, som blev det senere Nr. 19, og en sydlig Del, det senere Nr. 21.

Den nordlige Del, *Holmensgade Nr. 19 (Matr. Nr. 118)* blev ved Skøde af 25. November 1689 solgt til Skomager *Peder Andersen*, og da han døde, blev Huset solgt ved Auktionsskøde af 17. Juni 1695 til Snedker *Mogens Nielsen*. Den næste Ejer, Snedker *Johan Borchman*, købte det ifølge Auktionsskøde af 16. December 1712, og da han døde, giftede hans Enke sig med Snedker *Hans Koch*, som saaledes blev Ejer af Huset.

De følgende Ejere af samme i det 18. Aarhundrede var: Skrædder *Johan Peter Kollenberg*, der fik det tilskødet den 19. December 1768, Etatsraad *Christian Ager-*

Gennemgang fra Holmsgade til Smedens Gang.

schou, hvis Skøde tinglæstes den 19. August 1776, Skomager *Jens Hauberg*, som købte Huset den 18. September 1780 og Lysestøber *Christian From*, der fik tinglæst Skøde den 25. Juni 1787. Froms Ejerskab blev kun ca. 4 Maaneder, thi den 8. Oktober 1787 skødedes Huset til Værtshusholder *Anders Nielsen Winther*, der gav 2600 Rdlr. for det. Huset var 4 Fag langt og 4 Etager højt, medens Baghuset kun var 2 Fag langt, men 4 Etager højt, alt af Mur- og Bindingsværk.

Den nye Ejer var ikke nogen ukendt Mand i Gaden, thi, som foran omtalt, havde han i 1780 købt Huset Nr. 3, som han dog havde solgt i 1782. Han var heller ikke nogen ukendt Mand i selve Staden, hvor han var kendt overalt, dels under Tilnavnet »Prins Kørud«, dels som »Professor Winther« paa Grund af de »Forelæsninger«, han holdt for Folk, der besøgte hans Hus.

Anders Winther var Værtshusholder og Bordelvært, og i Konferensraad *E. C. Werlauffs* Erindringer anføres, at han »ansaa næsten som en af Københavns Notabiliteter«. Hans Ejendom brændte ved den store Bybrand i 1795, og med højere Vedkommendes Tilladelse flyttede han ud paa Nørrefælled, hvor hele Dame-Besætningen indkvarteredes i et Telt for at Forretningen kunde fortsættes uden Standsning.

Efter Bybranden genopførte *Anders Winther* Huset, som havde Matr. Nr. 119, men han maatte af sin Grund afgive $17\frac{1}{8}$ Kv. Alen til Gadens Regulering.

I 1797 var det nye Hus færdigbygget; det var helt af Grundmur, 3 Fag bredt, 4 Etager højt med Vinkeltag og 2 halvrunde Tagvinduer til Gaden og 1 ordinært do. til Gaarden.

Anders Winther var en i Datiden meget kendt og omtalt Personlighed til Trods for sin uhumske Virksomhed, og han er flere Gange blevet foreviget af Datidens Kobberstikkere. Han findes saaledes paa Schules Stik »Kavallergangen i Rosenborg Have 1785«, hvor den tykke Mand i Forgrunden til højre ved Siden af Forfatteren til den »fyrchterlige Ildebrandshistorie«, Stadschirurgus *C. F. Reiser*, siges at være *Anders Winther* alias »Prins Kjørud«. Endvidere findes han paa en Radering af *Fahrenheit*: »Prinds Kjøruds Forelæsninger for i Vinter 1798—99«, paa sammes Radering »Prinds Kjøruds Bryllup den 6. Juli 1798« og paa sammes Radering »Prinds Kjøruds Omvendelse.«

Oehlenschläger omtaler »Prins Kjørud« indgaaende i sine Erindringer under Skildringen af Slaget paa Rheden den 2. April 1801:

»Vi vare alle glade og gik hjem for at spise vor Skærtorsdagskaal. Nede paa Pladsen var en Mængde bevæbnede Borgere. En lille jovialsk Mand med Kocarde paa den runde Hat, med Sabel ved Siden, Patrontaske paa Ryggen og Gevær paa Skulderen stod imellem de andre, og spurgte mig, da jeg kom ned fra Altanen¹⁾ og gik forbi: »Nu, hvorledes er det løbet af?« — »Ak, min kiære Landsmand!« raabte jeg og trykkede hans Haand, »Gud staaer os bi, vore Brødre have kæmpet som Løver!« Jeg vilde tale mere med denne vakre Landsmand, men en Student af mit Bekendtskab trak mig i Ærmet og hviskede mig i Øret: »Er Du gal, at tale paa offentlig Gade med den Karl? Det er jo *Prinds Kjørud!*« »Jeg kiender ham ikke«, svarede jeg leende; han være, hvo han vil; i dette Øieblik ere vi alle Danske og alle Soldater.«

Anders Winther, der var 4 Gange gift, døde den 16. September 1816 af »indvortes Svaghed«, 77 Aar gammel, og Aaret efter, den 21. Juli 1817 tilskødedes Ejendommen Tobaksfabrikør *Hans Wensel*.

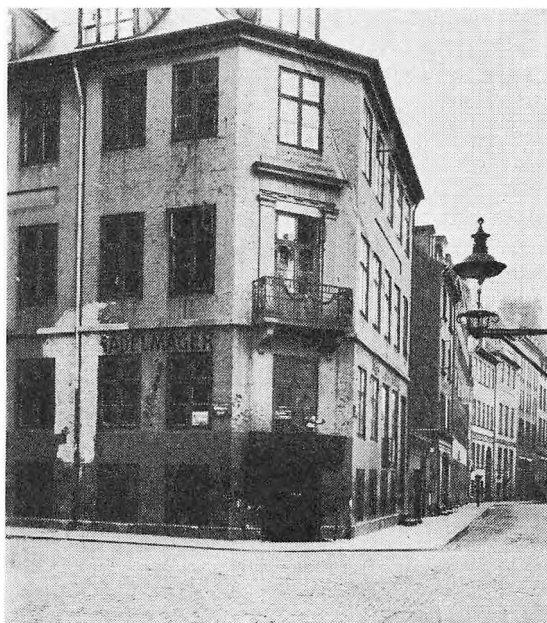
Denne solgte den 5. April 1830 til Kobberstikker *Gerhard Ludvig Lahde*, efter hvis Død i 1833 Ejendommen overgik til hans Enke *Marie Tonnum f. Larsen*.

G. L. Lahde mindes nu mest for sine kulturhistoriske og topografiske Stik: »Livjægerens Udfald i Classens Have« samt Ildebrandsbillederne fra 1795 og Bombardementet i 1807.

Han og hans Familie boede ikke i Holmensgade-Ejendommen, som hans Enke den 4. Januar 1841 skødede til Handelskommissionær *Simon Aron Eibeschutz*. Det var denne og Hustru, der ved testamentarisk Bestemmelse af 20. Juni 1853 stiftede »Simon Aron Eibeschutz Legat« og »Rose Eibeschutz f. Wallichs Legat« til velgørende Formaal indenfor mosaisk Samfund og Københavns Kommune, delvis ogsaa til kunstneriske og videnskabelige Formaal.

Holmensgade Nr. 21 (Matr. Nr. 120), som var den sydlige Del af Grunden gammelt Matr. Nr. 116, blev ved Skøde af 2. December 1689 solgt til Skipper *Lauritz Nielsen Ribber*, som den 8. Februar 1718 skødede det til Spækhøker *Peter Petersen Thielberg*.

¹⁾ Det skildrede Optrin foregik paa Amalienborg Slotsplads og Altanen var paa det daværende Søkadetakademi, nuværende Kong Frederik IX's Palæ.

*Hjørnet af Vingaardstræde og Holmensgade Nr. 23,
paa hvis 1. Sal Traktør Pætges (Fru Heibergs Fader)
boede.*

Efter Bybranden i 1728 opholdt sig i den daværende lille Ejendom ialt 27 Personer, mellem hvilke fandtes en Løjtnant og flere Underofficerer. Endvidere havde her en brandlidt Familie, der maatte flygte fra deres brændende Hus i Lille Helliggejststræde (nuv. Niels Hemmingsensgade), faaet et midlertidigt Logis. Det var den meget dygtige kongelige Hofbogbinder *Martinus v. Fenden* med Hustru og 7 Børn, der maatte tage til Takke med de smaa Værelser i Holmensgadehuset.

En senere Ejer af Ejendommen var Lysestøber *Niels Pedersen*, der fik den tilskødet den 22. Juni 1761, og som fem Aar senere, den 22. December 1766, solgte den til Melhandler *Peter Hulevad*, som efter at Huset var brændt ved Bybranden i 1795, skødede Tomten den 2. Juli 1798 til Destillatør og Brændevinsbrænder *Peter Spendrup*, der i Forvejen ejede flere Ejendomme i Vingaardsstræde. Han beholdt dog kun i kort Tid Huset, som han den 4. Februar 1799 solgte til Tobaksfabrikør *Rasmus Hansen Wensel*.

Holmensgade Nr. 23, Hjørnet af Vingaardsstræde Nr. 16 (Matr. Nr. 123) er opstaaet af 3 Grundstykker, af hvilke de 2 havde det fælles Matr. Nr. 117 i Matrikullen af 1689, medens det 3. havde Matr. Nr. 118. Af de 2 første Grunde laa den ene mod Nord i Holmensgade, medens den anden laa mod Syd i Vingaardsstræde, og Matr. Nr. 118 laa i Vingaardsstræde umiddelbart op til den sydlige Grund.

Den nordlige Grund tilhørte 1652—1653 Styrmand *Michel Andersen* og i 1661 *Jacob Pedersens Enke Lisabeth*, men er før 1664 blevet sammenlagt med den syd-

lige Grund. Denne samt Matr. Nr. 118 ejedes siden 26. Maj 1632 af Høker *Jens Jenssen Knap*, der omkring 1664 tilkøbte den nordlige Grund. Da han var død, ægtede hans Enke Magdalene Jacobsdatter Skræder *Lorends Christian Thill*, der sammen med hendes Søn af 1. Ægteskab, *Jens Jensen Knap*, den 16. Januar 1682 skødede Husene til Skipper *Peter Christophersen*. Denne fraskilte i 1683 Grunden Matr. Nr. 118 mod Vingaardsstræde (se denne) og solgte saavel den nordlige som den sydlige Grund den 15. Februar 1714 til Brændevinsbrænder *Anders Jørgensen Thoager*. Denne solgte Gaarden den 23. Juni 1723 til Possementmager *Herman Christian Bartling*, der ved Mandtallet efter Bybranden 1728 havde 4 Svende i sit Arbejde. Ifølge samme Mandtal boede der ialt 20 Personer i Ejendommen, og mellem disse anføres følgende: »Paa en liden Sal Hans Rusck Taarn Vægter til Sct. Nicolay Kircke, har hos sig Tvende folck, nærer sig paa begge siider med skickelighed«.

Hvad Skriveren af Mandtalslisten har ment med den sidst anførte Bemærkning, kan ikke oplyses, men sandsynligvis skal det vel forstaas saaledes, at de paagældende er ordentlige Mennesker.

Grunden Matr. Nr. 118 mod Vingaardsstræde blev, som foran bemærket, en selvstændig Ejendom, da Skipper *Peder Christophersen* den 20. August 1683 skødede den til Skræder *Bent Pedersen*. Dennes Enke giftede sig først med Skræder *Severin With*, og da denne døde, med *Elias Tunberg*, hvilken sidste den 31. Marts 1704 solgte Huset til Skræder *Bonne Pedersen*, der den 11. Juni 1706 skødede det til Urtekræmmer *Hartvig Meyer*. Denne solgte Ejendommen den 22. Maj 1730 til Snekker *Andreas Kiildskou*, der tilkøbte sig de to tilstødende Grunde (den nordlige og den sydlige) i Holmensgade og Vingaardsstræde, hvilke han forenede til en stor Grund, som ved den nye Matrikul i 1756 fik Numrene 121, 122 og 123.

Som en Følge af Matrikullen af 19. Marts 1756 bestemtes det ved Plakat af 1. August 1759 i Henhold til Reskript af 27. Juli s. A., at Københavns Panteregistre skulde forandres, og en ny Protokol for hvert af Stadens Kvarterer indrettes. I den nye Protokol for Øster Kvarter blev Matr. Nr. 118 betegnet som »Huus i Viingaardsstræde næst ved Smeden i Smedens Gang«; den Smed, der her henvises til, var forøvrigt Klejnsmed *Johan Westerberg*.

Efter *Andreas Kiildskou* fulgte som næste Ejer hans Søn *Jacob Kiildskou*, der fik de tre Ejendomme tilskødet den 27. Juni 1768.

Ved Byens Brand i 1795 brændte de her staaende Ejendomme, som ved Genopførelsen blev sammenlagt til een Grund, der ved Matrikullen af 1806 fik det nye Matr. Nr. 121. Da der skulde bygges paa Brandtomten, maatte et Areal af Grunden afgives til Udvidelse af den paagældende Strækning af Holmensgade, medens der intet blev at afgive mod Vingaardsstræde, da dettes Udvidelse efter Branden foregik paa den Side, hvor nu Strædets ulige Numre er.

Det ny opførte Hus blev stort og stateligt med en smuk Smedejernsaltan udenfor Førstesalens Hjørneværelse. Inden Bybranden havde alle Hjørneejendomme været retvinklede, men Branden medførte, at dette fremtidig blev forbudt. Ilden havde raset fra den 5. til den 7. Juni, og allerede den 26. Juni udsendtes en Resolution, bekendtgjort ved Raadstueplakat af 4. Juli, angaaende de Regler, der fremtidig skulde iagttages ved Opførelse af nye Bygninger. Der anføres saaledes i Raadstueplakatens § 1: »Hjørnerne paa de Huse, der opføres af ny, skal allevegne,

hvor en Spidsvinkel haves, brækkes paa 5 Alens Brede til et Fag Vindu med Piler«. Denne Bestemmelse fremkom for fremtidig at kunne faa bedre Indkørsel med Brandsprøjterne til Datidens smalle Gader.

Ejeren af den nye Ejendom var Vinhandler *Peter Friderich Voltz*, der fik den tilskødet den 31. Maj 1802, og han installerede sin Vinhandel med tilhørende Skænkestue i den store, rummelige Kælder, over hvis Nedgang paa selve Hjørnet hang Vinhandlerskiltet i Form af en mægtig Klase Vindruer.

I 1820 flyttede ind i Ejendommens Stueetage Traktør Christian Heinrich Pætges med sin Hustru *Henriette Hartwig Amsterdam* og deres Smaa børn, blandt hvilke var den da 8-aarige *Johanne Luise*, den senere Skuespillerinde *Fru Heiberg*. Det var herfra, at denne og hendes 2 Aar yngre Søster *Regine Amalie* fik den første Forbindelse med Det kongelige Teater ved at komme paa Danseskolen.

Familien Pætges flyttede et Aarstid senere fra Holmsgade til Christianshavn i Brogade, men vendte efter at have boet forskellige andre Steder atter tilbage til Nr. 121 i Holmsgade, hvor den rykkede ind paa Førstesalen paa Flyttedagen Tirsdag den 21. Oktober 1828 et Par Uger efter, at to af Døtrene, *Johanne Luise* og *Regine Amalie* var blevet konfirmeret den 5. Oktober i Trinitatis Kirke.

Flytningen bekendtgjordes i »Adresseavisen« Fredag den 24. Oktober paa Spalte 8, hvor der staar:

Tracteur Pætges, som er flyttet fra Pilestrædet til Hjørnet af Viingaardsstræde og Holmsgade Nr. 121, 1. Sal, udbeder sig ærbødigst den hidtil forundte Søgning, og forsikres, at intet skal blive sparet for dertil at gjøre sig fortient. Idag (Lørdag) og i Morgen (Søndag) kan erholdes af de bekjendte gode tillavede Blodpølser, Beufsteg og flere Retter varm Mad, Grisetær, Pressesylte, Aal og Gaas i Gelee, samt meget fine Smørrebrød, alt saavel i, som udaf Huset, propert tillavet Kjødfars og ferske Kjødpølser, kold Beuf a la mode, saltet Kjød og velkrydrede Rullepølser, Suurkaal og Snittebønner, alt i pundevis, Lage-Agurker, Eddike-Agurker og Asier.

Nogle Dage senere meddelte Pætges i »Adresseavisen« den 8. November 1828 paa Spalte 13 følgende Spiseseddel:

Hos Tracteur Pætges paa Hjørnet af Holmsgade og Viingaardsstrædet 121, 1. Sal, kan, foruden de saa bekjendte gode Blodpølser idag (Mortensaften), fra Kl. 12 Middag erholdes: Carbonade med Kartoffler 16 sk., Beufsteg med dito 16 sk., Gaasesteg med Rødkaal, 16 sk., Kalvesteg med Kartoffler, 16 sk., Gaas i Gelee 20 sk., Pressesylte 16 sk., samt extra fine tillavede Æbleskiver, hvorpaa dog, saavidt muligt, Bestillinger saa tidligt muligt udbedes.

Den da knapt 16-aarige *Johanne Luise Pætges* var allerede, medens hun gik til Konfirmationsforberedelse, en kendt Skuespillerinde, thi den 2. September s. A. havde hun under stormende Begejstring fra Publikums Side spillet Julies Rolle i Shakespeares »Romeo og Julie«. Om denne Rolle har hun selv som den aldrende Fru Heiberg udtalt: »Jeg spillede dengang Julie som et Barn, der synger en dejlig Sang uden at kende til Noder.«

Kort Tid efter, at Johanne Luise Pætges var flyttet ind i Holmensgade Nr. 121, er det, at hun den 6. November 1828 udfører den drømmende forbyttede Adelsfrøken Agnetes Rolle ved Førsteopførelsen af sin senere Ægtefælle *Johan Ludvig Heibergs* Festspil »Elverhøj«.

Medens hun bor i Holmensgade Nr. 121, har hun fortsat Bekendtskabet med den Mand, som var hendes aandelige Opdrager fra den Gang, han saa hende første Gang danse sammen med sin Søster paa Billardet i Pætges Beværtning i Brogade. I sine Erindringer nævner ikke Fru Heiberg hans rigtige Navn, men omtaler ham blot som »Herman«. Han var dybt forelsket i den purunge Pige, hvem han gav rige Gaver og sørgede for, at hun fik gode, opdragende Bøger til Udvidelse af hendes aandelige Horisont.

Da er det, at Heiberg begynder at vise Johanne Luise sin Interesse; han skriver bl. a. »Aprilsnarrene« med den knapt 14-aarige Pige i Hovedrollen som Trine Rar, han indfører hende hos sin Moder, Fru Gyllembourg-Ehrensverd, og møder op som Gratulant paa hendes Konfirmationsdag.

»Herman« mærkede den voksende Interesse hos hende for Heiberg, og udenfor hendes Forældres Bopæl, i Skæret af det blafrende Lys fra den der anbragte Tranlampe tager han Afsked med hende, og her hører hun de allersidste Ord fra ham: »Lev vel! Gid Du maa blive lykkelig!«

Den 1. Januar 1829 drog hun bort fra Forældrenes Bolig og tog fast Ophold hos Violinisten, Kapelmusikus *Fr. Wexschall* og Hustru, Skuespillerinden *Anna Wexschall*, den senere Fru Nielsen, der da boede i Laksegade Nr. 8.

»Herman«, hvis rigtige Navn var *Johan Gebhard Harboe*, gled ud af Sagaen ved selv at tage sit Liv, idet han paa Tømmerplads Nr. 14 ved Tømmerpladsvej¹⁾ den 21. Marts 1829 med en Pistol skød sig i Munden. Var det den haabløse Kærlighed til Johanne Luise Pætges, der drev ham i Døden? eller var han, der var ansat paa det kongelige Klædeoplæg, impliceret i sin Overordnedes, Forvalterens, Bedrageri mod dette, et Bedrageri, der resulterede i, at Forvalteren hængte sig i Klædeoplægets Lokale den 28. April 1829, Maaneden efter Harboes Selvmord. Maaske har begge Dele været Grunden til »Hermans« Selvudslettelse af Johanne Luise Pætges fremtidige Liv.

Ejendommen, hvori den Pætgeske Familie havde Traktørvirksomheden, synes at have været beboet af lutter »pæne« Mennesker, vidt forskellige fra de fleste af dem, der boede i den øvrige Del af Gadens smalle Ende. Ved at gennemgaa de forskellige Folketællingslister erfarer man saaledes, at der i 1840 paa 1. Sal boede Silke- og Klædehandler *Gyldenfyldt*, paa 2. Sal Husets Ejerinde *Fru Eva Møller* og Præsteenke *Gunst*, medens Vinhandler *I. F. Hansen* boede i Kælderen. I 1850 boede i Ejendommen den nu fuldstændig glemte Forfatter, Kopist i Justitsministeriet *Frantz Johannes Hansen* samt Talmudisten *Nathan Simon Kalckar*.

Ejendommen overgik til Københavns Kommune ifølge Skøde af 27. December 1926 og er forlængst forsvundet.

¹⁾ Tømmerpladsvej fik 1880 det nye Navn Reventlousgade.

VINGAARDSTRÆDE OG SMEDENS GANG

FRA den tidligere Østre Voldgade, hvor Fæstningstaarnet *Kringelen* havde sin Plads, udgaar *Vingaardsstrædet* og strækker sig med den nordlige Husrække hen til Nikolaj Plads, forbi Nikolaj Kirke og hen til Hjørnet af Admiralgade overfor Fortunstræde, det tidligere Nikolaj Kirkestræde.

Strædet kaldes den 26. Juni 1503: »*som man gaar till Hr Benedictis Gard*¹⁾ *vt offuer then østhre kirche røsth*«,²⁾ den 13. Januar 1527 nævnes det som: »*thet stræde, som løber fran sancti Nicolai kirche oc sønden fram att her Benedits gordh*«, og den 26. Juni 1529 kaldes det: »*thet strede, som ligger frann sancti Nicolai Kirckegaardt och indt till her Benects gaard som kaldis Vingaarden*«. Den 19. Juni 1575 nævnes Strædet som *Wingardtzstrede*, og man maa kunne regne med, at det nuværende Navn *Vingaardsstræde* skriver sig fra nævnte Aar.

I nærværende Skrift vil kun blive skildret *Strædets Nr. 2—16 inkl.* samt *Gyden Smedens Gang*, da det er disse Grunde, som ejes af *Magasin du Nord*.

Vingaardsstræde Nr. 16 er omtalt under *Holmensgade Nr. 23* paa Side 135 o. fl.

Vingaardsstræde Nr. 14 (Matr. Nr. 127) samt *Smedens Gang Nr. 7 og 11 (Matr. Nr. 122 og 123)*. Disse Ejendomme havde ved Matrikullen af 1689 Matr. Nr. 119 og 120, og de maa have været den Bod ved *Møntergaarden*, som omtales i et Ejendomsbrev af 7. Juli 1524, i hvilket det hedder, at »Anders Halldagher, byeffoget vdi Køpenhaffuen, fick breff till seg og syne affuinge till ewiig tüdt paa eth hwss (Hus) och jordt liggendis hoess Mynttther gaardenn vdi Køpenhaffn, som mester Dauidt, koning Christierns herolldt, tillforn haffde, dog met saa skell, att vor kereste naadige herre ey tillfornn haffuer vnt och giffuitt thet nogenn andenn. Datum Køpenhaffn torsdagen jnfra octanas visitationis Marie aar etc. mdxxiiij«.

I Aaret 1529 ejes den af *Peter Trogelsen* og siden bliver den sammenlagt med Lille Kongensgade Nr. 33 (det senere Skippernes Lavshus), indtil *Jochum Lange-mack* udskiller Nr. 14 i *Vingaardsstræde*, idet han den 20. December 1635 skøder Huset med 3 tilhørende Vaaninger, altsaa en Del af Grunden i *Smedens Gang*, til Klejnsmed *Henrick Johansen*, der ved Dom af 12. August 1640 fik tilkendt Huset, mendens han maatte afstaa Vaaningerne, som han ikke havde betalt, til Ejeren af Lille Kongensgade Nr. 33 *Arent Dyssel*. Endnu i 1645 træffes fornævnte *Henrich Smed* i *Gaarden*, men da han og hans Arvinger ikke skaffede

1) Hr. Benedicts Gaard d. v. s. Benedict von Ahlefeldts Gaard, der senere blev kaldet *Vingaarden*. 2) En Kirkerist var en Jernrist, som i Datiden anbragtes udenfor Indgangene til Kirkegaardene for at forhindre klovbærende Dyr, som da gik løse, i at komme ind.

Penge til at betale med, overtog *Arent Dyssel* ved Herredags Dom den 13. April 1648 ogsaa Nr. 14 i Vingaardsstræde, hvorefter de 2 Ejendomme forblev sammen med Nr. 33 i Lille Kongensgade saavel medens *Arent Dyssel* som medens *Evert Funch* ejede denne Gaard.

Da Skipperlavet var blevet Ejer af samme, frasolgte det straks Nr. 14 i Vingaardsstræde til Klejnsmed *Johan Roluff*, der ca. 1689 efterfulgtes af Klejnsmed *Michel Hirsch*, som senere købte Nr. 7 og 11 i Smedens Gang samt lagde et Stykke af Nr. 7 til Nr. 14 i Vingaardsstræde. I 1713 solgtes Huset til Klejnsmed *Troels Nilsen*, og den 22. April 1748 skødedes det atter til en Klejnsmed, i dette Tilfælde *Johan Westerberg*, fra hvem det den 15. September 1777 overgik til Sønnen, Klejnsmed *Diderich Westerberg*, som 6 Aar senere, den 23. Juni 1783, skødede det til Klejnsmed *Samuel Dorn*. Dermed sluttedes Smederækken, thi den næste Ejer var Frimurermester *Heinrich Hylhorn*, som fik det tilskødet den 15. Juni 1789. Ved Bybranden 1795 brændte Ejendommen, hvis Tomt den 16. April 1798 købtes af Tømrmester *Peter Gerbrandt Petersen*.

I det 19. Aarhundrede var paa Grunden i adskillige Aar en større Brændehandel installeret.

Omkring 1668 havde *Skipperlavet*, hvis Lavshus i Lille Kongensgade laa for Enden af *Smedens Gang*, solgt 6 af dennes Vaaninger til Murermester *Mathias Sørensen*, efter hvis Død de ved Auktionsskøde af 4. Juli solgtes til Klejnsmed *Michel Hirsch*.

Smedens Gang var en lukket Gyde, der gik fra Vingaardsstræde imellem Nr. 12 og 14 og endte ved Baghaven til Skippernes Lavshus, hvor der var en Indgangsport.

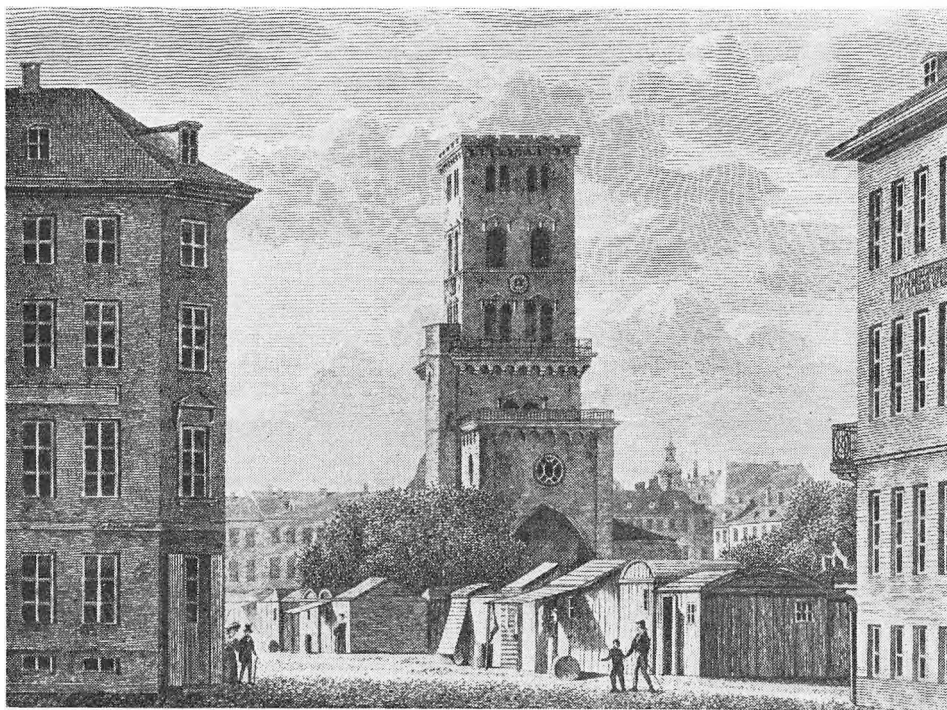
Smedens Gang har haft flere Navne, den hed saaledes i 1660 *Arent Dyssels Gang* efter Ejeren af Lille Kongensgade Nr. 33, og i 1676 nævnes den som *Skipperlavshusets Gang*. Et andet af dens Navne var *Murermestergangen*, der hentydede til Murermester *Mathias Sørensens* Ejendom, men fra 15. Juni 1705, da Klejnsmed *Michel Hirsch* havde Huse her, er det, at den nævnes som *Smedens Gang*, et Navn, den beholdt indtil dens Nedlæggelse for nogle Aar siden.

I den Tid, *Smedens Gang* eksisterede, blev den kun befærdet af dens Beboere og dem, der havde Ærinde til dens Huse, der var faa og tarvelige. Paa Gangens vestlige Side fandtes foruden Hjørnehuset Nr. 14 i Vingaardsstræde kun Husene Nr. 7—11 inkl., medens Nr. 5 var Baghus til Nr. 21 i Holmensgade. Den østlige Side indtoges foruden af Hjørnehuset Nr. 12 i Vingaardsstræde tillige af Husene Nr. 4—8 inkl.

Vingaardsstræde Nr. 12 (Matr. Nr. 128), Hjørnet af Smedens Gang.

I det 15. og 16. Aarhundrede var denne Ejendom tilligemed den østlige Side af *Smedens Gang* samt et Stykke af Nr. 10 i Vingaardsstræde en Del af *Kongens Kaalhøve*, og denne Del, der i Matrikullen af 1689 fik Matr. Nr. 121 og 122, blev den 26. Juni 1529 af *Frederik den Første* skænket til Admiral *Tile Giseler*.

Bemeldte Admiral var en af *Christian den Andens* Tilhængere, og det var ham, der med en Flaade paa 30 Skibe bragte den fordrevne Konge tilligemed Dronning *Isabella* og *Sigbrith* til Holland for der at søge Hjælp.

Slagterboderne ved Nikolaj Taarn 1830, set fra Hjørnet af Holmensgade og Vingaardsstræde.

Til Trods for Tile Giselers Holden fast ved Kong Christian, kom han, som ovenfor bemærket, til at nyde Del i Frederik den Førstes Amnesti og at faa en kongelig Gave.

Efter Admiral Giselers Død ca. 1532 er Grundstykket af Kaalhaven rimeligvis gaaet over til hans Sønner *Jørgen* og *Baltazar*.

I 1645 til 1653 var Ejeren, Skipper *Laurids Nielsen*, men den 23. Februar 1657 frasolgtes Matr. Nr. 122 (en Del af det senere Gade Nr. 10) til Skipper *Mogens Jacobsen*.

Den resterende Del af Grunden, Matr. Nr. 121 (nuv. Nr. 12 i Vingaardsstræde og Nr. 4—8 i Smedens Gang) — ejedes 1661—68 af *Laurids Michelsen* og bestod af Forhuset samt 3 Vaaninger, som var skilt fra Forhuset ved den øst-vest løbende saakaldte *Snedkers Gang*. Efter Laurids Michelsens Død ægtede hans Enke Skipper *Jørgen Olsen*, der den 22. April 1678 skødede Ejendommen til Snedker *Christoffer Rolof*, efter hvilken det er, at den fornævnte Gang kaldtes *Snedkers Gang*.

Christoffer Rolof solgte den 26. Juli 1700 Ejendommen til den ofte nævnte Klejnsmed *Michel Hirsch*, der udstykkede Grunden i 4 Dele, den ene bag den anden, beregnet fra Vingaardsstræde, det senere Gade Nr. 12, saaledes at de tre efterfølgende Grunde kom til at danne de senere Nr. 4—8 i *Smedens Gang*.

Med Hensyn til Ejendommen Nr. 4 i Smedens Gang, skødedes denne den 7. Juli 1766 til Stadstambour *Johan Friderich Blohm*, som den 7. September 1795 solgte den til Destillatør *Peter Spendrup*, der i Forvejen ejede Nr. 10 i Vingaardsstræde.

Hovedejendommen, den, der kom til at danne *Vingaardsstræde Nr. 12*, solgte *Michel Hirsch* den 4. Oktober 1706 til *Esben Jensen*, hvis Enke ægtede Brændevinsbrænder *Svend Jansen Ilsborg*.

I Midten af det 18. Aarhundrede ejedes Huset af *Jørgen Dixen*, som den 6. April 1761 skødede det til Obermester¹⁾ *Svend Pedersen Møller*, der 4 Aar senere, den 16. December 1765 solgte det til Thehandler *Lucas Holterman*.

En senere Ejer var Fisker *Søren Petersen*, der ogsaa førte Tilnavnet *Niim*, og som købte Huset den 20. December 1775. Ved Bybranden i 1795 brændte det, og Tomten købtes af Skibsbygger *Lars Larsen*²⁾ der den 31. Januar 1803 solgte Huset til *Johan Friderich Slott*, som den 25. Juni 1804 afhændede det til »Peruquemager« *Haagen Ohlsen*, fra hvem det den 12. Juni 1809 overgik til Sejl- og Kompassmager *Lars Petersen Nyested*.

I Midten af det 19. Aarhundrede ejedes det af Tømrersvend *Terkel Johansen*, og den 30. Juni 1919 tilskødedes det *Akts. Th. Wessel & Vett*.

Vingaardsstræde Nr. 10 (Matr. Nr. 129).

Over denne Ejendoms nu tilmurede Indgangsdør Nr. 10 B ses en indmuret Tavle med en springende Hjort og et Træ, hvorunder staar:

I HJORTEN

Nedenunder en Afbildning af Brændevinsbrænderredskaber samt Ordene

MADS PEDERSEN SPENDRUP

ANNO 1735

Det er den saakaldte *Spendrups Ejendom*, en af Fortidens mangfoldige Brændevinsbrændergaarde, og den er opstaaet ved Sammenlægning af 4 Ejendomme. Disse havde ved Matrikullen af 1689 Matr. Nr. 122, 123, 124 og 125, hvilke ved Matrikullen af 1756 fik Matr. Nr. 132, 133, 134 og 135; ved den for København endnu gældende Matrikul af 1806 fik disse det fælles Nr. 129, da de 4 Huse forlængst var sammenbygget til een Ejendom.

Disse 4 Huse samt Nr. 8 i Vingaardsstræde var ligeledes oprindelig en Del af Kongens Kaalhave imellem fornævnte Admiral *Tile Giselers Jord*³⁾ og *Møntergaarden* (d. v. s. *Vingaarden*), og som *Peder Willadsen* fik Ejendomsbrev paa den 6. August 1529. Senere gik de her omhandlede Boder over til hans Enke *Anne Schotten*, fra hvem de gik i Arv til *Lisbet Bertelsdatter Kniphof*, der vistnok var hendes Halvsøster, der i første Ægteskab var gift med Borgmester *Peder Jensen* og i andet med Borgmester *Marcus Hess* (den ældre).

Da hun døde i 1572, arvede hendes Mand hende og giftede sig derpaa med *Margrete Surbeck*; efter hans Død i 1590 giftede hans Enke sig med Borgmester

1) Obermester var den datidige Betegnelse for Overskibskirurg. 2) Om denne, se Side 132. 3) Se Side 140.

Iffuer Pofuelsen, og da hun døde i 1602, ægtede han *Karen Pedersdatter Munk*. I 1622 døde *Iffuer Pofuelsen*, og da hun var hans Arving, kom hun ad foranstaaende ægteskabelige Omveje i Besiddelse af *Peder Willadsens* Boder, som 100 Aar tidligere var kommet i hans Eje.

Endnu medens *Karen Pedersdatter Munk* levede, er Grunden blevet udstykket i 4 Dele, nemlig Nr. 123, 124, 125 og 126, af hvilke hun selv synes at have beholdt Nr. 125 indtil sin Død i 1650.

De andre Dele, Nr. 123, 124 og 125, er tilligemed det Side 142 omtalte Nr. 122, senere blevet sammenlagt til een Ejendom, Gade Nr. 10 i Vingaardsstræde.

Matr. Nr. 122 blev, som foran anført, udskilt fra Gade Nr. 12 i Vingaardsstræde (daværende *Matr. Nr. 121*) og den 25. Februar 1657 tilskødet Skipper *Mogens Jacobsen*, hvis Enke *Mette* den 11. Maj 1685 solgte Huset til *Christen Pedersen* ved Proviantsgaarden.

Han solgte det den 22. Juni 1707 til Kirurg¹⁾ *Andreas Henrichsen Lyre*, der 17. Oktober 1716 skødede det til Rasmus Nielsen, hvis Enke *Anne* efter hans Død overtog Huset, der isøvrigt kun var lille, da der ved Mandtallet efter Bybranden 1728 ikke boede mere end 8 Mennesker i samme, iberegnet Ejerinden med hendes 2 Børn og en Tjenestepige.

Den 17. December 1736 solgtes Huset til Skipper *Anders Rasmussen Selkjar*, efter hvem det den 16. December 1777 blev solgt til *Christen Mortensen Mariboc*. hvorefter Brændevinsbrænder *Peter Spendrup* den 23. Juni 1788 købte det og sammenlagde det med sine andre Nabohuse. Ved Matrikullen af 1756 havde denne Ejendom faaet det nye Nr. 132.

Huset Matr. Nr. 123, det første af de af *Karen Pedersdatter Munks* udstykkede Huse, ejedes 1645—1653 af Drejer *Christian Andersen*, som den 23. April 1655 solgte det til Styrmand *Peder Jensen*, efter hvis Død Enken ægtede Sejlingsmand²⁾ *Anders Jacobsen*, der den 16. Oktober 1682 skødede det til Sejlingsmand *Anders Pedersen*. Dennes Enke giftede sig med Stenhugger *Christen Christensen Hafengaard*, efter hvis Død Huset ved Underadmiralitsrets-Auktionsskøde af 23. December 1715 blev tilskødet kongelig Plattenslager³⁾ *Emanuel Limburger*.

Denne boede dog ikke selv i Ejendommen, men paa Østergade Nr. 32 (nuv. Nr. 60). I Vingaardsstrædeejendommen boede efter Branden 1728 ialt 32 Personer.

Mads Spendrups Brændevinsbrænderskilt over Døren til Vingaardstræde Nr. 10 A.

¹⁾ Datidens Kirurger var ustuderede og holdt tillige Barberstue; de var forpligtede til at hjælpe saarede og tilskadekomne. Ligeledes forrettede de Aareladning paa Folk og Paasætning af Igler. ²⁾ Sejlingsmand = Søfarende, Sømand. ³⁾ Plattenslager = Blikkenslager.

hvoriblandt en Skræddersvend *Christopher Dachtmeyer*, der i Mandtallet fik Vedtegningen »som en Svag og gebræcht«.

Den 21. December 1744 købtes Huset af Brændevinsbrænder *Mads Pedersen Spendrup*, efter hvis Død fulgte hans Søn Destillatør *Peter Mathias Spendrup*, der ifølge Paategning i Panteregistret »er efter Forening læst 2. April 1787 og Skøde læst 22. Juni 1789 Ejer af dette Sted«. Ved Københavns nye Matrikul i 1756 fik Ejendommen Matr. Nr. 133.

Det andet af de 4 udstykkede Huse Matr. Nr. 124 ejedes 1645—1653 af Ligger *Pofuel Hendrichsen*, og den 5. Oktober 1663 fik Sandmand *Anders Pedersen* det tilskødet. Efter hans Død arvedes det af hans Søn Skipper *Peder Andersen*, hvis Enke *Karen Nielsdatter* den 10. April 1713 solgte det til Skipper *Oluf Nielsen Omøe*. Den næste Ejer af Huset blev Brændevinsbrænder *Mads Pedersen Spendrup*, som fik det tilskødet den 21. December 1744, altsaa samme Dag som Huset Matr. Nr. 123. Ved Matrikullen af 1756 fik Nr. 124 det nye Matr. Nr. 134.

Huset Matr. Nr. 125, som var det 3. af de af *Karen Pedersen Munk* udstykkede 4 Huse, og som hun selv synes at have beholdt, overgik den 10. August 1650 til hendes Søn, Magister *Peder Iffversen Munk*, Præst udenfor Nørreport.³⁾

Ejendommen bestod af et Hus til Gaden og 4 gamle Vaaninger i »Gangen«, der imellem Matr. Nr. 122 og 123 udgik fra Vingaardsstræde og derpaa i en Retvinkel mod Øst førtes langs Boderne. Det var denne Gang, der efter en af Husets senere Ejere, Bødker *Poul Rasmussen*, kaldtes *Bødkergangen*.

Efter Magister *Peder Munks* Død i 1654 beholdt hans Enke *Trine* Vaaningerne, og efter hende fik Knivsmed *Christoffer Daldorph*, der vistnok var hendes Svigersøn, Ejendommen omtrent 1664.

Huset med Vaaningerne i Gangen, af hvilke der nu kun var 3, gik den 15. Juni 1682 over til Bødker *Pofuel Rasmussen*, efter hvilken Gangen fik Navnet *Bødkergangen*. Den 4. Februar 1684 havde Rasmussen skødet Ejendommen til sin Svigersøn *Christen Nielsen Aagaard*, men da Skødet ikke var blevet tinglæst, og baade Rasmussen og Aagaard var døde, erhvervede sidstnævntes Enke *Kirstine Pofuelsdatter* en Bytingsdom af 3. Oktober 1698 om, at hun var rette Ejer, hvorefter hun den 28. Juni 1699 skødede Huset og de 3 Vaaninger til Skibstømmermand *Knud Nielsen*, efter hvis Død Ejendommen tilskødedes Ølskænker *Niels Andersen*. Ved Auktion den 12. November 1726 blev Huset solgt til *Vartou*, der dog først fik Skødet udstedt den 28. Juli 1731.

Seks Aar senere, den 9. December 1737, tilskødedes Ejendommen med Vaaninger Brændevinsbrænder *Jens Nielsen Thostrup*, efter hvis Død hans Enke *Mette Andersdatter* arvede den, og da hun indgik nyt Ægteskab med Brændevinsbrænder *Mads Pedersen Spendrup*, blev denne Ejer af Ejendommen, som efter hans Død gik over til Sønnen, Destillatør *Peter Mathias Spendrup*.

³⁾ Udenfor Nørreport, ved nuværende Gothersgade og Nansensgade, blev i 1546, da en Pest hærgede København, anlagt en Pestkirkegaard, formodentlig kun beregnet for de Fattige. Senere under Christian den Fjerde opførtes her en mindre Sognekirke for dem, der boede udenfor Portene. Som en særlig Haan blev Christian den Fjerdes Frille Vibeke Kruse, der døde kort efter ham, lagt i en simpel Ligkiste og paa en Arbejdsvogn udført om Aftenen og begravet her. Under Svenskekrigen blev Kirken sammen med Forstæderne stukket i Brand den 11. Aug. 1658.

Brændevinsbrænder-Slægten Spendrup har sat sit Præg paa Vingaardsstræde, dels ved i en meget lang Aarrække at have ejet større Ejendomme her og dels ved dens Tilknytning til Digteren *Johannes Ewald*, der var Ven og Studenterkammerat med Destillatør cand. theol. *Peter Mathias Spendrup*.

Dennes Fader, Brændevinsbrænder *Mads Pedersen Spendrup* var født den 28. Juli 1716 i Spendrup By, Nord for Randers, som Søn af Gaardmand *Peder Thygesen*, og i sit 20. Aar, i 1735, rejste han til København, hvor han i 6 Aar tjente paa et Bryggeri. Den 5. Oktober 1742 ægtede han *Mette Andersdatter Fuglede*, der var født den 15. Oktober 1703 og Enke efter Brændevinsbrænder *Jens Nielsen Thostrup*, Ejeren af Matr. Nr. 125 i Vingaardsstræde med Vaaningerne i *Bødkergangen*.

Med sin Hustru fik Mads Spendrup saaledes baade Husene og Brændevinsbrænderiet, hvilket han fortsatte.

Et Par Aar efter Brylluppet købte han, som foran meddelt, den 21. December 1744 de 2 Huse Matr. Nr. 123 og 124, der laa Vest for hans eget Hus Matr. Nr. 125 og lod dem alle nedrive, hvorefter han opbyggede et stort grundmuret Hus i de 3 Ejendommens Sted. Over Indgangsdøren lod han det Side 142 omtalte Skilt med den springende Hjort indmure, og der er al mulig Sandsynlighed for, at Ejendommens Navn allerede dengang var »*I Hjortens*« i Lighed med »*Pæretrect*« i Nybrogade, hvor Øltapper *Hans Blasen* boede og »*Den blaa Haand*« paa Amager-torv Nr. 8, som Agent *Hans Holck* ejede. Aarstallet 1735, som Mads Spendrup anbragte paa Skiltet under sit Navn, angiver ikke, som tidligere antaget, Aaret for Opførelsen af Ejendommen, men derimod det Aar, da han kom til København.

Naar det andre Steder har været meddelt, at Mads Spendrups Hustru Mette døde i 1746, og at han købte de 2 Huse efter hendes Død, er dette urigtigt, som man vil se af foranstaaende Data.

Efter sin 1. Hustrus Død giftede Mads Spendrup sig Aaret efter, den 4. Maj 1746, med Jfr. *Anna Madsdatter Lund*, der var født den 17. Maj 1728 som Datter af Kældermannd¹⁾ *Mads Christensen Lund*. I Mads Spendrups 2. Ægteskab fødtes 3 Døtre og 2 Sønner, hvoriblandt Sønnen og Efterfølgeren i Brændevinsbrænderiet *Peter Mathias Spendrup*, der var født den 12. April 1747²⁾.

Indgangen til Mads Spendrups nyopførte Ejendom var paa Midten af Façaden, over hvis Dør (det senere Nr. 10 B) Skiltet med den springende Hjort var indmuret; derimod lod han ikke de to Baghuse for Enden af Bødkergangen nedbryde, thi de blev staaende indtil for nogle Aar siden, da *Magasin du Nord*, der havde anden Anvendelse for Grunden, lod de ca. 300 Aar gamle Huse nedbryde.

Da nærværende Forfatter den 17. December 1922 undersøgte den Spendrupske Ejendom, saa han disse to Huse inde i Ejendommens bageste Gaard, hvor de laa paa hver Side af denne.

1) Kældermannd = Høker. 2) I Mads Spendrups 1. Ægteskab var Datteren *Anna Clara*, f. 1. Juni 1743, d. i 1822, g. m. Provst Morten Woldum. I hans 2. Ægteskab var Døtrene *Dorothea*, f. 16. August 1755, d. 13. September 1835, g. 5. Maj 1773 m. Amtskirurg Rasmus Andreassen Thonning, f. 9. Oktober 1740, d. 30. Juli 1817 — *Ane* f. 4. Februar 1757, d. 10. December 1807, g. m. Urmager Joachim Brandt, f. 4. November 1750, d. Juli 1808.

Til højre laa en treetages Bindingsværksbygning med Kælder og Kvist; den var paa 8 Bygningsfag og spidsgavlet. I Etagerne var der intet Murværk mellem Vinduerne, som var anbragt direkte paa de lodrette Stolper og var meget smaa.

Adgangen til Huset var fra Gaarden ad 3 Trætrappetrin med Jerngelænder paa begge Sider, og Opgangen til Etagerne var ad en indvendig Trappe, hvorfra Indgangsdøre førte til Etagernes Lejligheder, der hver kun bestod af 1 Værelse og Køkken. I sidstnævnte fandtes hverken Vask eller indlagt Vandledning; der var nemlig kun 1 Vask for hver Etage, og den var anbragt uden paa Huset foran Trappegangsvinduerne, som man altsaa maatte aabne, hver Gang man skulde benytte Vasken, saafremt man da ikke foretrak at lade Vinduerne altid staa aabne. Vandet maatte hentes fra den i Gaarden værende Post.

Bindingsværksbygningen til venstre var af lignende Art som den foregaaende.

Prisen for disse Lejligheder havde i mange Aar været 5 Kr. i maanedlig Leje, altsaa 60 Kr. aarlig, hvilket ikke kunde kaldes nogen urimelig Leje i 1922, rent bortset fra, at der ingen Bekvemmeligheder fandtes.

Under Besøget i Ejendommen meddelte en Kone, der havde boet i henved 50 Aar i samme, at i hendes Barndom havde Gaardsrummet været brolagt med gamle Gravsten, paa hvilke man endda tydeligt havde kunnet læse de forskellige Indskrifter.

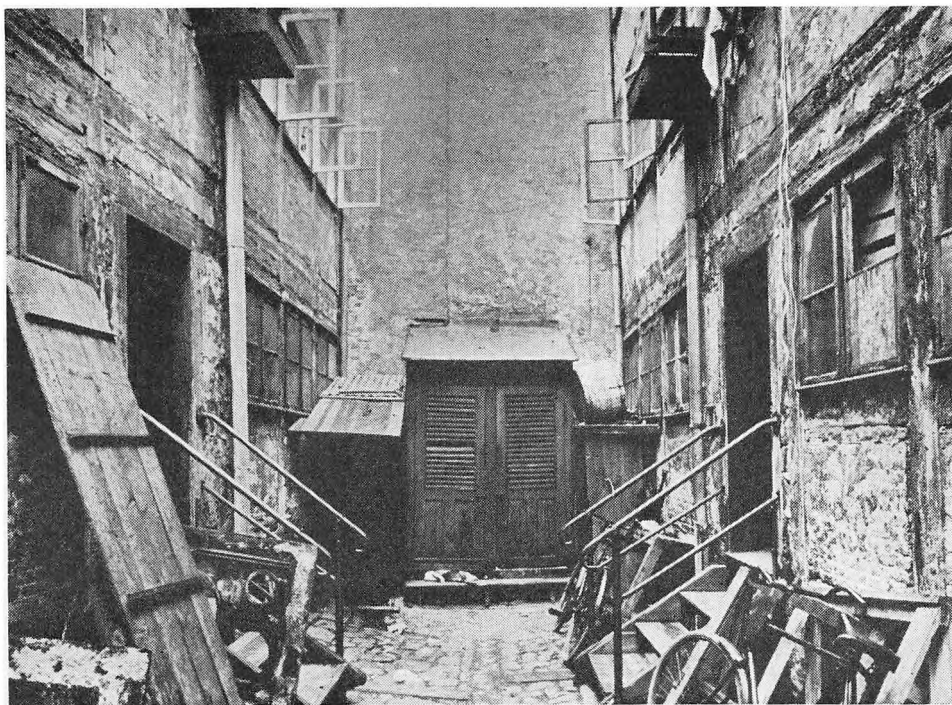
Dette lyder ganske plausibelt, thi man maa vel erindre, at da Nikolaj Kirke var brændt ved Bybranden i 1795, blev det ved Resolution af 27. Juni 1800 bestemt, at Kirken skulde nedlægges, uden at en ny Kirke her igen skulde opbygges, og ved Reskript af 21. December 1804 til Københavns Magistrat, bekendtgjort ved Raadstueplakat af 11. Januar 1805, blev det bestemt, at Nicolaj Sogn skulde nedlægges samt dettes Menighed henlægges til andre københavnske Kirker.

Endvidere bestemtes det ved kgl. Resolution af 9. Januar 1807, at Kirkens Ruiner skulde istandsættes og omdannes til en Bygning, hvori 96 Stykker Brandkarrer med Læggelser, Brandredskaber og Kirkens Sprøjte m. v. kan bevares. I Resolutionens § 3 bestemtes bl. a., at Gravene saavel i Kirken som paa Kirkegaarden bør sløjfes og udjævnes, og Pladsen omkring Kirken i sin Tid brolægges.

Der indkom mange Begæringer om at flytte dels Lig af for ikke lang Tid siden jordede, dels Ligstene m. m. til Assistens Kirkegaard, hvilke Begæringer i Reglen blev opfyldt, men for mange havde ingen Fornylse af Ejendomsretten til dem fundet Sted. Der bortsolgtes derfor i 1810 140 Ligstene fra Kirken og Kirkegaarden ved en Auktion, der indbragte 1828 Rdlr., og det er højst sandsynligt, at en Del af disse Ligstene er havnet i Spendrups Gaard.

Særlig knyttet til den Spendrupske Ejendom er Digteren *Johannes Ewald*, der var Ven og Studenterkammerat med Sønnen cand. theol. *Peter Mathias Spendrup*. Det er til denne, at Ewald den 6. Februar 1774 fra Rungsted sender et ufrankeret Brev, hvori han bl. a. skriver: »Ved Jupiter, min Broder, det seer ud som et halvt Snyderie, naar jeg skiller dig ved fire Skilling¹⁾, blot for at igjentage dig, at jeg er din Ven, din sande Ven. I en oeconomisk Forstand, er da Johannes Ewalds Venskab fire Skilling værd? Men jeg veed, min lille Peer, at du ikke er oeconomisk i dit Venskab og jeg vidste det længe førend du tilskrevst mig dit sidste kjærlige

1) d. v. s. til Brevporto.

*To Bindingsværkshuse bag Spendrup's Ejendom, Vingaardstræde Nr. 10.
Vaskene var anbragt udenfor Trappegangenes Vinduer.*

Brev. Ved alt hvad der er helligt, Spendrup, det var mig kjærkommere, tusinde Gange kjærkommere, end ifald du havde kunnet tjene mig med det bevidste, og du havde meldt mig det i en kold Tone. Nu burde jeg bede dig, ikke at være vred, fordi jeg ved min Forsømmelse i at skrive har seet ud som en, der var vred derover, at jeg af din lange Taushed og dit Afslag formodede, at du varst vred. — Gud give, Fanden havde alt dette Tintamarre! Jeg ved, at du est min Ven, og du veedst, at jeg er din — og det kan være os nok. — Fordømt! —«. Brevet slutter med: »vær vis paa, at jeg til Døden er din Ewald«.

Paa Førstesalen i Mads Spendrup's Ejendom boede i 1771 Assistenthusforvalterens Fuldmægtig *Niels Wiborg*, hos hvem den syge *Johannes Ewald* var blevet tinget i Kost og Logis.

Han havde ligget syg paa Frederiks Hospital, hvor han var blevet indtaget den 2. November 1770 Kl. 6 om Eftermiddagen fra Kultorvet, hvor hans Moder boede i sin 2. Mand Hørkræmmer og Overformynder Peder Huulegaards Ejendom. Fra Hospitalet var han blevet udskrevet som »frisk« den 28. December s. A. Kl. 7 Aften men var ikke taget tilbage til Moderen.

Derimod havde han indlogeret sig i det berygtede Skt. Gertrudstræde, hvor den landøkonomiske Forfatter *Torkil Baden* fandt ham, nøgen og forladt, boende

paa et Loft. Han tog sig af ham ekviperede ham fra Top til Taa og førte ham ud paa sin Gaard Rygaard, ikke langt fra København, hvor Ewald forblev, indtil han tog Ophold hos Fuldmægtig *Niels Wiborg* i Vingaardsstræde.

Om dette Ophold har Wiborgs Sønnesøn, *K. F. Wiborg* i Faaborg paa Grundlag af sin Fader Justitsraad Wiborgs Beretninger givet en interessant Skildring i »Nye Portefeuille« for 1843, hvor han bl. a. meddeleer følgende om *Johannes Ewald*:

Det var i Efteraaret 1771, at han flyttede ind i den Spendrupske Ejendom, og det Værelse, han kom til at bebo hos Wiborgs, laa bag disses Soveværelse, saa man fra Ewalds Værelse maatte gaa gennem dette og Køkkenet for at komme til Trappen. Ewald blev syg baaret op i sit nye Logis; idet han førtes op ad Trappen, aabnedes netop en Dør fra denne ind til Mads Spendrups Brænderi, og saaledes gik det til, at Ewald holdt sit Indtæg med en forskrækkelig Brændevinslugt, der udbredte sig i Værelserne.

Madam Wiborg, der jo kendte Ewalds Hang til Spiritus, antog, at Spiritusdunsten kom fra ham, og hun var temmelig utilbøjelig til at gaa ind til ham, efter at han var blevet bragt til Sengs. Men hendes Pligtfølelse sejrede imidlertid, og hun gik ind til ham, hvis Seng stod saaledes, at Hovedgærdet vendte mod den Dør, hvorfra hun kom ind, saaledes at han ikke straks kunde se, hvem der kom ind, og hun heller ikke kunde se ham.

Da han nu hørte Døren gaa, vendte han Hovedet tilbage og kastede et Blik paa hende, men hun blev saa forskrækket over hans store Øjne og skarpe Blik, at hun i mange Dage var bange for ham.

I henvend til Aar boede Ewald hos Wiborg, og i den Tid er det, at han skriver 3 Komedier og nogle af sine skønneste Vers. Et af Versene skrev han saaledes i September 1772, da en af Spendrups Slægtninge døde, nemlig den 21-aarige *Dorothea Kjærsgaard*. Datter af Brændevinsbrænder *Christen Michelsen Kjærsgaard* og gift med en af Ewalds Venner, Amtskirurg *Rasmus Andreassen Thonning*¹⁾. Verset lyder saaledes:

O! forskaan mig, viise Daare,
Tret ei længer med Naturens Røst!
Denne tunge, hede Taare,
Er mig meer end al din kolde Trøst.
Koldt og brustet er det Øie,
Som den bedste Siel har straalet i.
Du, min Dorthie, seer den Høie,
Men dit faldne Støv betragter vi.

Det var i den Spendrupske Ejendom at Ewald paa 36 Timer, med Madam Wiborgs Spækkebrædt som Underlag, skrev det tragikomiske Forspil »*De brutale Klappere*«, der den 9. December 1771 averteredes til Salg. Dette var skrevet som

¹⁾ Som anført i Fodnoten Side 145 blev denne i 2. Ægteskab g. m. Mads Petersen Spendrups Datter *Dorothea* den 5. Maj 1773.

Gaardparti fra Brænderensbrænder Spendrup's Ejendom i Vingaardstræde Nr. 10.

Modstykke til »*Tronfølgen i Sidon*«, og et af dennes Forfatter, N. K. Bredal, forfattet Efterspil hertil, »*Den dramatiske Journal*«, som ved dets første og eneste Opførelse den 25. November 1771 havde vakt støjende og voldsomme Oprin, der endte med, at Klapperne smed Piberne ud, hvorefter det kom til flere Sammenstød udenfor Teatret.

Nogen Tid derefter var det, at han skrev »*Harlekin Patriot eller den uægte Patriotisme*«, en komisk Komædie i 3 Handlinger paa Vers. Der var udkommet den 19. Oktober 1772, men blev aldrig opført i Ewalds Levetid; først den 15. Maj 1806 opførtes Komædien paa Hofteatret af »*Den dramatiske Skole*«.

Ligeledes var det i Vingaardsstræde, at han skrev Komædien »*Pebersvendene*«, hvis første Opførelse fandt Sted den 17. Marts 1773, medens den 3. og sidste Gang opførtes til Indtægt for Forfatteren den 24. s. M. Avertissementet herom i »*Adresseavisen*« for den 22. Marts ender saaledes:

Denne Aftens Indtægter tilhøre Forfatteren, hos hvem Sedlerne¹⁾ faaes Dagen før, saavel som samme Dags Formiddag, til de sædvanlige Priiser i Nr. 133 i Viingaardsstræde.

Ejendommen havde dengang 4 Matrikelnumre, men man benyttede sædvanligvis kun et af disse, da Ejendommene da var blevet til eet Hus.

I et Brev, dateret Søbæks Hus den 6. Oktober 1776, til Peter Spendrup har Ewald adresseret det til: »Velædle Herr P. Spendrup, Candidat i Theologien, i Viin Gaards-Strædet lige over for Nellike-Gangen.«²⁾

Den Aften, Forestillingen skulde gives til Indtægt for Ewald, forefaldt der en ganske pudsig Scene hos Wiborgs. Ewald, der selv vilde overvære Forestillingen, skulde pyntes, og Tjenestepigen Ane maatte derfor hjælpe ham med Paaklædningen, bl. a. med de hvide Silkestrømper, som hun maatte trække paa ham. Pludselig udbryder da Ewald: »Se, Ane, er det ikke nogre dejrige Ben?³⁾ Den gode Ane delte rimeligvis ikke Ewalds Henrykkelse og gav et undvigende Svar. Paa et fornyet Spørgsmaal svarede da Ane: »Nej, Hr. Ewald, det synes jeg dog ikke«.

Forbitret drev denne nu Ane en forsvarlig Lussing med de Ord: »Jo, det er min Sarighed dejrige Ben, Ane!«, hvorpaa den stakkels Ane løb tudbrøllende ud af Stuen. Den Wiborgske Ane har altsaa ikke været saa skrap som Kobbersmedemester Smidts Ane, der i Desperation rev »Karrekluden« ud af Madammens Haand og »hængte den om Halsen paa Fatter«.

Da Ewald efter Beneficestillingen havde hævet det ham tilkommende Beløb, ca. 400 Rdlr., kørte han i fuld Pynt i Karet ud en Morgenstund og kom ikke hjem hele Dagen.

»Ud paa Aftenen blev Wiborg urolig for hans Udebliven og frygtede, at han kunde være kommen noget til. Han ytrede sin Frygt til P. Spendrup og fik den Trøst, at han kunde være rolig; Spendrup vidste nok, hvor Ewald plejede at komme, og nu besluttede begge at gaa ud for at opsøge ham.

1) Sedlerne = Teaterbilletterne. 2) Nellikegangen, der var meget smal, gik paa Ewalds Tid fra Vingaardstræde til Dybensgade. Den brændte i 1795 og blev derefter under Navnet Nellikegade forlænget til Laksegade. I 1859 fik den Navneforandring til Asylgade. 3) Ewald kunde som bekendt ikke udtale Konsonanten l.

De fandt ham hos en Vært i nuværende Holmensgade, som forklarede, at Ewald laa ovenpaa. De gik da op og fandt ham liggende paaklædt i en Seng i meget munter Samtale med to Damer, hvilke havde taget Plads hver ved sin Side af ham. Da Ewald saa Wiborg og Spendrup, overvældede han Førstnævnte af dem med Glædesytringer over at se den adstaaende Mand paa dette Sted, og requirede Punsch. Wiborg vilde undslaa sig, men blev bragt til Taushed ved den Bemærkning af Ewald, at Wiborg ikke kunde være bekjendt at berøve Værten Lejlighed til at fortjene, hvad en Gæst vilde give ud. Da Punsch kom paa Bordet, satte man sig til at drikke; men Wiborg havde imidlertid bemærket, at hele Gulvet var overstrøet med Sølvpenge, hele og halve Kroner o. s. v. Han gav Spendrup et Vink, og denne vidste at holde Ewald i Aande, medens han selv gik omkring i Værelset og ubemærket opsankede alle de Mønter, han kunde faa fat paa. Omsider fik de da Ewald ført hjem med sig og bragt tilsens. Næste Morgen beklagede han sig meget; han var ilde tilpas, havde Hovedpine o. s. v. og — ingen Penge, ikke en Skilling. Da kom Wiborg frem med den opsankede Sum, den beløb sig omtrent til 80 Rdlr. At den var Ewald velkommen, og at han med inderlig Erkjendtlighed takkede den aarvaagne Ven, begriber man let. Men man betænke: til 80 Rdlr. vare de 400 indsmeltede, og disse 80 vare omstrøede paa Gulvet! Dog — man fordømme ikke Løven, fordi den sprænger sit Jernfængsel; Enhver, der har blot nogen Phantasi, vil lettelig forsones med Billedet af den begeistrede Digter, der i ubunden Jubel over sin stigende Anerkjendelse og i Følelsen af sit Genies Kraft udøser de Penge, som kun agter forsaavidt de ere Vidner om hans Hæder, for Fødderne af to, vistnok ikke ganske udeeltagende Veninder.«

Man har ytret Formodning om, at en af de Damer, som Ewald var sammen med ved denne Lejlighed, skulde have været den fra Christian den Syvendes natlige Orgier bekendte og berygtede Jomfru *Cæcilie*, der logerede i Gothersgade, og hvis Bopæl blev molesteret under Optøjerne i Januar 1772.

»Den skønne *Cæcilie*«, som hun kaldtes, skal have været en af Datidens smukkeste Kvinder, og at hun ikke har været uden en vis *savoir vivre*, kan man slutte deraf, at hun satte Pris paa Bekendtskabet med Ewald.

Det har rimeligvis ærgret denne, at Madam Wiborg skulde have udtalt sig stærkt imod *Cæcilie*, og dette har muligvis bevirket, at han besluttede at spille Madam Wiborg et Puds.

Johannes Ewald.

En skønne Dag meddelte han da denne, at han ventede Besøg af et Par unge Veninder fra Landet, og i den Anledning bad han Madam Wiborg om at tillade, at disse spiste hos ham, ligesom han bad Madam Wiborg arrangere dette Maaltid.

Hun var godmodig nok til at gaa ind herpaa og serverede Maaltidet med Mad og Vin i Ewalds Værelse; men da hun selv gik meget jævnt klædt, undlod hun at vise sig for de pyntede Damer og lod den før omtalte Ane besørge Opvartningen.

Det hele forløb paa bedste Maade under Munterhed og Skæmt, indtil ved Aftenstide en Pige med Lygte indfandt sig for at afhente de to saakaldte Landsbydamer. Disse blev ledsaget gennem Køkkenet af Ewald, der kastede et Blik paa Ane, som var beskæftiget med at vaske Tallerkener, og da han havde fulgt Damerne ud paa Trappegangen, sagde han glædestraalende til Ane: »Det var, Fanden gare mig, Cæcira!«

Men han havde gjort Regning uden Vært eller rettere uden sin Værtinde Madam Wiborg, der som en anden Sara havde staaet lyttende bagved Køkkendøren og med den største Harmen hørt hans Bemærkning til Ane. Med Rette blev hun fortørnet over Ewalds Adfærd, saa at hun godtroende havde lavet sin gode Mad til et saa tvetydigt Fruentimmer, som hun oven i Købet havde ladet komme ind i sin Lejlighed.

Muligvis har dette bevirket, at Ewald maatte flytte fra Wiborgs og tage Bopæl i Rungsted hos Krovært *Ole Jacobsen* i Foraaret 1773.

Det er ikke meget sandsynligt, at det var i den Spendrupske Ejendom det bevægede Møde mellem Johannes Ewald og hans Elskede, *Arense Huulegaard*, fandt Sted. Mødet skildrer han selv saaledes:

»Det er neppe to Aar siden, at min Arendse kom til mig, da jeg laae i min ensomme Hytte, uden andet Selskab, end min Kummer og mine Smerter. — — — Med en Clementinas melancholske, afmaalte, langsomme Gang, med hendes ærværdige Kummer i hvert Træk, med en kjæmpende og uovervindelig Høyhed gik hun til mit Leye og lagde de yderste Spidser af tre Fingre paa min zittrende Haand. »De forrige Tider er forsvundne, Ewald«, sagde hun, og gik hastigt bort, som om hun frygtede at have sagt for meget. Ja, de ere forsvundne! sagde jeg og saa stivt paa det Sted, hvor hun havde staaet; og ikke en eneste venlig Taare vilde lindre mit beklemt Hjerte. O, min Arendse; — min Arendse! — — «.

Det Møde, hvortil Ewalds hjertegribende Udbrud sigter, har rimeligvis enten fundet Sted i Rungsted eller i Søbækhuset ved Tipperup, da Arense havde Slægtninge boende i Egnen omkring Hørsholm.

Ewalds Værelse i Vingaardsstræde Nr. 10 eksisterer ikke mere, thi for en Del Aar siden maatte den Del af den Spendrupske Ejendom, hvori dette, der var et Gaardværelse, nedbrydes af praktiske Hensyn, og dermed forsvandt den sidste af Digterens Boliger i København.

Mads Pedersen Spendrups 2. Hustru, Ane Madsdatter Lund døde den 4. Marts 1787, og 7 Maaneder senere, den 31. Oktober, døde han selv; de blev begge begravede paa Nikolaj Kirkegaard.

Sønnen Peder Mathias Spendrup overtog derefter Brændevinsbrænderiet samt Ejendommen, hvilken han ombyggede med en Etage til ifølge en Vurderingsfor-

retning af 1789, af hvilken fremgaar, at Huset nu var paa 5 Etager »med 2. Spitze og en forgyldt Kobber Kugle paa hver; i den ene en Udligger, med helt Vinkeltag«. En senere Ombygning fjernede desværre de »2. Spitze« med Kobberkuglerne.

Beboerne i Spendrups Ejendom var for det meste jævne Borgerfolk, men ved Folketællingen i 1787 træffes mellem Beboerne Kobberstikkeren *Andreas Flint*, der bl. a. har stukket Scener af P. A. Heibergs »De Vonner og de Vanner« og af Oehlenschlägers »Axel og Valborg« efter Eckersbergs Tegning samt »Den svenske Kong Carl Gustavs Flugt fra Amager den 10. Oktober 1658« efter C. A. Lorentzens Maleri.

Ved samme Folketælling boede endvidere i Ejendommen den kgl. Skuespiller *Peter Rasmussen Saabye*, der »var attende Aarhundredes Hultmann, frisk og naiv i sin Tale og Ejer af Ungdommens Naadegave: den umiddelbare Sympati«.

Peter Mathias Spendrup var ikke alene en meget dygtig Brændevinsbrænder og Destillatør, men han var indenfor sit Fag tillige Opfinder og Konstruktør, idet han konstruerede et Alkoholometer, for hvilket han i 1809 fik Videnskaberens Selskabs Guldmedalie, og i 1810 forundtes der ham 10 Aars Eneret paa Alkoholometeret, der afløste den af Laborant Müller forfærdigede Brændevinsprøve, som var inddelt i Grader fra 1—40.

Spendrups Alkoholometer autoriseredes til Brug for Toldvæsenet og holdt sig uforandret til 1844. Til dette Brænderi var der, som til alle Datidens Brænderier, knyttet Kohold, hvorfor der i Butiksvinduerne var anbragt Skilte med Paaskriften »Nymalket Mælk 3 Gange daglig«.

I nogle Brændevinsbrænderier var Køerne anbragt i Stalde, der laa i Niveau med Gaardspladsen, men i andre var de installeret i Baghuset ovenover selve Brænderiet, og for at komme derop maatte Køerne hejse op ved Hjælp af Seler og Vindetove. Her forblev de uden nogensinde at komme ud i den friske Luft, indtil de en skønne Dag maatte ende deres Liv for Slagterens fældende Økse.

Ved Brændevinsbrænderierne var tillige forbundet Salg af Brændevin og Mælk til Fortæring paa Stedet. Paa Butiksdisken stod derfor paa visse Tider af Dagen store og smaa opskænkede Glas, de store med Brændevin og de smaa med Mælk. Til hver Servering hørte et Glas af hver Sort, den saakaldte »Mælketoddy«, og disse 2 Glas kostede tilsammen 2 Sk. (4 Øre).

Som omtalt Side 142 havde Peter Spendrup den 7. September faaet tilskødet det senere Gade Nr. 4 i Smedens Gang, og denne Ejendom havde han sammenlagt

*Brændevinsbrænder, cand. theol.
Peter Spendrup.*

med Nr. 10 i Vingaardsstræde, hvilke 2 Ejendomme ved Matrikulen af 1806 havde faaet de nye Matr. Nr. 126 og 129.

Efter Peter Spendrups Død den 9. Marts 1828 blev disse Ejendomme den 13. Juni 1831 tilskødet Sønnen *Frants Julius Spendrup*, der ligeledes var Destillatør, men efter to Aars Forløb skødedes de den 1. Juli 1833 til Destillatør *Johan Andreas Poulsen*.

I mange Aar drev denne Brændevinsbrænderiet og Destillationsforretningen, som senere under Firmanavnet *Poulsen-Spendrups Efterfølger* fortsattes af Destillatør *Jens Kjarbye*, og denne blev vistnok den sidste, der brændte og destillerede i den gamle Brændevinsbrændergaard.

Ved Midten af det 19. Aarhundrede skiftede Ejendommen Ejer, idet den ved Udlægsskøde den 23. Februar 1857 tilskødedes Urtekræmmer *Claus Madsen Fonnesbech*. Det var denne, der i 1844 paa Østergade Nr. 10 havde etableret en Urtekramforretning, den, som senere gik over til at blive en Specialforretning i The.

Den 19. Marts 1883 skiftede Ejendommen Ejer, idet den blev udlagt i Arv til Manufakturhandler *Christian August Bech Fonnesbech*, efter hvem Ejendommen den 20. Oktober 1890 udlagdes i Arv til Fru *Jenny Emma Hilda Fonnesbech Sandberg* i Ægteskab med Nationalbankkasserer *Severin Sandberg* som en Del af hendes Særformue.

Den 30. Juni 1919 tilskødedes Gaarden *Aktieselskabet Th. Wessel & Vett.*

Vingaardsstræde Nr. 8 (Matr. Nr. 130). Som omtalt Side 142 var denne Ejendom tilligemed den foregaaende oprindelig en Del af *Kongens Kaalhøve* imellem Admiral *Tille Giselers* Jord¹⁾ og *Møntergaarden* (d. v. s. Vingaarden), og dens ældre Historie findes derfor skildret ovennævnte Sted.

Ejendommen ejedes i 1645 af Præmmand *Jens Iffversen* og i 1679 af en Mand ved Navn *Jens Søfrensen*, som den 16. April 1683 skødede den til *Hendrich Petersen*. I 1701 den 9. Juni solgtes den ved Auktionsskøde til Snedker *Paaske Jørgensen*, og den 8. December 1717 blev Huset tilskødet Snedker *Peder Clemmensen*.

Den paagældende Ejendom stødte i sin Tid med sin Bagside op til den daværende Baghave, der hørte til Ejendommen Nr. 25 i Lille Kongensgade²⁾, hvorfra der var Udgang til Nr. 8 i Vingaardsstræde.

Den 11. Januar 1745 skødedes Huset til Skræder *Jørgen Pedersen Baastad*, efter hvis Død det arvedes af hans Enke *Ellen Petronelle*, hvorefter det den 12. Januar 1795 overgik til *Ellen Christine Baastad*, som den 12. Juni 1809 solgte det til *Andreas Albrechtsen*.

Af denne skødedes det den 4. Juli 1825 til Murerfrimester *Ignatius Erlewein*, efter hvem det den 3. Juli 1826 solgtes til Skomagermester *Jens Poulsen Louw*, i hvis Slægts Besiddelse Ejendommen var indtil den 26. Maj 1919, da den solgtes til Slagtermester *L. V. Simonsen*, der den 7. Juli s. A. skødede den til *Akts. Th. Wessel & Vett.*

Vingaardsstræde Nr. 6 (Matr. Nr. 131) ØSTERGAARD — MØNTERGAARDEN — VINGAARDEN. Det Areal, som nu indtages af Ejendommen Vingaardsstræde Nr. 6, er en Del af den store Grund, hvor nu Nr. 13 og 15 paa Kongens Nytorv samt Nr. 2, 4 og 6 i Vingaardsstræde m. m. ligger.

1) Se Side 142. 2) Om denne, se Side 114.

Vingaardstræde Nr. 8. Bindingsværks Baghus.

Der laa her i længst forsvundne Dage *Bispens Hovedgaard Østergaard*, der havde faaet dette Navn, fordi den laa Øst for et ældre Anlæg ved Vestergade, hvor Bispens anden Hovedgaard, den oprindelige *Kongsgaard Havn* fandtes.

Det tidligste, man hører om *Østergaard*, er i et Skødeuddrag, meddelt i Sorø Klosters Gavebog, hvor der under 24. Januar 1298 anføres, at Biskop Johannes af Roskilde giver til Sorø Kloster en Grund i Nikolaj Sogn mellem den østre Slotsgrav og Havet nærved Muren, som han for sine egne Penge har købt af Borgeren Tue Alemsmagh og hans Hustru Valborg.

Den her omtalte østre Slotsgrav, *Østergaards Grav*, laa mellem Nikolaj Plads og Gaden Bremerholm, og der er neppe Tvivl om, at saavel Graven som selve *Østergaard* er langt ældre end 1298; de maa sikkert føres tilbage til Absalon eller nærmeste Efterfølgeres Tid.

Om selve *Østergaard* hører vi, at *Ingvar kaldet Hjort* den 8. September 1328 tilstaar at have i Len af sin Broder Biskop Johannes i Roskilde: Københavns Slot, By og den søndre Gaard der, kaldet *Østergaard*, samt Byerne Solbjerg og Serrislev, der var overladt ham med Boskab og Afgifter, saaledes at han forpligter sig til at tilbagegive det alt uden Vægring, naar Biskoppen eller Roskilde Kapitel, hvis han faldt fra, kræver det.

Erik af Pommern erhvervede i Aaret 1416 *Østergaard* tilligemed Roskilde-

biskoppens øvrige Ejendomme til *Kronen*, der inden 1496 afhændede Gaarden til den holstenske Adelsmand *Benedict von Ahlefeldt*. Denne nedrev Gaarden og opførte en ny Hovedgaard, som efter dens Ejer kaldtes *Hr. Benedictis Gaard*.

Det Stræde — nuværende Vingaardsstræde —, som løb forbi Gaarden, benævntes i det Skøde, der den 26. Juni 1529 af *Frederik den Første* udstedtes til Admiral *Tile Giseler*¹⁾, som »*thet stræde, som ligger frann sancti Nicolai kircke gardt och indt till her Benctis gaardt, som kalldis Vingaarden*«. Senere fik Strædet et mere præcist Navn, thi i et Skøde dateret 19. Juni 1575 kaldes det *Wingardtztstredet*, et Navn, som det siden under Betegnelsen *Vingaardsstræde* har beholdt.

Ved *Vingaarden*, som havde afløst *Østergaard*, laa *Kongens Kaalgaard*, hvor der fandtes en stor aaben Plads, og her afholdtes jævnlig Dystløb og Turneringer, ofte med dødeligt Udfald.

Et saadant Dystløb fandt Sted under *Christian den Anden* i Aaret 1517, og her kæmpede to Adelsmænd med skarpe Vaaben mod hinanden. Den ene var Danskeren *Iver Lunge*, der nylig var kommet hjem fra Krigene i Frankrig, Tyskland og Burgund; den anden var den udenlandske Adelsmand *Jørgen Tengnagel*. Helt gode Venner har de to neppe været, og til alt Uheld søgte de begge en Hovedsmandspost i Hæren i Anledning af det forestaaende Togt mod Sverrig. For at stemme Kongen gunstig for Ansøgningerne havde de hver foræret ham et kostbart i Udlandet forarbejdet Kyrads. Kongen, der erfarede, at *Iver Lunge* havde yppet Kiv med *Jørgen Tengnagel*, erklærede nu, at det vilde være bedst, om de prøvede hindrernes Vaabendytighed og Kyradsernes Godhed ved det forestaaende Dystløb i *Vingaarden*.

Ved denne Dyst skete det, at *Iver Lunges* Lansespids blev brækket i *Jørgen Tengnagels* Hjælmmet, og da Hesten ved Stødet blev sky og rendte mod den skilende Skranke, skete dette med en saadan Kraft, at Lansens Jernspids trængte ind i *Jørgen Tengnagels* Øje, saa at han styrtede død til Jorden.

Denne Begivenhed og selve det dødbringende Dystløb er forøvrigt behandlet af Forfatteren *Carl Bernhard* i dennes Novelle »*Krøniker fra Christian den Andens Tid*«, hvor han endda lader *Dyveke* optræde blandt Tilskuerne.

Efter at *Christian den Anden* havde forladt København, var denne forblevet ham tro og blev i den Anledning i Aaret 1532 belejret af *Frederik den Første*.

Under denne Tid blev *Vingaarden* anvendt som Møntsted, hvorfor den blev kaldt *Møntergaarden*.

Navnet var officielt og forekommer i offentlige Dokumenter; saaledes gjorde *Frederik den Første* under 4. November 1529 vitterligt, »att oss elskelige her *Johann Wrne* [d. v. s. Urne], ridder, wor mand, raadt oc embesmand paa wortt slott Køpenhauffn, haffuer nu ladett giffue oss till kiende, att then jordt oc grwnd liggendis neden fore Myntergorden i Køpenhauffn emodt Bremmerholmen, som wij wndte oc gaffue *Niels Stemp*, er nu kommen wtij hans heffdt oc wære«

Den Grund, som *Johan Urne* havde erhvervet, laa overfor *Møntgaarden* paa Vingaardsstrædets modsatte Side, hvor senere *Jean Marechals* Traktørgaard (det første Hotel d'Angleterre) blev indrettet, og hvor nu Handelsbankens Anneksbygning er.

¹⁾ Se Side 142.

Møntergaarden beholdt i adskillige Aar dette Navn, men en skønne Dag vendte man tilbage til det tidligere og mere poetisk lydende Navn *Vingaarden*.

Det maa vel erindres, at Ejendommene Nr. 6 og 4 i Vingaardsstræde er opstaaet af den store Grund, der dannede *Hr. Benedikts Gaard*, den senere *Vingaarden*, og dennes ældre Historie er meddelt Side 30 ff under Omtalen af Ejendommen *Kongens Nytorv Nr. 13*, det tidligere *Hotel du Nord*, og de før omtalte 2 Ejendomme i Vingaardsstræde er udskilt fra Hovedgrunden efter Vingaardens Ejer *Oluf Mouritsen Krognos* Død den 25. Juni 1573.

I Skiftet efter ham den 19. Juni 1575 maatte hans Enke *Anne Hardenberg* indgaa paa en Deling af Gaarden, da der ingen Livsarvinger var, og bemeldte Skifte var af en meget mærkelig Karakter, set med Nutids Øjne. *Anne Hardenbergs* Part bestod i den østre Del af Gaarden, det Hus, hvori hendes afdøde Mand havde boet, og hvad hun videre fik ved Skiftedelingen findes anført foran paa Side 31.

De andre Arvinger var *Christoffer Giøe* til Gunderslevholm, *Mourids Podebusk* til Kørup og *Mogens Giøe* til Galmindrup, og disse fik den vestlige Part af *Vingaarden*, »som er den af den store Sal fra Murankret og Skillerummet bag Salsdøren og Sengekammeret og den Stue næst hos og Stegerset indtil Gavlen med de tvende hvælvede Kældere, som ligger derunder, og den Vaaning, som ligger op til Gavlen, som Walthers Skotte nu udi bor, med den lille Quest, som kaldes Hønsehuset, og det lille Kammer, som er over den Kælderhals næst op til Porten, som gaar ud til Vingaardsstræde. Desuden skal de have og beholde det Hus, som Bryggerset er i, og den nye Stald med Jordsmon og alt, som det nu er forefundet, og de skal have alt Gaardsrum vesten op til Husene fra den Part, som gaar ud til *Vingaardsstræde* og langt ind i Gaarden til den Pæl, som blev sat ned imellem Fru Annes Gaardsrum og deres Gaardsrum. I lige Maade skal de have af Vingaardens Haverum fra det Væggerum næst bag den Port ud til Volden, hvor Fru Annes Haverum slipper og Skillerummet ganger, og saa imod Kongensgade indtil Husene og Skillerum vedtager«.

De tre Arvinger, *Christoffer Giøe*, *Mourids Podebusk* og *Mogens Giøe*, solgte Gaarden mellem 1581 og 1586 til Admiral *Peder Munk* til Estvadgaard, idet samtidig Grænsen mod *Anne Hardenbergs* Part blev reguleret, saaledes at hun afgav en Del af den store Sal og den hvælvede samt modtog det senere Nr. 15 paa Kongens Nytorv.

Admiral *Peder Munk* ejede rimeligvis Gaarden indtil sin Død den 31. Marts 1623, og den næste kendte Ejer var i 1632 Kongens Kammertjener Marcus Radebant, efter hvis Død hans Enke *Marthe Root* overtog Gaarden, som den 29. Maj 1654 af hendes Arvinger tilskødedes Øverste Sekretær *Erik Krag* til Bramming. Denne tilløbte den 19. Januar 1657 af *Arendt Dyssel*, der var Ejer af Ejendommen Lille Kongensgade Nr. 33 (det senere Skippernes Lavshus¹⁾), en Parcel af dennes Grund, der var en Del af den tidligere *Kongens Kaalhøve*. Saavel *Vingaarden* som den tilløbte Parcel blev efter *Erik Krags* Død tilskødet *Albert Gylden-sparre*²⁾, efter hvem Ejendommen ved Hofretsauktionsskøde af 24. September 1696 solgtes til Justitsraad og Hofjunker *Paul Eggers*.

Den næste Ejer var Konferensraad *Lauritz (Lars) Bentzon* til Sæbygaard, der

¹⁾ Se Side 117. ²⁾ Denne var Broder til Griffenfeldt.

fik Gaarden tilskødet ved Auktionsskøde af 20. Maj 1716. Ved Mandtallet efter Bybranden 1728 anføres han som boende i Ejendommen — daværende Matr. Nr. 127 — med 2 Børn, 6 Tjenere og 3 Piger.

Medens han er Ejer, udskilte han, uvist af hvilken Grund, en lille Parcel af Grunden mod Vingaardsstræde, det senere Gade Nr. 4.

I over 23 Aar beholdt han Gaarden, som han solgte den 11. Juni 1739 (tinglæst den 12. Oktober s. A.) for 5.000 Rdlr. Dansk Kurant til »Høyvelbaarne Frue *Idde Margrethe von Reventlou*, Grævinde af Knuthenborg, Frue til Søerup, Sundbye-gaard, Lundegaard og Knuthenborg, Afgne Græve og Geheime Raad Adam Christopher von Knuths Enke Frue og hendes Arvinger«. Og det bemærkes endvidere i Skødet¹⁾, at Salget angaar »een mig tilhørende, her i Kiøbenhavn, *Viin-Gaarden* kaldet, beliggende i Viin-Gaard-Strædet imellem Mr Jacob Rostborgs²⁾ paa den eene og Borger og Mester Snedker Peder Clementsens³⁾ paa den anden Siide«. I Skødet anføres tillige, at der til Gaarden hører Plads, Have, Bryggerkedel, Kakkelovne og »Betrækninger«.

Som man af ovenstaaende vil se, var der i Skødet hverken anført Angivelse af Kvarteret eller Matrikulnumret, thi dette blev først indført ved Reskript af 27. Juli 1759 og Raadstueplakat af 1. August s. A.

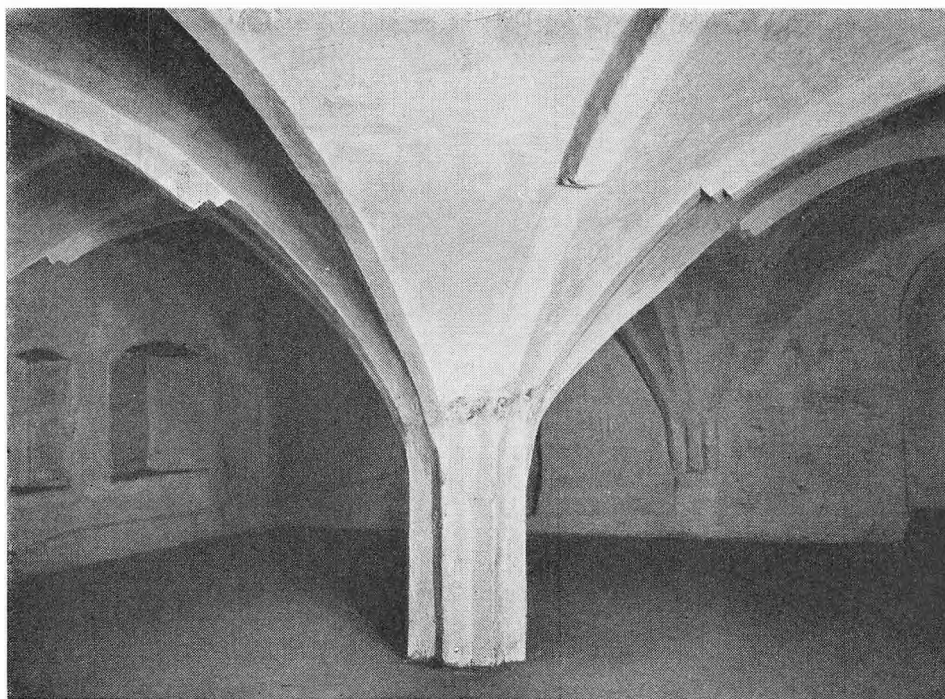
Efter Grevinde Knuth skødedes *Vingaarden* den 19. December 1757 til den skotskfødte Købmand *John Brown*, der senere blev Grosserer, Generalkrigskommissær og Direktør i Asiatisk Kompagni. Han havde tidligere ejet Nylhavn Nr. 63, der dengang var en gammel Bindingsværksbygning; senere købte han en Gaard og Plads i Overgade oven Vandet, og efter at være blevet gift med Storkøbmanden og Tovværksfabrikanten *Peter Applebys* 17-aarige Datter var det, at han købte *Vingaarden*; Aaret efter dette Køb købte han tillige Naboejendommen Nr. 4 i Vingaardsstræde.

Vingaardens Have, den tidligere *Kongens Kaalgaard* strakte sig dengang hen bag Ejendommene Nr. 17 til 31 inkl. i Lille Kongensgade, men et Stykke blev dog senere fraskilt.

I John Browns Ejertid udbrød der Lørdag Nat den 4. Maj 1776 en voldsom Ildebrand i Vingaardsstræde i Brygger *Jacob Christensen Koutrup's Gaard* mellem Ulkegade og Skvaldergade (nuv. Nikolajgade), og som lagde Gaarden samt de tilstødende Gyder *Malerens Gang* og *Bagerens Gang* i Aske. Brygger Koutrup søgte nu en anden Gaard i Nærheden, hvor han kunde fortsætte sit Bryggeri, og i den Anledning indledede han Underhandlinger om et Køb af *Vingaarden*, som John Brown var villig til at sælge, Købet var halvt om halvt gaaet i Orden, men da lagde Brandvæsenet sig imellem og nægtede at godkende *Vingaarden* som blivende Bryggergaard, fordi man ikke mente, at den var egnet dertil. Der blev derfor ikke noget Salg af Gaarden til Brygger Koutrup, som derefter erhvervede den endnu eksisterende Gaard Nr. 14 i Lille Strandstræde, som mange Aar senere købtes af Det kongelige Teater.

John Brown skødede den 6. Januar 1783 *Vingaarden* til Vinhandlerne *Søren*

¹⁾ L. Bentzons originale Skøde til Grevinde Knuth ejes af Magasin du Nord. ²⁾ Jacob Rostborgs Ejendom var Vingaardstræde Nr. 4. ³⁾ Snedkermester Peder Clementsens Ejendom var Vingaardstræde Nr. 8, se Side 154.

Vingaardens Kælderhvelving i Vingaardstræde Nr. 6.

Kolstrup og *Ditlef Bøhling*, og samme Aar, som disse købte Ejendommen, udlejede de flere Lokaler i denne til »*Det harmoniske Selskab*«, der var stiftet den 19. Juni 1778 af Hørkræmmer *J. A. Horneman*, Auditør *Otto Tønsberg*, Forfatteren *P. N. Nygaard* m. fl. og havde lige fra sin Stiftelse en musikalsk Bestemmelse. Efter at have haft forskellige Lokaler omkring i Byen er det, at de i 1783 slutter Aftale med Værterne i Ejendommen *Vingaarden*, og i denne gamle Gaard begyndte *Det harmoniske Selskabs* egentlige Glansperiode, saa at der stod Gny om *Vingaardstræde-Koncerterne* rundt omkring i Byen.

Det har desværre været umuligt at finde nogen tinglæst Lejekontrakt fra Selskabets første Aar i *Vingaarden*, men da denne var blevet solgt til den foran ofte omtalte Brændevinsbrænder og Destillatør *Peter Mathias Spendrup*, sluttede den nye Ejer den 9. Maj 1796 et Lejemaal med *Det harmoniske Selskab* om en aarlig Leje af 800 Rdlr. for nedennævnte Lokaliteter.

I 1. *Etage* (d. v. s. Stuen) fandtes en Stue paa 3 Fag til Gaden og 1 dobbelt Fag til Gaarden, endvidere et Kabinet paa 2 Fag, en Stue til Gaarden paa 3 Fag, en do. paa 2 Fag, en do. paa 1 Fag. Paa den anden Side af Trappen: til Gaarden et Køkken paa 2 Fag og et deri værende Spisekammer.

I 2. *Etage* (d. v. s. 1. Sal): En Sal paa 3 Fag til Gaden og 1 Fag dobbelt Vinduer; til Gaarden et Kabinet paa 2 Fag, en Koncertsal til Gaarden paa 6 Fag samt

et bagved Salen værende Værelse. Paa den anden Side af Trappen: til Gaarden et Køkken paa 2 Fag, »hvori er indrettet et Værelse til Retirade«, en Sal paa 2 Fag og et Kammer paa 1 Fag.

I 3. *Etage* (d. v. s. 2. Sal): En Sal paa 3 Fag til Gaden og 1 dobbelt Fag til Gaarden, et Kabinet paa 1 Fag, en Sal paa 6 Fag til Gaarden samt et bag Salen værende Værelse. Paa den anden Side af Trappen: et Køkken paa 2 Fag, en Sal paa 2 Fag og et Kammer paa 1 Fag, alt til Gaarden.

Det var saaledes intet lille Lokale, Selskabet raadede over, og derfor var det blevet muligt at give Damer Adgang til Koncerter m. m., hvilket hidtil ikke havde været Tilfældet.

Det harmoniske Selskab var Datidens førende Selskab paa Musikkens Omraade og spillede dengang en meget stor Rolle. Dets Orkester var det største, som fandtes, og det bestod af 16 Violiner, 4 Bratscher, 4 Violonceller, 3 Kontrabasser, 2 Fløjter, 2 Oboer, 2 Horn og 2 Fagotter.

Blandt de Optrædende var: *Emilius Kunzen* (Komponisten af Operaen »Holger Danske«), Dirigenten og Komponisten *Joh. E. Hartmann*, Sangerinden *Mad. Catharine Bertelsen* (alias *Mad. Frydendahl*), Sangeren, Musikeren og Komponisten *Edouard Du Puy*, Komponisten *C. E. F. Weyse*, der 16 Aar gl. debuterede som Klaverspiller.

Vingaarden, hvis daværende Matr. Nr. var 137, blev den 4. Juli 1791 overtaget af *Brand Assurance Cassen*, der samme Dag solgte den til Traktør *Christopher Bøhm*.

Hened fire Maaneder efter, at denne havde købt den store Gaard, læste man i »Adresseavisens« Nr. 234 for Onsdag den 2. November 1791 et større Avertissement, affattet paa Dansk, Fransk og Tysk, saalydende:

Christopher Bøhm i Viingaardsstræde Nr. 137, hvor det harmoniske Selskab holder sin Forsamling, er sindet at aabne den 14. i d. M. et Middagstafel for et sluttet Selskab af 16 Personer, som samme Dag præcis Kl. 2, ligesom de følgende Dage, serveres. Han giver 3 Retter vel tillavet Mad, og lover den strengeste Reenlighed og god Opvartning, og beder, at de, som vil indgaae i Selskabet, behagelig forinden denne Tid vil melde sig hos ham. Personen betaler 10 Rdlr. maanedlig for Mad, og Drikkevare efter Behag, aparte. Skulde Selskabet inden denne Tid ikke blive fuldstændig, saa aabnes dog samme Dag og Time en table d'hote, hvor Personen betaler for Spiisning 2 Mk. 8 Sk.¹⁾ indtil Antallet til et sluttet Selskab er complet. De, som behage et Dejeuner eller Souper, eller naar et Selskab vil spise for sig selv, behage at melde det betids i Forvejen, og skal de da til Fornøjelse og paa det billigste betienes.

Hvorvidt Christopher Bøhmes Selskabs Arrangement kom i Stand, skal lades usagt, men han fik i ethvert Fald en Konkurrent, som oven i Købet underbød ham. Denne Konkurrent indrykkede i »Adresseavisens« Nr. 242 for den 14. November 1791 følgende Avertissement:

¹⁾ 2 Mk 8 sk = 80 Øre.

Ludvig Amaltrie, Reverenzgade Nr. 144,¹⁾ agter at holde table d'hote, Maden bliver tillavet paa fransk Maade med 4 Retter hver Gang og Forandring hver Dag, hver Person betaler 2 Mk. Man kan ogsaa spiise portionsvis. Man kan tillige læse de franske Aviser hos ham. Iligemaade faaes alle Sorter Kager, Gelee og Blancmanger hos ham til forskiellige Priser. Han begynder den 20 i denne Maaned, og man spiser Kl. 1 en halv.

Christopher Bøhmes Ejerskab af *Vingaarden* blev ikke af lang Varighed, thi allerede den 19. Marts 1792 solgte han Gaarden til Superkargo *Niels Clausen*, der Aaret efter skødede den til Brændevinsbrænder og Destillatør *Peter Mathias Spendrup* den 27. Maj 1793.

Ved den store Bybrand i 1795 var *Vingaarden* meget stærkt truet af Ilden, som havde omspændt hele den modsatte Side af Vingaardsstræde. Blandt de Bygninger, som brændte her, var Hjørnebygningen af Vingaardsstræde og daværende Reverenzgade (nu Laksegade), hvor *Hotel d'Angleterre* dengang var. Konferensraad Anckers Gaard — det senere *Hotel du Nord* — var stærkt truet, men det lykkedes at redde den ved at overtrække den med udspændte Sejl, paa hvilke der stadig blev sprøjtet Vand.

Om Spendrups Ejendom, *Vingaarden*, hedder det i en datidig Beretning: »Brændevinsbrænder Spendrup reddede ligeledes ved sin Tilstedeværelse, anstrengt Flid, Møje og Bekostning ikke allene sin store kostbare Gaard i Vingaardsstræde, men endog en Bindingsværksbygning, som i en snever Gade var udsat for Ilden paa 3 Sider, og hvor Ilden ogsaa adskillige Gange antændte, men blev strax slukt«.

Medens Peter Spendrup ejede *Vingaarden*, var det, at den 22-aarige *H. C. Andersen* i April Maaned 1827 rejste fra sit alt andet end behagelige Ophold hos den ovenud strenge og spottende Rektor *Simon Meising* i Helsingør for at tage Ophold i Vingaardsstræde Nr. 131, det nuv. Gade Nr. 6, paa 3. Sal og fortsætte sine Studier der.

Rejsen var hovedkulds blevet bestemt, thi en af Lærerne ved Latinskolen i Helsingør, Adjunkt *Christian Werlün*, havde uden *H. C. Andersens* Vidende tilskrevet Etatsraad *Jonas Collin*, der faderlig tog sig af den vordende Digter og gjort ham

H. C. Andersen.

¹⁾ Reverenzgade var den forreste Del af Laksegade, og Nr. 144 var det senere Gade Nr. 4, nu en Del af Handelsbankens Anneksbygning.

bekendt med Forholdene i Meislings Hus. Collin bestemte straks, at Andersen skulde rejse med det samme og sendte ham 4 Rdlr. til Rejsen. Han blev derefter anvist Logis i Vingaardsstræde Nr. 6 hos Enkefru *Kirstine Schwartz f. Hybert*, der skulde have 4 Rdlr. maanedlig for Logis, medens Andersen fik 5 Rdlr. maanedlig til Frokost og Aftensmad; Middagsmad fik han paa bestemte Dage hos forskellige Familier. Om Mandagen spiste han hos Kommandør Wulff, om Tirsdagen hos Collins, Onsdagen hos Etatsraad Olsen, Torsdagen hos Fru Müffelmann¹⁾, Fredagen hos H. C. Ørsted og Lørdagen hos Forvalter Balling; derimod var han om Søndagen frit stillet med Invitationer.

Det Værelse, H. C. Andersen havde hos Fru Schwartz, var et ikke ret stort Tagkammer med skraa Vægge og et Tagvindue, og i et lille Skab i Væggen havde han sine Fødevarer til Frokost og Aftensmad, bestaaende af Brød, Smør og Pølse.

Fra sit Tagvindue kunde han se Nikolaj Kirketaarn, thi dengang havde Gros-serer *H. P. Lorentzen* endnu ikke opført den høje Husrække mellem Lille Kongsgade og Skvaldergade (nuværende Nikolajgade).

Her paa dette Tagkammer skrev han Digtet »Det døende Barn«, det, hvormed han debuterede i Johan Ludvig Heibergs »Flyvende Post« i 1828 samme Aar, han blev Student.

H. C. Andersens Ophold hos Fru Schwartz blev ikke af længere Varighed, thi da Ejendommens Ejer Peter Spendrup var død den 9. Marts 1828, flyttede Fru Schwartz fra *Vingarden* i Løbet af Aaret og fik Bolig i samme Gade Nr. 10 hos Spendrups Søn Frantz Julius Spendrup, medens Andersen fik Logis andetsteds i Byen.

Efter Peder Spendrups Død tilskødedes Ejendommen den 20. Juni 1831 Urtekræmmer *Henrik Pohlman Harboe* for 24.000 Rdlr., men Aaret efter skiftede den atter Ejer, idet den for 36.000 Rdlr. Sedler og 4.000 Rdlr. Sølv den 28. Maj 1832 solgtes til Urtekræmmer *Jacob Hansen*.

Denne udlejede fra Oktober Flyttedag 1833 i. Salen (en Del af de Lokaler, Det harmoniske Selskab tidligere havde haft) til »Beständig borgerlig Forening«, der, fraregnet en enkelt Afbrydelse, havde sit Vinterlokale her (Sommerlokalet var paa »Store Ravensborg«) i mange Aar.

I Midten af 1830-erne boede paa Kvisten i Mellembygningen Valdhornist ved Livjægerkorpset, Kapelmusikus *Siger Helsted* med sin Familie, hvoriblandt var Sønnerne *Edvard Helsted* (den senere Komponist og Musikpædagog) og *Carl Adolph Helsted* (den senere Sanglærer og Komponist), der begge var ansat i det kongelige Kapel. Eduard Helsted havde forøvrigt yderligere to Fornavne *Mads Ebbe*, men dem havde han faaet ved en Fejltagelse. Hans Forældre havde nemlig bestemt, at hans Døbenavne skulde være *Eduard Mazeppa*; dette sidste Navn havde vedkommende Kirkes Klokker fuldstændig misforstaaet, og muligvis har han ikke hørt Tale om Lord Byrons Digtning om Kosakhetmanen Mazeppa, thi han opfattede det som Mads Ebbe, hvilke to Navne Eduard Helsted altsaa fik i Daaben.

I det Helstedske Hjem kom Sønnernes jævnaldrende Venner *Niels W. Gade*, *Frederik Høedt* og *Michael Wiche*, den store, altfor tidlig døde og endnu uovertrufne Skuespiller.

¹⁾ Fru Müffelmann, der boede i Bredgade, var født Tutein og Moder til den af Christian Winther i »Flyv Fugl, flyv over Furesøens Vov« besungne Alville.

Bindingsværks Sidelus i Vingaardstræde Nr. 6.

Michael Wiehes Enke, *Emilie* f. Thorsen, skriver i sine Erindringer om det Helstedske Hjem i Vingaardsstræde: »I Helsteds Hus var Gade jo en stadig Gjæst foruden Michael og Høedt, og her sad Michael fortryllet mange Aftener i et Sofahjørne og hørte Gade spille Beethoven og Mozart, som han paa denne Maade gjorde Bekjendtskab med. Gade var ogsaa dengang i Kapellet med 50 r. om Aaret i Gage«.

Vingaarden, den Ejendom, hvor *Det harmoniske Selskab* lagde Grunden til sin førende Stilling paa det musikalske Omraade, blev atter Forgaarden til Musikens Højborg, thi blandt de unge Musikere, der kom i det Helstedske Hjem, var der een, som gik med Marskalsstaven, Førerstaven, i sit Tornyster, og det var *Musikforeningens* vordende Dirigent *Niels W. Gade*.

Carl Helsted var blevet ansat som Volontær i Rentekammeret (det senere Finansministerium), men det passede ham ikke, thi han vilde være Musiker, og saa ivrigt studerede han Musikken, at han i 1837 blev ansat i Kapellet.

Om det Musikliv, der herskede i *Vingaarden*, skriver Kapelmusikus Professor *Frits Bendix*: »Nu blev der for Alvor drevet Musik i hans (d. v. s. Carl Helsteds) og hans Broder Edwards Bolig i Vingaardsstræde. Det var i det store Værelse med de indmurede Malerier, i det samme Hus, hvor »bestandig Borgerlig« havde sine Lokaler, og hvor H. C. Andersen beboede et lille Værelse. Og det var ikke Fuskere, der mødtes deroppe til den staaende Kvartet. *Niels W. Gade* var første Violin. *Fritz Schram*, *Peters Broder*¹⁾, der i lange Tider var Soloviolinist i Kapellet, var anden, *Edvard* og *Carl Helsted* henholdsvis Bratsch og Violoncel. Helst spillede *Gade* Beethoven. Og notable Tilhørere havde de ogsaa: Der var *Høedt*, den mest æstetiske af alle æstetiske Skuespillere, og der var *Ferslew*, den mest filosofiske af alle filosofiske Sangere. Og var man træt af at spille Strygekvartet, af at æstetisere og filosofere, satte *Carl Helsted* sig til Klaveret og gennemgik med sin høje Baryton alt, hvad de unge, graadige Musikere kunde faa fat paa af Sanglitteratur.«

Et kvart Aarhundrede senere træffes atter *Helsted*-Navnet knyttet til *Vingaarden*, da den 43-aarige Kapelmusikus *Carl Helsted* i 1860 med sin Hustru og 3-aarige Søn *Gustav* (den senere Organist og Repetitor ved Musikforeningens Korprøver) boede paa 2. Sal i Forhuset.

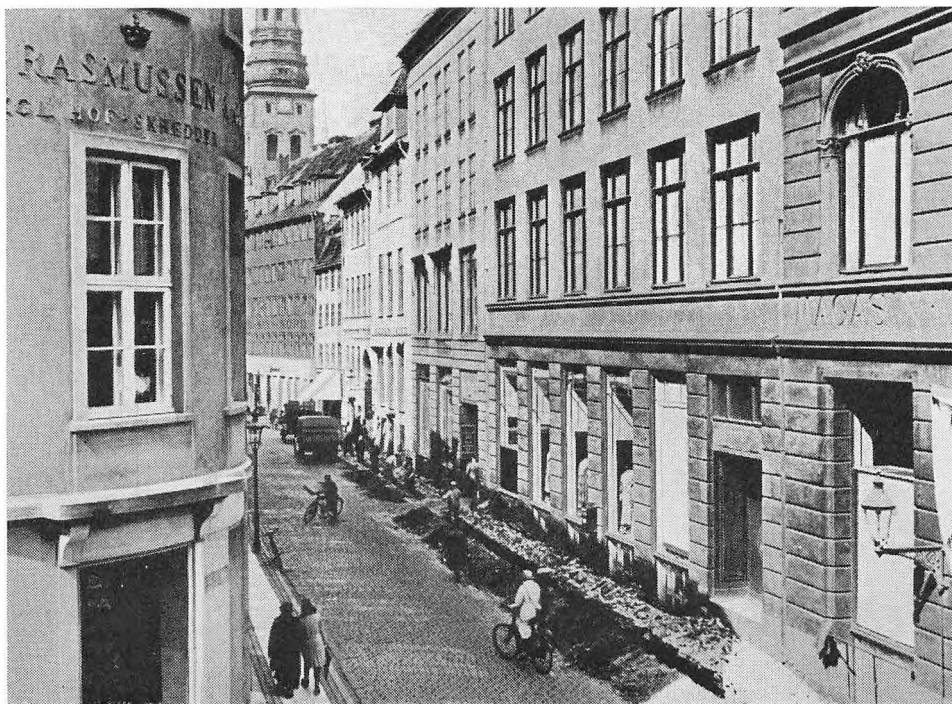
Efter den hidtidige Ejers og dennes Enkes Død tilskødedes *Vingaarden* den 16. Marts 1846 Sadelmagermester og Dannebrogsmænd *Axel Schmidt* og 4 Aar senere, den 7. Januar 1850, solgtes den for 46.300 Rdlr. til Grosserer og Urtekræmmer *Adolph Schlichtkrull*.

I dennes Ejertid fornyedes Lejemaalet med *Den bestandig borgerlige Forening*, til hvilken A. Schlichtkrull ifølge Lejekontrakt af 10. April 1872²⁾ bortlejede fra Oktober Flyttedag s. A. Stueetagen og 1. Sals Etage paa højre Side af Porten for en aarlig Leje af 1.400 Rdlr. Det udlejede bestod af: I Stueetagen et Værelse til Gaden paa 3 Fag, et Værelse paa 1 Fag, en Stue til Gaarden paa 3 Fag, en do paa 1 Fag, et Køkken paa 2 Fag samt Spisekammer med faste Brædder og Hylde.

Paa 1. Sal fandtes en Sal til Gaden paa 3 Fag, et Værelse paa 1 Fag, en Sal

¹⁾ Kapelmusikus *Fritz Schrams* Broder var Bassangeren Kammersanger *Peter Schram*.

²⁾ Den originale Lejekontrakt cjes af Magasin du Nord.

*Vingaardstræde Nr. 2—10 inkl. Ejendommen Vingaarden
er den 3die paa højre Side.*

til Gaarden paa 6 Fag, hvori er anbragt et Orkester med tilhørende 7 Nodestole. I Sidehuset var der et Værelse paa 2 Fag, et do paa 1 Fag og et do paa 2 Fag. Med det udlejede fulgte en Kælder til Brændsel samt Adgang til Tørreloft. Selskabet skulde i Lejetiden, der var paa 5 Aar, selv afholde og bekoste alle Reparationer og Vedligeholdelse af det lejede.

Endvidere anførtes i Lejekontrakten, at Lokalerne var udlejet til Klublokale, og at Fremleje ikke maatte finde Sted, men det skulde dog være Selskabet tilladt for en enkelt Aften at udlaane eller udleje Lokalerne paa 1. Sal, dog kun til saadan Afbenyttelse, som Ejeren efter sin Mening finder passende. Navnlig maa Lokalerne ikke overlades eller udlaanes til Afbenyttelse til Andagtsøvelser af Religionssekte udenfor Folkekirken, ej heller til saakaldet offentlig Sang eller Dans, til støjende Forsamlinger eller til Afholdelse af Auktioner.

Endvidere havde Kontrakten den Bestemmelse, at Indkørsel i Porten ikke maatte finde Sted, men at de, der skal deltage i Baller, Forsamlinger etc., maa staa af Vognene udenfor Porten.

Denne Bestemmelse maa have været højst ubehagelig for selskabs- og balklædte Damer med hvide Strømper og tynde udskaarne Sko, naar det var Regn- eller Snevejr. Men maaske har Datidens Herrer været saa galante, at de har løftet Da-

Udsigt fra Magasin du Nords Tag mod Christiansborg Slot.

merne ud af Vognene og baaret dem over Fortovet ind i Porten; der har vel neppe været anbragt nogen Baldakin eller Skærm over Fortovet fra Kørebanen til Portindgangen.

I 1874 skiftede *Vingaarden* Ejer, thi den 12. Januar tilskødedes den for Kr. 70.000.— Malermester *Hans Severin Jensen* og Snedkermester *Jens Andreas Jensen* der førte Firmanavnet *Severin & Andreas Jensen*, det Firma, som i 1869 havde købt *Hotel du Nord*, og som ved det nye Køb kom til at raade over det store Areal, der strakte sig over Kongens Nytorv Nr. 13 og Vingaardsstræde Nr. 6 paa nær den mellemliggende Ejendom Nr. 4 i Vingaardsstræde, men denne erhvervedes af Firmaet i 1881.

Severin & Andreas Jensen solgte dog *Vingaarden* i 1898, da de den 10. Juli for en Salgssum af Kr. 353.000.— skødede den til Grossererne *Victor Albert Christensen* og *Alfred Georg Christensen*, Indehavere af Firmaet *I. E. Møllers Enke & Komp.*, der den 16. Juli 1917 skødede den ganile Gaard til *Akts. Th. Wessel & Vett.*

Ejendommen *Vingaardsstræde Nr. 6* er ubetinget den interessanteste Bygning i *Magasin du Nords* store Huskarre, thi Størstedelen af den er *Benedikt von Ahlefeldts* Gaard *Vingaarden*, som han opførte omkring Aar 1500 i Stedet for den nedbrudte *Østergaard*.

Udsigt fra Magasin du Nords Tag mod Nikolaj Kirke.

Som foran omtalt¹⁾ foretog *Magasin du Nord* i Aaret 1933 en Udvidelse, og denne gav Anledning til, at der samtidig blev iværksat en nøje Undersøgelse af den udgravede Grund.

Ved denne Lejlighed fandt man *Benedikt von Ahlefeldts* gamle Gaard paa den sydøstlige Del af Ejendommen Nr. 6 i Vingaardsstræde.

Den ligger med Sydgavlen til Strædet og med Nordgavlen indbygget i Huse fra senere Tid.

Endvidere udgravede man Nord for Nordgavlen og 40 m fra Vingaardsstræde en stor, kvadratisk Brønd samt en Vinkel af Kampestensfundamentet for et middelalderligt Stenhus tilligemed en 60×60 cm Stræbepille foran dets Sydмур. Disse fundne Murrester stammer fra den gamle *Østergaard*, og *Benedikt von Ahlefeldts* Gaard, *Vingarden*, staar altsaa paa dennes Plads.

I Forbindelse med Udgravningen blev ogsaa *den endnu staaende Middelalderbygning* undersøgt og opmaalt af Arkitekt *C. G. Schultz* paa Bymuseets Vegne²⁾.

Ved en senere Undersøgelse er i en af Stueetagens Midtermure fundet et større, firkantet Rum, der gik paa langs ned til Kælderetagen. Det er efter al Sandsynlighed Gaardens »Hemmelighed«, altsaa et »Privet«, der ikke maa forveksles med

¹⁾ Se Side 32 o. fl. ²⁾ Om denne, se Side 33.

Fortidens sagnomspundne »*Oublietter*«, der tjente til forbryderiske Bortfjernelser af en eller anden Person, som man havde noget imod.

Det, der nu er Ejendommens Kælder, var i sin Tid Stueetage, men paa Grund af Terrænets tiltagende Opfyldning blev den allerede i 1575 benævnet Kælder. Denne var inddelt i 3 Rum, hvoraf det nordligste maalte $5,3 \times 8,0$ m, det midterste $9,4 \times 8,0$ m, og det sydligste (mod Vingaardsstræde) $9,4 \times 8,5$ m. Alle Rum har været overhvælvede med *Krydshvælvinger* med stærkt fremspringende *Grater*,¹⁾ men i det sydlige er de nufjernet.

Det nordlige Rum havde kun to jævnsides liggende Hvælvinger, medens de andre hver havde fire, og i de store Rum støttedes Hvælvingerne af en muret Midterpille; den frie Højde i Rummene var 3,0 m, fra Gulv til Hvælvingssisse.

Man maa haabe, at *Benedikt von Ahlefeldts* gamle Gaard *Vingaarden* med dens svære Mure, dens »zirede« Gipslofter og dens Kælderhvælvinger med Murpillerne maa blive bevaret for Eftertiden, naar engang ad Aare denne Del af Øster Kvarter kommer i Støbeskeen.

Byen har lidt for store Tab af gamle, smukke, karakteristiske og historiske Bygninger ved Bybrandene i 1728 og 1795, det engelske Bombardement i 1807 og de tyske Sprængninger i den sidste Del af Besættelsestiden, saa man har ikke Raad til at miste flere. Var det ikke Worsaae, der i sin Tid sagde de manende Ord »*Fremtiden vil af Nutiden kræve Fortidens Arv!*«

Vingaardsstræde Nr. 4 (Matr. Nr. 132) er forholdsvis sent blevet selvstændig Ejendom, idet den som en Parcel af Naboejendommen Nr. 6 blev udskilt af dennes daværende Ejer, Konferensraad *Lauritz Bentzon*²⁾ der omkring 1717 solgte Ejendommen til Ekvipagemester *Svend Svendsen*, der i 1721 solgte den til *Jacob Rosborg*.

Denne skødte Ejendommen den 24. Oktober 1758 til daværende Købmand *John Brown*, der i Forvejen var Ejer af Naboejendommen Nr. 6, saaledes at disse to Ejendomme atter kom paa een Haand.

Senere, i 1779, blev Huset tilskødt *Det kongelige Stift Vallø*, og den 11. Juli 1796 fik Snedker *Joachim Christian Esmann* tinglæst Skøde paa det.

Denne ejede det i en Snes Aar, og den 16. December 1816 solgtes det til Snedkermester *Søren Kellermann*, fra hvem det den 29. Marts 1819 blev tilskødt Snedkermester *Christian Devenou*, der ogsaa kaldte sig *Duveneau*, i hvis og hans Enkes Besiddelse det var indtil 1856, da det den 10. Marts overgik til Instrumentmager *Jacob Isaach Polack*.

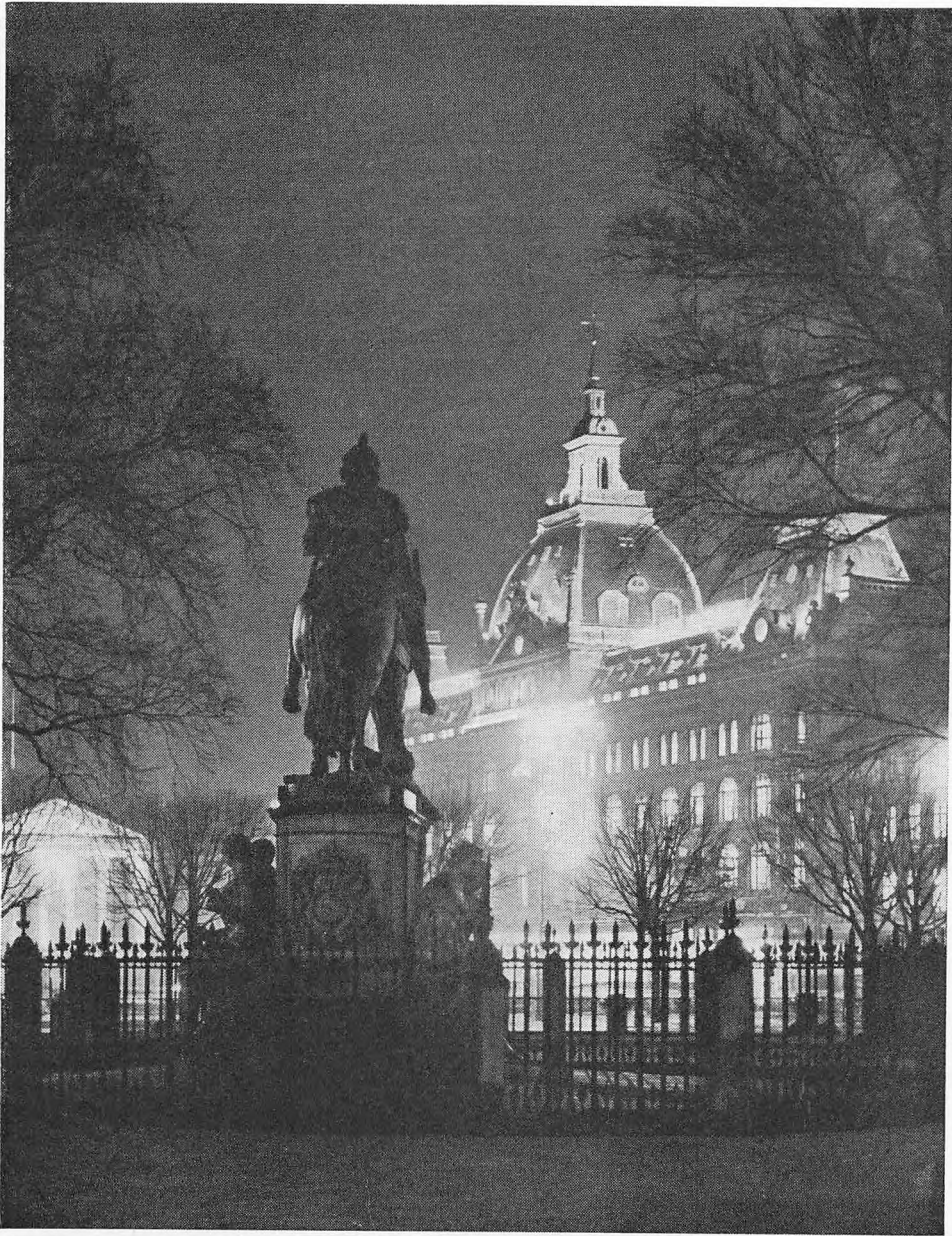
Medens Ejendommen var i *Devenous* Besiddelse, boede paa 1. Sal til Gaarden i 1840 Løjtnant, Adjutant ved det borgerlige Infanteri samt Snedkermester *Johannes Lassenius Kramp*.

Denne var den senere saa kendte Haandværkerlærer, der allerede i 1837 havde stiftet Snedkernes Tegneforening, og det var ham, der i 1843, da *Teknisk Institut* blev stiftet, opgav Snedkerprofessionen for at blive Institutets Inspektør og dermed dets egentlige Leder.

Fra Instrumentmager *Polack* gik Ejendommen den 11. Januar 1869 over til

¹⁾ En Grat betyder en paa langs løbende skarp Kant eller Kam (Haandværksudtryk).

²⁾ Se Side 157.

Marskandiser *S. Johansen*, der den 10. Januar 1881 skødede den til Malermester *Hans Severin Jensen* og Snedkermester *Jens Andreas Jensen*, Firma *Severin & Andreas Jensen*.

Disse sammenbyggede Huset med deres Ejendom *Hotel du Nord*, og den 27. August 1881 tinglæstes en Resolution af 7. Februar s. A., hvorved Ejendommen Nr. 4 i Vingaardsstræde, Matr. Nr. 123 i Øster Kvarter er sammenlagt med Matr. Nr. 1 i samme Kvarter, Gade Nr. 13 paa Kongens Nytorv *Hotel du Nord*.

Dermed gled Nr. 4 ud som selvstændig Ejendom, og da *Th. Wessel & Vett* i 1889 købte Ejendommen *Hotel du Nord*, var Nr. 4 i Vingaardsstræde en Del af denne Bygning og saaledes indbefattet i dette Køb.

Nu, da alle de i det foregaaende skildrede Ejendomme — paa een eneste nær — ejes af *Magasinet du Nord*, er hele det vidtstrakte Areal, som i sin Tid hørte til *Østergaard*, den senere *Vingaarden*, atter samlet paa een Haand, der raader over Strækningen Kongens Nytorv til Bremerholm og Østergade til Vingaardsstræde.

Hele dette store Forretningskompleks skyldes den Forudseenhed, som to fremadstræbende unge Mænd, Theodor Wessel og Emil Vett, lagde for Dagen, da de i 1889 ved Købet af Ejendommen *Hotel du Nord* paa en Maade lagde Grundstenen til det vidtomspændende Stormagasin.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side
Kongens Nytorv og Hovedvagten	17
»Hesten«	21
Kongens Nytorv i det 18. Aarhundrede	23
Kongens Nytorv i Midten af det 18. Aarhundrede	27
Det daværende Komediehus	29
Østergade ved Hjørnet af Kongens Nytorv	31
Vinterbillede fra Kongens Nytorv	32
Det kongelige Teater	33
Storkanslerens Palæ	35
Kongens Nytorv med »Hesten« og Hovedvagten	37
Charlottenborg og Gæthuset	40
Kongens Nytorv set fra Husrækken mellem Bredgade og Store Kongensgade	41
Vise om Hyrekusk Rasmus Jørgensen	45
Kongens Nytorv ved Hjørnerne af Ny Adelgade. Reklamebillede	47
Magasin du Nord	49
Kongens Nytorv Nr. 13, 15 og 17	50
Kongens Nytorv Nr. 15 og 17	53
Kongens Nytorv med Nr. 17, 19, 21 og 23 samt Hotel d'Angleterre	55
Menu fra Carl Neiiendams Restaurant, Kongens Nytorv Nr. 17	57
Kongens Nytorv Nr. 21 og 23 samt Hotel d'Angleterre	61
Parti af Østergade	63
Østergade Nr. 9. Reklamebillede	65
Østergade Nr. 11. Reklamebillede	69
Østergade Nr. 13. Reklamebillede	77
Østergade Nr. 15. Reklamebillede	81
Østergade Nr. 15, Loftsdekoration	83
Østergade Nr. 15, Loftsdekoration	85
Østergade Nr. 15, Loftsdekoration	87
Østergade Nr. 23, 25 og 27	93
Integade mellem Østergade og Lille Kongensgade	97
Lille Kongensgade Nr. 25—33	113

Skippernes Lavshus	117
Stenplade fra Skippernes Lavshus	118
Gaardparti fra Skippernes Lavshus	119
Huse i Holmsgade	125
Gaard i Holmsgade	129
Gaard i Holmsgade	131
Gennemgang til Smedens Gang	133
Hjørnet af Vingaardstræde og Holmsgade Nr. 23.	135
Skt. Nikolaj Kirke med de ældste Slagterboder	141
Brændevinsbrænder Spendrups Skilt	143
Gaardparti fra Vingaardstræde Nr. 10	147
Gaardparti fra Vingaardstræde Nr. 10	149
Johannes Ewald	151
Brændevinsbrænder Peter Spendrup	153
Gaardparti fra Vingaardstræde Nr. 8	155
Kælderhvælving i Vingaardstræde Nr. 6	159
H. C. Andersen	161
Vingaardstræde Nr. 6. Gaardparti	163
Vingaardstræde Nr. 2—10	165
Fugleperspektiv fra Magasin du Nords Tag	166
Fugleperspektiv fra Magasin du Nords Tag	167
»Hesten« med Magasin du Nord i Baggrunden	169

NOTER OG KILDEHENVISNINGER

For Ejendommens ældre Histories Vedkommende henvises til Generalmajor H. U. Ramsings to Værker: »Københavns Ejendomme 1377—1728, Øster Kvarter« (1943) og »Københavns Historie og Topografi i Middelalderen« (1940).

- 10 G. F. Lassen: Documenter og Actstykker til Københavns Befæstnings Historie (1855) S. 26.
- 11 Københavns Diplomatarium I Nr. 185, S. 234.
- 11 Nær og Fjern 1873 Nr. 36.
- 12 G. F. Lassens førnævnte Værk S. 28.
- 12 H. Degenkolv: Oplysninger om Orlogsværftet. Tr. s. Mskpt. 1894. S. 5.
- 12 Chr. Axel Jensen: Ruinerne under Christiansborg, Absalons Mur og Københavns Slot. Nationalmuseets Vejledning for Besøgende. 1924.
- 12—13 Sganarel (Axel Henriques): Gamle Viser 6. Samling 1921. S. 60—61.
»Bræddehytten« laa paa Vesterbrogade mellem »Restaurant Wivex« og »Hotel Terminus«. Den var en meget besøgt og meget billig Restaurant; den blev nedrevet i November 1908 for at give Plads for Bernstorffsgade.
- 13 H. U. Ramsing: Admiral Gjeddes Gaard (Berl. Tid. 21. 4. 1921).
- 14 Københavns Diplomatarium I Nr. 389, S. 563 og Nr. 393, S. 566.
- 14 K. D. V Nr. 697, S. 312.
- 14 K. D. I Nr. 185, S. 234 og Nr. 260, S. 380.
- 15 K. D. V Nr. 1838, S. 763—64.
- 16 K. D. VI Nr. 724, S. 539—40.
- 16 Københavns Bytings Skødeprotokol 1699—1701, Folio 119 b, (Landsarkivet).
- 17 K. B. S. 1682—1692, Folio 479 b, og 519 b (Landsarkivet).
- 18 Københavns Diplomatarium VII Nr. 82, S. 59 og Nr. 119, S. 77—78.
- 18 K. D. VI Nr. 1123, S. 739 — Chr. Elling og Victor Hermansen: Holbertidens København i Billeder fra Samtiden. 1932, S. 81.
- 18 Carl C. Christensen: Fra Voldenes København. Kongens Nytorv-Kvarteret 1924, S. 30.
- 19 Ugebladet »Punsch« den 2. September 1874.
- 19 E. Marquard: Abraham Cæsar Lamoureux. (»Fra Arkiv og Museum« II, 1. 1925, S. 248).
- 20 Folkekalender for Danmark 1876 ved Dr. Wilh. Bergsøe. S. 111.
- 24 Carl C. Christensen: Fra Værnedamsvejen til Jostys Pavillon. 1925 S. 15.
- 24 Villads Christensen: Kommandanten og Magistraten, En Skildring fra Byens Fæstningstid. (Hist. Med. om Kbh. I. 1. S. 503 ff).
- 25 Samling af Bestemmelser vedrørende Kbhns Kommune 1607—1839. Ved Aug. Nielsen 1919, S. 68.
- 25 »Recensenten og Dyret«, Scene 14.
- 25 »Politivennen« Nr. 687 den 14. September 1811. S. 11883.
- 26 Jacob Davidsen: Fra det gamle Kongens København I 1880, S. 15.
Villads Christensen: København 1840—1857. 1912, S. 171.
- 28 F. C. Schæffer: Kort historisk Underretning ang. Kongens Nytorv og de derom siden 1834 stedfundne Omhandlinger mellem Københavns Magistrat, under hvis Ressort bemeldte Torv henhører, og det Kongelige Rentekammer, under hvis

- Ressort den paa Torvet værende Kong Christian den Femtes Statua aquestris, og den samme omgivende med Borner og Rammer indhegnede firekantede Plads, som undtagen fra Torvet, alene henhører. 1838.
- Jacob Behrend: Kjøbenhavns satirisk-komiske Veiviser, eller den skjælmske Ledsager i Danmarks Hovedstad. 1839. S. 31.
- 28 »Mer end Perler og Guld«. 3. Act. 9. Scene.
- 29 Blæksprutten 1890, S. 34—35.
- 30 Kjøbenhavns Diplomatarium IV, Nr. 302, S. 314.
- 32 Rigmarsk Peder Gyldenstiernes Ejendom var Hjørnet af Vingaardsstræde og Laksegade Nr. 2 — Hendrich Kleinsmeds Ejendom var Vingaardsstræde Nr. 5.
- 34 I Skønlitteraturen er Anne Hardenbergs Historie bl. a. skildret af H. F. Ewald i Romanen »Anna Hardenberg«.
- 35 Kjøbenhavns Diplomatarium I Nr. 503, S. 726.
- 35 Gamle Matrikulregister, Øster Kvarter (Landsarkivet).
Chr. Elling og Victor Hermansens fornavnte Værk S. 74.
- 36 P. Hansen: Den danske Skueplads I, S. 118.
- 36 Kjøbenhavns Brandforsikrings Policeprotokol fra Nr. 500 til Nr. 1000. Police Nr. 839 over Øster Quarteer, Konge Torvet Matr. Nr. 128 (Landsarkivet).
- 36 O. Nielsen: Kjøbenhavn paa Holbergs Tid. S. 53.
- 36 Gamle Matrikulregister, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 36 Hof og Stadsrettens Skødeprotokol 1782—84, Folio 230 (Landsarkivet).
Hof og Stadsrettens Skødeprotokol 1796—97, Folio 239 (Landsarkivet).
- 37 Det paagældende Avertissement findes paa Bladets Side 3, Spalte 1.
- 38 Kjøbenhavns Bombardement i 1807. Brudstykke af et samtidigt Manuskript, meddelt af cand. phil. Holger Thalbitzer (»Museum« II 1891) — jfr. »Grandmamas Bekendelser« i »Memoirer og Breve« IV).
- 38 J. E. Angelin: Underrättelser om Köpenhamn, med en graverad Kartä öfvar denna Hufvudstad. Stockholm 1806. S. 199. — Muntre Vignetter af de kjøbenhavnske Hoteller, Gjæstgiversteder, Restaurationer, Conditorier, Billard-, Viin- og Ølhuse. En Efterligning af det engelske Skrivt: The Clubs of London. Udgivet af G. Holst, Handelscomptoirist. 1832, S. 3 og 4.
- 39 Gamle Matrikulregister, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 39 Carl Bruun: Kjøbenhavn III S. 765—66.
- 39 »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« Nr. 32 den 20. April 1816, Spalte 503.
- 39 2. Departements Registrant. Kongelige Resolutioner 1816. Folio 209 b Nr. 977 (Rigsarkivet).
- 39 Vurderingsforretning af 6. Juli 1858 over Øster Kvarter Matr. Nr. 1 (Ejes af Magasin du Nord).
- 41 »Politivennen« Nr. 176 den 15. Maj 1819, Side 2844.
- »Dagen« Nr. 24 den 25. Maj 1824, Side 1.
- 42 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
Hof- og Stadsrettens Skødeprotokol 1837 (Byrettens Tinglysningskontor).
- 42 I. Petersen: Levnetsbeskrivelse af Rasmus Jørgensen. 1859.
- 43 O. Nielsen: Meddelelser om Vintapperlavet i Kjøbenhavn 1694—1861. S. 172—73.
- 43 Kjøbenhavns Adressebog for 1856. Udgivet af C. G. Iversen. S. 188—89.
- 43 Kjøbenhavns Folketælling 1. Februar 1840, Øster Kvarter Matr. Nr. 1 (Rigsarkivet).
- 44 Kjøbenhavns Folketælling 1. Februar 1845, Øster Kvarter Matr. Nr. 1 (Rigsarkivet).
- 44 Georg Nygaard: H. C. Andersen og Kjøbenhavn. 1938. S. 101, 113 og 114.
Johan Ludvig Heibergs Poetiske Skrifter. 1862 X, S. 229.
- 44 Overskous Haandbog for Yndere og Dyrkere af dansk dramatisk Litteratur og Kunst. Ved Edgar Collin. 1879 S. 186 og 183.

- 44 Robert Neiiendam: De farende Folk. Træk af danske Provinsteatres Historie 1790—1864. 1944, S. 95.
- 44 Carl C. Christensen: Voldenes København. Kongens Nytorv-Kvarteret. S. 14.
- 44 »Corsaren« Nr. 26 den 28. Juni 1858 — »Dagbladet« den 4. Juli 1859.
- 45 M. L. Hastrups Skøde paa Ejendommen blev først tinglæst den 18. Oktober 1869 samtidig med, at Executores testamenti i hans Dødsbo solgte Gaarden til Firmaet Severin & Andreas Jensen.
- 46 Schucani & à Portas Konditori og Kafé flyttede senere til Købmagergade Nr. 18 i den daværende høje Stue, hvor den er Skuepladsen for en af de muntreste Scener i Carl Møllers fornøjelige Københavnerroman »Paa Farten«.
- 46 Skødeprotokollen (Byrettens Tinglysningskontor).
- 46 ff De originale Lejekontrakter ejes af Magasin du Nord.
- 48 Skødeprotokollen (Byrettens Tinglysningskontor).
- 51 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728. S. 128.
- 51 Skødeprotokollen 1797—98 Folio 247 (Landsarkivet).
- 51 Panteregisteret Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 51 ff »Politivennen« Nr. 162 den 6. Februar 1819, S. 2610.
»Collegial-Tidende« Nr. 38 den 31. Juli 1819.
»Nær og Fjern« Nr. 169 den 26. September 1875.
- 52 Danmarks ældste Forretninger, 2. Udg. 1915, S. 255.
- 53 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
Købekontrakten paa Kongens Nytorv Nr. 15 tinglæstes den 14. August 1893.
- 53 Københavns Diplomatarium VI Nr. 37, S. 20. — II Nr. 798, S. 766.
- 54 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 128.
Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 54 J. H. Lidéns Dagbog under et Ophold i Kjøbenhavn 1768. Meddelt af Dr. phil. P. W. Becker (Danske Samlinger I, 2. 1866—67.)
- 54 Borgerskabsprotokollen 1788 (Stadsarkivet).
»Adresseavisen« den 25. April 1788.
Indkvarterings Mandtal 1793, Øster Kvarter Matr. Nr. 141 (Stadsarkivet).
Borgerskabsprotokollen 1800 (Stadsarkivet).
Knud Bokkenheuser: Stephan a Porta & Co. Et Tilbageblik paa Kafeens Historie fra 1774—1928.
»Adresseavisen« Nr. 248 den 19. Oktober 1792, S. 2. Sp. 1, hvor Johan Soltani foruden sin Flytning tillige meddeler: »Jeg opvarter med alle Sorter Liqueurer og Bagværker som forhen til mine Velvunders behagelige Efterretning«.
- 55 Carl C. Christensen: De første Schweizerkonditorier i København fra Johan Soltani til Jacob Mini. (Hist. Medd. om Kbhvn. II, 4, S. 446—474. Kbhvn. 1929—30).
- 55 Orla Lehmann: Efterladte Skrifter I, 1872, S. 229—30.
- 56 Muntre Vignetter af de Kjøbenhavnske Hoteller etc. S. 11 og 5.
- 56 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
»Flyveposten« den 29. Maj 1857.
Georg Nygaard: H. C. Andersen og København 1938, S. 137.
- 58 Københavns Diplomatarium I, Nr. 185, S. 234.
- 58 Indkvarterings Mandtal, Øster Kvarter, 1723—24 og 1730—42 (Stadsarkivet).
Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 111.
- 59 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
Louis Bobé: Interiører fra Frederik den Femtes Hof. Charlotte Dorothea Biehls Breve 1909, S. 129 o. fl.
Indkvarterings Mandtal, Øster Kvarter 1768 (Stadsarkivet).
- 60 »Berlingske Aftenavis« 1. April 1944 — »Politiken« 2. April 1944.
Oehlenschlägers Erindringer I 1850, S. 186.

- 60 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 61 ff Jens Christopher Friberg: Den Fribergske Familie-Historie fra 1639 til 1835. Bearbejdet og udgivet af Axel Carl. 1914, S. 74—75.
I to Smaaskrifter: »Det historiske Hjørne, Grand, Bidrag til københavnsk Restaurationslivs Historie« (uden Forfatternavn og Trykkaar) og »Fra Spisehus til Restaurant« af Knud Bokkenheuser (1919) anføres fejlagtigt, at Traktør J. F. Winther boede i og ejede Nr. 19 paa Kongens Nytorv. Dettes daværende Matr. Nr. var Nr. 1, men ved Grovsmed Nitzes Parcellering af Ejendommen blev Matr. Nr. 1 delt i 3 Underafdelinger, der benævnedes 1., 2. og 3. Afdeling 1. blev Hjørneejendommen Nr. 19, medens Afdelingerne 2 og 3 blev Nr. 21, hvilket ikke har staaet klart for Forfatterne af de to anførte Skrifter. En medvirkende Aarsag til Fejltagelsen har været, at Friberg i sine Memoirer anfører Winther som boende »Paa Hjørnet af Lille Kongensgade og Kongens Nytorv«, medens Friberg burde have skrevet »ved Hjørnet af o. s. v.« Dette er for øvrigt tidligere klarlagt af Carl C. Christensen i »De første Schweizerkonditorier i København« (Hist. Medd. om Kbhvn. 2. R. IV, S. 463—64).
- 62 P. F. Suhm: Samlede Skrifter. X, S. 153 (1793). Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 62 Skødet blev tinglæst 12. December 1892 (Skødeprotokollen, Byrettens Tinglysningskontor).
Skødet blev tinglæst 12. December 1892 (Skødeprotokollen, Byrettens Tinglysningskontor).
- 62 Københavns Diplomatarium I Nr. 185, S. 235.
- 62 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 64 Johanne Luise Heiberg: Et Liv genoplevet i Erindringer I (Folkeudgaven).
- 64 »Adresseavisen« den 20. April 1804, Spalte 6.
- 64 »Danmarks ældste Forretninger«, 3. Udg. 1940, S. 388.
- Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 66 »Ulysses von Ithacia eller En Tydsk Comoedie«, Akt. 2, Scene 2.
- 66 Christian den Femtes Forordninger 1683, 6. Stykke, Kvartudgaven.
- 66 »Genboerne«, Akt 2, Scene 2.
- 67 Af Erik Bøghs Komedie »Alle mulige Roller« (Erik Bøgh: Halvandet Hundrede Viser. 1881. Tekst, S. 306).
- 67 Af Erik Bøgh. Se: Halvandet Hundrede Viser. Tekst, S. 247.
- 68 Jacob Behrend: Kjøbenhavns satirisk-komiske Vejviser. S. 78.
- 68 Sganarel (Axel Henriques): Gamle Viser, 1. Samling, 1893, S. 107.
- 70 ff »Danmarks ældste Forretninger« 2. Udg. 1915, S. 276.
Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningskontor).
»Kontorchef Svane Knudsen fortæller om en Menneskealders glade Københavnerminder« (»Vore Herrer« Nr. 19 den 11. Maj 1922).
- 71 Anna Levin f. Ferslew: »Ferslew-Slægten fra Skagen« I (1927), S. 232 og 283.
- 71 »Brødrerne Andersen 1850 — 22. April — 1925«, Festskrift.
- 71 Københavns Diplomatarium I Nr. 185, S. 235.
- 71 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 71 Det paagældende Avertissement findes paa Bladets Spalte 4.
- 72 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 72 Villads Christensen: Sukkerbager Andreas Kellinghusen (Hist. Medd. om København i R. IV, 1913, S. 233 ff).
- 72 Louis Bobé: Die deutsche St. Peri Gemeinde zu Kopenhagen, 1925. S. 433.
- 72 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 72 Anna Levin f. Ferslew: »Ferslew Slægten fra Skagen« I, S. 67 ff.
- 73 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningskontor).
- 73 Angul Hammerich: Kjøbenhavns Musik-konservatorium 1867—1892.

- 73 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 73 Danmarks ældste Forretninger, 3. Udg., 1940, S. 128.
- 73 Københavns Diplomatarium I Nr. 325, S. 449 og VI Nr. 94, S. 43.
- 73 K. D. VI Nr. 127, S. 72.
- 74 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet) — Optegnelser om Overkornmaaler Lars Schaltz og hans Slægt (Privateje).
- 74 Københavns Folketælling 1. Februar 1801, Købmager Kvarter Matr. Nr. 54 (Rigsarkivet).
- 74 Sjællandske Tegnelser 1799 Nr. 442 med Bilag (Rigsarkivet).
Borgerskabsprotokollen (Stadsarkivet).
- 74 Hof- og Stadsrettens Forseglingssprotokol Nr. 6 Litr. B. for 1805—06, S. 123 (Landsarkivet).
- 74 Carl C. Christensen, Louis Bobé og Fr. Weilbach: Frederiksberg, Vejen gaar min Tro over Vesterbro. 1937, S. 269.
- 74 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 75 »Flyveposten« den 12. November 1855 og den 29. December 1855.
- 76 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
Danmarks ældste Forretninger, 2. Udg. S. 172 og 3. Udg. S. 75.
- 76 V. Faber og Carl Møller: Sang og Klang I, 1873, S. 15.
- 78 Carl Bruun: København, I, S. 453 ff.
- 78 ff Louis Bobé: Karel van Manders Gaard, 1919.
- 79 Københavns Diplomatarium VI Nr. 220, S. 243.
- 79 Grundskatten af 4. April 1668 (Stadsarkivet).
- 80 Københavns Bytings Pantebog Nr. 4 for 1667—80, Folio 41 b (Landsarkivet).
- 80 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 112.
- 80 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 81 Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag, 1886, I, S. 99 o. fl.
- 82 Carl Bruun: København III, S. 633.
- 84 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 84 Københavns Folketælling 1. Juli 1787, Øster Kvarter (Rigsarkivet).
- 84 Lejekontraksprotokollen 4. November 1796—15. Oktober 1804, S. 120 (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 84 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 84 Frederiksberg Vielsesprotokol 1863—67, Folio 93 (Landsarkivet).
- 87 Alfred Kjærulf og Orla Ramsøe: Den danske Revy, I, 1934, S. 195 og 200.
- 88 Louis Bobé: Karel van Manders Gaard.
- 89 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 90 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningsskontor).
- 90 Den Friborgske Familie-Historie fra 1639—1835. Bearbejdet og udgivet af Axel Carl, 1918, S. 47—48.
- 90 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 91 Københavns Diplomatarium I Nr. 362, S. 509.
- 91 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningsskontor).
- 91 Københavns Diplomatarium I Nr. 362, S. 509.
- 92 E. Marquard: Københavns Borgere 1659, S. 19 og 86.
- 92 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 92 Richard Høeg Brask: Familien Pætges. Nogle Antegnelser til »Et Liv, genoplevet i Erindringer« af Johanne Luise Heiberg. (Pershist. Tidsskr. 1940).
- 93 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningsskontor).
- 94 Illustreret Tidende, XV Nr. 739 den 23. November 1873, S. 68.
- 95 E. Pontoppidan: Den danske Atlas, II, 1764, S. 88.
- 95 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningsskontor).
- 90 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).

- 99 P. Hansen: Den danske Skueplads, III.
 99 Robert Neiiendam i »Dansk biografisk Leksikon« under Hoppensach, Danser og Mimiker.
- 99 I »Illustreret Tidende« XXII Nr. 1102 den 7. November 1880 findes en Artikel af Peter Hansen om »J. H. Hoppensach« samt en Tegning af Fr. Ahlgrensson, forestillende Hoppensach i Færd med at maskere Kammersanger Peter Schram.
- 101 E. Marquard: Københavns Borgere 1659.
 101 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningskontor).
- 100 Sganarel (Axel Henriques): Gamle Viser. I. Samling 1893, S. 110.
- 102 E. Marquard: Københavns Borgere 1659.
 102 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 102 P. Hansen: Den danske Skueplads, I.
 103 L. Holberg: Den danske Comoedies Ligbegængelse, Scene 4.
- 103 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 103 Carl C. Christensen: Hvem var Fatter Nagel i Lille Kongensgade? (Pershist. Tidsskr. 1923, S. 62).
- 104 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 104 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byretarkivet).
- 106 Samling af Bestemmelser vedrørende Københavns Kommune 1840—63. Udg. af August Nielsen 1919, S. 665 og 690.
- 106 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 107 Københavns Diplomatarium I Nr. 362, S. 509.
- 107 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 107 Hans Beck: Fra Livet og Dansen. 1944, S. 133.
 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 120.
- 108 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 109 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 120.
- 109 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 109 Københavns Bytings Skødeprotokol 1682—92, Folio 486 (Landsarkivet).
- 110 Københavns Grundtakst af 1689 (Stadsarkivet).
- 110 Københavns Diplomatarium III, S. 666.
- 110 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 120.
 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 110 ff O. Nielsen: Københavns Historie V, S. 91—92 og 324.
- 112 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 112 Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, I 1911, S. 252.
- 112 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 112 Bering Liisberg: Hans Holck, De Fattiges Tolk. 1907, S. 41—42.
- 112 Hans Kyrre og H. P. Langkilde: Byens Skole, 1926, S. 153.
- 112 L. Both: Østergade før og nu, 1877, S. 9, Spalte 2.
- 114 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 114 Muntre Vignetter af de Københavnske Hoteller etc. 1832, S. 6.
- 115 »Adresseavisen« Nr. 304 den 23. December 1828, Sp. 13.
- 115 V. Hansen: Malernes Understøttelsesfond i de forløbne halvhundrede Aar 1854—19. April—1904.
- 115 R. Berg: Malerlavet 1622—1902 Udg. af V. Hansen — Private skriftlige Meddelelser.
- 115 Carl C. Christensen: For 50 Aar siden. Vandringer i København (Kronik i »København« den 21. November 1920).
- 115 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 116 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 161.
- 116 Panteregisteret Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 116 E. Marquard: Københavns Borgere 1659; S. 20 og 87.
- 116 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- O. Nielsen: Københavns Historie IV, S. 181.

- 117 ff »Ude og Hjemme«, 4. Aargang Nr. 190 den 22. Maj 1881, S. 347 og Nr. 194 den 19. Juni 1881, S. 384.
»Illustreret Tidende«, XXIII Nr. 1176 den 9. April 1882, S. 349—50.
»Nutiden« Nr. 245 den 29. Maj 1881, S. 308.
Arthur G. Hassø: Københavns Skipperlav 1634—1934, S. 27 ff, 105 og 110.
Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 118 Københavns Diplomatarium II, S. 808.
118 O. Nielsen: Københavns Historie III, S. 125 og IV, S. 180.
- 119 ff Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningskontor).
- 122 Københavns Diplomatarium I Nr. 362, S. 536.
- 123 Politiets historiske Dokumenter, Danseboder (Landsarkivet).
- 123 Georg Nygaard: H. C. Andersen og København, 1938, S. 19.
- 124 Fr. Paludan-Müller: Adam Homo I, 6. Sang.
- 124 Edvard Sjøderberg: Gadens Digte, 1917, S. 15.
- 126 I »Ekstrabladet« 10. Oktober 1906 findes et Digt af Peder Magnus: »Den gamle Matros. Fantasi i Anledning af Prostitutionens Ophævelse«. En Travestering af Christian Winthers Digt Ved Toldboden steg en Matros i Land«.
- 126 Samling af Bestemmelser vedrørende Københavns Kommune 1607—1839. Udg. af August Nielsen, 1919, S. 461.
- 127 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 124.
- 127 Panteregisteret, Østre Kvarter (Landsarkivet).
- 127 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 125.
- 127 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 127 Præste-, Degne- og Klokkerpenge for 1819, Øster Kvarter (Stadsarkivet).
- 127 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 125.
- 127 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 127 Københavnske Skifter indtil 1771. Skiftebrev af 3. Maj 1746 (Landsarkivet).
- 128 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 128 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 125.
- 128 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 128 P. Hansen: Den danske Skueplads II, S. 160.
- 129 Otto Zinck: Joachim Ludvig Phister, S. 98—99.
- 130 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 125.
- 129 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 130 Københavns Vejvisere.
- 132 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 132 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 126.
- 132 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 133 Hof- og Stadsrettens Skødeprotokol 1786—89, S. 234 (Landsarkivet).
- 133 ff E. C. Werlauff: Danske, især københavnske, Tilstande og Stemninger ved og efter Overgangen til det 19. Aarhundrede (Historisk Tidsskrift, IV R, 4. Bd. 1874, S. 257 og 287).
- 134 Richard Petersen: For Hundrede Aar siden. Skitser af Livet i Danmark 1788. København 1888, S. 42.
- 134 F. C. Krohn: Samlinger til en beskrivende Fortegnelse over danske Kobberstik, Radringer m.m. 1889. Nr. 1837, 1838 og 1843.
- 134 N. C. Øst: Litteratur-, Kunst- og Theater-Blade II, 1798, S. 7.
- 134 Oehlenschlägers Erindringer I, 1850, S. 159.
- 134 Bremerholms Kirkes Begravede Mænd 1814-76, S. 12.
- 134 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 135 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 126.
- 135 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 136 Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 126.
- 136 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).

- 136 Samling af Bestemmelser vedrørende Københavns Kommune 1607—1839, udg. af August Nielsen 1919, S. 101 og 107.
- 136 Samstedts, S. 203.
- 137 Panteregisteret, Østre Kvarter (Byretten). Richard Høeg Brask: Familien Pætges (Pershist. Tidsskr. 1940).
- 137 ff Robert Neiiendam: Johanne Luise Heiberg. En Analyse 1917. P. Hansen: Den danske Skueplads II. Carl C. Christensen: Fra Voldenes København. Kongens Nytorv Kvarteret, 1924.
- 137 Protokol for de Undersøgelserforhører, som forefalde ved Kongens Fogeds Embede 5. Oktober 1822—31. Januar 1833. S. 219 og 222 (Landsarkivet).
- 138 Københavns Folketælling for 1840 og 1850, Øster Kvarter (Rigsarkivet).
- 138 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 139 Københavns Diplomatarium II Nr. 224. S. 219.
- 140 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 140 O. Nielsen: Københavns Historie IV, S. 435.
- 141 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 141 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 141 Panteregisteret og Byrettens Tinglysningskontor.
- 141 ff Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 127—128.
- 143 ff Panteregisteret, Østre Kvarter (Landsarkivet).
- 144 O. Nielsen: Københavns Historie IV, S. 108—118.
- 144 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet).
- 145 En Del personalhistoriske Oplysninger angaaende Slægten Spendrup skyldes villig Meddelelse af Hr. Kontorchef Jean Thonning, der nedstammer fra Brændevinsbrænder Mads Petersen Spendrups Datter Dorothea i Ægteskab med Amtskirurg R. A. Thonning. Biografi og Karakteristik over Mads Pedersen Spendrup af Peter Mathias Spendrup den 7. Januar 1808.
- 145 I. P. Thonning: Stamtavle over Efterkommere af Peter Thygesen fra Spendrup. 1859, 4° 4 Sider.
- 145 Københavns Skiftekommissions Forsegingsprotokol den 9. Oktober 1745, S. 217 (Landsarkivet).
- 146 Samling af Bestemmelser vedrørende Københavns Kommune 1607—1839. Udgivet af August Nielsen 1919, S. 302 og 324—25.
- 146 Emil Madsen: Nikolaj Kirke og Kirkegaard (Hist. Medd. om Kbhvn. I R, 2. Bd., S. 450—51).
- 147 Johannes Ewalds Levnet og Meninger. Udg. af Louis Bobé, 1911. S. 183.
- 147 Frederiks Hospitals Indlæggelsesprotokol 1770—71, Patient Nr. 1276 (Landsarkivet).
- 148 K. F. Wiborg: Nogle hidtil utrykte Træk af Johannes Ewalds Liv («Ny Portefeuille, udg. af Georg Carstensen, red. af I. C. Schythe, 4. Bind, Hefte 7, den 12. November 1843).
- 148 Johannes Ewalds samlede Skrifter. Udg. af S. A. Pallis, V, 1920, S. 210: »Over M. Th. 1772«.
- 148 A. D. Jørgensen: Johannes Ewald. 1888, S. 115 og 117 ff.
- 148 Overskous Haandbog. Ved Edgar Colling, 1879, S. 159.
- 150 »Genboerne«, 1. Akt, 8. Scene.
- 150 K. F. Wiborgs fornævnte Artikel.
- 152 Johannes Ewalds Levnet og Meninger. Udg. af Louis Bobé, 1911, S. 85.
- 153 Københavns Folketælling 1. Juli 1787, Øster Kvarter Matr. Nr. 132, 133, 134, 135: 86. Familie. (Rigsarkivet).
- 153 Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder I, 1911. S. 260.
- 153 P. Hansen: Københavns Brændevinsbrænderlaug 1741—1891. S. 24—25.
- 154 Panteregisteret, Øster Kvarter (Byrettens Tinglysningskontor).
- 154 Danmarks ældste Forretninger, 3. Udg. 1940, S. 150.
- 154 Panteregisteret, Øster Kvarter (Landsarkivet og Byrettens Tinglysningskontor).
- 155 Københavns Diplomatarium I Nr. 39, S. 64 og Nr. 45, S. 68.

155	Københavns Diplomatarium IV Nr. 412, S. 429.	161	Georg Nygaard: H. C. Andersen og København, 1938, S. 57—58.
156	Københavns Diplomatarium I Nr. 253, S. 374.	164	Emilie Wiches Edindringer (i Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder. Den nyere Tid. 1912).
158	Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 128.	164	Frits Bendix: En Kapelmusikers Erindringer, 1913. S. 63—64.
158	Jfr.: Th. Hauch-Fausbøll: Af Slægten Browns Historic, 1919.	164	Københavns Folketælling 1. Februar 1860, Øster Kvarter Matr. Nr. 131, Gade Nr. 6 (Rigsarkivet).
159	Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag, 1886, S. 119 ff.	168	Københavns Folketælling 1. Februar 1840, Øster Kvarter Matr. Nr. 132 (Rigsarkivet).
159	Lejekontraktprotokollen 4. November 1796—15. Oktober 1804, S. 55 (Byretens Tinglysningkontor).	170	Skødeprotokollen (Byretten).
161	Rasmus Nyerup: Kjøbenhavns Beskrivelse, 1800, S. 201.		

EFTERSKRIFT

Efter Trykningen af Bogen er den Pag. 53—58 omtalte Ejendom, Kongens Nytorv 17, Hjørnet af Lille Kongensgade Nr. 1, i Februar 1950 blevet købt af AKTS. MAGASIN DU NORD. Samtidig er den af Johan Soltani i Aaret 1788 grundlagte første københavnske Schweizerkafé blevet overtaget af Restauratøren i »Magasin du Nord«, Hans Meier, der saaledes bliver Leder af Stephan ä Portas gamle Konditori og Kafé.

REGISTER

- Aabenraa, 9
 Aaby, Niels, Silke- og
 Klædekræmmer, 71
 Aagesen, Peder, Magister, 91
 Aagaard, Christen Nielsen,
 144
 Aalborg, Christen Nielsen,
 Tjener, 130
 Aarhus, Rasmus Petersen,
 Skipper, 109
 Abelsteen, Hans, kgl.
 Trompeter, 72
 Abrahams, Arthur,
 Sprøglærer, 76
 »Abraham, Isak og Jacob«,
 18
 Absalon, Biskop, 12, 98
 Adam Homo, 124
 Adelgade, 10
 Adresseavisen, 112
 Adersen, Niels, Lysestøber,
 127
 Afleck, Thomas, 101
 Agerholm, Edvard,
 Operasanger, 89
 Agerschou, Christian,
 Etatsraad, 132
 Ahlefeldt, Benedict, 15, 30,
 139, 156
 — C. W., Greve, Guvernør
 over København, 80
 — Frederik, Københavns
 Kommandant, 16
 — Kaptajn, Greve, 51
 Ahlefeldts Gaard, 18
 Ahlgreen, Magnus,
 Værtshusholder, 119
 Alkoholometer, 153
 Albrechtsen, Andreas, 154
 Albretsdatter, Birgitte, 129
 Alemsmagh, Tue, 155
 Albech, M. C., Hofkræmmer,
 107, 120
 Als, Hans, Skræder, 115
 Amagertorv, 26
 Amaliegade, 19, 41
 Amaltrières, Restauratør, 161
 Amdrup, Peter Jensen,
 Brændevinsbrænder, 111
 van Amerongen, hollandsk
 Ambassadør, 79
 L'Amoureux, Abraham,
 Billedhugger, 19
 Anckersen, Mathias, Biskop,
 95
 Andersdatter, Mette, 144
 Anders Perlestikkens Enke,
 107
 Andersen, Anders, Skipper,
 129
 — Brødrene, Herreekvipe-
 ringshandlere, 71, 72, 102,
 176
 — Carl, Hosekræmmer, 71
 — Christen, Skræder, 116
 — Christian, Drejer, 143
 — Ferd., Hosekræmmer, 71
 — H. C., Digter, 16, 28, 43,
 58, 123, 161
 — Helle, Skipper, 127
 — Helle, Arkelimesterens
 Enke, 130
 — Mads, Hyrekusk, 128
 — Michel, Styrmand, 135
 — Niels, Højbaadmand, 116
 — N. P., Vognmand, 120
 — Niels, Ølskenkær, 144
 — Peder, Skipper, 144
 — Peder, Skomager, 132
 — Postmester, 89
 Andersen, Povel, Kok, 128
 Angelin, J. E., Forfatter, 38,
 174
 Angibaud, Elias, Vintapper,
 116
 Anker, Carsten, Konferens-
 raad, 36
 Applebye, Peter, Tovværks-
 fabrikant, 158
 »Aprilsnarrene«, 138
 Arenstorff, Chr., Kammer-
 junker, 54
 Arent Dyssels Gang, 140
 Arf, J. G., Vinhandler, 105
 Arntzen, Vinhandler, 64
 Asfaltering, 68
 Asylgade, 150
 Atlas, Den danske, 95
 Baastad, Ellen Christine, 154
 — Jørgen Pedersen,
 Skræder, 154
 — Michel Pedersen,
 Tømrrersvend, 130
 Badeanstalter, 39, 47
 Baden, Torkil, Forfatter, 147
 Bagerens Gang, 158
 Bagge, Hans, 91
 Bagger, Rasmus Andersen,
 Værtshusholder, 106
 Bag Hovedvagten, 18
 Balck, Christopher, Juvelerer,
 114, 116
 Balling, Forvalter, 162
 Baltzersen, Ole, Skomager,
 115
 Banecke, Poul, 114
 Bang, A. C. J. S.
 Hofbuntmager, 90, 96

- Bang, Jørgen Daniel,
Buntmager, 90
— Jørgen Olsen,
Skibsløjtnant, 129
— Niels, Restauratør, 114
— O. A., Brændevinsbrænder, 112
- Bardenileth, J. F.,
Kammerherre, 52
- Barfoed, Niels Laursen,
Scoutbynacht, 109
- Bartling, Herman Christian,
Possementmager, 136
- Barton, William, Præsident.
Oberst, 51
- Bastian, Hans, Smed, 101
- Beaupoil, Isach, Urmager,
116
- Beck, Hans, kgl. Ballet-
mester, 107, 178
— Sten, 34
- Behling, J. G., Snedker, 101
- Behm, Hendrich Hansen,
Kandestøber, 132
- Behrend, Jacob, Bogtrykker,
Forfatter, 173, 176
- Bendix, Fritz, Kapelmusikus,
164, 181
- Bendtsønn, Jørgen, 122, 127,
130
- Bendtzen, Poul,
Skibstømmermand, 126
- Benedikts, Hr., Gaard, 32
- Bentzen, Anthoni, Bødker,
128
- Bentzon, Lauritz,
Konferensraad, 157, 168
- Berg, Andreas,
Stadsmusikant, 23
— E. A. W.,
Brændevinsbrænder, 111
— Hans, Billedhugger, 114
- Berger, Isach, Urmager, 71
— Lorentz Pefuelsen,
Glarimester, 114
- Berg, R., Forfatter, 178
- Bering Liisberg, Forfatter,
178
- Bergsøe, Vilh., Forfatter,
Dr. phil., 20, 173
- Berndrup, Morten Pedersen,
Øltapper, 71
- Berring, J. C., Silke- og
Klædekræmmer, 84
- Beständig borgerlig Forening,
162
- Biehl, Charlotte Dorothea,
Forfatterinde, 175
- Bielcke, Hendrich, 35
— Christian, Admiral, 35
- Biering, Laurids Sørensen,
Melmand, 109
- Bille, Eske, Lehnsmænd, 30
— Steen Andersen, Auditør,
51
»Billedbog uden Billeder«, 44
- Billenstein, A. C., Bager, 105
- Billetgrosserer, 100
- »Billetsjøver«, 100
- Bindseil, J. A., Grosserer, 36
- Biner, Samuel, Renteskriver,
91
- Bing, Jørgen Severin,
Parykmager, 90
- Birgitte Perlestikker, 91
- Blaa Pakhus, 132
- Blacke, H. Fr., Fjerhandler,
104
- Blasen, Hans, Øltapper, 145
- Blohm, Johan Friderich,
Stadstambour, 142
- Blæksprutten, 29
- Bobé, Louis, Dr. phil., 175,
176, 177, 180
- Bogbinder, Hans, 58
- Bokkenheuser, Knud,
Forfatter, 175, 176
- Bombesprængning, 60
- Bonfils, Anthoni, Skræder,
109
— Philibert, Vinhandler, 114
- Bonnez, Ernst, Vicevært, 60
- Borch, Ole Christian,
Kancelliasessor, 39
- Borchman, Johan, Snedker,
132
- Borgergade, 10
- Both, L., Forfatter, 11, 178
- Bournonville, August,
Balletmester, 70, 99
- Braëm, Christian, Præsident,
51
- Brahma Livs Elikvir, 87
- Brahminerklubben, 86
- Brande, 122
- Brandenburg, Adam,
Klejnsmed, 102
- Brandt, Ane f. Spendrup, 145
— Joachim, Urmager, 145
- Brask, Richard Høeg,
cand. jur., 177, 180
- Bredal, N. K., Forfatter, 148
- Bremerholm (Gaden), 12,
122, 126
- Bremerholm (Gammelholm).
12, 126
- Brinckmann, A.,
Broderihandler, 9
— Conrad, Grosserer, 91
— H. F., Buntmager, 91
— Valdemar, Ritmester, 91
- Brock, Eske Jensen,
Lensmand, 91, 107
- Brogade, 137
- Brousaz, François,
Instrumentmager, 102
- Brown, John, Grosserer, 158,
168
- Brumundt, Diederich,
Købmand, 95
- Brun, Constantin,
Konferensraad, 39
— Fridericke geb. Münter,
Digterinde, 39
— M. V., Teaterdirektør, 85
- Bruun, Carl, Forfatter, 39.,
82, 174, 177
— Johan Jørgen,
Værtshusholder, 127
— P. E., Traktør, 62
- Bruunsmænd, Johan,
Magister, 89
- Brøer, F. L., Kancelliraad,
80
- Brünigh, Carl Ulrich,
Løjtnant, 102
- Bulle, Jacob, Glarimester, 114
- Buntzen, Johannes,
Visedigter, 88
- Busch, Bernhardus, Skræder,
112

- Buurmester, Nicolai.
Guldsmed, 110
- Bymuseet, 127
- Byens Stræde, 31
- Byens Taarn, 11
- Bødtcher, Ludvig, Digter, 85.
101
- Bødkergangen, 144, 145
- Bøfke, Conrad, Assessor, 80
— Sara og Charlotte Elisabeth, 80
- Bøgh, Erik, 67, 176
- Bøhling, Ditlef, Vinhandler,
159
- Bøhme, Christopher, Traktør,
160
- Børre, Julius,
Manufakturhandler, 76
- Caillatte, David, Urmager, 71
- Callion, J. C., 109
- Cambroune, General, 126
- »Cantusseballer«, 88
- Carl Bernhard, 156
- Carstensen, Floris, Kaptajn,
127
— Hans, islandsk Købmand,
108
- Casse, Portrætmaler, 109
- Causse, Bartholomæus,
Hoffrisør, 70
- Charlotte Amalie, Dronning,
16
- Charlottenborg, 16, 23
- Christen Bernikowsgade, 126
- Christensen, Alfred Georg.
Grosserer, 166
— Carl C., Forfatter, 173.
175, 177, 178, 180
— Peder, Skipper, 120
— Victor Albert, Grosserer,
166
— Villads, Dr. phil., 173, 176
- Christian II, 30, 58, 140, 156
- Christian IV, 13, 144
- Christian V, 16, 18
- Christian V's Rytterstatue, 19
- Christian VI, 62
- Christian VII, 23, 82
- Christian, Orgemester, 126
- Christoffersen, Hans,
Tømrersvend, 127
— Peter, Skipper, 136
- Clausen, Jesper, Barber, 127
- Niels, Supercargo, 161
- Niels, Theskænker, 101
- Claussøn, Per, 53
- Clemendtsen, Søren.
Magister, 105
- Clemmesen, Peder, Snedker,
154, 158
- Collin, Edgar, Forfatter, 174
- Jonas, Etatsraad, 161
- Comestabili, Louis, Konditor,
38, 74
- »Continental«, Kafé, 64
- Corneliussen, Christian, 102
- Corps de garde, 18
- Crone, V., Politidirektør, 105
- Curtius, Fr., Værtshusholder,
111
- Cæcilie, 151
- Dachtmeyer, Christopher,
Skrædersvend, 144
- Dags-Telegrafen, 94
- Daldorph, Christoffer,
Knivsmed, 144
- Dalhoff, J. B., Kunst-
haandværker, 109
- Dalilla, la, la-Visen, 76
- Dam, Werner, Fodgarder,
Traktør, 24
- Damen, Carl Emerich,
Vinhandler, 92
— Peter Joseph, Vinhandler,
92
- Damitz, Hans, 74
- Dampbadeanstalt, 41
- Damsgaard, Anders
Thomsen, Citronhandler,
92
- Danner, Louise,
Lensgrevinde, 78
- Danneskjold, Cathrine
Christiane, Enkegrevinde,
54
- Danneskjold-Samsøe,
Christian, Greve, 54
- Dansebod, 44,
- Danseboder, 123
- Danske Selskab, Det kongl.,
for Fædrelandets Historie
og Sprog, 62
- Davidson, Jacob, Redaktør,
173
- »De brutale Klappere«, 148
- Degenkolv, H., Kontorchef,
173
- Delricu, Paraplymager, 84
- »Den blaa Haand«, 145
- »Den dramatiske Journal«,
148
- »Den flyvende Post«, 162
- »Den grønne Støvle«, 112
- »Den sorte Domino«, 129
- »Den sorte Haand«, 74
- »Det døende Barn«, 162
- »De gode gamle Rumle-
kasser«, 68
- »De to Baronesser«, 44
- »Det røde Hav«, 126
- Devenou, Christian,
Snedkermester, 168
- Diaphanoramaer, 41
- Diestler, H. J., 127
- Dirichsen, Hans,
Renteskriver, 101
- Dixen, Jørgen, 142
- Dorn, Samuel, Klejnsmed,
140
- Dorothea, Dronning, 34
- Dorph, N. V., Professor, 99
- Dotézac, Gesandt, 48
- Le Dous, Philip,
Buntmagermester, 73
- Dreyer, Herman, Vintapper,
59
- Dreyers Enke, Hans, 127
- Klub, 81
- Droscher, 26
- Dukkeklunik, 70
- »Dukkemor«, 70
- Duncker, Jesper,
kgl. Postbud, 70
- Dutzen, William den,
Skibskaptajn, 109
- Du Puy, Edouard,
Komponist m. m., 160
- Duval, svensk Resident, 79
- Dyssel, Arendt, 116, 139, 140
157

- Dystløb, 156
 Dyveke, 156
 Dørup, Knud Jensen,
 Traktør, 105

 Ebbesen, Mogens,
 Tobaksspinder, 130, 132
 Eener, Erik Nielsen,
 Skoleholder, 102, 127
 Effuertsen, Willum, Kaptajn,
 102
 Eggens, Paul, Justitsraad,
 157
 von Ehrenschild, C. B.,
 Gehejmerraad, 80
 Eibeschildt, S. A.,
 Handelskommissionær,
 134
 Eichel, Jørgen, Sejermager,
 18
 Eigtved, Arkitekt, 24
 Elevator, elektrisk, 48
 Elling, Chr., Professor, 173,
 174
 »Elverhøj«, 138
 Ener, Peder Sørensen,
 Hyrekusk, 128
 »En Sjæl efter Døden«, 44
 Enslev, Kunstmaler, 44
 »En svensk Konstabel«, 130
 von Erden, Louis, 116
 Erichsen, Oluf, Skræder, 120
 Erik af Pommern, 30, 155
 Eriksens Palæ, 42
 Erlewein, Ignatius,
 Murerfrimester, 154
 Eschildsen, Niels,
 Mønsterskriver, 112
 Esmann, Gustav, Forfatter,
 123
 — Joachim Christian,
 Snedker, 168
 Espensen, Andreas,
 Tobaksspinder, 132
 Estridsen, Svend, 12
 Ewald, H. F., Forfatter, 174
 — Johannes, Digter, 145,
 146, 180
 Ewaldt, Christopher
 Frederichsen, Øltapper,
 114

 Faber, Peter, Visedigter, 130
 — William, Forfatter, 177
 Fabricius, C. A.,
 Kancellirraad, 84
 Fahrenholz, Raderer, 134
 Fallesen, M., Kammerherre,
 Teaterchef, 100
 Fatter Nagel i
 Lille Kongensgade, 103
 von Fenden, Martinus,
 Hofboghinder, 135
 Ferdinand, Perlestikker, 112
 Fern, Maria, 79
 Ferslew, J. C., Bladudgiver,
 71
 — M. V., Hofgravør, 71
 — Operasanger, 164
 — Severin,
 Porcellænshandler, 72
 Feyerschou, H. C.,
 Vinhandler, 89
 — Kirstine, Catharine,
 Vilhelmine og Ida,
 Frøkener, 89
 — P. H., Strømpehandler,
 84
 Feyerschous Vinstue, 85
 »Figaro«, 75
 Finck, Hans,
 Porcellænshandler, 107
 — Hans, 95
 Fischer, Rasmus, Rodemester,
 Skomager, 92
 — Thomas Jensen,
 Vintapper, 116
 »Flagermusen«, 126
 Flint, Andreas,
 Kobberstikker, 153
 Flytteomnibusser, 43
 »Flyveposten«, 44
 Folke Bernadottes Allé, 10
 »Folkets Nisse«, 108
 Fønnesbech, Christian
 August Bach, Manufakturhandler, 154
 — Claus Madsen,
 Urtekræmmer, 154
 Fønnesbech-Sandberg, Jenny
 Emma Hilda, Frue, 154
 »Forfængeligheden«, 96
 Foss, J. M., Kaptajn, 111

 Fortepiano, selvspillende, 42
 Franck, Johannes,
 Billedhugger, 110
 Frederik, Arveprins, 54, 74
 Frederik I, 10, 15, 30, 53,
 140, 156
 Frederik II, 34, 73, 116
 Frederik III, 15, 16, 79
 Frederik IV, 10, 18
 Frederik V, 24, 25
 Frederik VI, 18
 Frederik VII, 78
 Frederik, Johan,
 Dansemester, 71
 Frederiksborggade, 9
 Friborg, Chr.,
 Urtekræmmer, 61, 90,
 176, 177
 Fricke, Hans, 105
 Friis, Christian, Oberst, 34
 — Johan, 127
 Friisenberg, A., Student,
 Kollektør, 84
 Frimudt, Edvard,
 Bogholder, Major, 52
 Frimærker, 71
 Frisch, Hartvig,
 Justitsraad, 74, 103, 104
 — Theodor, Grosserer, 103
 Friskoler, 112
 From, Christian, Lysestøber,
 133
 Frydendahl, Catharine,
 Sangerinde, 160
 Fugmann, Th., Restauratør,
 60
 Fuiren, Diderich, Baron, 132
 — Jørgen, Dr., 107, 132
 — Thomas, 80, 132
 Funck, Evert, 117, 140
 Færgestræde, Store, 72

 Gade, N. W., Konponist, 162
 Gadebelysning, 52
 »Gadens Digte«, 124
 Gadeviser, 130
 Gamél, Augustin, Etatsraad,
 120
 — A. C., Kaffeirma, 120
 — Antoine Cyrille, Major i
 Borgervæbningen, Urte-

- kræmmer og Kaffebrænder, 120
 Gammelholm, 12
 Gamle Kongensgade, 110
 Gasbelysning, 51
 Geertsen, Zacharias,
 Materialskriver, 115
 »Genboerne«, 66
 Gianelli, Lorenzo, Konditor,
 64, 72
 Giedde, Svend, Skipper, 107
 Giemsøn, Jens, Øltapper, 58
 Giese, Boghandler, 85
 — Herrefrisør, 76
 Giseler, Tile, Admiral, 140,
 142, 154, 156
 — Jørgen og Baltazar, 141
 Giøbe, Christoffer, 31, 49, 157
 — Eline, 31
 Gjørup, Mogens Christensen,
 Øltapper, 111, 157
 Glob, Anders, Rentemester,
 53, 98
 Glæsel, Henri, Arkitekt, 48
 Goldschmidt, Jørgen,
 Guldsmed, 109
 Gorresen, Peter, Smed, 102
 Gothard, Hans Povelsen,
 Købmand, 111
 Gothersgade, 9
 Grab, Ulrich, Klejnsmed, 101
 Grabow, A. F.,
 Berghauptmand, 54
 Graffue, Johan Andersen,
 Hofskræder, 108
 Grams Gaard, 18
 Grandmamas Bekendelser,
 174
 Grand Café, 60
 Gratistiskoler, 114
 Griffenfeld, Peter, 91
 Grosskanslerens Gaard, 36
 Grove, Anna Jensdatter, 102
 — Johan Andreasen,
 Enkedronningens Hof- og
 Livskræder, 102
 Grubbe, Marie, 16, 110
 Grøn, C. C., Traktør, 116
 Grønnegade, Lille, 36
 Gundersen, Peter, Hyrekusk,
 120
 »Gulddaasen«, 74
 »Guldhornene«, 60
 Gunst, Præsteenke, 138
 Gyldenfyldt, Silke- og
 Klædehandler, 138
 »Gyldenløve«, Beværtning, 17
 Gyldenløves Kanal, 17
 Gyldenløve, U. Fr., Greve,
 16, 110
 Gyldensparre, Albert
 Schumacher, 91, 157
 Gyldenspids, Ole Pedersen,
 Værtshusholder, 132
 Gyldenstjerne, Ellen
 Henriksdatter, 91
 — Peder, 32, 174
 — Øllegaard, 34
 Gyllembourg-Ehrensward,
 Thomasine, Forfatterinde,
 138
 Gæthuset, 19, 23
 Gøye, Mogens, 15, 31, 50

 Haagen, Peter, Bud, 109
 Haagensen, Gullich,
 Haarskærer, 128
 Haandværkerforeningens
 Gaard, 39
 Hagen, J. F., Professor, 130
 Hafengaard, Christen
 Christensen, Stenhugger,
 143
 Hake, Arild, Raadmand, 71,
 76
 Hallager, Thora, Fotograf,
 58
 Hallandsaas, 14, 20
 Halldagher, Anders,
 Byfoged, 139
 Halweg, Albret,
 agl. Kobberstikker, 110
 von Ham, Jacob,
 Handelsmand, 109
 Hambro, Carl Joachim,
 Bankier, 52
 — Joseph, Bankier, 51
 Hammerich, Angul, Dr. phil.,
 176
 Handelsbanken, 11
 Hans, Konge, 30
 Hans, Sukkerbager, 78
 Hansen & Andrup,
 Vinhandlere, 59
 Hans, Brølægger, 58
 Hansen, Christian,
 Kammersanger, 85
 — Daniel Christian,
 agl. Violon, 116
 — F. J., Kopist, Digter, 139
 — Jacob, Urtekræmmer, 162
 — Jens Christian,
 Urtekræmmer, 121
 — Jens, Marskandiser, 107
 — J. F., Vinhandler, 138
 — Johan, Urtekræmmer, 121
 — Jørgen, Renteskriver, 109
 — P., Brændevinsbrænder,
 180
 — P., Forfatter, 174, 178,
 179, 180
 — V., Malermester, 178
 Hansen & Weller,
 Fotografer, 84
 — Zacharias, Kaptajn, 110
 Harboe, Henrik Pohlman,
 Urtekræmmer, 162
 — Johan Gebhard, 138
 Hardenberg, Anna, 31, 34,
 49, 157, 174
 Harder, Hans Michael,
 Hofvognmaler, 74
 »Harlekin Patriot«, 150
 Harloff, Hendrich,
 Sadelmager, 120
 Harmoniske Selskab, Det,
 159
 Harsdorff, C. F., Arkitekt,
 23
 Harshagen, Søren,
 Knapmager, 128
 Haslund, Ole,
 Kunsthändler, 89
 Hartmann, Joh. E.,
 Komponist, 160
 Hassø, Arthur G., Arkivar.,
 179
 Hastrup, Morten Leth,
 Proprietær, 45, 175
 Hauberg, Jens, Skomager,
 133
 Hauch-Fausbøll, Th.,
 Forfatter, 181

- Heedemarch, Anders Nielsen,
 Skomager, 120
 Heiberg, Johanne Luise,
 Skuespillerinde, 92, 137,
 176
 — Heiberg, Johan Ludvig,
 Digter, 25, 44, 138
 Heidenreich, Niels,
 Guldsmed, 60
 Helle, Tømmermand, 70
 Helmer, Strange,
 Handelsmand, 105
 Helms, Johannes,
 Skolebestyrer, 130
 Helsingørsgade, 10
 Helsingørs Landevej, 10
 Helsted, Carl, Musiker, 162
 — Edvard, Musiker, 162
 — Gustav, Organist, 164
 — Siger, Kapelmusikus, 162
 »Hemmelighed«, 167
 Hemmingsen, Anders,
 Skomager, 120
 Hendrich, Kleinsmed, 32
 Hendrichsen, Lucas,
 Kaptajn, 112
 — Pofuel, Ligger, 144
 Henningsen, Johan,
 Skomager, 127
 Henrichsen, Christen,
 Grenader, Øltapper, 58
 Henriques, Axel, Forfatter,
 12, 68, 88, 100, 173, 176,
 178
 Hequet, Jean, kgl. Mundkok,
 59
 »Herman«, 138
 Hermansen, Victor,
 Magister, 173, 174
 Hess, Marcus, den ældre,
 Borgmester, 142
 Hess den Yngre, Marcus, 91,
 107
 Hestemarked, 18
 »Hesten«, 19
 Heul, Peter, Klejnsmed, 70
 Heymann, J. W.,
 Kommerceraad, Veksel-
 mægler, 74, 104
 — Svend, 90
 Hieronymus, Skolemester, 95
 Hind, Johanes, Biskop, 30
 Hirsch, Michel, Klejnsmed,
 140, 141
 Hjorth, A. T.,
 Kunstdrejer, 102
 — Ingvar, 30, 155
 »Hjorten«, 142
 Hjorth, Sophia, Aktrice, 102
 »Hjorten«, Vingaardsstræde
 Nr. 10, 143
 Hjørring, Anders Mathiesen,
 Præst, 15
 Hoff, J. F., Hofsadelmager-
 mester, 62
 »Hofteatret«, 150
 Holberg, Ludvig, 66, 178
 Holck, Hans, Agent, 112, 145
 Holdeplads for Arbejds-
 vogne, 26
 »Holger Danske«, 160
 Holm, Michel Olsen, Bøddker,
 129, 130
 Holmensgade, 122
 — Nr. 1 = Lille Kongens-
 gade Nr. 37, 126
 — Nr. 3, 126
 — Nr. 5, 127
 — Nr. 7, 127
 — Nr. 9, 128
 — Nr. 11, 128
 — Nr. 13, 129
 — Nr. 15, 130
 — Nr. 17, 132
 — Nr. 19, 132
 — Nr. 21, 134
 — Nr. 23, 123, 135
 — Nr. 8, 123
 — Nr. 14 og 16, 122
 — Nr. 18 og 20, 122
 »Holmens Kro«, 126
 Holmens Port, 126
 Holmensmand, 12
 Holmens Kanal, 9, 119, 126
 Holst, G., Handelscomp-
 toirist, 38, 56, 114, 174
 Holstein-Holsteinborg,
 Henrik, Greve, 36
 — U. A., Greve, Storkansler,
 35
 Holsteins Palæ, 24
 Holterman, Lucas,
 Thehandler, 142
 Hopmand, Hans, Færge-
 mand og Smed, 114, 120
 Hoppensach, J. H.,
 Teaterfrisør, 99, 178
 Horn, Sophie, Jomfru, 61
 Horneman, J. A.,
 Hørkræmmer, 159
 Hotel d'Angleterre, 10, 18,
 26, 38, 84, 156, 161
 Hotel Cosmopolite, 9
 Hotel du grand Nord, 37, 85,
 161, 170
 Hotel Royal, 38
 Hovedvagten, 18
 Hulevad, Peter Melhandler.
 135
 Hultmann, Fr. W.,
 Skuespiller, 99
 Huulegaard, Arense, 152
 — Peder, Hørkræmmer, 147
 Hvids Vinstue, 60
 Hyhorn, Heinrich,
 Murerfrimester, 140
 Høedt, F. L., Skuespiller,
 162
 Højers Kirkegaard, 122

 Ibsen, Hans, Skipper, 111
 Ierwiz, Teatermaler, 41
 Ifversen, Jens, Prammand,
 154
 Igenhoff, Fr. C., Løjtnant, 108
 »I lille Kongensgade der
 boede Biskop Absalon«, 13
 Ilsborg, Svend Jansen,
 Brændevinsbrænder, 142
 Indfødsretten, 82
 Integade, 95
 — Nr. 1, 91
 — Nr. 3, 91, 95
 — Nr. 5, 96
 Isabella, Dronning, 140

 Jacob, Bernt, Handelsmand,
 58
 — Meyer Levi,
 Handelsmand, 58
 — Nathan, 130
 — Perlestikker, 78

- Jacobsen, Anders,
Sejlingsmand, 143
— Anders, Skræder, 92
— Elias, Postbud, 109
— Harald, Hofmodehandler,
91, 96
— Jacob, Skræder, 121
— J. P., Forfatter, 16
— Mogens, Skipper, 141, 143
— Ole, Krovært, 152
Jansen & Co., Sjøgemagasin,
71
Jarmers Taarn, 9
Jean, Charlotte Elisabeth,
Enke efter Boghandler
Philibert, 54
Jensen, Albert, Arkitekt, 48
— Bent, Skibstømmermand,
104
— Chr. Axel, Magister, 173
— Christen, Øltapper, 132
— Espen, 142
— Hans, Murmester, 10
— Jacob, Murersvend, 128
— Mathias, Remsnider, 91
— Ole, Skipper, 110
— Peder, Borgmester, 142
— Peder, islandsk Købmand,
111
— Peter, Købmand, 109
— Peter, Styrmand, 143
— Severin & Andreas,
Møbelforretning, 46, 62,
166, 170, 175
Jessen, Thomas Balthazar,
Gehejmeraad, 80
Johan, Anders, Oldermænd
for Skræderne, 102
Johannes, Biskop, 155
Johansen, F. F., Tapetserer,
62
— Henrick, Klejnsmed, 139
— S., Marskandiser, 170
— Terkel, Tømrersvend, 142
»Jorden rundt i 80 Dage«, 86
Juul, Gregers,
Generalløjtnant, 35
— Niels, Admiral, 17
— Vibeke, 35
Juell, Peder, Brygger, 115,
120
Juliane Marie,
Enkedronning, 39
Juul, Niels,
Materialforvalter, 54
Jørgensen, Anders, Vagt paa
Holmen, 127
— Anders, Skræder, 120
— A. D., Rigsarkivar, 180
— Claus, Renteskriver, 112
— Jens, Parykmager, 90
— Paaske, Snedker, 154
— Rasmus, Hyrekusk,
Hotelejer, 42, 45
— Søren, Hofretsbud, 110
— Søren, Tømmerhandler,
51
Kaarsfeldt, Lars Michael,
Hofvognmaler, 74
Kaas, Peder, 132
Kafé, 55
Kaffebrænderi, 120
Kalckar, Nathan Simon,
Talmudist, 138
Kamp, Effuert Lauridzen,
Sergent, 129
Karene, Hattemager, 76
Karlehys Danselokale, 115
Kaschners Vokskabinet, 42
Kaufmann, P.,
Urtekræmmer, 105
Kellermann, Søren,
Snedkermester, 168
Kellinghusen, Andreas,
Urtekræmmer og
Sukkerbager, 72, 176
Keyesen, Anders, Øltapper,
112
Kielskou, Andreas,
Snedker, 136
— Jacob, 136
Kierkegaard, Anders,
Silke- og Klædekræmmer,
71
Kiil, Ole, Værtshusholder,
127
Kirkerist, 139
Kirkerup, Andreas, kgl.
Hofarkitekt og
Tømrermester, 74, 116,
128
Kirkerup, Dorothea Cathrine,
129
Kiøin, Hans, Trompeter, 109
Kjeldsen, Christen, Skipper,
111
Kjerulf, Charles,
Komponist, 88
Kjærbye, Jens, Destillatør,
154
Kjærulf, Alfred, Forfatter,
177
Klampenborg, 43
Klein, P. G., Isenkræmmer,
84
Kleinow, Hans, Parykmager,
108
Klubber, 81
Knap, Jens Jensen, Høker,
136
Kniphof, Lisbet
Bertelsdatter, 142
Knudsen, J., Frue, 70
Knudsens, Fru,
Dukkeklifik, 70
Knudsen, Niels, Skipper, 132
Knuth, Idde Margrethe, f.
Reventlou, Grevinde, 158
Koch, Hans, Snedker, 132
— Jens, 114
— Peder, 128
— Ulrich Nielsen,
Klejnsmed, 109
Kohold, 153
Kok, Johan Ernst,
Kukkenbager, 128
Kolderup-Rosenvinge, P. A.,
Etatsraad, 51
Kollenberg, Johan Peter,
Skræder, 132
Kolstrup, Søren, Vinhandler,
159
Komediehuset paa Kongens
Nytorv, 23
Kongens Boder, 53, 198
Kongensgade, 98
Kongensgade, Lille, Nr. 1, 53
— — Nr. 2, 99
— — Nr. 3, 107
— — Nr. 4, 99
— — Nr. 5, 109
— — Nr. 6, 101

- Kongensgade, Lille, Nr. 7, 109
 — — Nr. 8, 101
 — — Nr. 9, 109
 — — Nr. 10, 102
 — — Nr. 11, 110
 — — Nr. 12, 102
 — — Nr. 13, 110
 — — Nr. 14, 104
 — — Nr. 15, 111
 — — Nr. 16, 104
 — — Nr. 17, 111
 — — Nr. 18, 105
 — — Nr. 19, 112
 — — Nr. 20, 106
 — — Nr. 21, 112
 — — Nr. 22, 106
 — — Nr. 23, 114
 — — Nr. 25, 114
 — — Nr. 27, 115
 — — Nr. 29, 115
 — — Nr. 31, 116
 — — Nr. 33, 116
 — — Nr. 35, 120
 — — Nr. 37, 121
 — — 98
- Kongens Kaalhave, 116, 140,
 142, 154, 156, 158
- Kongens Klub, 46, 82, 84, 85
- Kongens Nytorv, 9, 10, 14
 — Nr. 13, 30
 — Nr. 15, 48, 49
 — Nr. 17, 53
 — Nr. 19, 58
 — Nr. 21, 59, 60
 — Nr. 23, 62
- Kopp, J. G., Vinhandler, 62
 — Johanne Sophie,
 Vinhandlerenke, 62
- Køpping, Michael, Traktør,
 116
- Korfitzen, Valdemar,
 Forfatter, 18
- Koutrup, Jacob Christensen,
 Brygger, 158
- Krag, Erik, Sekretær, 117,
 157
- Kragh, Anders Christensen,
 Skræder, 112
- Kraks Vejviser, 112
- Kramp, Johannes Lassenius,
 Snelkermester, 168
- Kreyer, Lorentz, Kancelli-
 raad, 80, 104
- Kringlen, 11, 31, 139
 »Krimen«, 20
- Krog, Rasmus, Juvelerer,
 Guldsmed, 92
- Kronens Kælder, 86
- Krogneæs, Mouritz Olufsen,
 31, 49, 157
- Krohn, F. C., Forfatter, 179
- Kromnov, Anders, Skræder,
 95
- Kruse, Christian, Oldermænd,
 119
- Kruse, Vibeke, 144
- »Kroniker fra Christian II's
 Tid«, 156
- »Kun en Spillemand«, 123
- Kunzen, Æmilius,
 Komponist, 160
- Kyng, Gabriel Jacobsen,
 Skibsskriver, 102
- Kyrre, Hans,
 Skoleinspektør, 178
- Kældervælvning i
 Vingaarden, 34
- Københavns Belejring, 10
- Københavns Kommune, 96
- »Køge Huskors«, 89
- Køinig, H. W., 114
- Kølnher, Jochum, Fodgarder,
 110
- Lahde, G. L., Kobberstikker,
 134
- Lange, Julius,
 Kunsthistoriker, 19
 — Simon, Parykmager, 92
- Langemach, Jochum, 116,
 139
- Langholt, Jørgen, Øltapper,
 128
- Langkilde, H. P.,
 Gymnastikinspektør, 178
- Larpen, I., Urmager, 111
- Larsen, Lars,
 Skibsbygmester, 132, 142
- Larsens Plads, 132
- Lassen, G. F., Historiker,
 173
 — Martinus, Kirurg, 70
- Lauridsen, Christen,
 Krogemager, 130
- Lauritzen, Daniel, 106
 — Jens, 105
 — Niels, 78
- Laurytzen, Søfren,
 Skibsskriver, 121
- Laves, Elne, 71, 76, 102
- Lefolii, Rasmus Johansen, 95
- Lehmann, Orla, Minister, 55,
 175
- Lerche, Cornelus Pedersen,
 Stiftamtmand, 51
- Levin, Anna, f. Ferslew,
 Forfatterinde, 70
 — Benny, Broderihandler, 70
- Lidén, J. H., Forfatter, 54,
 175
 »Lille Merry«, 124
- Limburger, Emanuel, kgl.
 Plattenslager, 143
- Lind, Oluf Nielsen, Øltapper,
 72
- Lindenov, Hans, 34
 von Linstov, C. A.,
 Kammerherre, 106
 — Ludvig, Kammerjunker,
 106
- Lorenzen, Emil,
 Manufakturhandler, 76
- Lorentzen, Gunder,
 Vognmand, 120
 — H. P., Grosserer, 162
 — Johan, Skomager, 112
 — Peter, Skræder, 106
- Louw, Jens Poulsen,
 Skomager, 154
- Luftbalonen, 95, 114
- Lund, Anna Madsdatter, 145,
 152
- Lund, Jens Christen, 111
- Lund, Mads Christensen,
 Kældermand, 145
- Lunge, Iver, 156
- Luplau, F. V., Vinhandler,
 43
- Lüdiche, Lorentz Mathias,
 Skomager, 132
- Lykke, Kai, Adelsmand, 34
- »Lykkens Kalosker«, 69

- Lyre, Andreas Henrichsen,
Kirurg, 143
Læderstræde Nr. 13, Teatret
i, 23
Læseforening, 86
Løbel, H. V., Traktør, 38
Løngangsstræde, 9
Løser, Marie, 89
Løw, Anders Hansen,
Snedkersvend, 132
- Madsen, Anders,
Renteskriver, 114
— Christen, Klejnsmed, 108
— Emil, Forfatter, 180
— N., Restauratør, 60
Madtzen, Johan, 112
Magasin du Nord, 46, 48,
145
Magasins Torv, 96
Magnus den Gode, 12
Le Maire, Emil, Bankier, 52
Malerens Gang, 158
Malerlavet, 114
Mamelukker, 68
Mandel, Lambert, 111
Mander, Karel van,
Hofmaler, 78, 92
Manini, Anthoni,
Hoftandlæge, 39
Mansfeld-Büllner & Lassen,
Bitterfabrikanter, 87
Mansfeldt, Værtshusholder,
123
Marcussen, Poul, Forfatter,
81
Marechals Traktørsted, 82,
156
Mariboe, Christen
Mortensen, 143
Marquard, E., Arkivar, 173,
177, 178
Mathias, Skomager, 126
Mathisen, A. L., Skråder, 99
Mathiesen, Thomas,
Toldskriver, 112
»Maurerpigen«, 44
Mauritzen, Christian,
Tobaksspinder, 128, 132
Mavors, Johan Ernest,
Hofkøkkenskriver, 71
- Mayonnaise-Kvarteret, 123
Mechen, Christian, Kaptajn,
95
»Meer end Perler og Guld«,
28
van Mehren, C. A.,
Urtekræmmer, 121
Meisling, S., Rektor, 161
Melbye, Anton, Forfatter, 12,
88
Meyer, Fr., Sværdfejer, 90
Meyer, Hans, Drejer, 116
— Hartvig, Urtekræmmer,
136
Meyfort, Anthon, Skråder,
95
de Meza, Juliane, 89
Michael, Vedfoged, 128
Michelsen, Laurids, 141
— Niels, 73
— Søfren, Bødker, 120
Mini, Jacob, Konditor, 54
Moderatørlamper, 52
Modevit, Regimentskvarter-
mester, 108
Mogensen, Peder,
Buntmager, 121
Moldenhauer, Juveler, 73
Montaigne, R. M.,
Teaterdirektør, 36, 58
Morange, J., Paraplymager,
84
Mortensen, Michel, Kaptajn,
105
Moth, Sophie Amalie, 17
Motzfeld, Marie, 91
— Peter, Vinhandler, 91
Muhle, Knud, Øltapper, 58
»Mulatten«, 44
Mullery, J. G., Thehandler,
108
Mumlegøg, Japansk, 71
Munk, Karen Pedersdatter,
143
— Peder, Admiral, 157
— Peder Iffeversen, Præst,
Magister, 144
— Peter Nielsen, Skipper,
109
Murermestergangen, 140
»Musikforeningen«, 73
- Musikkonservatoriet, 73
Mussen, Anders, 98
Müffelmann, Frue, 162
Müller, Henrik, Rentemester,
62, 74
— Peter, Gartner, 110
Mynster, Ole Hieronymus,
Læge, 60
Mælketoddy, 153
Møgelberg, Andreas Nielsen,
114
Møller, Andreas,
Værtshusholder, 102
— Bødkermester, 122
— Carl, Forfatter, 175, 177
— C. B., Tobakshandler, 64
— Christoffer, Tømrersvend,
127
— E., Hotelejer, Traktør,
36, 84
— Eva, 138
Møllers Enke & Komp., I.
E., Vinhandler, 166
— J. M., Remsneider, 91
— Svend Pedersen,
Obermester, 142
Mønster, C. H., Vinhandler,
64
Mørch, Peter Reenberg,
Kopist, 104
Møntergaarden, 30, 139, 142,
154, 156, 157
Möschlin, Conrad, Snedker,
112
— Emanuel, Billedhugger,
112
- Nagel, Christian, Trompeter,
103
— Chr. Otto,
Værtshusholder, 103, 127
— Frederik,
Værtshusholder, 103
Narschau, Peder,
Værtshusholder, 127
Natbevertninger, 75
Nathan, Nathan Levin,
Strømpemandler, 90
— Rikke, 90
— Wulf Levin,
Strømpemandler, 90

- Neergaards Kaffehus, 81
 Nehms Dansesal, 115
 Nehm, N. S., Balletdanser, 115
 Nciiendam, Carl, Restauratør, 56
 — Robert, Teaterhistoriker, 175, 178, 180, 181
 Nellikegade, 150
 Nellikegangen, 150
 Neuhausen, Jørgen, Sværdfejer, 90
 Nexøe, Lars, Skibskaptajn og Lavsbud, 119
 Nicolaisen, Thomass, 104
 Niedermann, Restauratør, 88
 Nielsen, Anders, 101
 — Anna, Skuespillerinde, 138
 — Bendt, Hyrehusk, 127
 — Brødrene, Vognmænd, 43
 — Børre, Vognmand, 43
 — Clements, Skipper, 73
 — Eskild, Skriver, 114, 128
 — Frantz, Kandestøber, 132
 — Jacob, islandsk Købmand, 110
 — Johan, Peter, Vognmand, 43
 — Jørgen, Borgmester, 102
 — Knud, Skibstømmermand, 144
 — Lauritz, Skipper, 141
 — Mogens, Snedker, 132
 — Niels, Bøddker, 129, 130
 — Niels Frederik, Vognmand, 43
 — O., Raadstuearkivar, 110, 174, 178, 179, 180
 — Peder, 70
 — Rasmus, 143
 — Reinholt, Skomager, 127
 — Søren, Skipper, 110
 — T., Brændevinsbrænder, 111
 — Troels, Klejnsmed, 140
 Nikolaj Kirkegaard, 123
 Nitze, Michael, Grovsmed, 59, 99
 Noach, J. W., Skomager, 109
 Nogant, J. S., Negotiant, 80
 Noll, Nicolad, Skomager, 126
 Nordisk Varelager, 96
 Norge, Andreas, Renteskriver, 119
 Ny Adelgade, 42
 Nyerup, Rasmus, Professor, 181
 Nyeste Skilderie af København, 26, 66
 Nyested, Lars Pedersen, Sejl- og Kompasmager, 142
 Nygaard, Georg, Forfatter, 174, 175, 179, 181
 — P. N., Forfatter, 150
 Nyhavn 16, 26
 Nyhavn Nr. 63, 158
 Ny København 13, 14
 Nær og Fjern, 173
 Nørrebros Kirke, 144
 Nørregade, 9
 Nørreport, 9
 Nørreport Station, 9
 Nørrevold, 9
 »Og dersom Du morer Dig doli«, 130
 Ogilvie, Robert, Porcellænshandler, 70
 »Ole Haslunds Hus«, 89
 Ohlsen, Haagen, Parykmager, 142
 Oktoberloven, 126
 Olaf den Hellige, 12
 Olsen, Arild, Admiral, 73
 — Etatsraad, 162
 — Christiane, 95
 — Jes, 10, 11
 — Jørgen, Skipper, 141
 Olufsen, Anders, Skomager, 95
 — Christian, Professor Forfatter, 74
 — Niels, Skipper, 111
 Ome, Olle Nielsen, Skipper, 119
 Omnibusser, 68
 Omøe, Oluf Nielsen, Skipper, 144
 Opdam, Admiral, 79
 Oraniebaum, 116
 Orkestrion, 42
 Ortmand, Lyder, Urtekræmmer, 111
 Ostermann, Jul, Fjerfabrikant, 90
 Otto, Landskabsmaler, 41
 Oublietter, 168
 Overskou, Thomas, Forfatter, 174, 180
 Pacht, Vilh., Kunstmaler, 75
 Pall, Mathias, kgl. Skomager, 114
 Paludan-Müller, Fr., Digter, 124, 179
 Panoramaer, 41, 44
 Pape, Margrethe, (Baronesse af Løvendal), 16
 »Pebersvendene«, 150
 Pedersdatter, Margrethe, 112
 Pedersen, Anders, Landmand, 144
 — Anders, Sejlingsmand, 143
 — Bent, Skipper, 136
 — Christen, 143
 — Christen, Skræder, 110
 — 's Enke, Jacob, 135
 — Jens, Brændevinsbrænder, 103
 — Jørgen, Bøddker, 129, 130
 — Jørgen, Skomager, 107
 — Laurids, Øltapper, 116
 — Niels, Lysestøber, 135
 — Niels, Skræder, 110
 Peilmann, Louis, Frisør, 76
 Personomnibusser, 43
 Persons, Niels, Gaard, 11, 15
 Petersen, Bonde, Skræder, 121
 — Hendrich, 154
 — I., Forfatter, 174
 — Peter Gerbrandt, Tømrermester, 140
 — Richard, Forfatter, 179
 — Søren, Fisker, 142
 — Vilhelm, Teaterdirektør, 87

- Philibert, Claude,
Boghandler, 54
- Phister, L. J., Skuespiller,
128, 129
- »Pigernes Minde«, 126
- Pillou, Daniel, kgl.
Dansemester, 92, 95
- Pilloy, Fr., Teaterleder, 23,
59
- »Pjaltensborgs Brand«, 130
- Plantin, fransk Kok, 112
- Pleisch, Nikolaj, 67
- Plockross, Fr., Sværdfeger,
90
- H. C., Sværdfeger, 90
- Podebusk, Mourids, 31, 50,
157
- Poffuelsen, Bent,
Krogemager, 130
- Pofuelsen, Iffuer,
Borgmester, 143
- Pog Adrian, Bager, 106
- Polack, Jacob Isaach,
Instrumentmager, 168
- Politi, Københavns, 105
- »Politiken«, 93
- Politistation, 105
- Politivnen, 14, 25, 41, 52,
173
- Ponsaing, Johan Georg.
Silke- og Lærreds-
kræmmer, Major, 73
- Pontoppidan, E., Professor,
95, 177
- á Porta, Johan, Konditor, 46
- Stephan, Konditor, 54, 56
- Poulsen, Adam, Skuespiller,
74, 129
- Emil, Skuespiller, 129
- Johan Andreas,
Destillator, 154
- Johannes, Skuespiller, 74,
129
- Knud, Tobaksspinder, 132
- Lauritz, Mestersmed, 127
- Rasmus, Spækhøker, 101
- Povelsen, Terchel,
Skomager, 109
- Preisler, J. D., Skuespiller,
82, 112
- Preisler, Marie Cathrine,
Skuespillerinde, 82, 112
- Primon, Isenkræmmer, 84
- Prinsens Kanal, 79
- »Prins Kørude«, 127, 133
- »Prins Vilhelms Palæ«, 46
- Privet, 167
- »Professor Winther«, 133
- Prospektkort, 85
- Prostitutionen, 126
- Prytz, I., Skomager, 115
- Prøtten, Wilhelm, Bager, 70
- Puchtaw, P. G. Conradi,
Restauratør, 56
- »Pæretæet«, 145
- Pætges, C. H., Vinkyper,
Traktør, 64, 92, 137
- Henriette, Restauratrice,
64, 92, 137
- Johanne Luise,
Skuespillerinde, 137
- Pødenphant, W. S.,
Skuespiller, 44
- Qvist, J. P., Murermester,
104
- Raadhuspladsen, 9
- Raben-Levetzau, Lensgreve,
89
- Radebant, Marcus, Kongens
Kammertjener, 157
- Rahl, Christian, Skomager,
95
- Ramsing, H. U., General, 11,
173
- Ramsøe, Orla, Forfatter, 177
- Ranchs Ur, 67
- Rantzau, Breide, 34
- Cai, 34
- Franz, 34
- Johan, Feltherre, 31
- William, Visedigter, 85
- Raphann, Jochum,
Tømmermand, 129
- Rasmussen, Lars,
Værtshusholder, 127
- Laurids, Skræder, 121
- Niels, Murermester, 90
- Niels, Øltapper, 110
- Poul, Bøddker, 144
- Rasmus Sporemager, 107
- Rau, Gottfred, Traktør, 18,
84
- Recke, Adolph, Forfatter,
130
- »Recensenten og Dyret«, 25
- Regali, Poul Domenico,
Handelsmand, 91
- Reinche, Margrethe, 104
- Reinhardt, Barber, 107
- Reinoldsen, Hans, 74
- Reiser, C. F., Stadskirurg,
134
- Reisner, Henrich Andersen,
Hofslagter, 58
- Resenhof, Marcus,
Guldsmed, 70
- Restaurantpriser, 115, 137
- Reventlou, Idde Margret,
Grevinde, 158
- Reventlousgade, 138
- Reventlow, Christine Sophie,
36
- Reverensgaden, 161
- Riber, Lauritz Nielsen,
Skipper, 134
- Peder, Løjtnant, 107
- Richter, Gæstgiver, 60
- Rigensgade, 10
- Robbersen, Friderich,
Blikkenslager, 90
- Robbert, Kaptajn, 109
- de Rois, Peder Hansen,
Parykmager, 70
- Rolof, Christoffer, Snedker,
141
- Roluff, Johan, Klejnsmed,
140
- »Romeo og Julie«, 137
- van Rooswijck, Cornelia, 79
- Root, Marthe, 157
- Rosborg, Hans, 78
- Rosenkilde, C. N.,
Skuespiller, 99
- Hans, Højesterets-
assessor, 101
- Rosvinge, Mathias,
Vicelandsdommer, 109
- Ross, Alexander, Købmand,
74
- Rostborg, Jacob, 158, 168

- Rubow, W. R. L., Bager, 90
 Rundmaleri, 41
 »Rundt om i Landet er en
 Sorg saa stor«, 108
 Rungsted, 152
 Rusck, Hans, Taarnvægter,
 136
 Rydberg, Cigarhandler, 75
 Rydbergs Kælder, 75
 Rygaard, 148
 Ryge, J. C., Skuespiller,
 Dr. med., 40
 Rüse, Henrik, 15, 16
 Røde Port, 10
 Rønnow, Corfitz, 91
 Rørbech, Lauritz Jensen,
 Skræder, 90
- Saabye, Peter Rasmussen,
 Skuespiller, 153
 Salgsboder paa Kongens
 Nytorv, 24
 Samfleet, Anthonius,
 Kontrafejer, 78
 Saxo, 12
 Scavenius, Christian,
 Etatsraad, 80
 Schall, Claus, Komponist, 82
 Schallhorn, Jacob, Filtmager,
 70
 Schaltz, Lars, Kornmaaler,
 74, 177
 Schaltz, Johanne, 74
 Scharffenberg, M. G.,
 Kancelliraad, 105
 Schjønefeldt, Peter,
 Kandestøber, 115
 Schlichtkrull, Adolph,
 Grosserer, Urtekræmmer,
 164
 Schman, Johan Henrich,
 Værtshusholder, 128
 Schmidt, Axel, Sadelmager,
 164
 — Jørgen Thomsen,
 Øltapper, 111
 Schor, H. H., Ridefoged,
 105
 Schotte, Albrecht Jørgensen,
 71
 Schotten, Anne, 142
- Schram, Fritz,
 Kapelmusikus, 164
 — Peter, Kammersanger,
 164
 Schreck, Gottlieb, Traktør,
 81
 Schritzmeyer, Henrich,
 Sværdføger, 70
 Schrøder, J., Guldtrækker,
 102
 — B. N., Tobaksfabrikant,
 64
 — Johan, Skræder, 126
 Schucani & à Porta,
 Konditor, 175
 Schuester, Simon, Drabant,
 115
 Schule, Kobberstikker, 134
 Schultz, C. G., Arkitekt, 33,
 167
 Schumacher, Joachim,
 Vinhandler, 91
 Schwartz, Kirstine, f.
 Hybert, 162
 Schæffer, F. C., Borgmester,
 28, 173
 Schæffers Høj, 28
 Schütz, C. L.,
 Konferensraad, 36
 Schönberg, H. H.,
 Regimentskvartermester,
 128
 Selkier, Anders Rasmussen,
 Skipper, 143
 Selskab, Det forenede, 82
 Serrislev, 155
 Sganarel, 173, 176, 178
 Sick, Peter, Skuespiller,
 Forfatter, 108
 Sigbrith, 140
 Silkehuset, 119
 Simonsen, L. V.,
 Slagtermester, 154
 Simonsen, Niels Juel, kgl.
 Kammersanger, 107
 Sjøndersø, M. E., Bøddker, 120
 »Sjover«, 100
 »Skindbuksekælderens«, 100
 Skipperforeningen, 119
 Skippernes Lavshus, 117
 Skipperlavshusets Gang, 140
- Skougaard, Magdalene
 Mogensdatter, 78, 105
 Skt. Annæ Bro, 10, 14
 Skt. Annæ Kapel, 10, 14
 Skt. Annæ Plads Nr. 13, 46
 Skt. Clemens Kirke, 12
 Skt. Pederstræde, 9
 Skt. Petri Kirkes Kuratel,
 116
 Skullenborg, Jørgen, 116
 Skueplads, Den danske, 23
 Sletting, Christen Andersen,
 132
 Slippen, 124
 Slotsholmen, 9
 Slott, Johan Friderich, 142
 Smedens Gang, 117, 118, 120,
 136, 139, 140
 Smidt, Claus L., Konferens-
 raad, 52
 — Wilhelm, Bankier, 52
 — & le Maire, Bankiers, 48,
 52
 Smit, Jochum, Kandestøber,
 132
 Smith, Henrich, Vintapper,
 116
 Smørhætten, 10
 Snedkers Gang, 141
 Snedorff, 81
 Solbjerg, 155
 Soltani, Johan, Konditor, 54,
 72
 Sophie Amalie, Dronning, 34
 — Hedvig, Prinsesse, 25
 Sorø Kloster, 122, 155
 Specie-Jørgensen, 42
 Spendrup, Frants Julius,
 Destillatør, 154
 — Mads, Brændevinsbræn-
 der, 142, 144, 152
 — Peder, cand. theol., Bræn-
 devinsbrænder, 135, 142,
 143, 144, 150, 152, 159,
 161
 Spiir, Johan Jochum,
 Remsnider, 70
 Spiring, Henrik, Vintapper,
 116
 Spiritisme, 88

- Sponeck, Frederik, Københavns Kommandant, 24
 Springgade, 114
 Stahl, J. V. C., Danser, 114
 Steffens, Henrik, Forfatter, 60
 Stephensen, Peter, 128
 Stilling, H. C., Arkitekt, 56
 Stoltzenberger, Johan Adam, Handskemager, 120
 Strandstræde, Lille, 39, 41
 — — Nr. 14, 158
 Steen, Adolph, Professor, 130
 Stud, Børge Anderssen, Skipper, 128
 — Jens Olsen, Sejlingsmand, 128
 Struensee, J. F., Statsminister, 81
 Stæhr Nielsen, V., Billedhugger, 96
 Størrestræde, 126
 Støvsnæs Herred, 12
 Suhm, P. F., Historiker, 62, 176
 Surbeck, Margrete, 142
 Svabe, Nicolai, Møntmester, 78, 105
 Svalegang, 112
 Svane-Knudsen, Kontorchef, 71, 88, 176
 »Svanholm«, Bryggeri, 75
 Svend, Højbaadsmænd, 127
 — Kongens Skibsbygger, 112
 Svendsen, C. L., Urmager, 116
 — Niels Bager, 106
 — Svend, Ekvipagemester, 168
 Svendssen, Morten, 116
 Sættemaskinen, 101
 Søbækhuset, 152
 Søderberg, Edvard, Digter, 124, 179
 Søffrensen, Christen, Kræmmer, 116
 — Peder, Skibstømmermand, 104
 Søfrensen, Jens, 154
 Søkadetakademi, 134
 Søl- og Handelsretten, 118
 Sørensen, Christian, Typograf, 101
 — H. P., Overborgmester, 23
 — Mathias, Murermester, 140
 Sørretten, 118
 Szybrowsky, Daniel, Buntmager, 70
 Teatret i Lille Grønnegade, 23, 36, 51
 — i Læderstræde Nr. 13, 23
 Teatrets Vinkælder, 59
 Teknisk Institut, 168
 Tengnagel, Jørgen, 156
 Terlon, Ambassadør, 79
 Tessin, Nicodemus, den yngre, 19
 Thalbitzer, Holger, cand. phil., 174
 — f. Zinn (»Grandmama«) 38
 Therp, Julius, Broderihandler, 94
 Thiele, Snedker, 91
 Thill, Lorends Christian, Skræder, 136
 Thiess, Axel, Tegner, 29
 Thoager, Anders Jørgensen, Brændevinsbrænder, 136
 Thomsen, Jens, Silke- og Klædekræmmer, 93
 Thomsen, Vilhelm, Manufakturhandler, 93
 Thonning, Dorothea, f. Kjærsgaard, 148
 — Dorothea, f. Spendrup, 145
 — Jean, Kontorchef, 180
 — I. P., Kontorchef, 180
 — Rasmus Andreasen, Amtskirurg, 145, 148
 Thorgesen, Maren Sophie, 123
 Thorsen, Christian, Manufakturhandler, 94
 »Thors Hall«, Ølpavillon, 75
 Thostrup, Jens Nielsen, Brændevinsbrænder, 144
 Thune, Oluf, 72
 Thuresen, Frederik, Stadshauptmand, 101
 Thygesen, Peder, Gaardmand, 145
 Tikiøb, Jens, Foderknægt, 102
 Tilberg, Peter Petersen, 132, 134
 Tjærehuset, 24
 Tobach, Caspars, 130
 Tode, Johan, Clemens, Professor, Læge, Forfatter, 92
 Tomnum, Marie, 134
 Torbensens Enke, 127
 Tordenskjoldsgade, 23
 Torstensen, Sivert, Guldsmed, 92
 »Torvet«, Dansebod, 44
 Trane, Laurids Knudsen, Skomager, 120
 Tribler, Johan, Bogbinder og Viseudgiver, 130
 — Johan Friderich, Bogbinder, 130
 Trogelsen, Peter, 139
 »Tronfølgem i Sidon«, 148
 True, Poul Nielsen, Sværdfejer, 90
 Tryde, Wilhelm, Boghandler, 70
 Trøye, Mikkell, Skræder, 89, 90, 92
 van der Tuide, Anna, 114
 Tunberg, Elias, 136
 Turneringer, 156
 Tygesen, Envert, Købmand, 111
 Tønmmerpladsvej, 138
 Tønsberg, Otto, Auditør, 159
 Udstillinger, 89
 Ulfeldt, Flemming, 50
 Ulfeldt, Laurits, 50
 Ulkegade, 122, 126
 Ulkestræde, 122
 Ulrich, Kay, Amtsmænd, 23
 »Ulysses von Ithacia«, 66
 Urne, Christoffer, Statholder, 5
 Urne, Johan, 156

- Utzon-Frank, E.,
 Billedhugger, 22

 Vagtparade, 18
 Walbom, Arnold,
 Balletdanser, 75
 Valdemar I, 12
 Valeau, Vintapper, 116
 »Valencia«, 75
 Valentin, Blytækker, 109
 — Sophie, Pavillonsanger-
 inde, 84
 Valentiner, Tobias,
 Ølhandler, 130
 Valgopslag, 93, 94
 Vallø Stift, 168
 Walsøe, O. K., Teaterbud,
 99
 Walter, Knud, Material-
 skriver, 74
 — Oberst, 51
 Wandel, A. C., Regiments-
 feltskærer, 104
 — Jens Jensen, Skibs-
 tømmermand, 111
 Vandværk, kommunalt, 40
 Varevogne, Magasin du
 Nords, 49
 Warnstedt, H. W., Kammer-
 herre, Teaterchef, 112
 Vartov, Gammel, 45, 144
 Veenstra, G., 42
 Weicher, Margaretha, 102
 Weidenhaupt, Andreas,
 Billedhugger, 91
 — Peder, Sværdfejer, 91
 Weilbach, Fr., Dr. phil., 177
 Wein, Peter, Perlestikker,
 111
 Weinberg, Hein, Guldsmed,
 72
 Weixell, C., Sporemager, 103
 Wegner, Gabriel, Vinhandler,
 64
 Wensel, Hans, Tobaks-
 fabrikør, 134, 135
 Verdier, André,
 Handskemager, 84
 Werlauff, E. C.,
 Konferensraad, 133, 179
 Werliin, Chr., Adjunkt, 161

 Werrøe, Peter Andersen,
 Skipper, 110
 Th. Wessel & Vett, 30, 48,
 111
 — Th. & Co., 46
 — Th., Grosserer, 46, 170
 Westerberg, Diderich,
 Klejnsmed, 140
 — Johan, Hegnsmed, 136,
 140
 Westergaard, Waldemar,
 Galanterihandler, 90
 Vestergade, 30
 Westphal, C. W.,
 Stadskirurgus, 112
 Vestervold, 9
 Vett, Emil & Co., 46
 — Emil, Grosserer, 46, 170
 Wexschall, Anna,
 Skuespillerinde, 138
 — Fr., Kapelmusikus, 138
 Wey, Andreas, Drejer, 104
 Weyse, C. E. F., Komponist,
 160
 Weye, Peder, Perlestikker,
 102
 Wiborg, Fuldmægtig ved
 Assistentshuset, 147
 — K. F., 148, 180
 van Wick, Johan,
 Kontrafejer, 78
 Wilchen, Johan,
 Hofpossementmager, 115
 Wichman, J. E. Skræder,
 115
 Wichmann, N., Hofskildrer,
 102
 Wiegant, Barber, 107
 Wiehe, Emilie, f. Thorsen,
 164, 181
 — Michael, Skuespiller, 162
 Wieland, Samuel, 121
 Vikargodset, 122, 127
 Wilchen, Hans, kgl.
 Instrumentmager, 115
 Vildmanden, Østergade Nr.
 32, 36, 84, 120
 Wienecke, Christoffer.
 Remsnider, 70
 Willadsens Enke, 127

 Willadsen, Peder, 142
 Willumsen, Willum, 132
 Vincent, Alexandre,
 Hotelforpagter, 62
 — J. E., Traktør, 62
 Vingaarden, 13, 30, 35, 49, 91,
 98, 116, 139, 142, 154, 157,
 158
 Vingaardsstræde, 139
 — Nr. 4, 168
 — Nr. 6, 154
 — Nr. 8, 154
 — Nr. 10, 142
 — Nr. 12, 140
 — Nr. 14, 139
 — Nr. 16, 139
 — Nr. 20, 122
 Winsløw, Carl, Skuespiller,
 99
 Vintapperlavet, 43
 Winther, Anders Nielsen,
 Værtshusholder, 127, 133,
 134
 — Christian, Digter, 20
 — J. F., Traktør, 59
 Wigan, Officer, 116
 Vippegalge, 15
 Visekællinger, 130
 With, Severin, Skræder, 136
 Witte, Claus, Buntmager, 121
 Wium, Jacob E.,
 Brændevinsbrænder, 111
 Vliet, van, 42
 Wogensen, Anders
 Amtsskriver, 105
 Woldum, Anna Clara, f.
 Spendrup, 145
 — Morten, Provst, 145
 Voltz, Peter Friderich,
 Vinhandler, 137
 Worsaae, J. J. A., Arkæolog,
 168
 Voss, Cornelius de, 10
 Wulff, Carl, Skuespiller, 60,
 87, 107
 — Kommandør, 162
 von Würden, J. F.
 Klejnsmed, 109
 Wærn, Martha, General-
 krigskommissærinde, 51

Værnedamsvejen, 24	Ølthal, 75	Østergade, Nr. 19, 89, 90
Wærnske Opdragelses- og	Ørbech, Søffren, Kaptajn,	— Nr. 21, 90
Undervisningsinstitut for	71	— Nr. 23, 91
fattige Pigebørn af Bor-	Øst, N. C., Forfatter, 179	— Nr. 50, 54
gerstanden, 51	Østerbrogade, 10	— Nr. 52, 46
	Østergaarden, 13, 30, 49, 98,	Østerport, den ældste, 9, 10,
	122, 154, 155	14, 65
Ysted, Niels Nielsen, Bager,	Østergade, 65	— ved Folke Bernadottes
106	— Nr. 1, 62	Allé, 10
	— Nr. 3, 69	— ved Rigensgade, 10, 14
Zeye, Jørgen Hemmingsen.	— Nr. 5, 70	Østertorv, 30, 58, 62, 65, 69,
Tobaksspinder, 107	— Nr. 7, 70	96
Ziegler, Lulu,	— Nr. 9, 71	Østervold, 14
Kabaretsangerinde, 99	— Nr. 11, 72	Ørsted, H. C., Professor, 162
Zinck, H. O. C.,	— Nr. 13, 73	Østre Forstad, 9, 14
Syngemester, 99	— Nr. 15, 76	Oehlenschläger, Adam, 60,
— Otto, Skuespiller, 179	— Nr. 17, 89	134, 175, 179